

PREMI DE RECERCA EN
MEMÒRIA DEMOCRÀTICA

De la llavor resistent a la conquesta d'espais de llibertat

El moviment associatiu i
cultural a Cardedeu durant el
tardofranquisme i la Transició

Clara Alegre i Baraldés

#01
2014

Aquesta publicació recull el treball guanyador de la primera edició del Premi de Recerca en Memòria Democràtica del Memorial Democràtic, que es va convocar l'any 2014 i es va concedir el mes de maig de 2015.

Barcelona, maig de 2016

© del text, l'autora

© de les imatges, els arxius i les col·leccions particulars

© de l'edició, Generalitat de Catalunya. Departament d'Afers i Relacions Institucionals i Exteriors i Transparència Memorial Democràtic

Peu de la Creu, 4
08001 Barcelona
Tel. 93 624 73 51
memorialdemocratic@gencat.cat

Correcció: L'Apòstrof S.C.C.L.

Disseny i maquetació: Dídac Ramírez. Memorial Democràtic

Fotografia de la portada: El Mariscal (Josep Castells) i Donya Victòria (Elionor Casanovas) a Massa temps sense piano, 1972. Font: Arxiu GAT

Señor Alcalde de Cardedeu:

El que subscribe Luis Manuel Gonzalez-Mata tiene la necesidad de poner en conocimiento de usted que Dña. CLARA ALEGRE BARALDÉS, aspirante a bachiller del instituto EL SUI, es autora del trabajo de investigación con título DE LA LLAVOR RESISTENT A LA CONQUESTA D'ESPAIS DE LLIBERTAT. Este trabajo ha sido supervisado por la peligrosa y sospechosa profesora CONCHA JURADO. El panfleto, que falta a la verdad con total libertad y descaro, no es más que un panegírico del MOVIMENT ASSOCIATIU I CULTURAL A CARDEDEU DURANT EL TARDOFRANQUISME I LA TRANSICIÓ "catalanista, rojo y separatista". Y como estos hechos violan con grave daño las normas de nuestro estado y régimen, así como la moral, se suplica la revisión por el tribunal pertinente para que le imponga el correctivo que merece.

*Dios guarde a V.S. muchos años.
Cardedeu, a 19 de diciembre, 2014.*

Benvolgut senyor,

Quina no ha estat la nostra sorpresa en rebre aquesta carta. Ens ha recordat temps "antics, casposos i foscos", en què tot estava prohibit. Temps en què els joves van haver de "lluitar per aconseguir espais de llibertat" i alliberar-se de l'opressió. Era "una necessitat, com respirar, viure; la dignitat de viure". Temps en què la mobilització va florir gràcies al teixit associatiu i en què la moguda cultural va anar creixent "de sembrada en sembrada". No permetrem tornar a enrere i si cal renaixerem... perquè "la cultura és l'ànima dels pobles".

Mori l'autoritarisme, mori la normativitat i mori l'individualisme!

Visca la llibertat de pensament, visca la creativitat, visca el col·lectiu i visca el moviment associatiu!

*ASSOCIACIÓ D'ENTITATS DE
CARDEDEU (APJ, Agrupació Coral,
Agrupació Sardanista, Casal Cardedeuenc,
El Carrilet, GAT, Assemblea de Catalunya
local, Cercle de Barbats i RTVC)*

*Associeu-vos i sereu forts,
instruïu-vos i sereu lliures,
estimeu-vos i sereu feliços.
Compromís amb la nostra llengua,
amb els companys
i compromís amb el nostre país.*

JOSEP-ANSELM CLAVÉ

*No et limites a contemplar
aquestes hores que ara vénen,
baixa al carrer i participa.
No podran res davant
un poble unit, alegre i combatiu.*

VICENT ANDRÉS ESTELLÉS
reproduït a "LA FLAMA",
OBRINT PAS

Nota prèvia	7
1. Introducció	9
1.1 Presentació i definició de l'objecte d'estudi.....	9
1.2 Mètode d'investigació: la història oral.....	12
1.3 Selecció de les entitats i els entrevistats.....	13
2. Cardedeu. Les transformacions dels anys seixanta i setanta	15
3. El moviment associatiu i cultural a Cardedeu	20
3.1 L'Associació Parroquial de Joves (APJ).....	20
3.2 L'Agrupació Coral Cardedeuenc.....	24
3.3 L'Agrupació Sardanista.....	27
3.4 El Casal Cardedeuenc.....	29
3.5 El Carrilet.....	32
3.6 El GAT.....	35
3.7 L'Assemblea de Catalunya Local.....	50
3.8 Cercle de Barbats.....	51
3.9. Ràdio Televisió de Cardedeu (RTVC).....	54
4. Reflexions i valoracions dels entrevistats	62
4.1. Sobre el franquisme.....	62
4.2 Sobre la importància del moviment associatiu en la conquesta d'espais de llibertat.....	63
4.3 Sobre el paper de la cultura popular catalana en el procés històric de canvi.....	65
4.4 Sobre la transició.....	66
4.5 Sobre el moviment cultural en els inicis de la democràcia.....	67
4.6 Què en queda, de tot allò?.....	68
5. Conclusions	70
5.1 Sobre el mètode d'investigació: la història oral.....	70
5.2 Sobre el moviment associatiu i cultural a Cardedeu durant el tardofranquisme i la transició.....	72
6. Bibliografia	76
Agraïments	78
Annexos	79

Annex 1. Anàlisi de les entrevistes.....	80
1.01 Entrevista a Salvador Coll.....	80
1.02 Entrevista a Ramon ballart.....	87
1.03 Entrevista a Gonzalo soler (Salo).....	91
1.04 Entrevista a Mercè Puig i Assumpta Serra.....	94
1.05 Entrevista a Carles Gesa.....	98
1.06 Entrevista a Josep Arribas.....	101
1.07 Entrevista a Jordi i Josep Castells.....	109
1.08 Entrevista a Toni albadalejo.....	117
1.09 Entrevista a Rosa Vila.....	126
1.10 Entrevista a Frederic Roda.....	129
1.11 Entrevista a Joan Lluís Bozzo.....	133
1.12 Entrevista a Kitflus Portet.....	136
1.13 Entrevista a Xavier Batllés.....	140
1.14 Entrevista a Jaume Rodri.....	145
1.15 Entrevista a Maria Planas.....	152
1.16 Entrevista a Víctor Busquet.....	157
Annex 2. Records externs.....	161
2.1 Josep Maria Francino.....	161
2.2 Lluís Rambla.....	162
2.3 Lluís Maria Panyella.....	163
2.4 Quico Palomar.....	166
2.5 Gabriel Jaraba i Jordi Roura.....	167
Annex 3. Entrevistes en format Digital (DVD).....	168

NOTA PRÈVIA

Totes les entrevistes gravades per a la realització d'aquest treball de recerca són incorporades als vedés citats a l'annex 3 i entregats juntament amb el treball.

En l'annex 1 del treball hi trobareu l'anàlisi que he efectuat de cada una de les entrevistes. Pel que fa a la referència a alguns fragments integres d'aquestes, utilitzo la indicació següent: (DVD/carpeta/vídeo i minutatge).

En gairebé totes les parts del treball cito frases dels entrevistats o faig referència a idees exposades al llarg de les entrevistes per construir el meu discurs. A vegades, per aconseguir una més bona adequació, coherència i cohesió del missatge he hagut de fer modificacions de les seves paraules (temps verbals, pronoms, parèntesis...).

1. INTRODUCCIÓ

1.1 Presentació i definició de l'objecte d'estudi

En els darrers anys, a Catalunya s'ha viscut una gran mobilització de la ciutadania. Podríem destacar moviments com el de la PAH, nascut el febrer de 2009; el dels Indignats o el 15-M, nascut el 15 de maig de 2011; la lluita en contra de les retallades en sanitat i educació o, amb un caràcter més polític, les mobilitzacions de la societat civil catalana a favor de la consulta per la sobirania que es van manifestar en la cadena humana i en la V de Barcelona de l'11 de setembre de 2013 i 2014. Tenint en compte aquests moviments, podem afirmar que estem vivint un moment de crisi política i social. Antoni Segura considera que “és en moments de crisi política quan la societat civil pressiona o pren el relleu de la política per tal de fer efectiu allò que reclamen els ciutadans”⁽¹⁾. Vivint en aquest context i preocupada per la realitat que m'envolta, se'm planteja la pregunta següent: aquests moviments populars poden tenir alguna transcendència històrica en el futur? S'han produït situacions similars en el passat?

1. A. SEGURA, “Moviments socials”, *Espais de memòria*, núm. 1, 2013, pàg. 5-17

Quin paper van tenir altres mobilitzacions socials en el canvis històrics?

El darrer canvi històric més important que s'ha viscut a Catalunya ha estat la Transició del franquisme cap a un estat democràtic. Van tenir algun paper transcendent els moviments socials en aquest procés de canvi?

Pel que fa a aquest procés històric, existeix un debat historiogràfic sobre els factors explicatius de la Transició espanyola. Seguint l'anàlisi d'Ivan Bordetas i Anna Sánchez⁽²⁾ i de Manuel Ortiz⁽³⁾, distingim tres línies interpretatives. D'una banda, alguns historiadors⁽⁴⁾ assenyalen el desarrollismo com la clau explicativa fonamental del canvi polític, ja que la modernització econòmica i l'entrada a la societat de consum van propiciar una transformació social que féu entrar el sistema en crisi.

2. I. BORDETAS i A. SÁNCHEZ, “El moviment veïnal”, a C. MOLINERO i P. YSÀS, *Construint la ciutat democràtica*, 2010.

3. M. ORTIZ, “Historiografia de la Transició”, a *La Transició a la democràcia*, 2004, pàg. 223-240.

4. Segons I. BORDETAS i A. SÁNCHEZ, *op. cit.*, i ORTIZ, *op. cit.*, en aquest grup s'inclouen els historiadors Santos Julià, Álvaro Soto, Manuel Redero, R. Carr, J.P. Fussi i A. Stepan.

Segons aquests autors, el règim franquista presentava un “caràcter biodegradable”⁽⁵⁾. Així doncs, presenten la democratització del país com un “procés mecànic, inevitable i quasi natural”⁽⁶⁾.

D'altra banda, altres autors⁽⁷⁾ atorguen el paper central en el procés de la Transició als protagonistes individuals, particularment líders polítics com la Corona, els reformistes o aperturistes i les elits dirigents de l'oposició. D'aquesta manera, l'actitud, la determinació i les decisions que van prendre aquests actors polítics durant aquell moment històric serien determinants per a la conquesta de les llibertats.

Les dues línies d'interpretació anteriors “neguen o minimitzen la influència de la conflictivitat social i l'acció de l'oposició política i dels moviments socials en la crisi del franquisme en favor de factors estructurals, condicionaments externs o protagonismes individuals”⁽⁸⁾. Per contra, la tercera línia d'interpretació, recollida per diversos historiadors en publicacions recents (entre ells, Pere Ysàs, Carmen Molinero, Xavier Domènech, Ivan Bordetas, Anna Sánchez...⁽⁹⁾), destaca el protagonisme d'un creixent moviment polític, social i cultural en la societat civil catalana de la segona meitat del franquisme i els primers anys de la Transició. Dels estudis d'aquests historiadors es dedueix la inviabilitat de la continuïtat del règim “a partir de la mobilització sociopolítica i l'acció dels moviments socials”⁽¹⁰⁾. La mobilització de la societat civil d'aquest període va prendre diferents formes:

des de l'enfortiment dels partits polítics de l'oposició fins a l'ascens de nous sindicats; des d'associacions veïnals fins al moviment estudiantil; des de l'associacionisme de caràcter religiós fins al fenomen cultural de la Nova Cançó o els primers moviments feministes. Aquests moviments van construir un teixit associatiu molt fort que va vertebrar la implicació de la ciutadania en el procés de canvi polític, social i cultural de la Transició. Però, Manuel Ortiz, en la seva anàlisi sobre la historiografia de la Transició, considera que encara són pocs els estudis sobre la mobilització social i apunta que els estudis des de baix d'àmbit local ens poden aproximar millor “als comportaments i actituds dels espanyols en el canvi com a autèntics autors i no tan sols com a subjectes passius”⁽¹¹⁾.

En les darreres dècades, s'ha introduït un nou concepte en l'estudi dels moviments socials: la sociabilitat. Segons Jean-Louis Guereña⁽¹²⁾, el terme de sociabilitat fa referència a “les aptituds dels homes i les dones per relacionar-se en col·lectius més o menys estables, més o menys nombrosos i al conjunt de formes, àmbits i manifestacions de la vida col·lectiva que s'estructuren més o menys amb aquest objectiu”⁽¹³⁾, el d'agrupar-se i relacionar-se. Marc Andreu Acebal adverteix que cal considerar la sociabilitat popular en ambients no metropolitans i allunyats de la influència dels moviments socials tradicionals com un agent de canvi i transició⁽¹⁴⁾. Ara bé, els estudis en relació amb la mobilització de la societat civil i la sociabilitat popular no oficial durant

11. M. ORTIZ, *op. cit.*, pàg. 223–240.

12. Historiador francès que ha publicat bastants articles amb relació a la sociabilitat, en són un exemple “*La sociabilidad en la España Contemporánea*” i “*Espacios y formas de la sociabilidad en la España contemporánea*”

13. X. MOTILLA, “Historia de la sociabilidad” a *Història de la Educació*, núm. 31, 2012, pàg. 339–358.

14. M. ANDREU, “Associacionisme i sociabilitat”, a *1960-1980. Transicions i canvis*, 2012, pàg. 531–546.

el tardofranquisme i la Transició s'han centrat especialment en els grans nuclis urbans i les capitals, com ara Barcelona i Sabadell⁽¹⁵⁾.

Sense cap pretensió de posicionar-me en el debat historiogràfic de la Transició, centraré el meu treball de recerca en l'estudi sobre el moviment associatiu i la sociabilitat de Cardedeu, una petita població en transformació, durant el tardofranquisme i la Transició.

En estudiar el paper de la societat civil catalana durant la Transició no s'ha de perdre de vista que el cas català va estar marcat per un tret diferencial: el catalanisme, entès com a moviment sociocultural. El franquisme va liquidar la cultura i la llengua catalana, i tot i aquest intent de genocidi cultural durant els anys de la postguerra la realitat cultural catalana va resistir. No va ser, així i tot, fins als anys seixanta quan “la cultura catalana i la reivindicació de la llengua van prendre un gran impuls gràcies a un bon nombre d'iniciatives socioculturals”⁽¹⁶⁾. Una part d'aquestes iniciatives van utilitzar la posició privilegiada de l'Església, que “es convertí en un espai d'aixopluc de moviments de contestació al règim”⁽¹⁷⁾. Però també van existir entitats i fenòmens culturals que van ser més o menys tolerats durant el franquisme i “van ser espais de llibertat”⁽¹⁸⁾. Entre aquests moviments culturals i associatius en podem destacar, entre d'altres, l'escoltisme, el muntanyisme, la recuperació de les sardanes i els castellers, l'impuls del teatre popular aficionat, l'exitós fenomen de la Nova Cançó o la creació d'entitats com Òmnium Cultural. Segons Carles Santacana⁽¹⁹⁾, el dinamisme cultural que va experimentar la societat catalana d'aquella època

15. I. BORDETAS i A. SÁNCHEZ, *op. cit.*, pàg. 164.

16. V. MORENO, “La represa cultural”, a *Sàpiens: Blogs en xarxa*.

17. M. ANDREU, *op. cit.*, pàg. 542

18. P. BALTÀ, *L'altra resistència*, 2005, pàg. 362.

19. C. SANTACANA, “Noves idees i praxi cultural”, a *1960-1980. Transicions i canvis*, 2012, pàg. 61–78.

no va tenir a veure amb la deixadesa de la cultura oficial, sinó amb les transformacions socioeconòmiques del país, el panorama internacional⁽²⁰⁾ i el canvi generacional⁽²¹⁾. En aquells moments, la societat civil catalana “desitjava assumir la cultura com un element d'alliberació dels individus que la integraven”⁽²²⁾. En aquest sentit, és interessant considerar una de les conclusions a les quals arriba el cicle de conferències 1960-1980. *Transicions i canvis a les terres de parla catalana*: “la cultura s'avança a la política institucional”⁽²³⁾ en el procés cap a la democràcia. Quin paper va jugar el factor cultural en la mobilització popular de les petites poblacions catalanes?

El meu treball de recerca pretén estudiar el moviment associatiu i la sociabilitat popular no oficial que va tenir lloc a Cardedeu durant el tardofranquisme i la Transició, esbrinar quines van ser les seves característiques i la seva dimensió i valorar-ne la transcendència.

20. Un context internacional, el dels anys seixanta, d'una agitació històrica trepidant. Durant la intensa dècada del 1960 varen tenir lloc fets rellevants com la lluita pels drets dels negres, encapçalada per Martin Luther King, les protestes contra la guerra del Vietnam i l'eclosió del moviment *hippie* als Estats Units; la matança de Tlatelolco a Mèxic; el Maig del 68 a París i la Primavera de Praga, entre d'altres. Molts d'aquests moviments revolucionaris van ser protagonitzats per un jovent amb ànsies de llibertat que proposava capgirar l'ordre establert i crear-ne un de nou.

21. De fet, Eric Hobsbawm assenyala l'abisme generacional com el principal responsable perquè la “cultura juvenil es convertís en la matriu de la revolució cultural” a E. HOBBSAWN, *Historia del S.XX*, 1998, pàg. 331. Certament, en el context català, la major part de cultura alternativa a l'oficial era juvenil, és a dir, formada per la generació nascuda després de la Guerra Civil espanyol

22. P. BALTÀ, *op. cit.*, pàg. 147.

23. C. SANTACANA, *op. cit.*, pàg. 73.

1.2 Mètode d'investigació: la història oral

Per dur a terme el treball de recerca he decidit utilitzar un mètode d'investigació històrica totalment nou per a mi: **la història oral. Aquesta metodologia permet recuperar la memòria oral en relació amb uns fets o processos històrics i aproximar-s'hi a través les experiències d'aquells que els varen viure de primera mà o en varen ser testimonis.** L'element essencial de la història oral és l'entrevista, que té com a objectiu endinsar-se en la vivència i en l'opinió de la persona interrogada. La singularitat de la memòria oral és ser un document vivent. Es tracta d'un mètode que permet a l'historiador rescatar testimonis i experiències vitals que d'una altra manera es perdrien amb el pas del temps. Aquest mètode té un valor afegit que el fa més atractiu: l'historiador fa possible la creació d'un document històric original i únic. A més, a diferència de la història clàssica, la història oral va més enllà, atès que permet analitzar la significació dels fets històrics per a una persona o un col·lectiu social i esbrinar quines són les motivacions que van dur a l'entrevistat a participar en un fet històric.

Tot i aquests aspectes positius, la història oral presenta certs problemes que no s'han d'obviar. És evident que tractar amb la memòria comporta perills inherents com l'oblit, la confusió, la distorsió i, fins i tot, el falsejament dels fets. En relació amb la mentida en la història oral és conegut a Catalunya el cas Marco⁽²⁴⁾, un home que es va fer passar per un deportat a un

24. Respecte el cas Marco vegeu FERRO, L.: ["Enric Marco, el impostor que nunca estuvo en Mauthausen"](#) [en línia] Hemeroteca *La Vanguardia*, 10 de maig de 2010. <> [Consulta 25.05.14] i l'entrevista que la periodista Gemma Nierga va fer a Benito Bermejo i que podeu consultar a ["Entrevista completa al historiador Benito Bermejo"](#) [en línia] Cadena SER, 12 de maig de 2005. [Consulta 25.05.14]

camp de concentració nazi i durant anys va mantenir aquesta ficció, amb la qual va arribar a presidir l'Associació Amical Mauthausen i a rebre una condecoració de la Generalitat. Gràcies als posteriors estudis documentats de Benito Bermejo se'n va descobrir la falsedat. D'altra banda, Eric Hosbawm centra la crítica a la història oral en la manca de fiabilitat que s'obté de la memòria. En l'assaig *History from Below*, cita el cas real d'un poble anglès en què un grup de treballadors dels anys 70 recorda fets del 1830 com si haguessin passat al S.XX per demostrar que els records fallen⁽²⁵⁾. Tanmateix, Enric Saguer i Lluís Úbeda destaquen que la historiadora italiana Luisa Passerini, que treballa amb la història oral, identifica aquest problema, el qualifica d'autocensura i apunta que això no és motiu per abandonar el mètode, sinó per tenir-ho molt present en l'anàlisi i ser conscient "que allò fals també pot resultar significatiu"⁽²⁶⁾.

Precisament en les primeres trobades que vaig tenir amb persones destacades del moviment cultural cardedeuenc dels anys 70 vaig percebre la dificultat amb la qual em podia trobar a l'hora d'aplicar aquesta tècnica d'anàlisi històrica. En les primeres entrevistes realitzades quan preguntava obertament respecte a la relació de les entitats i els seus actes i la dels mateixos entrevistats amb la política, m'ho rebutjaven amb rotunditat, tot i que sovint, quan avançava l'entrevista, m'explicaven fets, situacions o anècdotes que els relacionaven d'una manera o una altra amb l'acció política.

Per tant, vistos tots aquests inconvenients, cal ser molt conscient que "un testimoni sempre reconstrueix el

25. Citat per R. FRASER, "Historia oral", *Historia Social*, núm.17, 1993, pàg. 131-139.

26. M. BERNAL, J. CORBALAN, E. SAGUER, L. ÚBEDA i altres, *Treballs de memòria oral*, 2008, pàg. 11.

significat del seu passat des de la perspectiva del present"⁽²⁷⁾. És per aquest motiu que resulta imprescindible realitzar entrevistes a diverses persones que hagin viscut els mateixos fets. A més, **cal contrastar la història oral amb les fonts textuales, iconogràfiques i materials primàries i amb la bibliografia existent. El meu treball, per consegüent, no es limitarà a ser un recull d'història oral, sinó que intentarà aportar documents originals de l'època.**

1.3 Selecció de les entitats i els entrevistats

A partir d'unes primeres converses informals amb en Salva Lasheras, un conegut del poble de tota la vida, i amb el meu pare, que estiujava de petit al poble, vaig anar fent-me una idea del Cardedeu d'aquella època. Aleshores, em vaig presentar al museu, on em van adreçar a Víctor Busquet, un apassionat de la història local. Tots tres em van recomanar contactar amb els germans Castells, que van reaccionar molt positivament envers el treball. A partir d'aquestes primeres converses i la recerca bibliogràfica, vaig crear una llista d'entitats, una de fets cronològics rellevants i una de persones implicades en la moguda cultural de l'època. Amb aquestes llistes vaig iniciar els contactes per començar les entrevistes i a mesura que les anava fent, la llista d'entitats i de persones creixia; uns entrevistats em portaven a d'altres. Així que, davant l'extensió que adquiria el treball, vaig haver de fer-ne una selecció.

De la meua indagació, he identificat un primer moviment cultural associatiu cardedeuenc vigent als anys

27. M. BERNAL, J. CORBALAN, E. SAGUER, L. ÚBEDA i altres, *Treballs de memòria oral*, 2008, pàg. 11.

seixanta, l'Associació Parroquial de Joves, l'APJ, (Ramón Ballart, Carles Gesa), que va ser la primera entitat que es desenvolupà al marge de l'oficialitat del règim. Alguns dels seus membres van ser agents actius en la represa cultural de finals dels seixanta i la seva petjada es deixa sentir en algunes de les activitats d'inicis dels setanta. En aquell temps, a més, algunes entitats que havien sobreviscut durant el franquisme dins del marc legal del règim es transformen i prenen un caire nou, com la Coral (Salo) i la Germandat de la Santa Espina, de la qual neix l'Agrupació Sardanista (Salo, Mercè Puig, Assumpta Serra, Josep Arribas, Víctor Busquet). Però, l'entitat més revolucionària i pal de paller de la moguda cultural de Cardedeu als anys setanta va ser el GAT (germans Castells, Salvador Coll, Toni Albadalejo, Agnès Mans, Rosa Vila, Maria Planas, Josep Arribas). El GAT o alguns dels seus membres van ser l'embrió o el motor d'altres entitats, com el Cercle de Barbats (Rodri, germans Castells, Víctor Busquet, Josep Arribas), la Radio Borrego i la RTVC (Rodri, Maria Planas, germans Castells); van participar activament en altres mogudes culturals, com en la formació del Casal Cardedeuenc (Carles Gesa, Ramon Ballart, germans Castells), i van mantenir lligams molt estrets amb El Carrilet (Salvador Coll, Josep Arribas, Assumpta Serra, Rodri, germans Castells). Pel que fa a la mobilització política, destaca la formació i la breu vida de l'Assemblea de Catalunya local l'any 1977 (Rodri, Víctor Busquet, germans Castells). Aquestes són les entitats que formaran part del meu estudi.

Algunes entitats no han estat incloses al treball. Unes, per la dificultat d'establir contacte amb els seus membres (**ATAC i A.A.V.V. dels Estalvis**); altres, per la poca informació prèvia que hi havia trobat (**Agrupació Familiar i Moto-Club**), i altres, perquè considero que s'havien creat en el límit del marc cronològic del treball (**El Cardot**). Pel que fa a l'**Esplai**, vaig realitzar una

entrevista col·lectiva amb els membres fundadors de l'entitat, però, la deficiència de la gravació m'impedeix utilitzar-la en el treball. D'aquestes entitats, resten pendents futurs treballs de recerca.

D'altra banda, a mesura que avançava la investigació prenia consciència de la rellevància que van prendre les activitats del GAT durant els anys setanta i com gràcies a aquestes activitats havien vingut a Cardedeu persones destacades de la cultura popular de l'època. Amb la intenció d'anar més enllà de la vivència dels organitzadors, em va semblar oportú intentar recopilar els records d'algunes d'aquestes persones, tant de l'àmbit teatral com del musical. A través de les xarxes socials, em vaig posar en contacte amb tants com vaig poder i em van contestar bastants (Lluís Maria Panyella, Lluís Rambla, Josep Maria Francino, Quico Palomar, Gabriel Jaraba i Jordi Roura). Les seves vivències queden recollides a l'apartat Records Externs en l'annex 2. Amb quatre d'ells, vaig tenir la magnífica oportunitat de conversar en persona: en Xavier Batllés, en Kitflus Portet, en Frederic Roda i en Joan Lluís Bozzo. L'anàlisi de les seves entrevistes estan incorporades a l'annex 1, juntament amb el de totes les persones de Cardedeu que van participar en les entitats de la vila.

2. CARDEDEU. LES TRANSFORMACIONS DELS ANYS SEIXANTA I SETANTA

Durant el tardofranquisme i la Transició, Espanya i Catalunya van viure un període de remarcables transformacions demogràfiques, econòmiques i socials. Amb l'inici de la segona etapa del franquisme l'any 1959 i la posada en marxa del *desarrollismo* per part dels tecnòcrates, l'economia espanyola va créixer a un ritme molt accelerat. L'arrel es troba en la integració d'Espanya en el mercat internacional i en el contacte amb l'etapa de prosperitat que es vivia a Europa Occidental. Les autoritats franquistes van qualificar aquest període de "miracle econòmic espanyol"⁽²⁸⁾. Aquesta expansió econòmica va comportar un profund canvi en la societat espanyola del moment.

En primer lloc, es va produir un creixement demogràfic afavorit per diversos factors. D'una banda, cal mencionar el creixement natural positiu, causat principalment pel descens de la mortalitat, sobretot la infantil, i l'augment de la natalitat. D'altra banda, cal tenir en compte que durant aquest període van tenir lloc els moviments migratoris interiors més rellevants de l'Espanya contemporània. Arran de la modernització de l'agricultura

28. M. GARCÍA i altres, *op. cit.*, pàg. 332.

i l'impuls del sector industrial, molta població va abandonar el camp per anar a viure als grans nuclis urbans. Les zones més agrícoles d'Espanya, com Andalusia, Extremadura o Galícia, es van convertir en les proveïdores dels emigrants que s'acabaven instal·lant a les zones industrialitzades com Madrid, Catalunya, el País Basc i València. Així doncs, l'èxode rural va causar una intensa migració interna no només entre províncies espanyoles sinó també dins d'aquestes. Dades com les següents exemplifiquen aquesta situació: "entre els anys 1962 i 1973, quatre milions de persones van canviar de lloc de residència."⁽²⁹⁾

El desenvolupament econòmic va afavorir una transformació profunda de la societat espanyola i catalana. Atès que s'estava expandint el sector terciari i la indústria estava prenent un lloc important en l'economia espanyola, la distribució sectorial presentà certs canvis: el sector agrícola espanyol va disminuir del 50% el 1950 al 21% el 1975; el sector secundari va augmentar del 24% al 38%; mentre que el sector dels serveis va

29. Ídem, pàg. 334.

Evolució de la població de fet ^M
Cardedeu.

Informació bàsica Cardedeu | Informació bàsica Vallès Oriental | Altres temes | Tots els municipis | Municipis de la seva comarca | Comparar amb Vallès Oriental i Catalunya | Municipis | Comarques | Àmbits del Pla territorial | Províncies | Catalunya | Afegir al detall | Fer prefert | Ajuda

Població											
Any	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1981	1986	1991
	2.596	2.621	2.619	2.814	3.156	3.895	5.017	6.114	7.240	8.017	9.074

Font: Idescat i Centre d'Estudis Demogràfics

passar del 25% al 41%⁽³⁰⁾. A més, l'expansió econòmica va fer possible l'entrada d'Espanya en la societat de consum i va impulsar la difusió de noves pautes socials i culturals, pròpies de les societats industrialitzades, abandonant així el període rígid de la postguerra. En són bons exemples el pas a la família nuclear, el naixement del moviment feminista, la renovació d'un sector eclesial arran del Concili Vaticà II, la millora del sistema educatiu... Tots aquests canvis en comptes d'afavorir el règim van afeblir-lo i van estimular el creixement d'un nou tipus d'oposició que reclamava cada cop més la democratització del règim.

Per tal de descobrir si la situació que hi havia a Cardedeu era semblant a la que es vivia a tot Espanya o a Catalunya, m'he proposat analitzar les transformacions demogràfiques, econòmiques i socials que es van produir a Cardedeu durant els anys seixanta i setanta.

En primer lloc, cal estudiar el creixement demogràfic accelerat que es va produir durant els anys seixanta, setanta i vuitanta. Tal com mostra la taula de l'evolució de

la població de fet de Cardedeu extreta de l'IDESCAT⁽³¹⁾, el volum de població va créixer més del doble en només vint anys, passant de 3.156 el 1960 a 7.240 el 1981. Cal recalcar, però, que aquest creixement s'accelera sobretot durant el 1965 i el 1975.

Per tal d'entendre aquest fenomen demogràfic, hem d'analitzar els factors següents: el creixement natural i els fluxos migratoris. Per analitzar-los, em centraré en les dades del 1975 al 1981 extretes de l'IDESCAT. Així doncs, algunes idees s'extrauran d'extrapolacions aproximades i dades parcials. Amb tot, cal tenir en compte que les dades formen part de la dinàmica que s'inicià en els anys seixanta, tal com queda recollit en una notícia de *La Vanguardia* del 4 d'agost del 1971⁽³²⁾.

31. IDESCAT: *Evolució de la població de fet. Cardedeu* [en línia]. [Consulta 14.07.14].

32. El creixement demogràfic de la dècada dels seixanta a Cardedeu queda recollit en una notícia de *La Vanguardia* del 4 d'agost de 1971 publicada per P. COMAS, "El Vallès Oriental", *La Vanguardia*, 1971. En les dades que s'hi aporten destaca la importància enorme del fenomen migratori en aquells anys. En aquesta dècada, el volum de població de Cardedeu va augmentar un 59%. Mentre el creixement vegetatiu d'aquesta dècada va ser de 279 habitants (629 naixements i 350 defuncions), les altes en el padró d'habitants procedents d'altres municipis i, sobretot, d'altres províncies van ser de 1.588 habitants. [Consulta 25.07.14].

30. Ídem, pàg. 335

D'una banda, la taula extreta de l'IDESCAT sobre la natalitat i la mortalitat entre el 1975 i el 1981 a Cardedeu⁽³³⁾ mostra que el creixement natural total és positiu. Aquesta dada concorda amb la que s'ha obtingut a tot Catalunya d'aquest període, on es produeix un descens de la mortalitat, sobretot la infantil, i una natalitat elevada, segurament afavorida per unes millors condicions de vida. Tot i això, el creixement natural representa tan sols un 38% de l'augment de la població d'aquests anys. Així doncs, el creixement natural no és l'únic element explicatiu de l'augment de població de Cardedeu. Per tant, hem de considerar la immigració com un factor clau per al creixement demogràfic.

L'única dada que disposem sobre això és la dels habitants de Cardedeu del 1981 nascuts fora de Catalunya segons l'any d'arribada⁽³⁴⁾, però està organitzada per quinquennis que no coincideixen amb els del creixement natural, tot i que reafirmen la importància de l'arribada d'immigrants de la resta d'Espanya a Cardedeu. Amb tot, extrapolant les dades⁽³⁵⁾, se'n dedueix que el creixement migratori es va repartir de forma equitativa entre immigrants de la resta de Catalunya i immigrants de la resta d'Espanya. Aquestes dades

33. IDESCAT: *Nascuts vius segons sexe Cardedeu. Sèrie temporal* [en línia]. [Consulta 14.07.14]

34. IDESCAT: *Població. Per any d'arribada a Catalunya. Recòmptes. Cardedeu. Any 1981* [en línia]. [Consulta 14.07.14]

35. Per tal de relacionar la immigració procedent de fora de Catalunya amb el creixement natural analitzat anteriorment, em centraré en el període que va del 1976 al 1981. En aquests anys, van arribar 242 persones de la resta d'Espanya a Cardedeu. Com que ens falta un any per comptabilitzar, n'afegeixo 90, ja que és la mitjana anual de persones no catalanes nouvingudes a Cardedeu entre el 1970 i el 1975. D'aquesta manera, el número total aproximat de persones arribades a Cardedeu de fora de Catalunya és 332. Així doncs, del creixement total de població a Cardedeu entre el 1975 i el 1981, 430 pertanyen al creixement natural i 332, al grup de nouvinguts no catalans. Els 364 restants que falten per arribar al creixement total poblacional d'aquests anys, 1.126, serien les persones nascudes a Catalunya que van venir a viure a Cardedeu.

concorden amb el que va passar, per exemple, a Barcelona i la seva àrea metropolitana, on es va produir una forta migració de persones que marxaven de les zones rurals d'Espanya cap als grans nuclis urbans, però també de moltes persones que van abandonar el camp català per traslladar-se a les grans ciutats catalanes industrialitzades.

Per concloure, les dades d'immigració a Cardedeu entre el 1975 i el 1981 representen un 62% aproximadament del creixement total poblacional: una meitat d'aquest percentatge pertany a la població arribada de fora de Catalunya i l'altra, al moviment migratori intern català. Conseqüentment, el factor explicatiu del gran creixement de població de Cardedeu durant el tardofranquisme i la Transició va ser la immigració.

Quins van ser els principals atractius per a l'arribada massiva d'immigrants a Cardedeu? On es van instal·lar els nouvinguts?

Una de les principals causes dels moviments migratoris és la recerca d'oportunitats de treball en zones on es necessita mà d'obra. El 1977 hi havia 27 empreses industrials amb més de 20 operaris⁽³⁶⁾. Entre aquestes destaquen dues fàbriques tèxtils, la Tèxtil Rase i La Hilerandera; una fàbrica de materials plàstics, la InterMas, i una multinacional de l'electrònica, Piher, que van estar en ple funcionament des dels anys seixanta. A més, cal tenir en compte que també durant els anys seixanta es va construir l'autopista AP7⁽³⁷⁾, la potabilitzadora d'aigües Ter-Llobregat i la segona via ferroviària entre Granollers i Sant Celoni; totes tres infraestructures

36. A. RICÒS, "L'any del Centenari", a *Programa del Centenari de la Germandat*, 1977.

37. Inaugurada el 29 de gener de 1970. *LA VANGUARDIA*: "Inauguración del tramo Granollers-Cardedeu de la autopista Barcelona-La Junquera" [en línia]. *La Vanguardia*, 29 de gener de 1970.

necessitaven molta mà d'obra. Per tot això és comprensible que a Cardedeu s'hi instal·lessin nousvinguts cercant bones oportunitats laborals en el sector secundari o en la construcció de grans equipaments. De fet, entre 1961 i 1970 més de 66% dels immigrants nascuts fora de Catalunya eren obrers industrials⁽³⁸⁾. Aquesta dada ens fa veure les transformacions socials que es van viure a Cardedeu i ens dóna compte, sobretot, de la industrialització que va haver-hi en el poble.

Arran de l'arribada massiva d'immigrants a Cardedeu, es produí un canvi en la distribució urbanística del poble. Els nousvinguts buscaven pisos assequibles per viure-hi i, en un primer moment, no els va ser fàcil de trobar-los. Josep Arribas recorda l'existència d'immigrants instal·lats en barraques al barri de la Riera⁽³⁹⁾. Aviat, tanmateix, la intensa immigració va acabar donant lloc al creixement dels barris perifèrics durant els anys seixanta, com el barri del Poble Sec, on es trobaven les cases més allunyades del poble i situades més a prop de l'AP7 i la potabilitzadora, i el barri dels Estalvis, on es va crear el 1979 la primera Associació de Veïns de Cardedeu. També cal esmentar el barri de la Granada, ja que es va engrandir amb l'arribada de famílies joves durant els setanta⁽⁴⁰⁾.

Tots aquests nousvinguts es van integrar en la vida social i cultural de Cardedeu? El 1981 més del 16% de la població de Cardedeu va declarar no entendre el

38. IDESCAT: *Població. Per any d'arribada a Catalunya i professió dels ocupats. Cardedeu. Any 1991* [en línia].

39. Josep Arribas comenta: "Alguns nousvinguts es van instal·lar en uns barracons que hi havia darrera la Fonda Galícia. [Fins i tot], alguns vivien sota un pont. Vivien en molt males condicions... Tothom buscava allà on podia. La majoria, però, es van decantar pels Estalvis, ja que era un barri marginat, molt decantat del poble, molt econòmic i modest, o per la perifèria, com el Poble Sec". Vegeu l'entrevista a Josep Arribas, pàg. 119.

40. Vegeu l'entrevista a Víctor Busquet pàg. 157.

català⁽⁴¹⁾. Aquesta dada demostra que una part dels immigrants no catalans no es van integrar plenament en la vida social i cultural de Cardedeu. Segurament, els nousvinguts castellans van mantenir la llengua tant en la feina com en el barri, ja que acostumaven a treballar i a viure agrupats. Tanmateix, del global de les entrevistes dedueixo que una bona part d'immigrants s'hi van integrar molt fàcilment⁽⁴²⁾. De fet, tant en Josep Arribas com en Toni Albadalejo, dues persones importants en la vida associativa cardedeuenc d'aquell moment als quals he entrevistat, provenien d'una família nousvinguda castellanoparlant.

Arran de totes aquestes transformacions, la població de Cardedeu va necessitar nous equipaments públics, com edificis escolars i locals culturals. D'aquesta necessitat se'n va derivar la creació de:

- L'escola Granés, construïda l'any 1969.
- El Casal Cardedeuenc: Llar del jubilat i les associacions (1974). La conquesta d'aquest espai públic va ser fruit de la mobilització popular encapçalada per les entitats del poble, organitzades en l'Associació d'Entitats de Cardedeu. Aquesta moguda s'explica més endavant en el treball.⁽⁴³⁾ Durant els anys setanta i la primeria dels vuitanta, el Casal Cardedeuenc va ser la seu de totes les entitats del poble. Més endavant, però, les entitats van adquirir nous espais per reunir-se i el Casal Cardedeuenc va passar a ser el Casal dels Jubilats.
- L'adquisició de l'exconvent dels Dominics per convertir-lo en un institut (1981).
- L'escola Germans Corbella que es va acabar de construir el 1982.

41. IDESCAT: *Població de 2 anys i més segons coneixement del català. Cardedeu. Any 1981* [en línia]

42. Vegeu les entrevistes a Josep Arribas, pàg. 101, i a Toni Albadalejo, pàg. 117.

43. Vegeu pàg. 29.

Per acabar, convé assenyalar que Cardedeu va continuar sent un focus d'estiueig per als burgesos de ciutat. El 1970, el nombre d'habitatges secundaris representava un 17% sobre el total⁽⁴⁴⁾. Cal centrar-se en aquesta dada perquè permet adonar-se de la quantitat d'estiuejants que triaven Cardedeu com a destinació per passar-hi les vacances. A Cardedeu, als estiuejants se'ls anomenaven "la colònia"⁽⁴⁵⁾. Alguns entrevistats identifiquen el Casino de Cardedeu com l'espai predilecte perquè "la colònia" hi celebrés les seves festes.

44. IDESCAT: *Tipus d'habitatges. Cardedeu. Any 1970* [en línia].

45. Diverses de les persones entrevistades han utilitzat aquest concepte.

3. EL MOVIMENT ASSOCIATIU I CULTURAL A CARDEDEU

3.1 L'Associació Parroquial de Joves (APJ)

“Obrir moltes finestres per veure el que estava passant al món.”

(Ramon Ballart)

Cronologia destacada

- 15/11/58: 1a reunió de l'APJ
- 06/12/59: 1a Setmana de la Joventut
- 29/09/61: *Tribuna*
- 18/09/64: *Talaia*, núm. 10 (concert Raimon)
- 23/09/67: *Talaia*, núm. 13 i fi de l'APJ

Entrevistes a l'annex 1:

- 1.02. Ramon Ballart
- 1.05. Carles Gesa
- 1.01. Salvador Coll
- 1.16. Víctor Busquet

Al final dels anys cinquanta, Cardedeu comptava amb 3.000 habitants. Era un poble petit on tothom es coneixia i se saludava pel carrer. A la vila, però, es començava a respirar aire nou. Un nova generació, nascuda després de la Guerra Civil, emergia amb il·lusions i ganes de menjar-se el món. D'aquesta onada de joventut va néixer del no res i de la mà d'una colla de joves la idea d'agrupar-se en una Associació Parroquial de Joves (APJ).

En un moment en què un part de l'Església s'estava allunyant del règim i s'estava apropant a les inquietuds de la societat civil^[46], a Cardedeu es va crear l'Associació Parroquial de Joves (APJ). Per al jovent d'aquella època fou una manera de donar vida al poble i de fer-se sentir. Per a Ramon Ballart el que els va empènyer a

46. L'any 1958 Joan XXIII va ser escollit nou papa. El seu pontificat és recordat com una època de canvis recollits en el Concili Vaticà II que van donar un aire més obert a l'Església. Una part de l'Església catalana influïda pel nou esperit es va allunyar del règim i es va mobilitzar activament (declaracions d'Escarré del 63, Caputxinada i manifestació de capellans del 66). La força d'aquest moviment es va evidenciar quan el règim va crear una presó a Zamora per a capellans.

formar l'APJ va ser la inquietud pel coneixement; l'interès per formar-se en col·lectivitat. I és que, tal com diu Salvador Coll, “si tenies alguna preocupació intel·lectual i cultural no hi havia enlloc més on anar”.

“La idea de reunir-nos sota la protecció de la parròquia va sortir com a generació espontània del nostre grup; en aquells temps l'única forma legal de fer-ho era dintre del Frente de Juventudes, totes les altres estaven fora de la Llei i eren perseguides. Tots teníem la idea molt clara que no volíem dependre del Frente de Juventudes”^[47].

A partir d'aquesta premissa els joves d'aquell moment s'organitzaren per trobar la manera de realitzar les activitats que els omplien sota el paraigua de l'Església. La figura del Pare Coloma va ser clau en la creació de l'APJ l'any 1958. Aquest frare dominic, nascut en el si d'una família castellana, va tenir la capacitat d'aglutinar tot aquell jovent per tirar endavant el projecte. En Carles Gesa i en Ramon Ballart el recorden com “l'artífex d'aquell moviment” que va propiciar una “petita revolució dins de Cardedeu”. Un cop creada l'associació, l'APJ va esdevenir, per voluntat dels que la conformaven, una associació oberta a nois i noies d'entre 14 i 25 anys, nascuts a Cardedeu o de fora, immigrants castellano-parlants o estiejants de Barcelona, que va arribar a reunir més de cent trenta joves.

En Ballart i en Gesa descriuen el Pare Coloma com una persona d'idees avançades, obert i dinàmic, i el recorden

47. J. PALOU, “L'Associació Parroquial de Joves”, a V. BUSQUET i altres, *L'esclat d'una joventut*, pàg. 47.

El Pare Coloma, Ramon Ballart i altres joves de l'APJ publicitant un cinefòrum. Font: Miquel Comas

com un mestre, però sobretot com un company. Aquesta proximitat amb els joves va ser idònia perquè aquests tinguessin prou confiança per tirar endavant les seves iniciatives i fer-se seva l'APJ. Tot i que formalment existia un cap, el Pare Coloma, els joves s'organitzaven en departaments elegits per votació. N'hi havia de tot tipus: de teatre, d'excursions, de sardanes, de cinema, d'esport, d'economia... El lloc de trobada principal de l'APJ era l'Esbarjo.

Així naixeren una gran diversitat d'activitats culturals (cinema, teatre, exposicions, balls...), esportives (gimcanes, excursions, partits de futbols), lúdiques, de formació (xerrades, reunions...) i religioses. Hi havia un neguit, una necessitat per expressar-se i per això es va crear l'òrgan de comunicació Sí, nom escollit pel seu referent a l'esperança i el positivisme. També cal destacar que es van fer els primers cinefòrums a Cardedeu, es va celebrar una missa del gall en català el 1965 i els més grans de l'APJ van fundar un esplai per als petits. Així mateix, és interessant esmentar que els joves de l'APJ van poder viatjar fora d'Espanya, a Lourdes, gràcies a la Jornada de la Joventut que es féu allà. A Cardedeu, l'APJ en va organitzar tres.

Ara bé, de totes aquestes activitats la més exitosa i popular va ser el fenomen de la *Talaia*. La *Talaia* incloïa diverses xerrades-conferències i algunes actuacions musicals i/o artístiques fetes pels joves de l'APJ. Els seus impulsors la qualificaven com a “revista parlada”; Carles Gesa explica que era parlada i no escrita justament per poder escapar-se de la censura.

“Molts dels temes tractats en aquell moment no hauria estat possible expressar-los en una revista escrita. La censura prèvia ho hauria impedit o si més no, les denúncies a posteriori ens haguessin massacrats”⁽⁴⁸⁾.

La primera *Talaia* s'anomenà *Tribuna* i es va fer l'any 1961 a la Sala d'actes de l'Ajuntament. En les dues següents edicions passà a anomenar-se *Atalaya*. Durant el 1962 se'n van organitzar quatre en diferents locals de Cardedeu, cal destacar que se'n van fer dues al Parc dels Pinetons i el nom es catalanitzà substituint la y per la i. El 1963 se'n van fer tres i, a partir del 64, se'n va organitzar una per any. No va ser fins a la darrera edició, l'any 67, quan

48. J. GESA, “Les atalaies”, a V. BUSQUET i altres, *op. cit.*, pàg. 178. Pel que fa a la censura, tot i que l'anomenada Llei Fraga del 1966 eliminava la censura prèvia de les publicacions es mantingué a posteriori. Així doncs, “es pot parlar d'una llibertat de premsa sempre vigilada pel poder polític”, tal com escriu a la seva tesi doctoral F.J. DAVARA, *Cuadernos para el diálogo*, 2001, pàg. 152. A més, tal com he documentat en la meua recerca, la censura prèvia va perviure, si més no, en els actes culturals i els concerts públics. Vegeu el document a la pàg. 82.

Cartell de presentació de la Talaia núm. 2, 1962. Font: Salvador Coll

finalment es va escriure correctament en català: *Talaia*. Aquesta paraula significa observar, tractar de descobrir amb la mirada, i és que el significat és idoni per al que feia aquell jovent; “obrir moltes finestres (...) que fins llavors havien estat tancades i prohibides (...) per veure el que estava passant al món”

(Ballart).

En aquestes vetllades culturals, s'hi va portar gent molt coneguda que en aquell moment eren a primera fila de la recuperació cultural catalana i la normalització de la llengua, com alguns dels membres dels Setze Jutges: Josep M. Espinàs⁽⁴⁹⁾, Miquel Porter i Guillermina Motta o altres cantants com Núria Feliu i Salvador Escamilla. Roser Isant, membre fundadora de l'APJ femenina, considera que “els concerts de la Nova Cançó van ser extraordinaris. Pel sol fet de ser-hi ens sentíem militants del nostre

49. De fet, en Josep M. Espinàs fa referència a un “espectacle curiós” que va fer amb Joan Capri i en Cesc en un article de diari, informació que ens evidencia que parla de l'espectacle de Cardedeu. Vegeu el document a la pàg. 81.

país i la nostre catalanitat latent es despertava”⁽⁵⁰⁾. També va venir gent del teatre com l'Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual, els Joglars, Joan Capri i l'humorista Cesc. Cal mencionar que Òmnium Cultural els va ajudar econòmicament per tal de cobrir les despeses de la Talaia de l'any 1964 i 1965.

“L'orientació que té *ATALAIA*, d'esperit purament català i democràtic, havia suscitat la viva oposició dels elements oficials, que culminà el mes de setembre del 1964 amb la participació d'en Raimon, que donà lloc a la presència d'agents policials a l'acte, que, per altra part, fou verdaderament apoteòsic.”⁽⁵¹⁾

Certament, el punt culminant va ser la *Talaia* núm. 10, el 1964, amb el concert de Raimon. Una denúncia d'un cardedeuenc “il·lustre” davant les autoritats va estar a punt d'impedir la celebració de l'acte per “catalanista, rojo y separatista”⁽⁵²⁾. Segons en Salvador Coll, Mossèn Roldan, que no sabia ni qui era en Raimon, es va presentar davant el governador civil i tot recordant-li el Concordat de la Santa Seu va aconseguir el permís per el concert. D'aquesta manera, gràcies a l'aixopluc de l'Església, Raimon va poder cantar davant un Esbarjo ple de gom a gom, en un acte que encara és recordat per molts dels assistents.

Per als joves que van participar en l'APJ, tot allò va ser un espai de llibertat.

50. R. ISANT, “L'Associació de noies”, a V. BUSQUET i altres, *op. cit.*, pàg. 84.

51. J. GESA, “Les atalaies”, a V. BUSQUET i altres, *op. cit.*, pàg. 183.

52. Ídem, pàg. 178.

Programa de la primera Talaia, Tribuna-1. Destaca el comentari sobre les particularitats de la revista: “Televisió de tamany (sic) natural i amb cares conegudes”. També són interessants els títols de les conferències que es proposen, com “Entorn del Jazz”, “Naixement i projecció dels EE.UU d'Europa” i “Energia nuclear”. Font: Salvador Coll

“No ens n'adonàvem..., en aquell temps ho fèiem perquè gaudíem i ens reuníem nois i noies per fer coses junts. [Però,] a mesura que han anat passant els anys t'adones que potser sí que vam fer alguna cosa important... i amb els pocs mitjans que teníem!”

(Ballart)

Gràcies a l'APJ, la veu d'un jovent inquiet que tenia esperança en una demà millor es va fer sentir. Segurament, la tasca de l'APJ dibuixà les traces de l'activitat cultural posterior. Per en Salvador Coll l'eclosió d'activitats a Cardedeu comença als seixanta amb les *Talaies* i continua als setanta amb el GAT⁽⁵³⁾. En aquest sentit, podem

53. De fet, els germans Castells, membres i fundadors del GAT, els va agradar molt el format de la Talaia i, per això, els primers anys el

considerar l'APJ com “la sembrada”(Gesa) que va fer possible que una nova tongada de jovent continués organitzant activitats culturals durant els anys setanta⁽⁵⁴⁾.

A partir del 1964, l'activitat de l'APJ va anar minvant. Va haver-hi un moment en què s'organitzava principalment la Talaia. L'última és del 1967, any que coincideix amb la fi de l'APJ, una fi que és explicada per Ballart com un procés natural: “ens vam anar fent grans, alguns es van casar... i el Pare Coloma va marxar”

3.2 L'Agrupació Coral Cardedeuena

Cronologia destacada

- 1915: Creació de l'Agrupació Coral
- 1936 - 1944: Etapa inactiva de la Coral
- 03/03/44: Represa de l'Agrupació Coral, Educación y Descanso
- 23/03/55: Creació Grup Amics del Teatre
- Nadal del 74: 1r concert de la Coral Mixta

Entrevistes a l'annex 1:

- 1.03. Gonzalo Soler (Salo)
- 1.07. Germans Castells

L'Agrupació Coral Cardedeuena, que ja existia abans de la Guerra Civil, va ser una de les poques entitats que es va poder recuperar durant els primers anys del franquisme.

GAT continua fent-les. Vegeu el document a la pàg. 110. En la seva entrevista, en Jordi remarca: “moltes vegades jo crec que aquest tarannà que hi ha Cardedeu és perquè no ha deixat mai d'haver-hi aquest pòsit: (...) sempre s'han fet coses. En els fons hi ha com una solera que s'ha mantingut”. Vegeu l'entrevista als Germans Castells, pàg. 109.

54. Alguns dels joves que van ser a l'APJ (Morató, Torruella, Clavell...) van participar en posteriors activitats teatrals i culturals que van donar lloc a la frenètica època cultural dels setanta.

El 1944 l'Agrupació va poder reprendre'n l'activitat gràcies al fet de vincular-se amb Educación y Descanso⁽⁵⁵⁾. La seva reorganització va ser pràcticament imposada “ya que la Superperiodidad, en repetides circulars a esta Delegación Local insiste en la creación entre sus diferentes actividades de una masa coral que estimule la unión entre sus afiliados, lema del resurgir de la nueva España”⁽⁵⁶⁾. Els antics membres de l'Agrupació Coral no en desestimaren l'oportunitat: si es permetia oficialment actuar de nou, calia aprofitar-ho. Des d'aleshores, la Coral funcionà sota una estricta vigilància i sota control dels organismes del règim. Tot i que a la Coral s'hi cantava en català, en Salo em confirma que s'hi aplicava la censura: “Per Pasqua fèiem sempre un *popurri* picaresc i quan el passàvem per la censura, (...) li feien sempre l'estisorada”. No va ser fins als anys cinquanta que la Coral respirà aire fresc, quan en el si de l'entitat es van crear diverses seccions encarregues d'altres activitats.

Per a molta gent com en Salo, que visqué la joventut durant la primera etapa del franquisme, la Coral de Cardedeu va esdevenir la manera d'esbargir-se i de passar-s'ho bé: “no hi havia res més, era l'únic lloc que teníem per anar”. N'és un bon exemple, a banda de l'activitat cantaire, l'organització d'excursions per als seus membres, de les quals tothom en conserva un bon record.

El Nadal de l'any 54, la Coral va representar a l'Esbarjo *Els Pastorets*, en què va participar un bon nombre de cardedeuencs no pertanyents a la Coral. Arran de l'èxit de la representació, es començà a donar vida a un nou grup escènic que s'anomenaria Amics del Teatre de Cardedeu.

55. Educación y Descanso era un organisme dependent del sindicalisme falangista i des d'on es controlaven totes les entitats durant una bona part del règim franquista.

56. De l'acte d'una reunió entre el delegat local d'Educación y Descanso i els promotors de la recuperació de la Coral. Citat per C. CLUSELLAS, De cant i cantaires, 1990, pàg. 52.

Naixement dels Amics del Teatre.

Font: Coral de Cardedeu

Fou d'aquesta manera que els aficionats del teatre podien dur a terme les seves activitats sota el paraigua oficial de la Coral i sense haver de passar pel control directe del règim. I, de fet, els Amics del Teatre, molt aviat passarien a tenir una vida independent tant econòmica i administrativa com organitzativa respecte a la Coral. I això queda ben palès amb el fet que a l'agrupació teatral, des que es va crear, tant hi van poder participar homes com dones, mentre que a la Coral les dones no van ser admeses fins al 1973. Anys més tard, els Amics del Teatre esdevindrien la llavor per a la generació que formaria als inicis dels anys setanta el GAT. Per als germans Castells, que des de petits van assistir a les representacions dels Amics del Teatre de Cardedeu perquè el seu pare hi estava implicat, “l'Esbarjo va ser el seu referent”⁽⁵⁷⁾.

El 1970, amb l'elecció de Lluís Cullell com a nou president, s'inicià una nova etapa de la Coral que va esdevenir

57. La importància de l'Esbarjo i de la col·laboració del seu pare en les escenografies teatrals que s'hi representaven, en la infància dels Castells, també és explicada pels germans Castells en un programa de RTVC del 2013. “Una revolució de Pastorets amb els germans Castells” [en línia]. RTVC, 23 de desembre de 2013. [Consulta 20.08.14].

un intens període de renovacions i transformacions. Així, a més de les activitats tradicionals de la Coral (concerts, excursions, aplecs), des de l'any 1972 es va celebrar el Concert de Sant Esteve, que avui dia ha esdevingut el tradicional concert de Nadal; es va crear la Coral Infantil Arrels Fermes, i es va dedicar un esforç important per a l'adquisició d'un local propi. L'Ajuntament els va oferir la capella de Sant Corneli com a local d'assaig a canvi que se n'encarreguessin de la rehabilitació⁽⁵⁸⁾, per a la qual es va fer una campanya de recollida de diners entre la gent del poble i es va comptar amb la col·laboració desinteressada de molts cardedeuencs en forma de treball⁽⁵⁹⁾. L'èxit d'aquesta iniciativa de ben segur va influir en el projecte que es va engegar dos anys després per aconseguir la creació del Casal Cardedeuenc⁽⁶⁰⁾.

TRANSCRIPCIÓ DEL LLIBRE D'ACTES DE L'AJUNTAMENT

Concesión uso y disfrute Ermita San Cornelio. Manifiesta el Sr. Alcalde, que en virtud del acuerdo del Pleno del día 16 de diciembre de 1969, la Agrupación Coral de Cardedeu ha venido realizando obras de reparación en la abandonada capilla de San Cornelio, bien municipal, de un coste aproximado a las 40.000 ptas. al mismo tiempo que se procurará la conservación de este antiguo edificio de mérito arquitectónico, podrá servir como local social de la Agrupación. (20/07/71).

58. L'estat deplorable de la capella i la reconstrucció feta per la Coral queda recollit a P. COMAS, “La capilla de Sant Corneli”, *La Vanguardia*, 1971.

59. A C. CLUSELLAS, *op. cit.*, pàg. 98-99.

60. Vegeu pàg. 29.

El fet més rellevant d'aquell moment, però, va ser la incorporació de les dones a l'entitat, la qual havia estat vetada fins aleshores, i, fins i tot, la seva assistència a les excursions que organitzaven. Aquest fet va crear una gran polèmica entre els membres de la Coral i, finalment, en l'Assemblea General del desembre del 1973 va guanyar el sí per majoria. Tot i això, en Salo explica que "van haver-hi quatre o cinc homes que es van esborrar". A l'inici, els homes i les dones assajaven per separat i no va ser fins al Nadal del 74 que va tenir lloc el primer concert de la Coral mixta.

La Coral també va col·laborar amb altres entitats de Cardedeu durant l'època dels setanta. Un dels actes més importants va ser les Vetllades Culturals, que van organitzar conjuntament amb la resta d'entitats culturals de la vila, El Carrilet, el GAT, l'ATAC i l'Agrupació Sardanista, i en les quals també hi va col·laborar la Parròquia.

Es tractava d'organitzar un cicle d'activitats culturals. Cada entitat proposava una activitat i l'organització del cicle cada any anava a càrrec d'una entitat diferent. L'Agrupació Coral es va fer càrrec de l'organització de les Vetllades culturals del 1972 i del 1974; aquesta última amb l'objectiu de recaptar diners per a la reconstrucció de l'Esbarjo. La Coral també va ser una de les ànimes actives en la gestació del Casal Cardedeuenc; va actuar per la inauguració del Casal Dr. Daurella el 1975; va col·laborar en els actes de commemoració del naixement de Pau Casals el 1976, i, tot recuperant una tradició popular perduda, va organitzar les caramelles⁶¹ en les quals participaven també membres d'altres entitats. En poques paraules, la Coral estava força present

61. Les caramelles pertanyen a una tradició popular catalana de Pasqua en què un grup de cantaires, acompanyats amb tot tipus d'instruments casolans, fan un seguici nocturn per la vila mentre canten versos per celebrar la Pasqua amb un cert caràcter profà.

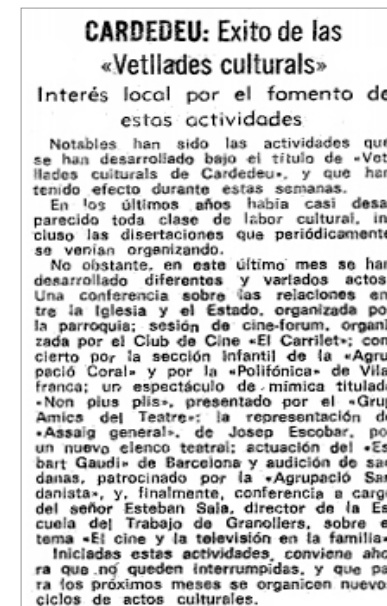

La Coral Mixta i la Coral infantil. Concert del 1974. Font: Coral de Cardedeu

en els saraus de la vila. De fet, alguns dels cantaires de la Coral també eren membres actius d'altres entitats, com l'Agrupació Sardanista i el GAT⁶².

A final dels setanta i principi dels vuitanta, la Coral visqué una crisi interna. Va passar de 240 socis que tenia el 1977 a tenir-ne menys de 30 el 1979. Cal tenir en compte que aquesta etapa de desencís va coincidir amb un canvi generacional i amb un moment en què a la vila hi havia moltes altres propostes culturals, un moment en què els joves buscaven un altre tipus d'activitats. No obstant aquestes hores baixes, la Coral, amb el temps, ha tornat a estar més viva que mai. Convé ressaltar que, actualment està vivint una època brillant i enguany està celebrant el seu centenari.

62. Per exemple, en Salo també formà part de l'Agrupació i en Lluís Traveria, els germans Baizán, l'Isidre Puigagut i en Josep Magrinà del GAT.

La Coral Mixta i la Coral infantil. Concert del 1974. Font: Coral de Cardedeu

Carta enviada per la Coral als seus socis amb motiu de la inauguració de l'Esbarjo després de les reformes sofertes a causa de l'incendi, 1974. Font: Coral de Cardedeu

3.3 L'Agrupació Sardanista

"Ballar sardanes era una manera de reactivar la nostra identitat, l'esperit català."

(Mercè Puig)

Cronologia destacada

- 28/06/59: Fi dels aplecs organitzats pel Patronat Aplec Sardanista
- 16/06/68: Ressorgiment dels Aplecs organitzats per la Germandat la St. Espina
- 30/11/70: Creació de l'Agrupació Sardanista
- Nadal del 75: Enregistrament del 1r disc Sardanes a Cardedeu

Entrevistes a l'annex 1:

- 1.03. Gonzalo Soler (Salo)
- 1.04. Assumpta Serra
- 1.04. Mercè Puig
- 1.06. Josep Arribas

Després de nou anys d'inactivitat⁶³, pel que fa a les sardanes a la vila de Cardedeu, el 1968 la Germandat la Sta. Espina, una entitat mutualista local encapçalada per Víctor Busquet, Andreu Ricós i Víctor Saqué, va fer renéixer els aplecs i els concursos de sardanes. Arran d'uns cursets infantils i juvenils organitzats per la Germandat, l'Àngel Pujol, el Joan Soler i el Salo van

63. El Patronat Aplec Anual Sardanista es va acabar l'any 1959. No va ser fins al 1968, amb la Germandat de la Sta. Espina, que es van revifar els aplecs i els concursos. A partir del 1971, els aplecs i els concursos passen a ser organitzats per l'Agrupació Sardanista.

engrescar-se a muntar l'Agrupació Sardanista de Cardedeu. El primer acte d'aquesta nova entitat va ser una ballada de sardanes el 29 de novembre de 1970 organitzada conjuntament amb la Germandat. Per als entrevistats, durant el franquisme ballar sardanes va ser una forma de manifestar-se, de revifar les tradicions catalanes i de reactivar l'esperit català. Tots coincideixen amb la famosa frase d'Heribert Barrera: "en aquells moments muntar un aplec de sardanes era una forma de fer política"⁽⁶⁴⁾. Tanmateix, la Mercè i l'Assumpta, que des de jovenetes van entrar a formar part de l'Agrupació, vivien les sardanes com una activitat lúdica, de lleure. Les hores d'assaig, les ballades de sardanes i les excursions feien que les colles acabessin esdevenint el grup d'amics. L'Agrupació organitzava anualment cursets de sardanes oberts a totes les edats. Primer, a la sala de les columnes de l'Ajuntament i, més tard, al Casal Cardedeuenc. D'aquests cursets en van néixer les colles de l'Agrupació: el 1971 la colla Renaixença i la colla Jovent Dansaire, i, més tard, la colla Petits Cardedeuencs (72) i la colla Dansaires Cardedeuencs (82).

A partir del 1971 van recuperar, juntament amb l'aplec, el concurs de sardanes. L'Agrupació també organitzava activitats culturals pel poble. En destaco especialment les Vetllades culturals en què també hi van participar l'Agrupació Coral, l'ATAC i el GAT, i la col·laboració en la cercavila de La Cuca del 1976. La relació entre entitats era ben normal i és que cal tenir en compte que, com diu en Josep Arribas, els que es movien culturalment a Cardedeu "estaven tots dins la mateixa olla". De totes aquestes mogudes, però, allò més recordat pels entrevistats és com s'omplien els autocars els diumenges per participar en els concursos sardanístics d'arreu de Catalunya organitzats per la Unió de Colles Sardanistes. Els entrevistats recorden que en aquelles excursions

64. P. BALTÀ, *op. cit.*, pàg. 16.

Fotografia dels dansaires de l'Agrupació, 1976. Font: Agrupació Sardanista

s'hi feia molta pinya. Per finançar totes aquestes activitats, s'inicià una campanya per fer-se soci de l'Agrupació donant cinc mil ptes. cadascú. Justament el 1973, 371 persones de Cardedeu van aportar diners per poder organitzar l'aplec d'aquell any⁽⁶⁵⁾, fet que demostra la força i la popularitat que prengué l'entitat.

A Cardedeu, l'Agrupació va esdevenir una eina clau per a la normalització de la llengua i la cultura catalana. Des de la seva creació, els cartells ja s'escriuen en català i a partir del 73 s'hi va incloure, a més, la senyera catalana. L'Agrupació també estava present en actes importants a nivell català, com la Caravana de la Flama de la Sardana⁽⁶⁶⁾, que va tenir lloc el 1975. D'aquest esdeveniment en Saló m'explica una anècdota interessant. Per tal de commemorar l'acte, l'Agrupació va organitzar una ballada de sardanes i va demanar a l'Ajuntament que posés senyeres catalanes a la carretera principal. L'Ajuntament, però, n'hi va penjar d'espanyoles i, aleshores, els de l'Agrupació es van organitzar i, durant la nit les van canviar per

65. J. CLUSELLAS, *Historial Sardanista*, 1988, pàg. 105–106.

66. La caravana de la Flama de la Sardana es celebra des del 1996 organitzada per l'Obra del Ballet Popular. Consisteix en un recorregut que uneix la ciutat Pubilla de la sardana de l'any anterior amb la ciutat pubilla de la sardana de l'any vigent. A llarg del recorregut es va parant en diverses poblacions per fer actes culturals relacionats amb el món sardanístic.

Aplec i Concurs del 1973. Font: Agrupació Sardanista

senyeres que els hi havia proporcionat en Xurín. Aquest mateix any, l'Agrupació va passar a formar part de la Comissió de la Festa Major de Cardedeu. Des d'aleshores s'organitzen concerts de cobla i orquestra i ballades de sardanes. Un cop escollit president de l'entitat Àngel Pujol, ell i en Saló s'embarcaren en el projecte d'enregistrar un disc de sardanes dedicades a Cardedeu⁽⁶⁷⁾, projecte que va veure la llum el Nadal del 1975. D'aleshores ençà, l'Agrupació ha editat molts altres discos.

Des de la seva creació, l'Agrupació sempre ha estat treballant perquè la sardana continuï mantenint la seva presència com un element festiu popular català i ha aconseguit que els cardedeuencs apreciïn i visquin "la dansa més bella de totes les danses que es fan i es desfan"⁽⁶⁸⁾. Sense voler comparar en Saló amb en Joan Maragall, m'agradaria acabar amb un frase seva emblemàtica sobre la sardana: "Mentre hi hagi un català amb dos dits de seny, les sardanes no es perdran!".

67. Vegeu el document a la pàg. 91.

68. MARAGALL, Joan: "La sardana". A: *Visions & Cants*. L'Avenc, Barcelona, 1900.

3.4 El Casal Cardedeuenc

"Va ser possible gràcies a la gent del poble."

(Carles Gesa)

Cronologia destacada

- 1971: Inici de les reunions entre entitats
- 1972: Inici de la moguda per aconseguir el Casal Cardedeuenc
- 04/05/73: Compra de la Torre amb 1.500.00 ptes. aportades per les entitats
- 20/01/74: Inauguració del Casal Cardedeuenc

Entrevistes a l'annex 1:

- 1.05. Carles Gesa
- 1.02. Ramon Ballart
- 1.07. Germans Castells
- 1.01. Salvador Coll
- 1.03. Saló

A la primeria dels anys setanta, diversos membres d'entitats locals van sentir la necessitat de reunir-se mensualment per compartir els seus problemes i trobar-hi solucions. Aquestes reunions també havien de servir per coordinar que els actes culturals no coincidissin. Una de les preocupacions que compartien totes les entitats era la manca de local on fer les seves reunions. L'objectiu prioritari, doncs, va ser aconseguir un local comunitari per a totes les entitats del poble. Ara bé, aviat en les reunions s'hi incorporaren preocupacions o interessos situats més enllà dels de les pròpies entitats, i relacionats amb la vida social del poble en general. A Cardedeu no existia cap espai habilitat per a la gent

gran. Aleshores, es van assabentar, a mitjan del 72, que la torre Granés-Espinach estava en venda i van considerar que podia ser una bona oportunitat per resoldre aquells dos grans problemes que s'havien plantejat.

TRANSCRIPCIÓ DE L'ACORD DEL PLE MUNICIPAL REUNIT EN SESSIÓ EXTRAORDINÀRIA

Se acuerda por unanimidad, que previos los tramites y autorizaciones legales correspondientes, el Ayuntamiento contribuya a la compra de la finca de la Avenida del Caudillo núm. 55, con el 67% de su importe total, y siempre y cuando las asociaciones locales aporten a dicha adquisición y en el plazo de tres meses 1.500.000 ptas. Objetivo, "Casal de Asociaciones" (1/12/72).

Font: Missatge núm. 225-226, 1990

Un cop la idea es va posar en marxa, les entitats van proposar a l'alcalde de Cardedeu, en Josep Mas, que l'Ajuntament adquirís la finca. En un primer moment, semblava que la cosa rullaria, ja que l'alcalde ho veia amb molt bons ulls. Ara bé, en un Ple extraordinari de l'Ajuntament els regidors van acordar que si les associacions reunien en un termini de tres mesos una tercera part del valor total (1.500.000 ptes.), l'Ajuntament hi posaria la resta. Aquesta decisió es va prendre creient que les entitats no se'n sortirien.

Les entitats que es van embarcar en el projecte van ser totes les que estaven actives al poble en aquell moment, tant culturals com esportives: l'Agrupació Coral, l'Agrupació Familiar, l'Agrupació Sardanista, l'ATAC, el Club de Handbol, el Club de Bàsquet, el Club d'Escacs, el Club de Futbol, el Club Natació, El Carrilet, el GAT i la Germandat Sta. Espina, totes aplegades sota el nom

Font: Carles Gesa

d'Associació d'Entitats de Cardedeu, el president de la qual va ser per votació en Carles Gesa. En Ramon Ballart recorda que per aconseguir 1.500.00 ptes. "ens vam dividir en grups de tres o quatre persones (...) per anar, casa per casa, a demanar 50, 100 o 1000 ptes. [A més,] ens vam desplaçar a Barcelona a casa dels estiuiejants, perquè sabíem que alguns eren gent que col·laborava molt amb el poble, encara que fossin de la colònia". Tot i algunes sorpreses desagradables i amb molts dies de neguit i dedicació, aviat es va aconseguir reunir la xifra esmentada⁽⁶⁹⁾, la qual cosa va obligar l'Ajuntament a complir la seva promesa.

69. En el llibre d'actes de l'Ajuntament del 24/04/73 i del 2/05/73 queda recollida la relació dels 66 donants, un 30% dels quals eren residents a Barcelona i estiuiejants a Cardedeu.

Un cop comprat el local, al maig del 1973, les entitats es van abocar de ple a arreglar-lo. Abans, però, van decidir anomenar-lo per majoria *Casal Cardedeuenc – Llar del Jubilat i les Associacions*. Durant el mes de juliol del 73 es va distribuir una circular en què s'explicava el projecte i es demanava la col·laboració als cardedeuencs per tal de completar l'obra començada. Calia deixar enllestit el local tan aviat com fos possible. La bona resposta de la població va ser clau perquè el projecte tirés endavant⁽⁷⁰⁾. En Carles Gesa, orgullós de la feina feta, recorda "els pintors pintant gratuïtament; els paletes de la colla treballant gratuïtament; tothom treballant gratuïtament", tal com ho exposa l'Andreu Ricós: "De les obres que es van fer sols se'n va haver de pagar els materials, el personal fou voluntari"⁽⁷¹⁾.

La inauguració oficial del Casal Cardedeuenc va tenir lloc el 20 de gener del 1974. Es va fer una gran festa amb la participació de totes les entitats del poble per celebrar-ho. Cal destacar l'actuació del Grup de Folk de Cardedeu⁽⁷²⁾. També es llegiren diversos parlaments, un d'ells anà a càrrec de Carles Gesa, el president del Casal Cardedeuenc, que va fer referència a l'*home d'entitat*. Aquest concepte Carles Gesa el defineix de la manera següent: "aquella persona que col·labora amb les necessitats que hi ha a les entitats, als barris, i que no té l'actitud de primer jo, després jo i si en queda per a mi, sinó que és altruista. L'home d'entitat és aquell que dóna força a la vida social i convenç les persones que s'ha de col·laborar desinteressadament". De fet, en

70. L'aportació del treball voluntari per assolir un objectiu comunitari va ser una constant en el Cardedeu d'aquells anys. En són exemples la rehabilitació de la capella de Sant Corneli per habilitar-la com a local de l'Agrupació Coral el 1971, les millores efectuades a l'Esbarjo després del seu incendi el 1974 o amb la realització de les ceràmiques per a la nova retolació dels noms dels carrers de la vila l'any 1977.

71. Vegeu l'escrit d'Andreu Ricós a la revista *Missatge* de l'any 1984.

72. El Grup de Folk de Cardedeu es va formar espontàniament per actuar a la Primera Nit de Folk organitzada pel GAT el 1970.

Font: Carles Gesa

Carles Gesa considera que en el procés d'adquisició del Casal Cardedeuenc "ens vam anar encomanant l'un a l'altre l'*home d'entitat*".

En Ramon Ballart em comenta que el pas del nom de Llar de Jubilat i Associacions a només Llar del Jubilat a principi dels anys 80 tingué lloc arran de la dificultat de convivència que hi havia entre els jubilats i el jovent de les entitats. A més, explica que, a poc a poc, les entitats van anar adquirint els seus propis locals. És per això que actualment l'edifici del Casal Cardedeuenc és la Llar del Jubilat.

Aquest episodi de la història de Cardedeu reflecteix perfectament la famosa dita popular *la unió fa la força*. I és que, tal com diu Carles Gesa, la Llar del Jubilat i les Associacions va ser possible “gràcies a la gent del poble, que s’hi va posar de valent per trobar una solució, tant per als jubilats com per a les entitats”. Gràcies a la participació desinteressada dels cardedeuencs d’un somni se’n va fer una realitat⁽⁷³⁾.

3.5 El Carrilet

“Veure aquelles pel·lícules trencadores em va fer obrir els ulls.”

(Assumpta Serra)

Cronologia destacada

- 11/03/72: Fundació d'El Carrilet amb el visionat del *Guileta de los Espíritus*
- 1977: Fi dels cinefòrums d'El Carrilet
- 1986: Fi d'El Carrilet

Entrevistes a l'annex 1:

- 1.06. Josep Arribas
- 1.04. Assumpta WSerra
- 1.14. Jaume Rodri
- 1.01. Salvador Coll
- 1.07. Germans Castells
- 1.16. Víctor Busquet
- 1.15. Maria Planas

73. Tota aquesta moguda és explicada en el programa de la Festa Major de Cardedeu de l'any 1973 i en un escrit de l'Andreu Ricós publicat en la revista *Missatge* l'any 1984.

Els anys setanta van ser l'època d'or dels cinemes d'art i assaig⁽⁷⁴⁾, que van propiciar una obertura a la cultural no oficial. La gent amb inquietuds culturals i majoritàriament la nova generació es despertava i, com diu l'Assumpta Serra, “obria els ulls” formant-se amb el visionat d'un tipus de cinema “trencador” que fins aleshores havia estat amagat (censurat) a les pantalles espanyoles.

En una època d'eclosió cultural a Cardedeu, un colla de joves aficionats al cinema es van engrescar a fer-lo assequible a tothom. L'Assumpta Serra i els germans Castells recorden que, a principi dels setanta, en Jaume Morató⁽⁷⁵⁾ organitzava trobades de cinefòrum a casa seva amb pel·lícules que no es projectaven en els circuits oficials, com el *Acorazado Potemkin*, d'Eisenstein, i *El séptimo sello*, de Bergman. Segurament, d'aquestes trobades va néixer la voluntat de donar continuïtat i difusió a l'activitat i formar una nova entitat: El Carrilet.

L'entitat Cine-Club El Carrilet va néixer el 1971⁽⁷⁶⁾. Per a tots els entrevistats, en Morató va ser “l'home clau”, i va comptar amb el suport del GAT. De fet, molta de la gent d'El Carrilet també eren al GAT perquè, com diu el Josep Castells, “érem tots una mateixa colla i els interessos eren els mateixos”. Tot i això, l'entitat va tenir vida pròpia al marge del GAT des del principi.

74. El cinema d'art i assaig es va legalitzar el 1967 fent possible projectar films en versió original que anessin a contracorrent del cinema comercial. Això els va permetre passar pel·lícules que la censura no admestia a les sales comercials o fer reposicions de pel·lícules anteriorment prohibides com *To be or not to be*, estrenada a Espanya el 1971 i portada a Cardedeu el 1973. A Catalunya aquest tipus de cinema es va iniciar al cinema *Publi* el 1967. Vegeu “*Las salas de Arte y Ensayo en España*” Te acuerdas. RTVE a la carta [en línia]. TVE, 19 de juliol 2011. [Consulta 1.08.14] i L'EQUIP SENSE NOM: “*Cinema d'art i assaig*” [en línia]. *La Web sense nom*. [Consulta 1.08.14].

75. Jaume Morató va ser un dels impulsors de RTVC.

76. En l'acta del Ple municipal del 15 de novembre de 1971, en què es recull el pressupost de les subvencions previstes per a les entitats culturals i esportives per a l'any 1972, ja hi consta “l'agrupació El Carrilet”.

Aquesta entitat organitzava principalment dues activitats: els cinefòrums per adults amb comentaristes, que es feien els dissabtes cada quinze dies, i el cine infantil que es feia els diumenges a les cinc de la tarda. Totes dues activitats es feien a l'Esbarjo, amb l'excepció d'algun moment que, per obres o per un incendi, s'utilitzaren altres espais.

Allò que va marcar més, però, van ser les sessions de cinefòrum⁽⁷⁷⁾. I és que, com diu en Salvador Coll, “no s'havia vist mai poder comentar una pel·lícula en públic”.

“*Vam iniciar els cinefòrums quan no es feien enlloc (...); érem avantguardistes en aquesta matèria! El cinefòrum de Cardedeu es coneixia molt.*”

(Josep Arribas)

Als cinefòrums hi assistia moltíssima gent⁽⁷⁸⁾, i l'Esbarjo s'omplia de gom a gom gràcies al boca orella. Aquesta gran participació va generar molt bon ambient en els debats. Per a l'Assumpta, “era com anar a la universitat” ja que gaudies dels comentaris dels millors crítics de cinema d'aquell moment, com el Miquel Porter⁽⁷⁹⁾, que era amic d'en Rodri i el Morató, i mitjançant el qual van venir altres especialistes com Manel Montaner, Ramón Calduch, Josep Faura, Miquel Montserrat... Aquesta activitat va mantenir una regularitat constant durant gairebé set anys⁽⁸⁰⁾.

77. Espai per conversar i parlar lliurement a partir del visionat d'un film.

78. Una notícia publicada el 1972 qualifica Cardedeu com “La capital del espectàculo de la comarca”. P. COMAS: “Pròxima inauguración”, *La Vanguardia*, 1972.

79. Miquel Porter i Moix era un crític cinematogràfic i divulgador del cinema català. Va ser un personatge destacat en l'àmbit cultural durant el tardofranquisme i la Transició. Està considerat el principal estudiós de la història del cinema català i un dels fundadors de la Nova Cançó (Els Setze Jutges). Cal destacar, sobretot, la seva tasca en la creació dels primers cineclubs.

80. No he aconseguit la data exacte en què es van deixar de fer els cinefòrums d'El Carrilet, però he trobat documentació que indica que van ser

Carta d'Isidre Puigagut a Salvador Coll on es reflecteix el lligam entre GAT i Carrilet quan li escriu: “He rebut el vostre programa del cine-club”. Font: Salvador Coll

Als col·loquis s'hi podia parlar de moltes coses, tot i que sovint les converses prenién un caire polític. Per a l'Assumpta Serra, els debats van permetre al públic formar-se culturalment amb un “esperit crític”; els va fer “obrir els ulls”. Certament, aquesta activitat organitzada per El Carrilet era formativa, d'un nivell cultural molt alt. Tots els entrevistats destaquen la tasca d'El Carrilet pel que fa a la innovació i el trencament que va suposar per a Cardedeu disposar d'un espai no només de llibertat, sinó també de coneixement.

El cinefòrum El Carrilet es va inaugurar amb el visionat de la pel·lícula *Guileta de los Espíritus*, de Fellini. Les pel·lícules que s'hi projectaven no eren comercials, sinó d'art i assaig en versió original i subtítolades. S'hi van passar pel·lícules de la contracultura de l'època, com *To be or not to be* o *Golfus de Roma*, i, fins i tot, algunes el contingut de les quals es colava sota el nas delsensors franquistes. Durant els primers anys s'hi van projectar films de cinema rus, *Ana Karenina*, de Karji; cinema japonès, *Rebellión*, de Masaki Kobayashi; cinema francès, *Fahrenheit 451* i *El pequeño salvaje*,

actius de manera ininterrompuda entre el març de 1972 i el juny de 1977.

- 2.04. Quico Palomar
- 1.12. Kitflus
- 1.13. Xavier Batllés
- 2.05. Gabriel Jaraba

Als anys setanta, una nova generació rupturista, sense seqüeles de la Guerra Civil, floria amb ganes de menjar-se el món. Aquest nou relleu generacional va propiciar canvis i transformacions en la societat civil, però sobretot va desenvolupar una nova manera de fer i de pensar, totalment oposada a l'establerta pel règim. Aquesta generació es va veure influïda per un context internacional efervescent a nivell polític, social i cultural. El moviment *hippie* i la reivindicació pels drets dels negres als Estats Units, el Maig del 68 a París... van alimentar els anhels de llibertat d'aquella joventut que volia inventar-se el seu propi món. En diferents graus i vessants, els joves de Catalunya van anar conquerint espais de llibertat i creant la contracultura de l'època. A Barcelona una part d'aquest moviment va prendre un caire més *underground*⁽⁸³⁾. I a Cardedeu aquest context l'hem de relacionar directament amb el GAT.

“Érem una gent, era una edat, era un moment en què estàvem canviant el món.”

(Toni Albadalejo)

83. El concepte *underground* s'aplica a les manifestacions artístiques o als estils de vida considerats alternatius, paral·lels, contraris o aliens a la cultura oficial. El moviment rupturista *underground* dels anys setanta a Barcelona va tenir molts vessants. A nivell cultural es pot exemplificar amb la música de Pau Riba i Sisa, amb el macroconcert de Canet Rock, amb els còmics de Nazario i Mariscal o amb la revista *Ajoblanco*; a nivell social, amb la reivindicació de la llibertat sexual, l'ecologisme i el col·lectivisme, i, a nivell polític, amb les Jornades Llibertàries del 1977 realitzades al Parc Güell. A final dels setanta, una part d'aquest moviment també va estar molt influït per l'arribada de les noves drogues dures, com el cavall. “Barcelona era una festa” [en línia]. *El documental. TV3 a la carta*, TV3, 8 de novembre 2010. [Consulta 10.09.24].

“L'esperit de l'època era de molta il·lusió; teníem ganes de veure néixer un nou món.”

(Gabriel Jaraba)

Primerament, cal aclarir l'origen del GAT i la confusió en relació amb els diferents noms atribuïts a aquesta entitat en els seus inicis. El Grup d'Amics del Teatre (G.A.T) va ser la continuïtat transformada de la branca teatral de la Coral, els Amics del Teatre de Cardedeu⁽⁸⁴⁾. Segurament, els membres més grans d'aquesta entitat van donar pas a una nova generació més jove i més inquieta. A partir del 1974 el G.A.T. va passar a denominar-se GAT a seques⁽⁸⁵⁾. Amb tot, assenyalo *El Petit Príncep* (1969), obra signada amb el nom Amics del Teatre de Cardedeu, com l'inici del GAT ja que els principals motors inicials d'aquesta entitat⁽⁸⁶⁾ van ser presents en tots els muntatges teatrals des d'aleshores. Per tant, en el meu escrit em referiré sempre al GAT, tot i que les activitats dels seus inicis estiguin signades amb d'altres noms.

Pel que fa al nom de l'entitat, GAT, l'*Alma Mater* del grup, els Castells⁽⁸⁷⁾, m'expliquen que té unes connotacions significatives. El gat és “l'animal lliure per excel·lència, que circula molt més de nit, que té un vida molt més independent que no pas un gos... Te'l trobes a tot arreu. Nosaltres érem una mica així. Fèiem teatre, música, exposicions, cercaviles...”.

84. Vegeu pàg. 24.

85. La primera obra signada específicament pel GAT que he documentat és l'espectacle infantil *El testament del Nasi* i *La caputxeta i el Llop* del 1974.

86. Sabent que me'n deixo molts d'altres, destaco els germans Castells, els Coll, els Puigagut, els Torruella i en Joan Grifols.

87. Molts dels entrevistats els identifiquen com les persones clau del GAT. Rosa Vila fins i tot els considera “uns àngels; dues persones que fan que creixin al seu voltant coses potents”.

“[Al GAT] hi havia una cosa molt potent. Era un lloc on s'acollia qualsevol inquietud. (...) Hi havia curiositat, ganes de saber, d'emmerdar-s'hi...”

(Rosa Vila)

“Es va crear un nucli interessant de gent jove que tenien molt d'interès a desvetllar la consciència de la cultura i de la llengua catalana.”

(Bozzo)

Tot i que el naixement del GAT estigui vinculat al món teatral i a l'Esbarjo⁽⁸⁸⁾, el GAT és molt més que un grup de teatre: Frederic Roda explica que “el GAT dinamitzava culturalment el poble, tant en el camp teatral com el musical”.. Una de les mogudes que va protagonitzar va ser les Nits, que li van donar un caràcter nou i trencador.

A final dels seixanta, el moviment folk va prendre unes dimensions molt grans. Les cançons protesta de Bob Dylan, Peter Seeger o Joan Baez arribaven als joves de Catalunya. El fenomen que va tenir més ressò internacional, però, va ser la celebració de grans festivals a l'aire lliure, com els de l'Illa de Wight i el de Woodstock⁽⁸⁹⁾. Segons Xavier Batllés, a Catalunya,

88. En Toni Magrinyà, membre actiu del GAT durant aquells anys, a qui no he fet una entrevista en el sentit formal (gravació), però amb qui vaig estar xerrant en una trobada informal, em va comentar que l'Esbarjo era com una segona casa per a ells.

89. Aquests dos festivals musicals de l'estiu del 1969, un celebrat a Anglaterra i l'altre als EUA, van ser un referent per a la joventut de l'època.

Cartell per arrencar la 1a Nit de Folk passat a l'Aplec de Matagalls, 1970. Font: Arxiu GAT

“després del festival de folk del Parc de la Ciutadella⁽⁹⁰⁾, pràcticament a cada poble i ciutat hi havia un cantant o un grup de folk”. Josep Maria Francino comenta que “era un gran moment per a la música folk creada a Catalunya i l'americana catalanitzada, que tenia molt bona acollida i molts seguidors”. És evident que els joves del GAT “respiraven” tota aquesta moguda i sentien que “no en podien ser aliens”, la música i la lletra d'aquelles cançons els permetien “sentir la llibertat”.

“Per a molts, el folk era una eina per despertar consciències i treballar pel país.”

(Lluís M. Panyella)

90. Sobre el Festival del 1968 vegeu L'EQUIP SENSE NOM: “*El festival del Parc de la Ciutadella*” [en línia]. *La Web sense nom*. i PRADES, M: *Un toc de Rock* [en línia]. [Consulta 24.07.14].

En aquest context, alguns membres del GAT van tenir la idea de muntar la Primera Nit de Folk. Antoni Clavell⁽⁹¹⁾ m'explica que va ser fonamental l'aportació de Joan Grifols el qual treballava en una empresa d'equips musicals. Per difondre el projecte, els joves del GAT van anar a fer propaganda i a buscar gent per participar desinteressadament a l'Aplec de Matagalls del juliol, un acte de reivindicació catalanista. El projecte de seguida va calar entre el jovent de l'acampada i un nombre considerable de grups s'hi van apuntar per actuar-hi de franc. D'aquesta Nit en destaco l'actuació d'un grup de noies cardedeuenques sota el nom Grup de Folk de Cardedeu; el concert del músic britànic Mike Absalom, i l'actuació improvisada d'Ovidi Montllor.

També es va celebrar una Missa Folk, dirigida per Josep Gesa, i es va passar una enquesta en què es preguntava l'opinió als participants⁽⁹²⁾.

Xavier Batllés descriu aquella Primera Nit com “tot un flaix de l'època franquista i del nostre paisatge de formació”. Els Pinetons eren plens de gom a gom amb gent no només de Cardedeu, sinó també de fora. Segurament, ni els organitzadors ni els participants d'aquell concert eren conscients que aquella Nit podia passar a la història. La 1a Nit de Folk de Cardedeu (1970) va ser el primer festival a l'aire lliure gratuït d'Espanya que va durar tota una nit. En aquest àmbit, el GAT van ser-ne els pioners.

91. Així m'ho va explicar Antoni Clavell, membre del GAT en els primers anys, amb qui vaig quedar per parlar-ne sense fer-li pròpiament una entrevista.

92. Sobre aquella Nit, Antoni Clavell recorda que a Mike Absalom, un cantautor britànic que durant els estius dels anys 69-71 va estar cantant per la Costa Brava, se'l va haver d'anar a buscar a Calella perquè cantés i Ovidi Montllor va cantar unes quantes cançons perquè havia assistit com a públic al Festival amb els germans Luchetti, actors de renom.

Informe intern del GAT de la 1a Nit de Folk.

“L'única cosa que et podia donar consol de llibertat era innovar, fer una cosa creativa que t'omplís i [que et permetés] marxar de la rutina.”

(Salvador Coll)

“Tot era nou i tot estava per fer!”

(Maria Planas)

Un any després es va organitzar la II Nit de Folk, amb la participació de quinze grups i la repetició d'alguns dels que ja hi havien actuat l'any anterior⁽⁹³⁾. En una notícia

93. Lluís Maria Panyella explica que en aquella època una de les fórmules per poder trobar llocs on actuar consistia a fer intercanvis entre els diferents grups de folk: “Tu actuaves al seu poble o ciutat i després els portaves a la teva població”.

Mike Absalom i Ovidi Montllor, 1970. Fotografies d'Enric Quintana. Font: Arxiu GAT

de l'època s'explica que la Nit va durar fins a la sortida del sol i va continuar amb un “col·loqui juvenil” dut a terme per Gabriel Jaraba, una missa folk i una audició de sardanes⁽⁹⁴⁾. D'aquesta Nit en destaco un fet anecdòtic: l'assistència de Joan Ramon Mainat⁽⁹⁵⁾, un jove de Canet germà d'un dels membres de la Trinca. Just un mes després d'aquesta Nit, Mainat organitzaria el festival de les *Sis Hores de Canet*, embrió del mític Canet Rock del 1975.

“El millor record que conservo de les Nits són les ganes de tocar gràcies al bon ambient del lloc i gràcies un públic que participava activament de la nostra música.”

(Lluís Rambla).

94. P. COMAS, “Festival de folk”, *La Vanguardia*, 1971, pàg. 27.

95. Vegeu la fotografia a la pàg. 112.

Podeu sentir alguns fragments de l'actuació de Tarantula a la III Nit de Folk del 1972, a <http://www.francino.com/Tarantula/tarantula.htm>

Font: Josep M. Francino

La llista dels cantants que van participar a les Nits de Folk és molt llarga⁽⁹⁶⁾. Assenyalo especialment les actuacions dels cantautors Sisa, Ovidi Montllor, Maria del Mar Bonet, Pere Tàpies, Joan Baptista Humet, Al Tall, Elisa Serna, Carlos Cano i Lluís Maria Panyella. De grups n'hi ha un pila, però els més destacables són: la Truja, l'embrió de l'Orquestra Plateria; el Grup de Folk de Terrassa, també coneguts amb el nom de Tarantula, en què actuava Josep Maria Francino; els Dotze Forats, de Sabadell; Els Baldufes, amb Xavier Batllés, i l'Aviram de Mojà, amb Quico Palomar. Molts repetien l'experiència de venir a tocar a les Nits de Cardedeu un any rere l'altre. Cal fer referència també a la penúltima Nit de Folk, que es va convertir en una Nit de Folk i de Rock, ja que hi van actuar grups coneguts com *Iceberg*, amb Kitflus de pianista; i la Clua & Jordi Batiste. Per últim, és important remarcar que, sobretot en les primeres Nits en què tot era molt improvisat, hi participaven grups que no necessàriament estaven en el programa. A part de les Nits, el GAT també organitzava altres concerts al llarg de l'any a Cardedeu amb cantants com Raimon, Pi de la Serra i Sisa, i grups com la Companyia Elèctrica Dharma.

L'èxit de les Nits de Folk va impulsar el GAT a ampliar els seus horitzons i a embarcar-se a muntar les Nits de Jazz a partir del 1971. Els Castells comenten que, excepte els concerts al “Jamboree i al Jazz Cava de Terrassa⁽⁹⁷⁾, era

96. Per tal de recollir les experiències viscudes dels que van venir a actuar a les Nits de Cardedeu vaig enviar correus a uns quants participants, la majoria dels quals m'han contestat. Lluís Maria Panyella, Lluís Rambla, Josep Maria Francino i Quico Palomar em van enviar uns escrits que trobareu en l'annex 2 del treball, pàg. 161. A més, vaig poder entrevistar Kitflus, pàg. 136, i Xavier Batllés, pàg. 140.

97. M'explica Antoni Clavell que va ser en una de les sortides dels joves del GAT al Jazz Cava de Terrassa on se'ls va acudir d'organitzar les Nits de Jazz.

l'única oportunitat d'escoltar jazz per a molta gent". A mesura que les Nits de Jazz avançaven i creixien, el GAT hi va poder portar músics i artistes més importants amb els diners que recollien en les activitats que feien durant l'any, tot i que, finalment, també van haver de cobrar entrada per a les Nits. Es va arribar a portar-hi personalitats molt famoses d'aquest camp, com Tete Montoliu, que va venir a totes les Nits des del 72; Lou Bennet, Stan Getz, Erich Peter, Peer Wyboris, Santi Arisa i Carrie Smith. També hi van actuar grups com les J.J.M.M de Terrassa, amb Jordi Sabatés i Josep Maria Farràs; la Locomotora Negra; l'Antiga Dixieland Band, amb Lluís Rambla; Mainstream Jazz Group, amb Josep Maria Francino i Lluís Rambla, i l'Orquestra Mirasol, amb Xavier Batllés. Les Nits de Jazz es van convertir en un esdeveniment d'alt renom que atreïen gent d'arreu de Catalunya, sobretot de Barcelona. Va ser un èxit tan gran que els Pinetons s'arribaven a omplir de gom a gom amb tres o quatre mil persones⁽⁹⁸⁾.

“Els Pinetons era un lloc fantàstic per crear bon ambient per escoltar jazz. Estava ple a vessar i ens hi van acollir tan bé que vam haver de repetir cançons. L'experiència va ser fantàstica; un record inesborrable.”

(Francino)

En Castells explica que les primeres Nits es muntaven amb “una sabata i una espadanya”. Tothom hi participava voluntàriament, no s'hi cobrava entrada i per recaptar els diners que calien per cobrir les despeses tècniques es venien entrepanes, collarets, bosses, samarretes...⁽⁹⁹⁾

98. Molts dels entrevistats recorden especialment l'impacte que va generar en el poble l'arribada de centenars de joves barbuts, grenyuts i carregats de guitarres a l'estació del tren.

99. La Maria Planas, el Josep Arribas, l'Assumpta Serra, l'Agnès Mans, la dona del Toni Albadalejo, i l'Antoni Clavell van col·laborar amb el GAT

Cartell de l'última Nit de Jazz, 1981. Font: Arxiu GAT

L'autosuficiència i el voluntariat més que una necessitat eren una realitat. L'ambient d'entusiasme i il·lusió va ser el que va mantenir vives les Nits. L'Albadalejo explica que “la filosofia del GAT era tan simple com passar-s'ho bé; treballant per fer coses i sense cobrar, però sobretot passant-s'ho molt bé⁽¹⁰⁰⁾!”. L'organització del grup sorgia de manera molt natural i tots compartien una mateixa filosofia: tothom feia de tot, però, sobretot tothom feia allò

encarregant-se d'aquest aspecte.

100. Un exemple d'aquesta filosofia de passar-s'ho bé queda reflectida en l'intercanvi d'espècies que es va organitzar durant *Els Pastorets* del 1978. L'obra s'anunciava així: “A diferència de les representacions que fins ara hem fet, aquesta tindrà una característica especial. El diner no servirà per entrar a veure *Els Pastorets*. Per substituir-lo us convidem a portar productes fets per vosaltres. Canviar la nostra imaginació per la vostra”. Vegeu el document a la pàg. 151.

que més li agradava. “Hi havia un grup més tècnic, uns altres que s'encarregaven de portar la gestió, els cartells, muntar i desmuntar, i uns altres que actuaven”. D'aquesta manera, tots els membres hi trobaven el seu lloc.

Les Nits van esdevenir un fenomen del tot innovador, i, per damunt de tot, alliberador. Només el fet d'asseure's a terra, que un home es deixés els cabells llargs i que una dona portés pantalons eren signes de llibertat. Per a la Maria Planas i l'Assumpta Serra, l'ambient “efervescent” que es creava en aquelles Nits “ho transgredia tot”. És important remarcar que eren les primeres vegades en què nois i noies podien dormir junts a l'aire lliure amb total llibertat. Segurament allò que era de debò important d'aquelles Nits, més que la bona música, era la trobada, poder menjar i dormir amb persones que volien i sentien el mateix.

“Hi havia un ambient alegre, prehippie, kumbaià, del temps de les xiruques i les excursions. Afanys de llibertat i d'il·lusions de millora de futur.”

(Quico Palomar)

“Cantant creàvem uns oasis de llibertat dins la dictadura que vivíem en aquell temps.”

(Panyella)

Amb tot, les Nits van haver de superar els entrebancs oficials. Les traves, però, no les solia posar l'Ajuntament, sinó el Govern Civil⁽¹⁰¹⁾. Des de la primera Nit, la

101. En l'acte de la Comissió Municipal Permanent del 12 d'agost de 1974 es recull el permís municipal per celebrar els festivals de folk i jazz als Pinetons, en el qual s'adverteix que és necessària l'autorització dels organismes superiors.

El públic de la Nit de Folk del 1975. Font: Arxiu GAT

censura hi va actuar i en força casos es va tapar, com en la 1a Nit de Folk⁽¹⁰²⁾. La Maria Planas explica que aquest control va arribar fins a la paradoxa de demanar “les lletres de les cançons de jazz! El jazz és música: quina ignorància!”⁽¹⁰³⁾. De tot això el GAT en feia l'orni.

TRANSCRIPCIÓ DEL TELEGRAMA DEL GOVERN CIVIL en què informa de la necessitat de passar la censura per rebre l'autorització pertinent.

Sírvase comunicar a Dn. Antonio Clavell Camp, domicilio calle Montseny 7 esa localidad para conceder autorización festival folclórico música y canto próximo día 1º agosto en parque municipal “ELS Pinetons”

102. Quan en Salvador Coll em va ensenyar el telegrama de censura que van rebre per a la 1a Nit de Folk, que fins feia poc desconeixia, va manifestar: “Jo no sé pas com es va tapar, per a mi que va ser l'alcalde...”. Vegeu l'original del document a la pàg. 82.

103. Sobre això en Lluís Panyella explica que la censura li va prohibir cantar la cançó *La vall del riu vermell* pel seu títol (“rojo”) i, en canvi, li va permetre cantar-la quan la va presentar sota el nom *Trobarem a faltar el teu somriure*. Vegeu l'annex 2, pàg. 165.

es requisito imprescindible aporte letra canciones a interpretar visadas por delegación ministerial Información y Turismo. (29/07/70).

Font: Arxiu GAT.

A més a més, quan van tenir problemes van poder comptar amb l'aval de l'Ajuntament. Els Castells consideren que “el senyor Mas ha estat l'alcalde més actiu culturalment dels que hi hagut mai”. L'alcalde Jaume Viure⁽¹⁰⁴⁾ no va ser menys i també els va avalar quan van rebre una notificació de la Guàrdia Civil a causa dels aldarulls causats al gran concert del Palau d'Esports de Granollers. És interessant mencionar que, fins i tot, per escapar dels censors franquistes, utilitzaven argücies com recórrer a la delegada de la Secció Femenina de la Falange de Cardedeu per demanar la instància d'alguna actuació⁽¹⁰⁵⁾. També cal destacar el paraigua de l'Església, propietària de l'Esbarjo, local on el GAT duia a terme una bona part de les seves activitats⁽¹⁰⁶⁾.

El GAT també va haver de fer front a una altra dificultat: les Nits, les obres de teatre reivindicatives..., totes aquestes activitats alliberadores no feien el pes a l'extrema dreta del poble. El sector més carca del poble no combregava amb el GAT i es va arribar a produir, fins i tot, una campanya de descrèdit en què els van enviar alguns anònims⁽¹⁰⁷⁾.

104. Josep Mas va ser alcalde de Cardedeu entre el 1968 i el 1974, i en Jaume Viure, entre el 1974 i el 1979.

105. Vegeu el document a la pàg. 83.

106. Tanmateix, en Roda recorda haver tingut certs problemes amb el capellà a l'hora de representar *Els Pasotrets*, “una versió excessivament innovadora”, segons l'eclesiàstic. Vegeu pàg. 130.

107. Vegeu el document a la pàg. 158.

“Ens adjudicaven tots els penjaments que ens podien adjudicar, (...) perquè [deien que] allà hi havia sexe, drogues i rock and roll.”

(Jordi Castells)

Allò que va donar estructura, força, cohesió i forma al GAT, però, va ser la part teatral. Al principi s'autogestionaren les seves obres. Per a Salvador Coll, en aquesta època, les obres del GAT s'havien de “llegir entre línies”, ja que una gran majoria tenien una significació política amb missatge amagat. Les tres que considero més significatives van ser: *La Terra es belluga* (1971), que narra la història de Galileo Galilei; *Massa temps sense piano* (1972), en què un dels personatges, el Mariscal, representava Franco, i *Guillem Tell* (1974-75), que narra la revolta d'un poble contra el rei. Per altra banda, durant aquests anys el GAT va actuar com a programador teatral i va portar a Cardedeu obres d'altres grups, entre les quals, per la seva importància, destaco l'espectacle *Non Plus Plis*, la primera obra d'Els Comediants, representada a l'Esbarjo el 1972. A més, el GAT va dur a terme coproduccions teatrals amb d'altres grups, sobretot amb els de Granollers, el T.A.C i Plats i Olles.

La vida intensa del grup va generar alguns tensions internes i entre el 1971 i el 1972 es va produir una escissió que va donar lloc a la separació definitiva entre el GAT, que apostava, segons els seus membres, per un “teatre innovador i molt trencador”, i l'ATAC (Aficionats del Teatre Amateur de Cardedeu), que preferia les “obres clàssiques”⁽¹⁰⁸⁾.

108. No he pogut entrevistar a cap dels membres de l'ATAC i no tinc coneixement exacte del moment de la fundació d'aquest grup, però he trobat una notícia publicada a *La Vanguardia* que fa esment

El Mariscal (Josep Castells) i Donya Victòria (Elionor Casanovas) a *Massa temps sense piano*, 1972. Font: Arxiu GAT

Durant la primera meitat dels setanta, el GAT, a part d'encarregar-se de les Nits i la programació teatral de l'Esbarjo, va col·laborar amb moltes iniciatives populars del poble, com la creació del Casal Cardedeuenc⁽¹⁰⁹⁾. Així mateix, va aportar el seu granet de sorra a actes organitzats per altres entitats, com les Vetllades Culturals⁽¹¹⁰⁾. El més destacable, però, és que de la seva activitat va néixer una nova entitat cultural a Cardedeu: El Carrilet⁽¹¹¹⁾. Per últim, cal assenyalar que el GAT va organitzar moltes altres activitats,

de l'aparició d'un nou grup de teatre a Cardedeu (al qual no atribueix nom) que hauria representat l'obra *Assaig General*. P. COMAS, “*Éxito de las Vetllades culturales*”, *La Vanguardia*, 1972. En la mateixa notícia, s'explica que han desaparegut les tradicionals dissertacions culturals que es venien fent, segurament fent referència a les Talaies. Vegeu el document a la pàg. 27.

109. Vegeu pàg. 30.

110. Vegeu pàg. 27.

111. Vegeu pàg. 33.

com les Talaies⁽¹¹²⁾, les cavalcades de reis, els carnivals, una gimcana motorista, un festival de màgia, una exposició sobre capgrossos i titelles, cicles d'arts escèniques, xerrades sobre teatre... Totes aquestes activitats van ser possibles gràcies a la gran quantitat de jove que s'hi va involucrar. Antoni Clavell afirma que “si haguéssim de fer la llista de tota la gent que va ser membre del GAT sempre ens deixariem algú de tanta gent que hi va col·laborar”.

El GAT, en un moment de molta embranzida, també va proposar-se d'organitzar un gran concert just després d'un mes de la mort de Franco. En Jordi Castells considera que era un moment ple d'il·lusions en un demà millor i que l'acte era idoni per “donar veu” a tota aquella gent que es volia fer sentir. Així doncs, van programar Maria del Mar Bonet, Pi de la Serra, Ovidi Montllor i Lluís Llach. L'actuació de Lluís Llach, però, va ser prohibida⁽¹¹³⁾. Tot ells van actuar sense cobrar. Com que a Cardedeu no hi havia un local per fer un concert d'una certa magnitud, es va decidir fer-lo al Palau d'Esports de Granollers. L'acte, presentat per Jaume Rodri, va tenir una certa transcendència pel moment històric en què es va fer⁽¹¹⁴⁾. Per a la Maria Planas aquells “concerts de música eren un fenomen que s'aprofitaven per manifestar els sentiments del país”, on quasi sempre s'acabava cridant “llibertat, amnistia i estatut d'autonomia” i s'hissaven senyeres catalanes. En l'acte, es va fer sonar una cançó gravada d'en Llach i la Maria del Mar Bonet va cantar una cançó a les

112. Vegeu pàg. 21 i 22. Les Talaies van ser les mogudes culturals més exitoses de l'APJ. Que el GAT, en el seu inici, en continués fent, de Talaies, lliga aquestes dues entitats tan diferents com a fets culturals. Vegeu el document a la pàg. 110.

113. Lluís Llach va patir nombroses prohibicions temporals des del 1971. El maig del 75 va rebre la prohibició d'actuar a Catalunya durant 8 mesos.

114. Cal palesar que, després d'aquesta moguda, es van organitzar molts altres macroconcerts a nivell català. El més destacats van ser els tres concerts de Lluís Llach del gener del 1976 que es van fer al Palau d'Esports de Montjuïc, amb una assistència de més de 30.000 persones, i que com diu en Jordi Castells va tenir una “transcendència política brutal”.

fosques i a cappella amb tot el públic en silenci⁽¹¹⁵⁾. Per als seus organitzadors, és evident que aquell concert va ser un “moment apoteòsic”.

A partir del 1976, el GAT emprèn un nou rumb: s'acaben les Nits de Folk, les Nits de Jazz prenen un caire més professional i neix la cercavila de La Cuca, que portarà el GAT a actuar arreu de Catalunya.

A mitjan dels anys setanta, va néixer amb força el moviment de teatre al carrer. Des de Cardedeu també es va col·laborar en aquesta revifalla. A Catalunya es gestava un moviment de reivindicació de la cultura popular catalana. Era un moment en què es promovia la creació d'elements festius nous que no fossin els oficials. Dins d'aquest panorama genèric català, el GAT va crear un drac gegant de més de cent potes anomenat La Cuca. A més, van fer una versió reivindicativa de la llegenda de St. Jordi, recollida en una auca escrita pel Francesc Puigagut i en Jaume Rodri, que es representava teatralment sota el nom del *Retaule de Sant Jordi gloriós, la donzella i el drac verdós*. Els Castells expliquen que aquesta performance era simbòlica: “el drac que s'havia d'abatre era la dictadura feixista que havia sotmès les nostres pares, i que nosaltres també ens havíem trobat”. L'element clau d'aquestes cercaviles, però, era la participació. De fet, La Cuca només es podia moure si la gent s'hi posava a sota.

“La Cuca no la movia el GAT, la movia tot un poble.”

(Josep Arribas)

115. Aquest aspecte està explicat a l'article de R. BERNARD “L'Assemblea de Catalunya”, *Lauro*, núm. 11, 1996, pàg. 29-30. Aquí, a més, s'hi inclou un document de la Guàrdia Civil que descriu els fets, en què s'exposa que, durant l'acte, s'enarboraren banderes catalanes, es cridà amnistia i es creà un moment de forta tensió quan s'escoltaren crits contra la Guàrdia Civil just abans que es produís “un corte de fluido eléctrico general”.

Es podria considerar el fenomen de La Cuca pioner en el moviment de teatre al carrer perquè va ser una de les primeres cercaviles participatives amb accions teatrals⁽¹¹⁶⁾. Aquests tipus de cercaviles molts cops acabaven esdevenint actes reivindicatius.

116. Una notícia publicada al diari AVUI del 20 d'abril de 1977 parla d'una convocatòria de la Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona per fer una festa popular en què es demana a tothom que hi

Cartell i fotografia del concert del Palau d'Esports de Granollers, 1975. Font: Arxiu GAT

“En aquell moment aflora i surt al carrer, de cop i volta, la reivindicació que havia estat soterrada. S'havia de normalitzar tot: la llengua, els noms dels carrers... Les cercaviles eren una excusa i servien per arrossegar molta gent i fer-los-hi participar.”

(Castells)

N'és un exemple la cercavila que es va fer a Cardedeu l'abril del 1977⁽¹¹⁷⁾. Aprofitant el *divertimento* de La Cuca i tota la seva parafernàlia (capgrossos, xanquers, personatges teatrals...) es va fer una ruta per tots els carrers de Cardedeu amb l'objectiu de tapar i canviar els noms dels carrers franquistes. Aquell acte que va començar com una festa popular es va acabar convertint en la primera vegada que a Cardedeu s'exercia el dret a la manifestació.

Arran d'aquesta moguda, els més joves del GAT van crear un grup d'animació infantil amb gegants: *Els Papasastres*, el promotor del qual va ser en Lluís Traveria.

Amb La Cuca, els joves de Cardedeu van participar en una munió d'actes populars organitzats pel Congrés de Cultura Catalana⁽¹¹⁸⁾. El paper de La Cuca a nivell extern va ser tan gran que en un any es van arribar a fer més de quaranta actuacions per tot Catalunya. Totes les sortides que es feien amb La Cuca no es cobraven; els pobles els ho agraïen amb un dinar o un sopar popular. La voluntat i les ganes també van ser els pilars d'aquest projecte.

assisteixi amb estructures que s'assimilin a animals imaginaris per tal que la festa s'assembla a la Patum de Berga o a La Cuca de Cardedeu. AVUI: “Montjuïc, un cap de setmana ple de política”. AVUI, 20 d'abril de 1976, pàg. 6.

117. Vegeu les fotografies a la pàg. 114.

118. Vegeu el document a la pàg. 121.

El Mariscal (Josep Castells) i Donya Victòria (Elionor Casanovas) a Massa sense piano, 1972. Font: Arxiu GAT

Gent tapant la placa commemorativa del triomf franquista a la Guerra Civil de l'Ajuntament de Cardedeu. La frase “que la pau visqui sempre en el cor del nostre poble” es troba actualment a la placa de ceràmica de l'Ajuntament. Font: Arxiu GAT

Amb aquesta mateixa intenció de fer revifar les tradicions populars, el GAT va representar en diferents ocasions diverses versions, agosarades, d'*Els Pastorets*⁽¹¹⁹⁾. Cal destacar-ne el fenomen polèmic d'*Els Pasotrets*, que els Castells defineixen com “una mena de paròdia d'*Els Pastorets*, una astracanada tipus vodevil” inventada pel GAT. També cal esmentar l'adaptació brillant

119. Nadal avui (1970), *Els Pasotrets* (Nadal del 1976), *Els Pastorets* (Nadal del 1978, 1979 i 1982) i No serà tant (Nadal 1985).

d'*Els Pastorets del Pitarra*, que el GAT va posar en escena durant dos anys sota la direcció teatral de Frederic Roda⁽¹²⁰⁾ i que anys més tard es va estrenar al Mercat de les Flors de Barcelona⁽¹²¹⁾ amb actors professionals i amb una posada en escena espectacular, inspirada en la que havia fet el GAT⁽¹²²⁾.

El 1977, el GAT va organitzar un altre concert al Palau d'Esports de Granollers: un homenatge a Violeta Parra. En el concert hi van actuar els Quilapayún, que van interpretar la *Cantata de Sta. Maria de Iquique*, i els fills de Violeta Parra hi van ser presents. Era un acte musical, però, alhora reivindicatiu, ja que s'hi va fer un mural contra la dictadura de Pinochet. Aquest concert no va tenir tant èxit com l'altre, segurament per la data escollida⁽¹²³⁾, i arran dels problemes en l'organització es va iniciar una petita crisi interna en el grup.

En l'àmbit teatral, el GAT va adoptar un nou caire. Durant la segona meitat dels setanta, el GAT va organitzar cursets teatrals amb directors joves de renom, com en Bozzo, Joan Ollé i Frederic Roda⁽¹²⁴⁾. El contacte amb aquesta gent va començar quan van programar les primeres

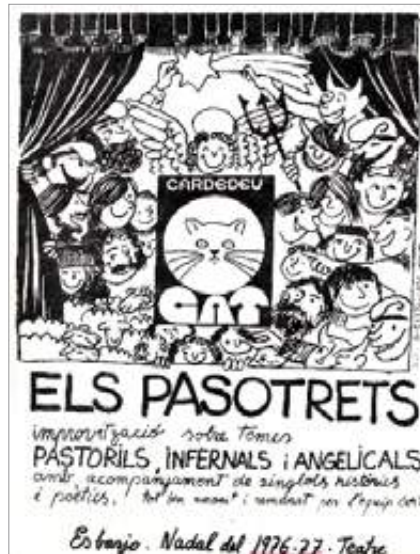
120. En Roda explica que el cartell d'Els Pastorets del 78 "va ser molt polèmic". Del mateix tronc, surt l'àngel bo i l'àngel dolent, (...) representant una única unitat". La Rosa Vila també fa un comentari sobre aquest cartell i manifesta: "és un àngel i un dimoni que es donen pel sac, parlant clar". Vegeu la reproducció del cartell a la pàg. 130.

121. Aquesta producció va ser dirigida per Frederic Roda al Mercat de les Flors el Nadal del 1992-93. Una de les actrius, la Rosa Vila, havia actuat al GAT. BENACH, J.A.: "*Ambiciosa operació rescate*". [en línia]. *La Vanguardia*, 25 desembre 1992, pàg. 35 i FONDEVILA, S: "*Els Pastorets de Pitarra ponen aires navideños en el Mercat*". [en línia]. *La Vanguardia*, 18 desembre 1992, pàg. 52. [Consulta 26.08.14]

122. Vegeu les entrevistes als germans Castells, pàg. 109, Toni Albadalejo, pàg. 117, i Frederic Roda, pàg. 129.

123. L'acte es va fer el 17 de juny de 1977, dos dies després de les primeres eleccions democràtiques. Vegeu nota 215, pàg. 106.

124. Joan Lluís Bozzo, membre i actual director de Dagoll Dagom; Joan Ollé, fundador i director de Dagoll Dagom als anys setanta, i Frederic Roda, director i fundador del Nou Grup de Teatre Universitari (NGTU).

Gent tapant la placa commemorativa del triomf franquista a la Guerra Civil de l'Ajuntament de Cardedeu. La frase "que la pau visqui sempre en el cor del nostre poble" es troba actualment a la placa de ceràmica de l'Ajuntament. Font: Arxiu GAT

obres del Nou Grup de Teatre Universitari (NGTU), de Dagoll Dagom, d'Els Comediants, de Pepe Rubianes, d'El Tricicle, de la Núria Espert, de La Claca... amb qui l'Albadalejo destaca que de seguida "va haver-hi empatia". En Bozzo explica que molts van arribar "de la mà del Frederic Roda⁽¹²⁵⁾", que va ser el primer amb qui el GAT va establir-hi contacte, i que, en el seu cas, "es va crear una relació tan gran que tots els espectacles de Dagoll Dagom s'anaven a fer a Cardedeu" sí o sí.

125. En Roda recorda l'espectacle *Faixes, turbants i barretines* que van portar, juntament amb altres directors del Teatre Grec, a Cardedeu com el primer contacte que es va establir amb el GAT. Amb tot, és molt probable que hi hagués mantingut contacte uns anys abans amb la posada en escena a l'Esbarjo d'*Els Pledejaires*, del Nou Grup de Teatre Universitari, del qual formava part.

"Volíem aprendre i créixer en aquest ofici. Per aprendre havíem d'estirar dels qui en sabien. Volíem aprendre perquè volíem iniciar el camí de la professionalització."

(Castells)

"Amb el GAT hi va haver molta complicitat. Van ser uns anys molt intensos. Els de Cardedeu tenien unes ganes de fer coses brutals i eren tan receptius que no et podies fer enrere."

(Roda)

"Cada nit [d'aquell taller que vam dirigir en Roda i jo] un del grup se'ns emportava a sopar⁽¹²⁶⁾ a casa seva. (...) Ens vam entendre molt bé i ens vam agafar molta estima. (...) Encara conservo les dedicatòries de la gent del GAT a la capsa de records especials..."

(Bozzo)

126. Un exemple de *divertimento* del GAT és l'anècdota que explica en Bozzo: "Demanava que en tots els sopars hi hagués plàtans de postres. Recordo que a la festa final del curset em van regalar un ram de plàtans enorme, un passada!". Vegeu pàg. 134.

Per a l'Albadalejo, arran del treball amb aquests professionals, el GAT va créixer "amb molta sorra, amb una bona base" ja que tota aquella gent els va donar encara més força, base artística i idees potents. La relació que mantenien entre ells va acabar esdevenint una "espiral de retroalimentació": el grup amateur es nodria de la seva experiència i els directors, del seu entusiasme i la seva predisposició. I afegeix: "Tot era seriós i professional, i alhora fàcil i amical".

La voluntat de fer un salt endavant en aquest àmbit els va dur a presentar l'obra *La història de la representació frustrada de la llegenda de la princesa trista* a un festival internacional de teatre que es feia a Sitges⁽¹²⁷⁾. Malgrat que el grup com a tal no va arribar a assentar-se en el terreny del teatre professional, sí que ho van fer la majoria dels seus membres. Aquesta professionalització va ser influida, en part, pel vincle professional que s'havia establert amb en Roda i en Bozzo, que va actuar com un pont⁽¹²⁸⁾.

"El GAT va ser una entitat en què la vocació s'acabà convertint en professió."

(Castells)

El programa de mà de la representació d'Els Pastorets del 1978 és un exemple gràfic del que va succeir amb el GAT. De les 31 persones fotografiades 16 han acabat esdevenint professionals relacionats amb el món de les arts i l'espectacle treballant com a actors, il·luminadors, tècnics de teatre, escenògrafs, encarregats de

127. CORBERT, J.L.: "*XI Festival de teatro de Sitges*". [en línia]. *La Vanguardia*, 5 desembre 1978, pàg. 65 [Consulta 10.09.14].

128. De fet, en moltes de les obres de Dagoll Dagom, entre elles *Antaviana* (78) i *La nit de Sant Joan* (81), els Castells hi van treballar com a dissenyadors gràfics i Anexa com a gestora. En Bozzo assenyala que "es va crear un lligam molt estret entre Anexa, Dagoll Dagom, els Castells i Cardedeu. I això durant molt de temps; de fet, encara dura". Vegeu pàg. 135.

vestuari... En aquesta mateixa línia, el 1978 va néixer, de la mà d'en Toni Albadalejo i en Toni Coll, Anexa⁽¹²⁹⁾, una de les principals productores teatrals de Catalunya i Espanya. Per a en Roda, “el cas del GAT és molt inusual i especial”. Per a la majoria dels seus membres, l’“escola-universitat de la seva feina” van ser els anys viscuts amb el GAT.

“La gent que estàvem al GAT per passar-nos-ho bé, ens ho vam passar tan bé que en vam fer un modus vivendi, una professió.”

(Albadalejo)

A final dels anys setanta, dins del GAT, que portava gairebé deu anys actiu, es van començar a perfilar interessos diferents. Era un moment en què els membres del GAT començaven a emprendre nous camins. Sense abandonar el GAT, alguns van implicar-se en nous projectes del camp de la comunicació i la informació col·laborant en la revista *Missatge*⁽¹³⁰⁾ i promovent un nou projecte cultural per a Cardedeu, Ràdio Borrego, que més tard va donar llum a Ràdio Televisió Cardedeu (RTVC)⁽¹³¹⁾; altres van afegir-se activament a la nova entitat del Cercle de Barbats⁽¹³²⁾, i, com ja hem vist, molts van començar a professionalitzar-se en l'àmbit teatral. Amb tot, alguns dels membres, com els Castells, van participar en totes les mogudes. Tanmateix, tota la força i les ganes que fins aleshores el GAT com a grup havia dedicat al poble es va començar a atomitzar.

129. Vegeu el document a la pàg. 125.

130. La revista *Missatge*, que s'editava des de feia anys, estava vinculada a una entitat de l'època franquista: Agrupación Familiar. Pels volts del 1977, la gent del GAT, en Rodri i altres persones de les entitats del poble van “fer un cop d'estat” a l'Agrupación Familiar i es van fer seva la revista, tot donant-li un nou caràcter totalment oposat a l'anterior.

131. Vegeu pàg. 55.

132. Vegeu pàg. 52.

Amb aquest nou rumb que prenia el GAT, no és estrany que a principi dels anys vuitanta el temps de la dedicació d'alguns dels membres es comencés a repartir entre el GAT, les noves entitats i la seva professió. Fou en aquestes circumstàncies, que el projecte del GAT es va anar diluint. Per als Castells, “les coses s'acaben, es desgasten”. Aquest procés va ser molt natural i no només s'ha de relacionar amb la professionalització, sinó també amb el naixement de RTVC, el 1981.

Per celebrar els deu anys del GAT, es va representar un espectacle commemoratiu anomenat *Gatades*, projecte dirigit pel Joan Ollé. L'obra evocava les principals mogudes protagonitzades pel GAT; des d'*El Petit Príncep* i les obres més reivindicatives de l'inici, passant per les Nits de Folk i de Jazz i recordant els mítics *Pastorets* i *La Cuca*, fins als trencadors *Pastorets del Pitarra*. L'espectacle homenatjava el GAT des de tots els seus vessants i en reconstruïa tot el passat. Vist amb perspectiva històrica, aquesta obra-homenatge potser presagiava la fi del GAT. Amb tot, l'última obra teatral que he documentat va ser *No serà tant* (1985), un espectacle basat en imatges suggerides pel *Poema de Nadal* de Josep Maria de Segarra. Ara bé, l'activitat cultural a Cardedeu de la majoria dels membres del GAT no va acabar amb aquest espectacle; molts van seguir col·laborant des d'altres entitats, com RTVC, perquè Cardedeu continués sent un terreny efervescent associativament. Fins i tot, alguns membres continuen implicant-se en la vida cultural del poble actualment.

Tots els entrevistats valoren positivament l'experiència viscuda amb el GAT: “un boom”, “una efervescència”, “una revolució”, “un trencament”, “una dinamització”, “una avantguarda”, “una innovació”... i és que, certament, la força i la transcendència del GAT són incomparables.

“Que amb sis mil habitants es munti aquest sidral és que alguna cosa deuria passar... Els astres deurien funcionar d'alguna manera...”

(Roda)

Per a l'historiador local Víctor Busquet, el GAT va revolucionar “l'establishment del moment” perquè no només va crear espais de llibertat, sinó també de creació, de participació, de *divertimento*, de reivindicació... El GAT va ser un referent en aquells temps⁽¹³³⁾.

“Mal ens està dir-ho, però, sí, un cop passat tot el temps, reconeixes que realment vam ser capdavanters amb moltes coses. [Tot i que] ho fèiem d'una manera modesta, [suposo] que per això moltes queden diluïdes i casolanes.”

(Castells)

Certament, repassant la història del GAT ens podem adonar de diverses situacions en què el GAT ha estat pioner a Catalunya o, fins i tot, a Espanya, tot i que mai

133. Així ho exposa Víctor Busquet en el seu escrit que acompanyava el programa de mà de *Gatades*: “El GAT es va convertint en un element ben clar de l'orientació d'una nova joventut, d'un nou temps”. La versió d'*Els Pastorets* del GAT va influir en altres grups de teatre de pobles de Catalunya, i així ho explica Rosa Maria Serra: “A Cardedeu, els components del G.A.T., des de l'any 1978 fins al 1983, muntaren uns *Pastorets* absolutament inèdits a partir del text de *Pitarra*. Actualitzats per Eduard Delgado i dirigits per Frederic Roda, aquest grup va aconseguir renovar la tradició.” SERRA, R.M.: *El Teatre al Berguedà* [en línia], pàg. 34. En un escrit del GAT publicat a la revista *Missatge* núm. 94, gener de 1978, es fa referència de la quantitat de gent del món de l'espectacle que ha assistit a veure la seva representació d'*Els Pastorets*.

Gatades, 1980. Font: Arxiu GAT

ningú els hagi reconegut aquest mèrit⁽¹³⁴⁾. En són un exemple les Nits de Folk i de Jazz, les cercaviles de *La Cuca* o la participació en la creació de RTVC. La importància del GAT queda recollida en la frase d'en Jaume Rodri escrita al programa de mà de l'obra *Gatades*:

“El dia que hom comenci a escriure la veritable història de la cultura popular de la dècada dels anys setanta a Catalunya, ocuparà les primeres i més significatives pàgines, (...) el GAT.”

(Jaume Rodri)

134. Respecte a la 1a Nit de Folk (1970) he trobat diversos articles de premsa (El Correo Catalán, Vallés, *La Vanguardia*...) que es refereixen erròniament al Festival Internacional de Música Progressiva de Granollers del maig de 1971 com el primer festival a l'aire lliure d'Espanya i, fins i tot, el comparen amb el festival de l'illa de Wight. Vegeu L'EQUIP SENSE NOM: “*El Festival de Granollers de 1971*” [en línia]. *La Web sense nom*. [Consulta 24.07.14]. Pel que fa a les cercaviles, Heribert Masana i Soler, en el seu escrit sobre el teatre d'animació al carrer oblidat *La Cuca* de Cardedeu en el seu immens llistat. H. MASANA, “*L'alternativa*” [en línia]. *Diari de Vilanova*, 3 d'agost de 2007. [Consulta 25.07.14].

1. FINA PLANAS	11. JOAN GRIFOLS (PROF)	21. FEP MARIN
2. OLGA VINIYALS (PROF)	12. ÀNGEL MIRAS	22. ANNA CAMPS
3. MARIA PLANAS	13. PAU BAIZAN	23. DONA DEL RÒDIA
4. FREDERIC RÒDIA (PROF)	14. CARMINA POLLS	24. JOSEP CASTELLS (PROF)
5. JOAN CASANOVAS	15. TONI MAGRIÀ (PROF)	25. LLUIS TRAVERSA (PROF)
6. ESTER VILA	16. JOSEP MAGRIÀ (PROF)	26. TONI ALBADALEJO (PROF)
7. CARMEL DELCORT	17. MANEL BAIZAN (PROF)	27. BENET BAIZAN
8. JOAN RUIZ (PROF)	18. CARMEL COMELLAS (PROF)	28. LLUIS CASTRO
9. JORDI ALEXANDRI (PROF)	19. CISCU POU	29. AGNÈS MANS (PROF)
10. TERESA KART (PROF)	20. JORDI NOGUÉS	30. JOSEP CASTELLS (PROF)
		31. TONI COLL (PROF)

L'elenc d'Els Pastorets del 1978. Font: Toni Albadalejo

3.7 L'Assemblea de Catalunya Local

“Llibertat, amnistia, estatut d'autonomia!”

Cronologia destacada

→ 1977: Formació de l'Assemblea de Catalunya Local

Entrevistes a l'annex 1:

- 1.14. Jaume Rodri
- 1.16. Víctor Busquet

A principi dels anys setanta, l'oposició política creixia amb força i, a poc a poc, s'anava fent present. A Catalunya, aquesta mobilització va confluir en la creació d'una plataforma política unitària antifranquista: l'Assemblea de Catalunya (1971). El seu origen es troba en la Tancada de Montserrat d'uns 300 intel·lectuals en protesta contra el Consell de Guerra de Burgos. Aquest organisme agrupava tots els partits polítics de l'oposició, sindicats, associacions de veïns, entitats culturals grups religiosos i intel·lectuals i persones a títol individual. En Rodri m'explica que en Xirinacs, en Dalmau i ell encapçalaven el grup dels anomenats “no alineats”. El lema de l'Assemblea “llibertat, amnistia i estatut d'autonomia” va esdevenir el crit del poble català en els inicis de la Transició. El moment àlgid d'aquesta plataforma va tenir lloc entre el 1975 i el 1977. Durant aquests anys, destaco les manifestacions del gener del 1976 i els onzes de setembre del 1976 i 1977.

3.8 Cercle de Barbats

“Era una manera de fer coses sota un paraigua divertit.”

(Rodri)

Cronologia destacada

→ 30/03/79: Fundació Cercle de Barbats

→ 19/02/80: 1r referèndum popular dels Barbats

Entrevistes a l'annex 1:

- 1.14. Jaume Rodri
- 1.16. Víctor Busquet
- 1.06. Josep Arribas
- 1.07. Germans Castells

A finals dels setanta, va néixer espontàniament una nova entitat a Cardedeu anomenada el Cercle de Barbats.

“Ah, res. No era res. Una colla d'amics que es trobaven per fer gresca i anar a sopar. A partir d'aquí, vénen idees i (...) surten coses; farem allò i allò altre; portarem aquest senyor; farem aquesta entrevista...”

(Víctor Busquet)

Aquesta entitat agrupava una colla d'amics que tenien inquietuds i ganes de fer coses. Una bona part dels membres dels Barbats eren o havien estat membres actius del GAT i El Carrilet. I és que, com diu en Josep Arribas, “tots estàvem dins una mateixa olla”.

“L'Assemblea de Catalunya va créixer com un bolet i va tenir un impacte brutal en tot el món polític. El franquisme, que no s'havia pogut derrotar mai, havia topat finalment amb una cosa que unia totes les classes socials i culturals amb un mateix objectiu.”

(Jaume Rodri)

El 1977, algunes persones de Cardedeu, uns vinculats a partits polítics, especialment del PSC i del PSUC, i d'altres a entitats culturals o a títol individual, van crear l'Assemblea de Catalunya local. La presentació en públic del projecte es va fer el febrer, uns dies abans, fins i tot, que s'iniciés el procés de legalització dels partits polítics a nivell estatal. L'acte va tenir molta assistència. L'Assemblea de Catalunya local va tenir una vida molt curta perquè aquell mateix any es va dissoldre l'Assemblea de Catalunya després del retorn del president Tarradellas i la recuperació de la Generalitat provisional.

Font: Víctor Busquet

“Sorgeix d’una idea folla que se’ns va acudir un dia. Tots portàvem barba i com que tothom s’associava per a coses... vam decidir organitzar sopars, havaneres, xerrades... Tothom aportava el que sabia fer o les coneixences que tenia.”

(Jaume Rodri)

El Cercle de Barbats, nascut el 1979, funcionava de manera assembleària i agrupava, teòricament, els joves barbuts del poble. Pel que fa a la barba, en Rodri afirma que “ha estat transgressora des de sempre” i que en aquell moment tothom en portava. “Fins i tot, vam enviar una carta a Narcís Serra⁽¹³⁵⁾ [que també en duia] convidant-lo a formar part del grup!” Tot això de la barba calava molt, per això el seu eslògan era: *on hi ha pèl, hi ha alegria*. En Rodri recorda rient el nom atorgat a les dones: les de “la barba secreta”. En la carta fundacional dels Barbats⁽¹³⁶⁾ es veu clarament el tarannà de *divertimento* entre amics que va adoptar l’entitat. El seu símbol era una panotxa de blat de moro⁽¹³⁷⁾.

“Mitjançant el Rodri [i els seus amics de Cadaqués], vam organitzar una sardinada i un concert d’havaneres a la plaça Sant Joan. Després van venir les afaitades al mig de la plaça que es triaven per votació popular.”

(Josep Arribas)

135. Narcís Serra va ser el primer alcalde democràtic de Barcelona.

136. Vegeu el document a la pàg. 54.

137. Una notícia publicada al diari AVUI el 10 d’abril de 1979 recull la fundació de l’entitat sota el títol “Ateneisme amb humor”.

L’afaitada pública que es feia cada any el dia de Carnestoltes va ser una de les activitats més populars dels Barbats⁽¹³⁸⁾. El que havien triat per ser rapat passava a ser el president de l’entitat.

Tot i que tots els entrevistats recorden l’entitat com una excusa per fer gresca amb els amics, els Barbats també organitzaven activitats amb un sentit i una intencionalitat més cultural i política, més reivindicativa. De fet, així és com ho percebia l’Ajuntament. En el Ple celebrat el 28 d’abril del 1979, el regidor Puntí va suggerir que una de les activitats dels Barbats, la festa internacional liberal, havia de ser consultada abans amb els partits polítics. En aquest mateix document, es fa referència al primer acte públic de renom de l’entitat: una cantada d’havaneres a la plaça de l’Ajuntament convocada per celebrar la constitució dels primers ajuntaments democràtics. A l’acte s’hi va convidar tots els alcaldes barbuts de Catalunya acabats d’escollir en la primeres eleccions democràtiques⁽¹³⁹⁾. La cantada d’havaneres es va repetir l’any següent i per a aquesta cita es va convidar tots els diputats barbuts del nou Parlament de Catalunya⁽¹⁴⁰⁾.

TRANSCRIPCIÓ DEL LLIBRE D’ACTES DE L’AJUNTAMENT

Relaciones con las Entidades: Carlos Gesa Valls (...) habló a continuación de los actos programados por una nueva entidad llamada Cercle de Barbuts (...). El Sr. Puntí llama la atención sobre una proyectada fiesta Internacional liberal, organizada

138. Vegeu el document a la pàg. 107.

139. AVUI: “Alcaldes democràtics amb barba, invitats a Cardedeu”. AVUI, 29 d’abril de 1979, pàg. 7.

140. AVUI: “Es prepara a Cardedeu la cantada d’havaneres”. AVUI, 30 d’abril de 1980, pàg. 11.

por els BARBUTS, que debería ser consultada con los partidos políticos. Esta fiesta es aparte de la que organizarán seguidamente de homenaje al Ayuntamiento electo. (28/04/79)

Font: Arxiu Municipal de Cardedeu.

“Els Barbats, gràcies al Rodri, vam fer venir una pila de gent importantíssima, com Joan Brossa, Maria-Aurèlia Capmany o Montserrat Roig... [Ens reuníem] a Can Xurín. Vam fer coses molt importants.”

(Víctor Busquet)

D’aquests sopars i xerrades de nivell cultural alt i amb periodicitat bimensual molta gent se’n recorda, i no necessàriament els membres dels Barbats, ja que eren obertes a tota la gent del poble. En destaco la xerrada d’Antoni Tàpies que es va organitzar amb motiu d’una exposició dels seus gravats i l’exposició fotogràfica Cardedeu dels anys 30⁽¹⁴¹⁾. També cal mencionar diverses trobades amb en Xirinacs, íntim amic del Rodri.

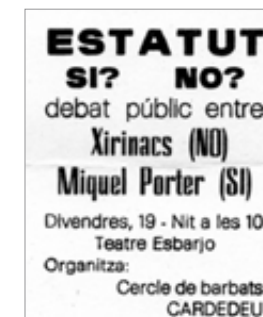
L’essència dels Barbats, doncs, rau en la capacitat de crear un espai de debat. Un espai on la comunicació i el diàleg eren la clau. Tot aquesta gent s’aproximava a la política i als grans temes de debat social i cultural de l’època des d’una actitud molt oberta i honesta, gens partidista. Tenien la voluntat de contrastar i xerrar amb i entre gent que pensava diferent. Així, per exemple, van convidar un professional de la central nuclear Vandellós

141. AVUI: “Cardedeu: Exposició de gravats d’Antoni Tàpies”. AVUI, 16 de gener de 1981, pàg. 20 i AVUI: “Exposició fotogràfica: Imatges de Cardedeu dels anys 30”. AVUI, 2 de febrer de 1980, pàg. 8.

Concert d’havaneres del Cercle de Barbats en honor a la constitució dels ajuntaments democràtics, 1979. Font: RTVC

De tota la moguda que desenvolupà l’entitat, en Rodri reconeix que el Cercle de Barbats “era una manera de fer coses sota un paraigua divertit. (...) La idea principal era fer venir gent a Cardedeu per fer conferències. (...) [Les altres activitats] eren excuses, tapadores. El que de debò jo i tots intentàvem era que el país sortís de la merda del franquisme i respirés política, i respirés cultura. Que aquella caspositat tan terrible [desaparegués]. Des de cada poble, anàvem fent”.

Cartell debat sobre l’Estatut d’Autonomia, 1979. Font: Víctor Busquet

Font: Víctor Busquet

Font: *Avui*, 30 d'abril de 1980

A finals dels anys setanta, entrats ja en la democràcia, la societat civil necessitava noves eines per informar-se i tenir un visió crítica de la realitat. Una d'aquestes eines era la televisió. A Catalunya, a més, s'hi reclamaven mitjans de comunicació en català per impulsar des d'aquest àmbit la normalització lingüística⁽¹⁴²⁾. A l'Estat espanyol només existia una televisió amb dues cadenes (TV1 i TV2) que era la mateixa que la del franquisme i la renovació estava sent molt lenta. Des del 1977, TV2 va començar a oferir alguns programes en català, com l'*Informatiu*, o els programes *Vostè pregunta* i l'infantil *Terra d'escudella*. Tot i això, la presència del català en els mitjans de comunicació no deixava de ser anecdòtica.

En aquests moments de canvis i transició, una colla de joves entusiastes es posaren al capdavant d'iniciatives culturals i socials per anar conquerint nous espais de llibertat en l'àmbit de la comunicació. La primera victòria es va aconseguir en el camp radiofònic. La moguda de les ràdios lliures⁽¹⁴³⁾ a Espanya va començar el 1977 amb Ràdio Maduixa a Granollers i va prendre una gran embranzida l'any 79, precisament quan a Cardedeu es va iniciar el projecte de Ràdio Borrego, en referència a les pastes típiques de la vila. Més tard, els cardedeuencs gosarien reptar per primera vegada el monopoli estatal de la televisió.

142. No va ser fins al 1979 amb l'aprovació per referèndum de l'Estatut d'autonomia que es va reconèixer el català com a llengua pròpia de Catalunya. A partir d'aquest moment, s'inicià el que coneixem com normalització lingüística.

143. Les emissores lliures, també anomenades comunitàries, es caracteritzen per ser independents i de caràcter no lucratiu, i per que elaboraven de forma col·lectiva la seva programació. La primera ràdio lliure de l'Estat espanyol, Ràdio Maduixa, es va crear el 1977 a Granollers. Pel que fa a la segona, hi ha dubtes. En diverses pàgines web de la xarxa s'atribueix la segona posició a Ona lliure, creada el 1979. CARA, Pep: *"A estones lliures, les ràdios lliures"* [en línia]. *Enxarxa't*, núm. 9, hivern de 2006, pàg. 27. Universitat de Barcelona [Consulta 07.09.14]. Així doncs, podem afirmar que Ràdio Borrego va ser una de les primeres ràdios lliures de Catalunya.

Publicitat de la retransmissió de la VIII Nit de Jazz. Font: RTVC

Quan en el GAT els anhels de molts dels membres els portaren cap al camí de la professionalització, uns quants del grup encapçalats pel Joan Grifols, el tècnic de so del GAT, s'embarcaren a posar en funcionament una ràdio lliure per a Cardedeu. Molts dels membres ja col·laboraven en la revista *Missatge*, de l'Agrupació Familiar, que poc abans els joves de Cardedeu s'havien fet seva⁽¹⁴⁴⁾. Les primeres retransmissions de Ràdio Borrego van ser a l'estiu del 79, de les quals cal destacar una revetlla que tingué lloc a la cantonada del carrer Sant Ramon i la VIII Nit de Jazz organitzada pel GAT. Precisament en aquesta última retransmissió es va encendre la idea de RTVC quan en Rodri, un activista polític del tardofranquisme i la Transició, es va preguntar: "Ostres i això no és podria fer en imatges?"⁽¹⁴⁵⁾. A partir d'aquest suggeriment, en Joan Grifols es va llançar a resoldre el repte tecnològic i al cap d'unes setmanes el projecte de RTVC es començava a dibuixar. Per dur-lo a

144. En relació amb aquest fet, en Rodri explica que van fer "un cop d'estat" per quedar-se la revista *Missatge*, que era "un cosa molt de dretes i molt del règim". D'aquesta manera, van poder "neutralitzar" les restes del falangisme a Cardedeu.

145. Així mateix s'explica al llibre M. MESEGUER i altres, *Més de mil dilluns*, 2005, pàg. 25.

3.9. Ràdio Televisió de Cardedeu (RTVC)

"L'objectiu era que la televisió fos del poble i per al poble."

Cronologia destacada

- 08/09/79: 1a retransmissió de Ràdio Borrego
- 07/06/80: 1a emissió de RTVC a l'Esbarjo
- 23/06/81: Inauguració oficial de RTVC

Entrevistes a l'annex 1:

- 1.15. Maria Planas
- 1.14 Jaume Rodri
- 1.07. Germans Castells
- 1.04. Assumpta Serra
- 1.05. Mercè Puig
- 1.08. Toni Albadalejo
- 1.09. Rosa Vila

Joan Grífols en una de les primeres emissions de RTVC. Font: RTVC

terme, es va comptar amb el suport de l'empresari Jaume Morató, l'artífex dels cinefòrums d'El Carrilet, que es va encarregar de la part econòmica del projecte⁽¹⁴⁶⁾.

Tan important va ser la novetat del projecte, com el concepte revolucionari que implicava. Des de Cardedeu es va proposar una nova manera de concebre un mitjà de comunicació; la televisió comunitària autogestionada, o com la qualifica la Maria Planas, una “tele de democràcia participativa” que fos “del poble i per al poble”.

“L'essència que va definir el projecte va ser una ferma convicció que la tele havia de ser realment un servei públic, una potent eina pedagògica i un mitjà de comunicació fet per i per a la gent”⁽¹⁴⁷⁾.

146. La vinculació de Ràdio Borrego en la creació de RTVC és explicada en el treball de J.A. GUIMERA, “La televisió local a Catalunya”, XIX Premi CAC, 2007.

147. M. MESEGUER i altres, *op. cit.*, pàg. 31.

Així doncs, RTVC va esdevenir la primera televisió local d'Espanya i, al mateix temps, una de les primeres experiències de televisió comunitària al món⁽¹⁴⁸⁾.

En un primer moment, en Rodri comenta que els cardedeuencs van respondre a la idea amb una certa incredulitat ja que els “semblava impossible fer televisió lliure”. Amb tot, però, el repte i la innovació del projecte va despertar la il·lusió de la gent. La idea de RTVC es va estendre com una taca d'oli entre els habitants de Cardedeu.

Els impulsors es van posar a treballar per donar llum a la primera emissió de RTVC, celebrada el 7 de juny de 1980 a l'Esbarjo, que es convertí en un plató de televisió. Fou així com els cardedeuencs van demostrar que RTVC era una realitat possible⁽¹⁴⁹⁾. A l'acte hi van intervenir personalitats destacades com Salvador Escamilla, pioner de la ràdio en català; el crític televisiu Josep Desumbila, i un tècnic suís, Gianni Bernascone, que va cedir part del seu equip per a l'ocasió. El GAT també hi col·laborà representant *El Tartuf*. Així mateix, es va anunciar que l'antic alcalde de Barcelona, Socias Humbert, seria l'advocat de RTVC. Jaume Rodri, l'ideòleg del projecte, va presentar RTVC com una “televisió lliure i independent”. La gent estava molt engrescada i hi va donar tot el seu suport⁽¹⁵⁰⁾. El públic, emocionat, anava a casa a veure's per la televisió i tornava a l'Esbarjo per comprovar que

148. La primera televisió local al món va ser *Tevec*, una televisió local del Quebec. A FARINAS, Javier: *La televisió local en España* [en línia]. UCM. Madrid, 2008, pàg. 50. [Consulta 28.07.14] No he trobat, però, una cronologia exacta en relació amb l'origen de les teles comunitàries, però J.A. GUIMERA, *op. cit.*, pàg. 20, situa el moviment de teles comunitàries a principis dels vuitanta, al mateix temps que es produïa el naixement de RTVC.

149. Vegeu la fotografia a la pàg. 155.

150. A “*Batalletes 23. Aniversaris de la tele*” [en línia] RTVC, 11 de juny de 2012. [Consulta 08.09.14], es veuen unes imatges d'aquest acte en què Jaume Rodri exposa el dia de la inauguració de RTVC a votació. Tot el públic aixeca la mà donant-hi plenament suport.

el miracle realment s'estava produint⁽¹⁵¹⁾. Aquella primera emissió va durar només dues hores, però va ser una fita històrica; per primera vegada a la història es va trencar el monopoli televisiu de l'Estat espanyol.

En aquest acte, també s'hi va explicar com es finançaria RTVC. Es tractava d'aconseguir mig milió de ptes. a través d'aportacions de 5.000 ptes. fetes pels socis⁽¹⁵²⁾. Es va exposar la idea que ningú podia comprar més d'una participació per tal d'evitar un possible control del mitjà. En poc temps 326 persones es van fer socis de la tele. D'aquesta manera s'assolí l'autonomia financera del projecte.

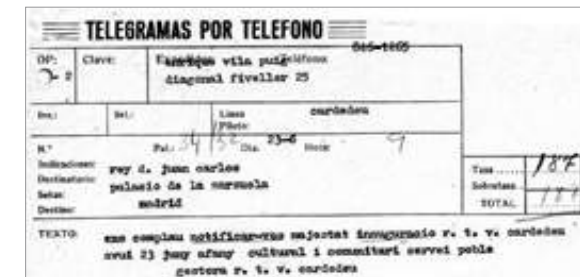
“El 1981 Cardedeu es feia un lloc d'honor en la història i també es guanyava una xinxeta vermella al mapa de les autoritats. “Alegal” per a uns, il·legal per a d'altres, es parlava de RTVC a la Zarzuela, als ministeris, a la Generalitat... i també a molts altres punts de la pell de brau, on volien imitar els cardedeuencs subversius”⁽¹⁵³⁾.

La inauguració oficial de RTVC va tenir lloc el 23 de juny de 1981 i es va convocar com la “Nit de la Televisió Lliure”. La gent pionera de RTVC era conscient de la importància històrica d'aquell moment, però també dels riscos que això comportava. En Rodri explica que per afrontar-los van decidir jugar a “cara descoberta” i van enviar invitacions per mitjà de telegrames al rei Joan Carles I i al president del Govern, Leopoldo Calvo Sotelo.

151. M. MESEGUER i altres, *op. cit.*, pàg. 48.

152. Vegeu el document a la pàg. 148

153. D. RAMON, “Mediàtics”, *Vallesos*, núm. 7, 2014, pàg. 160-161.

Telegrama enviat al rei Joan Carles I. Font: RTVC

Per poder escapar-se de la prohibició d'emetre del Govern Civil, es van crear dues empreses: RTVC, propietària de l'antena, i la productora Mitjans de Comunicació de Cardedeu, SA, propietària dels equips tècnics. Amb aquesta estratègia, molt utilitzada en el camp de les ràdios lliures, es pretenia aconseguir que la Guàrdia Civil no es pogués endur tot el material (càmeres, equips de so...).

Gràcies als contactes d'en Rodri, es va convidar, entre d'altres⁽¹⁵⁴⁾, el president del Parlament, Heribert Barrera, per tal de dotar l'acte d'oficialitat. És precisament aquest polític qui els va avisar de l'arribada de la Guàrdia Civil per impedir l'emissió de la inauguració oficial precintant-ne els equips⁽¹⁵⁵⁾. Els entrevistats expliquen com, avançant-se a la intervenció, es va fer un “cambiazio” de l'aparell emissor i es va substituir l'antena per una antena falsa, donant gat per llebre. Així doncs, la Guàrdia Civil va desmuntar i es va endur

154. En la inauguració hi van participar com a convidats especials del programa: La Trinca, Dagoll Dagom, Ramon Muntaner, Josep M. Puyal i Antoni de Senillosa. A més, hi va haver un espectacle infantil.

155. En Rodri explica que Heribert Barrera, president del Parlament de Catalunya des del 1980 fins al 1984, els va trucar per avisar-los que el governador civil li havia aconsellat no assistir a la inauguració perquè la Guàrdia Civil hi acudiria a precintat l'emissora.

l'antena falsa i va precintar un equip inútil⁽¹⁵⁶⁾ i la inauguració es va poder gravar i es va poder emetre en diferit.

TRANSCRIPCIÓ DE L'ACORD MUNICIPAL SOBRE L'EMISSORA DE FREQUÈNCIA MODULADA DE CARDEDEU

Vist l'escrit rebut del Gabinet Tècnic del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya, s'acorda per la totalitat dels vots dels assistents (...):

a) Acreditar que l'emissora municipal que actualment es demana per Cardedeu, havia funcionat sense autorització des de fa més de dos anys amb caràcter particular.

b) La forma de gestió del servei tal com es declara a la memòria que s'adjunta a la petició serà la de la **GESTIÓ DIRECTA**, per mitjà del propi ajuntament (...).
(04/07/81).

Font: Arxiu Municipal de Cardedeu

Davant els entrebancs que hi posaven les autoritats estatals, l'Ajuntament va prendre la iniciativa de convertir l'emissora de freqüència modulada (Ràdio Borrego) en una emissora municipal, legalment autoritzada per la

156. Respecte la clausura de RTVC existeix un document únic. La periodista Núria Ribó (TVE Catalunya) va rebre en directe la nota sobre la clausura de RTVC en el moment que felicitava el naixement de l'emissora. Les imatges d'aquest moment reflecteixen la sorpresa de la presentadora. Vegeu "[Batalletes 23. Aniversaris de la tele](#)" [en línia] RTVC, 11 de juny de 2012. [Consulta: 08.09.14]

Cartell de la inauguració oficial de RTVC, 1981. Font: RTVC

Generalitat. En el document s'especifica que la gestió de l'emissora serà directa, "per mitjà del propi Ajuntament". En realitat, el canvi de titularitat no va significar cap modificació real en el funcionament de RTVC, la qual va continuar en mans dels seus socis. Pere Freixas m'explica que tot plegat va ser una estratègia per tal de "donar cobertura legal" a l'entitat⁽¹⁵⁷⁾.

157. Pere Freixas, amb qui vaig mantenir una trobada per aclarir alguns dels documents oficials que havia trobat a l'Arxiu Municipal, era un dels regidors de l'Ajuntament que va prendre l'acord el dia 04/07/81, deu dies després de la clausura de RTVC.

Les emissions regulars de RTVC van començar el març del 1982. Cada dilluns al vespre es realitzava en obert una emissió, excepte quan les autoritats ho van impedir durant dos mesos l'any 1983. D'aquests primers anys en Rodri recorda un aspecte anecdòtic i divertit de les emissions: "La televisió espanyola acomiadava l'emissió amb el rei d'Espanya; a Cardedeu, el rei de RTVC era el soci, i cada nit acomiada l'emissió un soci diferent".

En el seu naixement, RTVC no tan sols va ser una televisió en què s'explicaven coses d'interès local, sinó que va esdevenir un model alternatiu dels altres dos canals de TVE existents. Com a objectiu inicial, es van marcar la creació de programes propis. Així doncs, a més del pal de paller de RTVC, l'*Informatiu* setmanal, convé destacar el programa *Donotes i Homenots*, per al qual es va convidar al plató, instal·lat al Casal Cardedeuenc, molta gent important a nivell català i espanyol, com ara Manuel Vazquez Montalban, Raimon Galí, Pere Portabella, Jordi Maluquer, Christa Leem, Carles Reixach, Oscar Nebreda, Montserrat Carulla, Antoni Tàpies...⁽¹⁵⁸⁾. Moltes d'aquestes personalitats van col·laborar-hi per donar suport al projecte de RTVC i a l'obertura de la llibertat informativa. Tot plegat no podia estar al marge del debat que s'estava produint a Catalunya respecte al paper cabdal dels mitjans de comunicació. Pel que fa a aquest aspecte, cal ressaltar un document del 1980 que és una nota retransmesa diàriament per Ràdio Borrego tot just quan s'estava iniciant el projecte de RTVC, al final de la qual es pot llegir clarament: "Cardedeu pot ser la primera localitat del país amb Televisió-Televisió. Per una televisió catalana i cardedeuenc". Aquesta última frase ens demostra que els cardedeuencs eren ben conscients del que significava políticament el fet de crear una televisió en català. Així mateix, el dia després de la inauguració

158. La llista de les personalitats que van entrevistar els reporters de RTVC encara és més llarga.

Nota llegida per Ràdio Borrego, 1980. Font: RTVC

de RTVC, un equip de la tele va anar a gravar el concert multitudinari del Camp Nou "Som una nació"⁽¹⁵⁹⁾. Va ser l'única emissora que va difondre íntegrament aquell acte històric en defensa de la identitat catalana. És per tot això que podem considerar que RTVC estava obrint camí en la idea d'una televisió catalana que en aquells moments ja era objecte de debat i de projecte polític per part de la Generalitat de Catalunya⁽¹⁶⁰⁾.

159. Les imatges de RTVC són les úniques que existeixen d'aquell concert. Vegeu "[Concert Lluís Llach](#)" [en línia]. *Batalletes* 22. RTVC, 4 de juny de 2012. [Consulta: 23.07.14].

160. La creació d'una televisió catalana pròpia va ser motiu de debat públic entre les forces catalanistes i el Govern de Madrid de Suárez durant els primers vuitanta. Entre altres notícies de premsa la polèmica queda recollida en l'article publicat a *La Vanguardia*: "[Debate sobre la televisión catalana](#)". *La Vanguardia*, 12 de juny de 1980, pàg. 33.

El projecte de RTVC va quedar àmpliament reflectit en la premsa de l'època, tant de Barcelona com de Madrid. Aquesta notícia del diari Avui de 13 de juliol de 1980 n'és un exemple entre centenars. Font: hemeroteca del diari Avui

En aquell moment històric, RTVC va escriure la primera pàgina de la història de les televisions lliures i independents de l'Estat espanyol. En Pere Freixas m'explica que fins i tot va arribar a ser objecte de debat al Congrés, a Madrid, on se'n va parlar més d'un cop. La creació de RTVC esdevindria un referent per a tota Espanya i un model per a la televisió catalana (TV3) que es va crear el 1983.

I, vist des de la perspectiva actual, encara s'hi afegeixen noves significacions. El mèrit de RTVC no ha estat només ser la pionera a iniciar la ràdio i la teledifusió local i comunitària, sinó mantenir aquest servei intacte durant més de tres dècades. Avui dia, RTVC ha acabat esdevenint un document històric perquè ha gravat la història d'un poble de manera ininterrompuda des del

1981 tot acumulant una ingent documentació audiovisual. A més, RTVC també s'ha convertit en una escola de periodisme que ha format molt bons professionals en aquest camp⁽¹⁶¹⁾. Per últim, cal destacar que el projecte s'ha aguantat fins ara amb la mateixa filosofia que va arrencar: una televisió feta pel poble i per al poble.

Avui, 13/07/80

La Vanguardia, 05/07/80

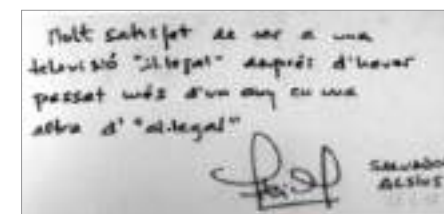

Cambio 16, 24/08/80

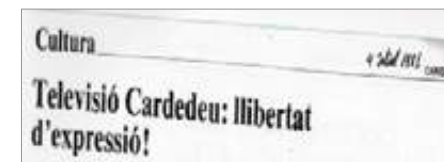
161. N'esmentaré, per exemple, en Pep Vilà, el Pere Prat, la Norma Levrero, el J. Antón Serrano, la Laia Estebaranz, el Marc Barceló, el Ramon Icart, la Clara Armengol..., i la llista continua fins gairebé un centenar de persones, segons la Maria Planas.

Dedicatòria d'Òscar Nebreda, 85 05/07/80

Dedicatòria de Salvador Alsius, 85 05/07/80

El País, 22/08/83

Vídeo Actualidad, setembre del 81

Canigó, 04/08/83

Egin, 25/06/81

4. REFLEXIONS I VALORACIONS DELS ENTREVISTATS

4.1. Sobre el franquisme

Aquells entrevistats que van viure la seva infància en el primer període franquista en un moment o altre de la conversa que varem mantenir no se'n va poder estar de parlar-ne. Va ser un temps fosc i dur.

"L'afusellament del meu pare després de la guerra em va marcar molt i em semblava que a tot arreu m'assenyalaven amb el dit. Viví amb molta por."

(Salo)

"No es podia viure amb la dictadura en què estàvem. Els pares i els avis no volien parlar dels anys foscos de la guerra. A les escoles cantàvem el cara el sol cada dia i per estudiar t'havies de fer falangista."

(Ballart)

En parlar de temes culturals tots acaben fent referència a l'omnipresent censura.

"Per Pasqua fèiem sempre un popurri picaresc i quan el passàvem per la censura li feien sempre l'estisorada."

(Salo)

"El control va arribar a la paradoxa de demanar les lletres de les cançons de jazz! El jazz és música, quina ignorància!"

(Planas)

Per a molts, només era possible suportar aquest règim sortint del país i entrant en contacte amb l'aire fresc que es respirava a Europa.

"Veníem d'un temps gris en què tot estava prohibit. Volíem respirar una mica d'aire lliure, com quan anàvem a Perpinyà, a comprar llibres del Ruedo Ibérico i a mirar pel·lícules que aquí estaven prohibides."

(Coll)

"Vam viure una postguerra tràgica, sobretot, "casposa". El cine era una merda, el teatre era una merda... tot el que s'escribia era misèria. Tot plegat era molt trist. Havíem d'anar a comprar llibres a Perpinyà per poder llegir alguna cosa que s'aguantés una mica, això ja és l'últim!"

(Rodri)

Cap el final del franquisme, però, es van viure noves circumstàncies polítiques, amb els governs tecnòcrates i aperturistes, i socioeconòmiques, amb el fort creixement econòmic i l'èxode rural. Aquest context coincideix amb una nova generació que no havia viscut la guerra i que anhelava canvis i espais de llibertat.

"Hi ha un moment que el govern es flexibiliza i que arriben nous ministres al poder més moderns. Així que la societat disposa de més camps oberts per fer coses."

(Busquet)

"Veníem d'un règim molt totalitari que lògicament s'havia d'anar obrint; el franquisme no s'aguantava per enlloc."

(Kitflus)

"Bàsicament érem gent jove, perquè tampoc no teníem tantes coses a perdre. No havíem viscut prou les seqüeles de la Guerra Civil; les vam viure de retop."

(Rodri)

"Vam crear moviments innovadors que propiciaven la mort de l'esperit antic; la moral cristiana, les pautes de conducta franquistes..."

(Batllés)

"Calia trencar la cadena. Acabar amb el franquisme, amb l'etapa fosca d'una Espanya impresentable i d'una Catalunya sotmesa."

(Rodri)

4.2 Sobre la importància del moviment associatiu en la conquesta d'espais de llibertat

La conquesta d'espais de llibertat s'ha d'entendre com un procés que es basa en el canvi de mentalitat de la societat. Com diu en Batllés, a finals dels anys seixanta va començar a "néixer una herbeta emergent d'un esperit nou que investigava per obrir-se camí". Per a en Rodri, la societat va anar traient el cap tot creant una "bullidera important a tot el país".

"[Les mogudes de Cardedeu] van formar part d'una constel·lació de coses que es feien arreu de Catalunya."

(Rodri)

"Ningú ens va assenyalar amb el dit, "tu, tu y tu vais a cambiar el mundo..."; no, formàvem part d'aquest canvi. Gent per tot Catalunya proposàvem altres maneres de treballar."

(Albadalejo)

En aquests moments de pretransició, aquelles inquietuds de la joventut es van manifestar en "bosses d'iniciatives culturals", que reclamaven espais de llibertat. Aquest despertar es va manifestar en diferents àmbits i vessants socials i culturals: des del moviment folk a la moguda *underground*, des de la Nova Cançó al teatre al carrer, i tot en el marc d'un creixent enfortiment del teixit associatiu.

"Era un moment d'efervescència politicosocial i cultural. Teníem moltes ganes de menjar-nos el món".

(Roda)

"En aquell moment hi havia molta força. Hi havia moltes ganes de desfer-se d'aquella collonada, que, a més, no tenia raó de ser. L'aigua va fer petar les comportes".

(Vila)

La intenció del jovent era transgredir-ho tot. Innovant es trencava per alliberar-se de l'opressió. Aquest boom va ser protagonitzat majoritàriament pel jovent, però també va donar veu i vitalitat a la gent que fins aleshores havia estat passiva. És important remarcar que els entrevistats no només concebien aquella moguda com a espais de llibertat, sinó també de coneixement; per a l'Assumpta Serra, participar-hi "et feia obrir els ulls i adquirir un esperit crític".

La societat va crear per si sola una sociabilitat alternativa a l'oficial del règim i va esdevenir, al cap i a la fi, un mitjà a través del qual la joventut, mobilitzada i amb moltes inquietuds, va somiar les bases d'una nova societat.

"Vivíem en aquella fantasia que creus que pots canviar el món."

(Planas)

"Era un moment d'eufòria col·lectiva (...) És una cosa irrepètible, és un moment..."

(Kitflus)

Aquest "esperit rupturista" que propiciava el trencament amb el franquisme va calar fortament: el règim s'estava quedant enrere i la societat avançava amb passos cada cop més fermes.

"Va haver-hi un moment què vam dir "prou". Doncs que fem, manifestem-nos. Està prohibit, que es fotin. I vam anar conquerint llibertats... Era una necessitat com el respirar, el viure; la dignitat de viure."

(Rodri)

"La societat tenia ganes de fer i quan li van donar una mica d'aire vital, va explotar."

(Kitflus)

Les circumstàncies sociopolítiques d'aquell moment van fer aflorar un fort moviment associatiu. A Cardedeu, com manifesten molts entrevistats, l'associacionisme va anar creixent "de sembrada en sembrada": l'APJ, la Coral, les sardanes, el GAT, El Carrilet, els Barbats, la RTVC... Cada nova entitat era una nova collita en la conquesta de les llibertats.

"Ateneus obrers, círcols, centres catòlics, corals, grups de teatre aficionats,... això se'n diu societat civil. Sort que això va aguantar; va resistir. Si hagués caigut, hauria caigut tot el país."

(Bozzo)

Per a alguns entrevistats, la situació de manca de llibertat política explica aquest floriment del moviment associatiu cultural popular.

"La cultura era l'únic altaveu que podíem utilitzar"

(Albadalejo)

"Moltes entitats es van crear perquè no hi havia llibertat política."

(Rodri)

"No es podia fer política, per tant, on ficàvem aleshores la política, doncs a la cultura. (...) No sé si era fer política o no, [però] era fer país."

(Busquet)

4.3 Sobre el paper de la cultura popular catalana en el procés històric de canvi

En aquest sentit, el fet associatiu en si mateix va ser el caràcter identitari de la cultura popular catalana d'aquell moment. Si tenim en compte la quantitat de gent que es va moure entre els Amics del Teatre, la Coral, les sardanes, el Casal Cardedeuenc, el GAT, El Carrilet, el Cercle de Barbats i RTVC podem parlar de centenars de joves mobilitzats.

"Ho fèiem perquè teníem ganes de servir el país, donar veu a molta gent i fer-los participar."

(Castells)

"Participar en aquelles activitats ens donava ànims i il·lusió. Era fabulós la quantitat de gent que es posava a lluitar per tot."

(Gesà)

Per a en Xavier Batllés, la cultura popular, doncs, va esdevenir un element "de primer ordre" de participació ciutadana. Es pot exemplificar a Cardedeu en les diverses mogudes populars que va haver-hi per adquirir espais públics pel poble i les entitats, com l'apropiació simbòlica dels Pinetons (Talaies, Nits, les sardanes...), el local de la Coral a la capella de St. Corneli i el Casal Cardedeuenc. Fins i tot, la mateixa creació de RTVC es pot considerar una conquesta d'un espai públic de comunicació per al poble. La dinàmica d'aquestes entitats trencava amb la cultura i els valors oficials franquistes. En són un exemple el mateix funcionament assembleari de les noves entitats creades als anys setanta i l'"esperit altruista" per beneficiar la col·lectivitat. Aquesta explosió popular innovadora, així i tot, mai no va desvincular-se del tot de les arrels ni de la història.

"Hi havia també un rerefons incipient de ganes de recuperar la cultura pròpia."

(Batllés)

També van arrelar fortament les ganes de recuperar la llengua i la cultura pròpies. I és que, tal com diuen els Castells, "s'havia de normalitzar tot: la llengua, els noms dels carrers... Tot era una excusa i servia per arrossegar molta gent i fer-los participar".

"La nostra idea era aixecar-ho tot, el que diu Espriu: recuperar el nom de cada cosa. El que de debò intentàvem era que el país sortís de la merda del franquisme i respirés cultura."

(Rodri)

Tot plegat, ballar sardanes, concerts a l'aire lliure, Els Pastorets, les festes populars..., es va convertir, com explica la Mercè Puig, en una "una manera de reactivar la nostra identitat", de "fer país".

"A tot Catalunya hi va haver un moviment de reivindicació de la cultura popular catalana, de crear elements festius nous que no fossin els oficials."

(Castells)

La Cuca de Cardedeu podria ser l'exemple més representatiu d'aquesta idea: participació ciutadana; conquesta de l'espai públic per excel·lència, el carrer; la convivència de l'esperit festiu i reivindicatiu, i la recuperació de les tradicions, tot innovant alhora.

Aquest *fer país*, des de ballar sardanes a muntar un cinefòrum; des de representar obres teatrals amb "una doble lectura" a muntar una festival de folk; des d'organitzar Talaies i Vetllades culturals a canviar els rètols franquistes aprofitant un acte festiu; des de trencar el monopoli estatal televisiu a fer un referèndum popular..., eren espais de llibertat en què es manifestaven les reivindicacions d'aquella joventut, reivindicacions de tota mena que aspiraven al final del franquisme i a la conquesta de la llibertat. Tanmateix, gairebé tots els entrevistats desvinculen aquest moviment cultural de l'acció política directe o conscient:

“No érem polítics, però si que érem conscients que formàvem part d'un grup que estàvem units per fer coses per canviar. (...) No teníem cap doctrina, ni seguïem cap partit.”

(Albadalejo)

“[E]l moviment era extrapolític; [no sentíem] de cap de les maneres que fos un moviment polititzat. El movia l'espontaneïtat i les ganes de fer coses i de rebre de la gent.”

(Kitflus)

Ara bé, tots reconeixen que les accions que van dur a terme durant aquells anys tenien un rerefons polític. En són alguns exemples la penjada de senyeres en honor a la Caravana de la flama; el contingut polític de les primeres obres del GAT; el macroconcert al Pavelló Municipal d'Esports un mes després de la mort de Franco en què es va acabar cridant “llibertat, amnistia i estatut d'autonomia”; les conferències de personatges polítics destacats d'aquell moment organitzades pels Barbats; el sentit polític de la creació de RTVC...

“La cultura popular catalana no només va col·laborar en el canvi, sinó que la política la va utilitzar perquè totes les places i carrers s'inundessin de cultura per canviar el país. Perquè érem el valor actiu d'aquell moment i l'únic que teníem.”

(Albadalejo)

Sens dubte el paper de la cultura en el pas cap a la democràcia va ser vital, cabdal. És més, com diu la Maria Planas, no podia ser de cap altra manera “perquè la cultura és l'ànima dels pobles”.

4.4 Sobre la transició

Tots els entrevistats atorguen un paper rellevant a la mobilització de la societat civil en el procés de la Transició.

“És evident que la mobilització social durant la Transició va adquirir un pes molt més important que la política en si. Es sortia d'on es sortia... i la gent estava espantada. Vèiem que hi havia espais per conquerir, però sabíem que s'havia de fer a poc a poc perquè eren moments complicats.”

(Victor Busquet)

“Tot penjava d'un fil... Tanmateix, sentíem que estàvem vivint un moment de canvi, de gran il·lusió. Era molt engrescador...”

(Maria Planas)

“Una comunitat de gent vam aconseguir canviar les coses. Per tant, va ser un canvi fet pel poble mobilitzat, a la japonesa: treballant, proposant alternatives, vull dir, com una gota malaia...”

(Toni Albadalejo)

“Aquest esperit de participació ciutadana va fer que a Catalunya es visqués un moment d'efervescència brutal.¹⁶²”

(Jaume Rodri)

Per a alguns, la manera en què es va dur a terme la Transició era l'única via possible per marcar un punt i final amb el franquisme i iniciar una nova etapa democràtica sense conflictes.

“Tenint en compte les possibilitats que hi havia, d'on veníem, les pressions que es devien rebre¹⁶³ i mil

162. En el context d'incertesa de l'inici de la Transició, les forces antifrancquistes es van activar i van promoure mobilitzacions populars per tal de forçar un canvi democràtic, com les de Barcelona de febrer o els Successos de Vitòria del març del 76. Les manifestacions de Barcelona van convocar milers de persones. La policia es va veure absolutament desbordada per la multitud de focus d'origen de la protesta i per la col·laboració espontània de conductors de cotxes, veïns... En una de les fotografies més emblemàtiques d'aquesta diada es veu la policia apallissant un grup de manifestants asseguts pacíficament, entre els quals destaca Lluís M. Xirinacs.

163. Certament, es va viure una etapa de tensió i violència terrorista protagonitzada tant per ETA com per l'extremadreta (matança d'Atocha

coses que no sabem, es va fer prou bé... Podria haver estat molt pitjor. Però, s'ha de reconèixer que va ser un pas important, ja que la Transició ha marcat la democràcia que tenim ara, ens agradi més o menys.”

(Kitflus)

“A més, coneixent la gent de les espanyes, el canvi es va anar trampejant prou bé.”

(Coll)

“Potser la Transició es va fer malament, però tal vegada era l'únic camí...”

(Busquet)

Vist en perspectiva, però, bastants entrevistats valoren negativament el procés polític de la Transició.

“El poble va manifestar un anhel de llibertat i d'esperança en la construcció d'una futur millor. El problema rau en què aquest anhel va ser manipulat pel pacte i el consens polític de la Transició.”

(Xavier Batllés)

“Ens van fer creure que navegàvem en un mar d'oli i no era així.”

(Germans Castells)

“En el fons, el pacte va ser com una amnistia als criminals anteriors que va marcar l'inici de la democràcia a Espanya. Una democràcia basada en la traïció: uns perquè van seguir traient el poble i els altres perquè es van desdir del seu programa ideològic.”

(Batllés)

“Com que als polítics els convenia ser recordats

a Madrid, atemptat del Paps...) que fa va trontollar la Transició. A més, els militars eren els mateixos del règim franquista i alguns van protagonitzar intents de cop d'estat (*Operación Galaxia* i 23-F).

per la seva modèlica actuació en el procés, la van vendre així..., però en realitat no va respondre als crits del poble... Nosaltres vam donar hores i una mica de por en el combat contra el règim i en la construcció d'un nou món, però va haver-hi gent que hi va donar la vida i això és tristíssim...”

(Rodri)

“Que pitjor hagués sigut una guerra civil? Sí, però què vols que et digui...”

(Batllés)

Així que per a alguns dels entrevistats la Transició va ser “una molt bona malifeta”, “una chapuza”, “una merda i una gran mentida”; “una democràcia de cartó pedra, falsa des de llavors”, on “encara hi ha molts franquistes que pesen”.

4.5 Sobre el moviment cultural en els inicis de la democràcia

Amb l'arribada de la democràcia, el moviment cultural català va experimentar alguns canvis. Tot va començar el 1979, amb la constitució dels primers ajuntament democràtics, en què alguna gent de les associacions va optar per involucrar-se en la vida política del seu municipi. Pere Freixas m'explica que en el cas de Cardedeu molts dels regidors escollits havien estat vinculats a les entitats¹⁶⁴. Alguns entrevistats ho veuen lògic, atès que consideren que és senzillament la continuació d'allò que estaven fent anteriorment en les entitats, però des d'una posició insti-

164. Repassada la llista dels candidats i regidors electes del 79 i del 83, les dos primeres eleccions municipals, constato que alguns dels regidors electes havien estat membres actius de l'APJ, del Casal Cardedeuenc, l'Agrupació Sardanista i, fins i tot, del GAT. En el primer Ajuntament democràtic de 1979, tinc documentats entre els regidors escollits el mateix Pere Freixas, Carles Gesa, Pere Espargaró, Jacint Fort i Francesc Puigagut. En l'Ajuntament de 1983, Carles Gesa, Ferran Baizan, Xavier García Rosa i Joan Parera. La llista s'amplia s'hi hi afegim els candidats no escollits.

tucional. Per a en Ballart, van entrar a l'Ajuntament “perquè estimaven el poble, volien treballar pel poble i havien treballat igualment pel poble des de les entitats”. També n'hi ha que ho veuen més com una estratègia electoral, com l'Assumpta Serra; “quan algú es llança a fer un llista, busca gent coneguda i inquieta”.

“Una persona que pertany a una entitat és aquella] que es mou a nivell cultural perquè es facin coses pel poble i qui es presenta a les llistes també hauria de ser així.”

(Mercè Puig)

Tanmateix, d'altres consideren que la intervenció de la política en aquests moviments de base popular va absorbir tot allò que s'havia construït amb l'esforç de tots.

“Va ser un drama. Potser s'havia de fer, no dic que no, perquè una manera de fer feina és estar a l'Ajuntament. Però, llavors, tot el que era creació se'n va anar enlaire, però molt enlaire.”

(Rodri)

“Quan s'ajunta la política amb l'art en general, cagada habemus.”

(Kitflus)

“S'ha burocratitzat [tot]; hi ha intervingut l'Ajuntament i per això li falta ànima, contingut i veritat. Aquest és el problema.”

(Albadalejo)

En aquesta mateixa línia, en Batllés considera que la cultura popular catalana “va rebre un cop de peu al cul del pujolisme; [que] va ser manipulada. El pujolisme només es preocupava de l'alta costura cultural”. Aquesta actitud “va traïr la cultura que havia estat fent el poble” mitjançant les subvencions i els criteris polítics i no artístics. És per aquest motiu que alguns entrevistats m'expliquen que es van “sentir utilitzats”.

“Quan van arribar els vuitanta [el jovent] es va frustrar veient on havíem arribat. Tot allò amb el

que creiem i pel que havíem lluitat havia quedat en un no res; res d'allò formulat s'havia fet realitat.”

(Batllés)

“Ara està tot difós... (...) Abans hi havia possibilitats, potser calés n'hi havia molt pocs, però hi havia alegria... De cap manera s'ha mantingut l'eclosió dels setanta.”

(Kitflus)

“Les ganes de canviar el món” viscudes tan intensament pel jovent durant els setanta es van anar apaivagant amb l'establiment de la democràcia. Al llarg dels vuitanta tots els teixits culturals i socials que s'havien creat des de la societat civil es van anar diluint. Aquests anys en què predominaven el clima de frustració i de pèrdua d'il·lusions són coneguts com l'època del *desencanto*. Tanmateix, a Cardedeu, tot i que algunes entitats d'aquells temps van morir o van patir crisis, com El Carrilet, el GAT, els Barbats..., d'altres han perviscut fins als nostres temps, com RTVC, les Sardanes i la Coral, i el moviment cultural associatiu s'ha mantingut viu i amb molta força sembrada rere sembrada.

4.6 Què en queda, de tot allò?

El record dels entrevistats en relació amb aquells moments tan potents de vida cultural sempre és positiu. Participant-hi van formar-se, van desenvolupar un esperit crític, van conèixer, van compartir, van innovar, van divertir-se, van aportar-hi tota la seva energia, van viure la seva joventut plenament... És evident, doncs, que tal com diu en Kitflus, haver estat actors principals d'aquelles mogudes els va enriquir molt. Per a l'Albadalejo, aquells anys “van ser una experiència inoblidable i irrepètible que ens ha marcat la vida”.

“Em sento molt satisfeta per haver pogut participar i viure aquella experiència, que la desitjaria a tothom, sobretot als joves.”

(Planas)

Els entrevistats que han acabat esdevenint professionals en l'àmbit cultural, destaquen amb escreix la importància d'haver-hi participat ja que haver-ho fet els va fer endinsar-se en el món d'allò que més els apassionava: la interpretació, l'escenografia, les llums... Per a molts va ser “la millor escola-universitat de la seva feina”.

“[L'experiència d'aquells anys ha estat molt] enriquidora. Un punt important per arribar a ser qui som com a persones.”

(Castells)

“Ha quedat molta gent sensibilitzada, gent sensible que es va formar de jove a partir de la [moguda cultural d'aquells anys].”

(Bozzo)

La significació que individualment van arribar a tenir aquelles mogudes és important. No obstant això, el més valuós és el sentit que va assolir a nivell col·lectiu.

“Allò que ens ha passat és fruit d'allò col·lectiu; no hi ha personalismes que valguin. Venim del “nosaltres”; de l'esforç de tots. El granet de sorra que va posant-hi cadascú ens configura la vida i ens dona grandíssimes possibilitats.”

(Batllés)

Aquest “nosaltres” va propiciar un fort moviment a Cardedeu durant els anys setanta que molt probablement va influir de manera particular en el vida cultural posterior de la població.

“Suposo que queda, sempre queda. Hi ha un solatge, una cosa a sota, encara que ara no la sapiguem veure. (...) Ningú neix de res; tothom, tot, té una cosa al darrere. Alguna cosa queda del que ha passat abans, per això hi ha la història...”

(Busquet)

“El que queda és allò que s'ha anat construint de mica en mica. (...) Queden les referències, els pòsits.”

(Albadalejo)

“D'aquell temps no s'ha perdut res, això és com l'aigua. Nosaltres devíem ser fruit d'uns que van treballar abans i els que vinguin després fruit del que vam fer nosaltres. (...) Se sembra, es llaura, hi plou a sobre, vénen coses i apareixen coses.”

(Rodri)

“És palès que, molts dels entrevistats identifiquen la moguda dels setanta com “la llavor del que Cardedeu és avui dia, un poble amb molta vida cultural i associativa”. Certament, tal com suggereix Josep Arribas, “són altres temps” i les activitats que es fan són diferents. Actualment, per exemple, “les AMPA, les associacions de veïns (AAVV), els esplais... omplen aquell espai que El Carrilet cobria”. També convé destacar la quantitat “impressionant d'entitats que hi ha al poble”

(Coll i Salo).

“De tot allò “queda aquest Cardedeu que tenim avui, actiu i amb una energia i projecció importantíssima. S'omple el CECUCA, el Tarambana, l'Esbarjo-Verdi... clar, potser, els que van al Verdi són els nens que van anar al Carrilet... Cinc grups de teatre, d'on surten? (...) La història és una mica cíclica...”

(Castells)

És evident que la cultura popular ha canviat respecte als anys setanta, així i tot per a molts l'esperit “inquiet” encara es manté. Estic convençuda que és precisament aquest esperit el que manté viva la flama de l'associacionisme cardedeuenc.

“Cardedeu és un poble que té vida!”

(Assumpta i Mercè)

5. CONCLUSIONS

5.1 Sobre el mètode d'investigació: la història oral

Aquest treball de recerca m'ha permès descobrir i utilitzar una metodologia històrica, la història oral, que pretén recuperar la vivència i la significació per a un individu o un col·lectiu d'un determinat fet històric mitjançant l'entrevista. L'entrevista recull unes vivències que la historiografia clàssica no és capaç de copsar; una experiència vital que d'una altra manera es perdria amb el pas del temps. La història oral, per consegüent, permet arribar a atènyer allò al qual no s'arriba amb els documents històrics clàssics: els sentiments, els valors i l'esperit. A més, les entrevistes que he realitzat, un material fresc i vívid, poden considerar-se un valuós document històric audiovisual únic que podrien ser utilitzades posteriorment.

En Lluís Rambla m'escrivia: "Evocar records de fa més de quaranta anys implica furgar una memòria llunyana que es va perdent i que no sempre és fiable. Afortunadament, la memòria humana és selectiva i aquells episodis que més ens impacten emocionalment tendim a recordar-los millor. Les emocions deixen un pòsit en

el cervell que tendeix a durar més que qualsevol raonament". Són precisament aquestes emocions les que intenta copsar **la història oral, que va més enllà del recull d'uns fets i que té com a objectiu principal determinar-ne la seva significació.**

D'altra banda, el conjunt d'entrevistes que he realitzat m'han permès conèixer i experimentar de primera mà les dificultats i els problemes inherents a la història oral.

La clau d'una bona entrevista es troba en la seva preparació. La cerca d'informació prèvia i l'elaboració d'una fitxa personal completa mitjançant una trucada o una trobada prèvia amb l'entrevistat permeten plantejar un qüestionari amb el qual puguem extreure el màxim suc de la trobada.

- Pel que fa a la necessitat de cercar el màxim d'informació prèvia, cal remarcar que sobretot és important saber-la interpretar correctament en el seu context històric. Per exemple, en una de les primeres converses, vaig fer una pregunta errònia, per manca de coneixement del context històric i la confusió amb el context actual. En preguntar-li al

Rodri sobre la candidatura a les primeres eleccions municipals d'Entesa d'Esquerres de Cardedeu (formada pel PSC i el PSUC), vaig utilitzar el concepte d'Esquerra, referint-me a ERC, la qual cosa va suposar que el confongués i, consegüentment, no vaig obtenir-ne la informació que buscava.

- Pel que fa a l'elaboració de les fitxes personals, també és important aconseguir algunes dades prèviament atès que això et pot ajudar a orientar i particularitzar l'entrevista. Per exemple, en les tres primeres entrevistes les vaig completar en el moment d'iniciar-les, però, en la que havia preparat per a la Mercè Puig, em vaig adonar que algunes de les preguntes plantejades no tenien sentit perquè no havia tingut en compte la seva edat. Arran d'això vaig prendre consciència de la importància de disposar de la informació adequada amb anticipació. Gràcies a tenir ben present aquest aspecte, per exemple, vaig poder treure molt profit de l'entrevista feta al Josep Arribas, ja que en trucar-lo prèviament vaig poder preguntar-li pel seu lloc de naixement, la qual cosa em va permetre poder preparar qüestions encarades a aprofundir en el tema de la immigració.
- Per a la preparació del qüestionari, s'ha de tenir en compte no només la informació cercada prèviament i la fitxa personal completada, sinó també els objectius de la recerca. En aquest sentit, el qüestionari ha de tenir unes preguntes específiques per a cada entrevistat i d'altres comunes per a tots. A mesura que avançava en la recerca, em vaig adonar, però, que les preguntes comunes han d'estar en revisió contínua, atès que cada nova conversa t'aporta nous coneixements i matisa allò que a l'entrevistador li semblava significatiu. En el meu cas, vaig considerar inicialment significatius dos fets històrics sobre els quals havia trobat informació bibliogràfica (la marxa per la llibertat i la hissada de la bandera catalana en la inauguració del Casal del Dr. Daurella), però aviat em vaig adonar que no havien estat tan transcendents per a la vila de Cardedeu com jo pensava i, finalment, en vaig prescindir.

Un altre aspecte a tenir en compte a l'hora d'elaborar el qüestionari és la seva organització interna. Quan es planteja seguint un ordre temàtic i no cronològic, els entrevistats tendeixen sovint a repetir idees i a confondre situacions i fets. En canvi, quan es planteja seguint un ordre cronològic, unes preguntes porten a les altres i tot flueix amb més facilitat.

Pel que fa al moment de la trobada, cal tenir present que l'espai físic i l'actitud de l'entrevistador en condicionen el resultat.

- La majoria de les entrevistes s'han realitzat en llocs confortables, personals i agradables, en què els protagonistes se sentien còmodes i segurs per expressar-se i a on jo em trobava ben rebuda i a gust.
- Pel que fa al rol de l'entrevistador, és una tasca complicada que requereix una certa capacitat de reacció i d'interacció.
 - L'entrevistat ha de notar l'interès i l'atenció de qui l'escolta i que és a tota hora pres en consideració, sense que això signifiqui que, per un excés de respecte, no s'hagin de tallar les explicacions per cercar els aclariments que calgui de les seves respostes. Pel que fa a això, n'és un exemple l'última pregunta feta al Ramon Ballart. Vaig preguntar-li l'opinió sobre la Transició, però en formular-li la pregunta vaig fer referència als seus temps de joventut, i ell aleshores em va parlar del franquisme i de la necessitat d'un canvi. En acabar la seva resposta, després d'una entrevista llarga amb diversos entrebancs tecnològics, no em vaig atrevir a reformular-li la pregunta correctament.
 - L'entrevistador ha d'intentar ser hàbil i saber aprofitar qualsevol via que s'obri durant el procés, tot i que no estigui prevista prèviament. En la conversa amb en Xavier Batllés, em vaig cir-

cumscriure massa a les preguntes redactades quan en realitat en Xavier amb les seves respostes m'obria molts camps nous de gran interès. L'experiència i l'anàlisi d'aquesta entrevista, em va ser molt útil per afrontar la preparació de les posteriors entrevistes a en Kitflus, en Roda i el Bozzo.

Cal insistir que és important de realitzar les entrevistes individualment, ja que les entrevistes col·lectives, com la que vaig realitzar als membres de l'Esplai, poden ser molt caòtiques i infructuoses.

Quant a l'anàlisi de l'entrevista, s'han de tenir en compte diversos factors: l'oblit, la confusió, la distorsió i el falsejament dels fets són els problemes més recurrents en la història oral.

- Pel que fa a l'oblit, m'he trobat amb entrevistats que, per la quantitat d'activitats en què havien participat, no podien recordar-les totes amb exactitud. Amb tot, aquest oblit puntual no intencionat no treu cap validesa al seu record; el que compta és la seva experiència vital.
- Pel que fa a la confusió dels fets, n'he identificat dos. Un primer cas, referent a l'anècdota que explicaria l'origen de la idea de RTVC, i un segon cas, respecte el naixement de La Fura dels Baus. Tanmateix, en cap cas això ha invalidat l'essència de la significació dels fets i, en el primer cas, fins i tot podria ser que ambdues anècdotes haguessin succeït; una no invalida l'altra.
- Pel que fa a la distorsió o el falsejament dels fets, no he identificat cap cas de distorsió històrica. No obstant això, cal tenir en compte que alguns entrevistats valoren el passat en funció de la seva experiència posterior. Potser aquest és el *handicap* més gran de la història oral. Del conjunt de les entrevistes he identificat algunes paraules "tabú" condicionades per la significació que se'n té avui dia, com és el cas del terme "política", que actualment és un terme malvist i desvaloritzat.

L'element principal per lluitar contra l'oblit, la confusió, la distorsió i el falsejament dels fets és la documentació històrica. Els documents permeten revifar la memòria i els records amb relació al fet i, sobretot, contrastar la informació que s'ha obtingut a través de les respostes dels entrevistats. La combinació de la història oral i la recerca de documents i bibliografia han estat essencials per aproximar-me al coneixement d'aquesta etapa i la seva significació. És per això que considero que **la història oral ha d'anar sempre de bracet amb la història clàssica convencional**.

5.2 Sobre el moviment associatiu i cultural a Cardedeu durant el tardofranquisme i la transició

En començar el treball em preguntava si el teixit associatiu va vertebrar la implicació de la ciutadania i va tenir algun paper transcendent en el procés de canvi de la Transició; si els ciutadans mobilitzats van ser-ne els autèntics autors i no tan sols simples subjectes passius d'aquell procés. Em preguntava també si en el cas català el paper de la cultura havia tingut un pes important; si, com afirmava Pere Baltà, la societat civil catalana "desitjava assumir la cultura com un element d'alliberació dels individus que la integraven", i, fins i tot, em preguntava si, tal com afirma Carles Santacana, "la cultura s'havia avançat a la política institucional" en el procés cap a la democràcia. I em proposava esbrinar-ho estudiant el cas de Cardedeu.

En acabar el treball, crec que puc afirmar que **a Cardedeu durant el tardofranquisme i la Transició el moviment associatiu i cultural va esdevenir un escut antifranquista, un agent de mobilització i un motor de canvi**. Tot plegat va sorgir d'una nova generació jove

disposada a menjar-se el món. Aquesta actitud es va traduir en múltiples iniciatives culturals que no només reclamaven espais de llibertat, sinó també de coneixement per formar-se críticament. De les Talaies de l'APJ fins als informatius de RTVC; de les Nits de Folk i Jazz fins als cinefòrums d'El Carrilet; de ballar sardanes fins a les cercaviles de La Cuca; del teatre innovador del GAT fins als referèndums populars dels Barbats... I la llista encara podria ser més llarga.

La dinàmica del moviment associatiu cardedeuenc va trencar amb la cultura i els valors establerts pel règim. En són un exemple el mateix funcionament assembleari de les entitats, el seu caràcter inclusiu, la voluntarietat inherent als projectes i l'interès per la col·lectivitat. En aquest sentit, convé insistir en la gran mobilització que es va generar entorn l'adquisició del local de la Coral a la capella de St. Corneli, el Casal Cardedeuenc i les obres de l'Esbarjo. Tot plegat responia a la voluntat ciutadana de tornar a ocupar el carrer i fer sentir la seva veu. N'és un clar exemple l'ocupació dels Pinetons, primer amb les Talaies i després, plens de gom a gom, amb les Nits de Folk i de Jazz. La conquesta d'espais públics va arribar al seu punt àlgid amb la creació de RTVC, que reivindicava un espai de comunicació lliure per a Cardedeu; una televisió democràtica i participativa feta per i per al poble.

El rerefons d'aquesta mobilització cultural també era de clara intenció "transgressora" i, fins i tot, política. Lluintant per conquerir un marc social i, sobretot, cultural, de llibertats individuals i col·lectives aquestes mobilitzacions es van convertir en moviments d'oposició al règim. Però és que, a més a més, van dur a terme fets i actes que són al capdavant evidentment polítics. Només cal recordar el macroconcert de Granollers celebrat després d'un mes de la mort de Franco, la cercavila de La Cuca per canviar els rètols dels carrers franquistes de

Cardedeu que va acabar en una manifestació; la creació de l'Assemblea de Catalunya local, i algunes de les trobades amb personatges polítics importants de l'època organitzades pel Cercle de Barbats.

Així mateix, és important ressaltar que la recuperació de la llengua i la cultura catalanes va ser present en el subconscient de gairebé totes les entitats. Aquest "fer país" es manifestava, per exemple, amb els concerts de la Nova Cançó organitzats per l'APJ a l'Esbarjo; amb els aplecs i els concursos de sardanes; amb les exitoses posades en escena d'*Els Pastorets* del GAT; amb la recuperació de les caramelles de la Coral, i, finalment, amb la realització de la primera televisió catalana.

En el cas de Cardedeu, cal assenyalar que s'estableix un fort lligam entre les diverses entitats. Entre totes organitzaven, per exemple, les Cavalcades de Reis, els Carnestoltes i les Vetllades culturals. L'Associació d'Entitats de Cardedeu, que es va crear per unir esforços amb uns objectius comuns, representa a la perfecció aquesta col·laboració i ajuda mútua, el resultat de la qual va ser la formació del Casal Cardedeuenc, que durant uns anys va ser la seu comuna de les entitats. D'altra banda, convé remarcar que unes entitats en feien néixer d'altres. Així, per exemple, els Amics del Teatre, nascuts de la Coral, van donar lloc al GAT; la Germandat la Santa Espina, l'Agrupació Sardanista; del GAT, pal de paller del dinamisme cultural dels anys setanta, va sorgir un grup de joves que va impulsar els projectes d'El Carrilet, la Ràdio Borrego i RTVC, i el Cercle de Barbats estava format per membres de diferents entitats actives durant els setanta. I és que, tal com diu en Rodri, "*es sembla, es llaura, plou a sobre, vénen coses i apareixen coses*". Les relacions s'estenen en el temps, en els espais públics i en les activitats que es duen a terme. Així als anys seixanta, l'APJ promou els primers cinefòrums a l'Esbarjo i organitza les Talaies als Pinetons que anuncia

com “una televisió de tamany (*sic*) natural”, activitats que tindran el seu paral·lelisme durant els setanta amb els cinefòrums d'El Carrilet, les Nits dels Pinetons i el sorgiment de Ràdio Borrego i RTVC.

Tot plegat va construir un cultura alternativa oposada a l'oficial que posava a l'alça la participació ciutadana, la conquesta d'espais públics, la convivència de l'esperit festiu i reivindicatiu, i la recuperació de la llengua i les tradicions, i sempre innovant alhora, innovant per “alliberar-se de l'opressió”. La cultura, conseqüentment, va esdevenir, al cap i a la fi, un mitjà a través del qual la joventut, mobilitzada i amb moltes inquietuds, va somiar les bases d'una nova societat.

També es pot concloure que Cardedeu no va ser pas un cas especial, aquest “nou esperit rupturista” també bullia amb “efervescència” arreu del país. Per tot Catalunya van sorgir moltes iniciatives culturals i socials que anhelaven temps nous. És per això que puc ser agosarada i afirmar que, mantenint les distàncies, la vida cultural del Cardedeu d'aquells anys reflecteix a petita escala el que passava a nivell català. Als seixanta a Cardedeu, amb l'APJ, igual que a la resta de Catalunya, amb les JOC o l'Acció Catòlica, el paraigua de l'Església va servir d'aixopluc per a la germinació de múltiples activitats. En aquells mateixos anys, les Talaies van implicar una represa cultural comparable a petita escala a la represa que estava significant per a Catalunya Òmnium Cultural, la Nova Cançó i les diverses revistes publicades en català. A principi dels setanta, les Nits a Cardedeu van significar una simbiosi dels valors del moviment escolta i d'esplais que floria amb força arreu de Catalunya i els valors del naixent moviment *underground*. Alhora, les Nits van ser un altaveu per a les diverses músiques que escoltaven els joves més inquiets d'arreu de Catalunya: el folk (Grup de Folk al Parc de la Ciutadella), el rock progressiu

(Sala Zeleste i Canet Rock), el jazz (Jazz Cava Terras-sa), etc. El naixement del cine-club El Carrilet coincideix amb l'època daurada del cinema d'art i assaig a Barcelona, un referent per a l'oci i la formació juvenil. El projecte teatral del GAT va representar a petita escala el mateix impacte que estava exercint el teatre independent català (Dagoll Dagom, La Claca, la Gàbia de Vic, La Fura,...). La recuperació de les tradicions com les sardanes, la renovació de les tradicions, com va fer el GAT amb *Els Pastorets*, o la creació de nous elements festius com La Cuca, manifestaven la mateixa dinàmica que s'estava vivint arreu de Catalunya amb la reocupació dels carrers en un marc festiu de “Festa Major” (castellers, correfocs, cercaviles...) i de teatre al carrer (Els Comediants, Pam i Pipa...). A final dels setanta, la lluita per disposar de mitjans de comunicació propis i lliures i el fenomen de les ràdios lliures va donar llum a Cardedeu a la creació de Ràdio Borrego i RTVC, projecte que es va avançar a la reivindicada televisió catalana que va culminar amb la creació de TV3. **La mobilització i la participació de la societat catalana mitjançant aquests tipus d'iniciatives culturals i, alhora, reivindicatives, van ser claus en el procés de canvi de la Transició.** Tal com diu Toni Albadalejo, “les places i els carrers es van inundar de cultura per canviar el país”.

La importància més rellevant de tot el conjunt d'actes i esdeveniments que van tenir lloc aleshores rau en **la força del col·lectivitat**. La dimensió d'aquell moviment cultural i el seu impacte sobre Cardedeu és enorme, tant per la quantitat i diversitat d'activitats que es van organitzar com per la quantitat de gent que es va mobilitzar. Si tenim en compte que Cardedeu en aquells anys no arribava ni a 7.000 habitants és encara molt més impressionant. El boom cultural que es va produir va arribar a mobilitzar activament en la vida de les entitats centenars de persones i els seus actes van arribar a milers de cardedeuencs.

I puc afirmar també que tota aquesta moguda va tenir un impacte més enllà de Cardedeu, atès que moltes entitats mantenien vincles amb organitzacions catalanes, com l'Agrupació Sardanista i la Coral, que participaven en diversos aplecs i concursos a nivell català, o el GAT, que col·laborava amb el Congrés de Cultura Catalana. El Carrilet, fins i tot, va fundar una associació catalana de cinefòrums. A més, les activitats organitzades per les entitats implicaven sempre que podien la participació d'agents externs. Així, per exemple, destaco la immensa llista de músics i grups importants que van col·laborar en les Nits; els artistes i intel·lectuals convidats a les trobades del Cercle de Barbat o al programa *Donotes i Homenots* de RTVC, i les companyies professionals de teatre català que van venir a representar les seves obres a Cardedeu. D'altra banda, algunes activitats, com La Cuca, van portar els cardedeuencs a actuar arreu de Catalunya, en aquest cas va tenir un èxit tan gran que un diari de Barcelona la va comparar amb la mítica Patum de Berga. Tot plegat va fer que Cardedeu es convertís en una localitat d'alt renom cultural. Aquestes ganes que tenien les entitats d'estar presents i connectar amb el moviment cultural a nivell català va fer que en molts casos estiguessin al peu del canó. En alguns moments, fins i tot, Espanya va mirar cap a Cardedeu, com en el famós i polèmic cas de la inauguració de RTVC el 1981.

En efecte, durant els anys setanta Cardedeu va esdevenir pionera en l'àmbit cultural. De la recerca que he dut a terme dedueixo que la Nit de Folk celebrada a Cardedeu el 1970 i organitzada pel GAT és el primer festival de música a l'aire lliure gratuït a la nit a l'Estat espanyol, emulant els grans festivals *hippies* anglesos o americans d'aquella època. Així mateix, el fenomen de La Cuca, una cercavila d'animació amb circ, teatre, música i dracs, és uns dels primers que va ocupar els carrers de les viles de Catalunya, pocs mesos després

de l'espectacle del teatre al carrer Sol Solet d'Els Comediants. Per últim, és àmpliament conegut que RTVC va ser la primera televisió local de tot Espanya que va gosar trencar el monopoli televisiu estatal.

De tots aquells anys tan intensos culturalment en queda, evidentment, un molt bon record, un record que es manté viu no només per als protagonistes d'aleshores, sinó també per a les persones de fora que hi van participar. Aquesta època és, sens dubte, un record viu que forma part de la memòria col·lectiva d'una generació de cardedeuencs.

Val a dir que la transcendència d'aquest moviment associatiu no es limita tan sols al record, és l'esperit d'aquells anys basat en la força de la col·lectivitat el que perviu. A Cardedeu l'activitat cultural dels setanta s'ha mantingut fins als nostres dies, tot i alguns alts i baixos. Actualment, Cardedeu compta amb més de 150 entitats que, sembrada rere sembrada, actuen com a dinamitzadores i enforteixen la sociabilitat entre els seus habitants.

Amb una visió de conjunt i des de la perspectiva actual, s'evidencia que el moviment associatiu i cultural genera un patrimoni humà de valor incalculable que, al seu torn, caracteritza la manera que té una societat de veure i viure el món. La societat catalana contemporània s'ha caracteritzat per vertebrar-se a través d'un monumental teixit associatiu i cultural popular, i és la cultura popular la que manté l'essència de la identitat col·lectiva. I és que no podia ser d'una altra manera perquè **“la cultura és l'ànima dels pobles!”**

6. BIBLIOGRAFIA

ALEGRE, Enric: *La història viscuda. Experiència didàctica amb alumnes de 4t d'ESO*. Premi del 4t concurs Un2tres. Granollers: Consell Comarcal del Vallès Oriental, 2004.

ANDREU ACEBAL, Marc: "Associacionisme i sociabilitat". A: *1960-1980. Transicions i canvis a les terres de parla catalana. Actes del VIII Congrés de la CCEP*. Relatoria de les comunicacions de l'àmbit 3. Valls: Cossetània Edicions, 2012, pàg. 531-546.

AGRUPACIÓ SARDANISTA: *50 anys de concursos de colles sardanistes*. Cardedeu, 2009.

BALTÀ, Pere: *L'altra resistència. L'associacionisme cultural català i la lluita per les llibertats democràtiques*. El Prat de Llobregat: Rúbrica Editorial, 2005.

BARBANY, Damià: *Castells i Planas de Cardedeu*. Tarragona: Arola Editors, 2014.

BERNAL, M. Dolors; CORBALÁN, Joan; SAGUER, Enric; ÚBEDA, Lluís i altres: *Eines per a treballs de memòria oral* [en línia]. Barcelona: Memorial Democràtic, 2008. [Consulta 30.08.14].

BERNARD, Robert: "L'Assemblea de Catalunya a Granollers i el Vallès Oriental" [en línia]. *Lauro*, núm. 11. Granollers, 1996. [Consulta 25.07.14].

BORDETAS, Ivan i SÁNCHEZ, Anna: "El moviment veïnal en (la) Transició, 1974-1979". A: MOLINERO, Carme i YSÀS,

Pere (coords.): *Construint la ciutat democràtica. El moviment veïnal durant el tardofranquisme i la Transició*. Barcelona: Icaria Editorial, 2010.

BUSQUET, Víctor i altres: *L'esclat d'una joventut*. Cardedeu 1957-1967. Direcció Joan Palou i Ramon Ballart. Canovelles: Copysa, 1992. (Llibre autoeditat.)

CLUSELLAS, Carme: *De cant i cantaires*. Cardedeu: Agrupació Coral Cardedeuena, 1990.

CLUSELLAS, Joan: *Historial Sardanista. Cardedeu 1933-1988*. Cardedeu: Agrupació Sardanista de Cardedeu, 1988.

COMAS, Pere: "Cardedeu: El Vallès Oriental ha crescut un 72% en el període 1960-1970" [en línia]. *La Vanguardia*, 4 d'agost de 1971, pàg. 25. [Consulta 25.07.14].

COMAS, Pere: "Cardedeu: Éxito de las Vetllades culturals" [en línia]. *La Vanguardia*, 11 de novembre de 1972, pàg. 37. [Consulta 27.08.14].

COMAS, Pere: "Cardedeu: Finalizó la reconstrucción de la capilla de Sant Corneli" [en línia]. *La Vanguardia*, 27 de juliol de 1971, pàg. 26. [Consulta 25.07.14].

COMAS, Pere: "Proxima inauguración de un centro de enseñanza media" [en línia]. *La Vanguardia*, 14 de juliol de 1972, pàg. 32. [Consulta 26.10.14].

COMAS, Pere: "Festival de folk" [en línia]. *La Vanguardia*, 15 d'agost de 1971, pàg. 27. [Consulta 10.09.14].

COMAS, Pere: "Nits de Folk i Nits amb Jazz" [en línia]. *La Vanguardia*, 2 de setembre de 1972, pàg. 26. [Consulta 24.07.14].

DAVARA TORREGO, Francisco Javier: *Quadernos para el diálogo: un modelo de periodismo crítico* [en línia]. Tesi doctoral presentada al Departament de Periodisme de la Universitat Complutense de Madrid. Madrid, 2001. [Consulta 28.08.14].

FARIÑAS, Javier: *La televisión local en España* [en línia]. Memòria per optar al grau de Doctor de la Facultat de Ciències de la Informació de la Universitat Complutense de Madrid. Madrid, 2008. [Consulta 28.07.14].

FRASER, Ronald: "Historia oral, historia social" [en línia]. *Historia Social*, núm. 17, 1993, pàg. 131-139. [Consulta 25.05.14].

GARCÍA SEBASTIÁN, M. i altres: *Història de 2n de Batxillerat*. Barcelona: Vicens Vives, 2009.

GUIMERÀ, Josep Àngel: *La televisió local a Catalunya: Gestació, naixement i transformacions (1976-2006)* [en línia]. XIX Premi CAC, 2007. [Consulta 29.08.14].

HOBSBAWN, Eric: *Historia del S.XX*. Buenos Aires: Editorial Crítica, 1998.

IDESCAT [en línia] *Institut d'Estadística de Catalunya*

L'EQUIP SENSE NOM: *La Web sense nom* [en línia]. [Consulta 24.07.14].

MARTÍNEZ, Mariano: *La legió silenciosa: l'associacionisme cultural català. Una mirada des de la Transició mirant cap al futur* [en línia]. Treball final de carrera dels Estudis Culturals de la Universitat Oberta de Catalunya. Barcelona, 2011. [Consulta 29.07.14].

MASANA, Heribert: "L'alternativa" [en línia]. *Diari de Vilanova*, 3 d'agost de 2007. [Consulta 25.07.14].

MESEGUER, Maica i altres: *Més de mil dilluns*. Cardedeu: RTVC, 2005. (Llibre autoeditat.)

MOLINERO, Carme i YSÀS, Pere (coords.): *Construint la ciutat democràtica. El moviment veïnal durant el tardofranquisme i la Transició*. Barcelona: Icaria Editorial, 2010.

MORENO CULLELL, Vicente: "La represa cultural de Catalunya en el tardofranquisme" [en línia]. *Sàpiens: Blogs, Ciències socials en xarxa*. [Consulta 28.06.14].

MOTILLA, Xavier: "Bases bibliográficas para una historia de la sociabilidad, el asociacionismo y la educación en la España contemporánea" [en línia]. *Historia de la Educación*, núm. 31, 2012, pàg. 339-358. [Consulta 30.06.14].

ORTIZ Manuel: "Historiografía de la Transición" [en línia]. A: *La Transición a la democracia en España. Historia y Fuentes documentales. VI Jornadas de Castilla - La Mancha sobre investigación en archivos*. Guadalajara: Anabad Castilla - La Mancha, 2004, pàg. 223-240. [Consulta 30.08.14].

PAGÈS, Pelai: "La Transició democràtica, entra la realitat i els mites" [en línia]. *El temps*, núm. 1555, abril de 2014. [Consulta 30.08.14].

RAMON, David: "Mediàtics pioners, patrimoni immaterial a Cardedeu". *Vallesos*, núm. 7, primavera-estiu 2014.

RICÒS, Andreu: "Cardedeu en l'any del Centenari (1977)". A: *Programa de la Festa del Centenari Germandat LA SANTA ESPINA (1877 - 1977)*. Cardedeu, 21 de novembre de 1977.

SANTACANA, Carles: "Noves idees i praxi cultural en una societat en canvi sota la dictadura". A: *1960-1980. Transicions i canvis a les terres de parla catalana. Actes del VIII Congrés de la CCEP. Ponència de l'àmbit 1*. Valls: Cossetània Edicions, 2012, pàg. 61-78.

SEGURA, Antoni: "Moviments socials, Transició democràtica i canvi polític" [en línia]. *Temps i espais de memòria*, núm. 1, desembre de 2013, pàg. 5-17. [Consulta 25.05.14].

AGRAÏMENTS

En primer lloc, vull agrair a la meva tutora, Concha Jurado, tots els consells que m'ha donat i la ganes de conèixer i treballar que m'ha transmès al llarg de l'elaboració d'aquest treball. Així mateix, vull destacar l'ajuda que he rebut del professor de ciències de la comunicació de la Universitat Autònoma Josep Maria Figueres, amb qui he pogut treballar gràcies al programa Argó i que, en l'inici, em va ajudar a enfocar l'objecte del meu treball. També vull agrair l'assessorament històric i lingüístic que he rebut dels meus pares, que m'han donat suport i ajuda en tot moment.

Agraeixo de tot cor la col·laboració de tots els entrevistats. Per a mi, aquest "treball de camp" ha estat una experiència molt enriquidora i emocionant, gràcies a la qual he pogut conèixer persones molt maques que m'han sabut transmetre l'esperit inquiet, actiu i positiu per allò que ens envolta i l'estimació per la cultura, pel poble i per l'associacionisme. Destaco, en especial, la bona predisposició que han mostrat a l'hora de compartir els seus records de joventut amb mi; he gaudit molt amb ells i crec que ells també conserven un bon record de les converses que hem mantingut. Moltíssimes gràcies per tot!

També ha estat important la col·laboració que he rebut de l'arxiver municipal Joan Banús, amb qui vaig compartir dues tardes envoltats de papers.

I, en acabat, vull aclarir que el treball no hauria estat possible sense els milers de cardedeuencs que van participar en la moguda cultural d'aquells anys. És a ells a qui dedico aquest treball: gràcies per aconseguir fer néixer una llavor d'entre les cendres i conquerir espais de llibertat!

ANNEXOS

ANNEX 1. ANÀLISI DE LES ENTREVISTES

1.01 ENTREVISTA A SALVADOR COLL

ENTREVISTA EN FORMAT DIGITAL: DVD 1, CARPETA (01) Coll

FITXA PERSONAL	
Nom	Salvador Coll Icart
Edat	63 anys
Lloc de naixement	Cardedeu
Professió	Administratiu
Entitats en què va participar:	Membre i fundador del GAT i d'El Carrilet. Amb el GAT, va impulsar les Nits, el teatre, les cavalcades de Reis i les cercaviles de La Cuca. Més recentment, ha impulsat l'Aula de Cultura del Casal dels Jubilats i el verkami de Ràdio Televisió de Cardedeu (RTVC) que tracta de recuperar la memòria oral dels cardedeuencs per crear quatre devedés sobre l'evolució de Cardedeu, la Guerra Civil, l'associacionisme durant el franquisme i la vida familiar i l'escola.

L'entrevista la vaig fer a casa seva, on la seva família em va rebre molt amablement, el dia 27/06/2014. Durant l'entrevista, en Salvador Coll va complementar tots els seus records amb el valuós fons documental que ha recopilat per al verkami de Ràdio Televisió de Cardedeu (RTVC)⁽¹⁶⁵⁾. Va ser la meua segona entrevista i em va anar molt i molt bé per situar-me, ja que en Salvador em va fer un repàs cronològic dels fets. Destaco en especial la seva boníssima predisposició a l'hora de compartir els seus records amb mi. L'entrevista la vaig gaudir molt i crec que en Salvador també s'ho va passar bé. De fet, en Salvador tenia tantes coses per explicar que la cinta de vídeo es va aturar abans que acabéssim de xerrar. També cal destacar que en Salvador es va interessar molt pel meu treball i en tot moment ha intentat ajudar-me perquè surti el millor possible. Un cop finalitzada l'entrevista, em va explicar les seves experiències del viatge que havia fet més recentment al Nepal i em va convidar a una conferència referent al viatge. Hi vaig assistir i m'ho vaig passar molt bé coneixent aquell món i aquella cultura tan interessant. Abans de marxar, em va regalar un llibre escrit per ell i una khata budista. A la tarda del mateix dia, vaig tornar a casa seva amb un disc dur perquè em passés tot el fons documental. Li estic profundament agraïda per aquest oferiment. Sense el fons documental que va recollir, aquest treball no hauria estat el mateix. Moltíssimes gràcies, Salvador!

En primer lloc, vam parlar de l'Associació Parroquial de Joves (APJ), de la qual no era membre però en coneix la història. En Salvador Coll destaca la figura del Pare Coloma, definit com un home dinàmic i molt obert, per la seva capacitat "d'aglutinar els joves" per fer alguna cosa. "A en Mossèn Roldan ja li estava bé tenir tot el jovent a l'Esbarjo". L'activitat més exitosa de l'APJ van

165. Podeu trobar informació al següent enllaç "[Memòria Oral de Cardedeu](#)" [en línia]. Verkami [Consulta 15.07.14]

Programa de la Talaia 4, 1962. Font Salvador Coll

ser les Talaies, un revista parlada que "es feia un cop l'any"⁽¹⁶⁶⁾ Parlada i no escrita "perquè era més fàcil col·lar allò que volia dies" i per escapollir-te de la censura. De les Talaies, en Salvador recorda sobretot la núm. 10, que es va fer quan ell tenia només catorze anys, ja que "l'Esbarjo es va omplir de gom a gom" per escoltar en Raimon. Les forces vives del poble van denunciar el concert perquè el consideraven "catalanista, rojo y separatista"⁽¹⁶⁷⁾. En Salvador també m'explica com en Mossèn Roldan, que no sabia qui era Raimon, es va presentar davant el governador civil amb el Concordat de la Santa Seu per aconseguir el permís del concert. I és que les activitats que organitzava l'APJ es podien fer perquè "tenien l'aixopluc de l'Església". A més, remarca que els personatges que l'APJ portava a Cardedeu "eren gent molt important a nivell intel·lectual en aquell moment",

166. Tot i que en Salvador en recordi només una per any, hi ha documents que mostren que, com a mínim als primers anys, se'n van fer tres o quatre per any.

167. Segons l'escrit de GESA, Josep: "Les Atalaies". A: BUSQUET, Víctor i altres: *L'esclat d'una joventut*. Cardedeu 1957-1967. Direcció Joan Palou i Ramon Ballart. Canovelles: Copysa, 1992, pàg. 178. (Llibre autoeditat.)

Text del telegrama: “Sírvasse comunicar (...) para conceder autorización festival folklórico música y canto (...) es requisito imprescindible aporte letra canciones a interpretar visadas por delegación ministerial Información y Turismo.”, 29.07.1970 Font: Arxiu GAT

com Josep M. Espinàs, Maria Cinta, Miquel Porter i Moix, l'Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual, Salvador Escamilla, en Cesc el dibuixant, Joan Capri... “I tots venien de franc! (...) Si tenies alguna preocupació intel·lectual i cultural no hi havia enlloc més on anar”. Per això, en Salvador ho valora molt positivament: “va ser una innovació tremenda per a Cardedeu”. (Video 1 min. 0:30-12:00)

En preguntar-li pel naixement del GAT, en Salvador m'explica que es va originar d'una escissió dels Amics del Teatre de Cardedeu. Tot va començar perquè “uns quants volíem fer coses innovadores i no lo carca de sempre”. Ho recorda com un procés lent en què van haver-hi força ganivetades: “fins que no es va definir ben bé qui era del GAT i qui era dels Amics del Teatre Aficionat de Cardedeu (ATAC), hi van haver unes guerres, unes tensions... Va ser tremendo”. La primera obra teatral trencadora va ser la d'El Petit Príncep, del 1969, tot i que el programa es signa amb el nom d'Amics del

Teatre de Cardedeu⁽¹⁶⁸⁾, Salvador Coll la relaciona amb els orígens del GAT. Passa el mateix amb Nadal Avui del 1970 – 1971, dirigida per Fidel Baylach, que, tot i ser innovador, es va quedar a l'ATAC. Per al Salvador Coll, Nadal Avui “va ser tota una revolució, ens va fer obrir els ulls: s'havia de canviar la manera de fer teatre.” Pel que fa als problemes amb l'Ajuntament, en Salvador em comenta que “si l'alcalde t'ho tolerava, no hi havia cap problema. A més, la filla d'en Mas actuava amb nosaltres”. (Video 2 min 0:00 – 9:37)

L'1 i 2 d'agost de 1970 es va celebrar als Pinetons la Primera Nit de Folk organitzada pel GAT. En preguntar-li per l'origen de la idea, en Salvador m'explica que feia poc els Castells li havien comentat que “resulta que un xicot que havia estat a Anglaterra els va explicar que allà

168. Vegeu el document a la pàg. 111.

s'hi feien uns festivals de música a l'aire lliure⁽¹⁶⁹⁾. A partir d'aquí, “ens vam anar enredant [fins que vam decidir] anar a l'Aplec de Matagalls a repartir uns fulls on explicàvem que volíem fer un festival de folk i que els grups interessats ens truquessin⁽¹⁷⁰⁾”. A l'Aplec de Matagalls s'hi agrupava “gent de la ceba catalanista”. Aleshores, “vam tenir un èxit tremendo”, perquè vint grups s'hi van apuntar per actuar de franc, “clar, com que no tenien enlloc més on anar... (...) Vam tenir sort del Joan Grifols”, que es va encarregar de la part tècnica. Així és com es va muntar la Nit de Folk, on va actuar improvisadament un grup de noies cardedeuenques sota el nom de Grup de Folk de Cardedeu i es va anar amb la furgoneta dels Castells a buscar el Mike Absalom a Calella perquè hi cantés... Fins i tot, l'Ovidi Montllor, que havia vingut a veure el concert amb els Luchetti, va cantar unes quantes cançons⁽¹⁷¹⁾. A més, també es va celebrar una missa folk dirigida per Josep Gesa. “Ho improvisàvem tot, no hi havia cap ordre. Els Pinetons estaven plens, sobretot de gent de fora, (...) va ser sensacional, espatarrant! Clar, aquí no es coneixien aquest tipus de festivals”. A més, recorda haver passat una enquesta preguntant l'opinió dels participants.

En Salvador m'ensenya un telegrama que fins fa poc desconeixia. El document era un escrit del Govern Civil que els reclamava les lletres de les cançons per passar a la censura abans d'autoritzar l'acte. “Jo no sé pas com es va tapar, per a mi que va ser l'alcalde...”. Al final, em comenta que no creu que en aquells moments “fóssim conscients que allò que fèiem era nou, molt innovador i trencador”. (Video 2 min. 9:38 – 21:30)

169. Es deu referir al famós festival de l'Illa de Wight del 1969 i als concerts dels parcs de Londres.

170. Vegeu el document a la pàg. 37.

171. Vegeu nota 92, pàg. 38.

Carta de l'alcalde de Cardedeu al Governador Civil que informa favorablement sobre la sol·licitant del permís per a l'actuació de Guillermina Motta, 1971. Font: Arxiu GAT

Arran de l'èxit de la Nit de Folk, el GAT es va animar i va portar Raimon al cinema Montserrat l'any 1970 i Lluís Llach, que portava molt de temps sense actuar, a la Festa Major del 1971. Però el governador civil va prohibir el concert per unes declaracions recents d'en Llach contra Franco. Aleshores el seu representant els va oferir portar Guillermina Motta i “per assegurar-nos que actués demanàrem a la delegada de la Sección Femenina que signés la instància⁽¹⁷²⁾”. El resultat va ser que va venir poca gent i van tenir una enganxada econòmica de 30.000 ptes. perquè ni ella ni el seu representant varen voler baixar el caixet. (Video 2 min 22:15 – 25:56 i 29:30 - 33:12)

En Salvador m'explica un fet anecdòtic que va tenir lloc a la II Nit de Folk del 1971: Joan Ramon Mainat hi

172. Podeu veure el cartell del concert de la Guillermina Motta al local del GAT a la fotografia de la pàg.154.

Salvador Coll i Elionor Casanovas a Massa temps sense piano, 1972. Font: Arxiu GAT

assisteix i just un mes després es celebra el Festival de les Sis Hores de Canet⁽¹⁷³⁾.

Pel que fa al teatre del GAT, me'n destaca sobretot el contingut polític de les obres i l'ajuda que van rebre de Xavier Fàbregas⁽¹⁷⁴⁾, l'estudiós de teatre català més rellevant del segle XX. Ho exemplifica amb dues obres representades en època franquista: Massa Temps Sense Piano (1972), ja que un dels personatges, el Mariscal, representava Franco, i Guillem Tell (1974 – 1975), on el poble es revolta contra el rei. Totes les obres teatrals s'havien de "llegir entre línies". També m'explica com es va fer el canvi de noms dels carrers de Cardedeu:

173. Vegeu la fotografia que ho documenta a la pàg. 112.

174. Xavier Fàbregas és considerat un dels principals crítics teatrals catalans del segle XX. MIÀS, J.: "Xavier Fàbregas" [en línia], *Associació d'Escriptors en Llengua Catalana* [Consulta 15.07.14].

"Aprofitant la cercavila de La Cuca, enganxàvem els rètols que tapaven els noms franquistes⁽¹⁷⁵⁾". A partir d'aquest record, en Salvador destaca la importància de La Cuca de Cardedeu a nivell extern, ja que "va sortir molt". També recorda l'auca de La Cuca⁽¹⁷⁶⁾. (Video 2 min. 41:00 – 45:00, video 3 min 2:25 – 4:15 i video 4 min. 2:55 – 7:00)

Pel que fa a la tasca d'El Carrilet, Salvador Coll considera que allò que va marcar més van ser els cinefòrums: "va ser impressionant les pel·lícules que s'hi van arribar a passar. I estàvem encara en època franquista!" Als col·loquis, on assistien els millors crítics catalans de cinema del moment, "es podia parlar de moltes coses, sobretot, de caire polític... fins i tot es va fer una conferència de sexualitat". Tot això "ens va permetre formar-nos". (Video 3 min. 8:00 – 11:10)

Per al Salvador, les Nits, el teatre, els cinefòrums... no eren només espais de llibertat, sinó també de coneixement. I, és clar, totes aquestes activitats alliberadores no feien el pes a l'extrema dreta del poble, que van enviar més d'un anònim contra el GAT⁽¹⁷⁷⁾. (Video 2 min. 38:40 -40:40)

A mitjan dels anys setanta, "molts de la primera fornada vam marxar a la mili: el Puigagut, el Torruella, el Viure, jo mateix... (...) [Aleshores], els Castells ja havien acabat la mili i va entrar-hi gent nova i, de mica en mica, la cosa es va anar professionalitzant. Segons en Salvador, d'aquesta professionalització neixen els grans festivals de Jazz a Cardedeu, on s'acaba cobrant entrada per poder pagar els cantants de renom que venien, com Tete Montoliu, Lou Bennet, Stan Getz o Carrie Smith. A més, en Salvador remarca que del GAT han sortit grans

175. Vegeu les fotografies a les pàg. 45 i 114.

176. Respecte l'auca de La Cuca, vegeu l'entrevista als germans Castells a la pàg. 109. Una reproducció de l'auca de La Cuca es pot trobar a Cal Peó, lloc on avui hi ha instal·lada la Cerveseria Sant Jordi.

177. Vegeu el document a la pàg. 158.

professionals de l'àmbit teatral, com els Castells o l'empresa Anxa, encapçalada els primers anys pel Toni Albadalejo i el Toni Coll. (Video 2 min. 47:00 – 50:00)

D'aquests últims anys, en Salvador també recorda les activitats organitzades pel Cercle de Barbats: les cantades d'Havaneres, les conferències de Montserrat Roig i Joan Brossa. (Video 4 min. 0:30 -2:10)

Per al Salvador Coll, "l'única cosa que et podia donar consol de llibertat era fer allò; era innovar (...); era fer una cosa creativa que t'omplís i [que et permetés] marxar de la rutina". (...) Venies d'un temps gris amb el franquisme [en què] tot estava prohibit i volíem respirar una mica d'aire lliure, com quan anàvem a Perpinyà, (...) a comprar llibres del Ruedo Ibérico (...) i a mirar pel·lícules [que aquí estaven] prohibides⁽¹⁷⁸⁾". L'esperit d'aquell moment era "les ganes de fer coses", coses que "[ens obrissin] un altre món." (Video 2 min. 45:00 – 47:00 i video 5 min. 2:00 – 4:00)

Segons en Salvador, a Cardedeu "ens vam avançar" pel que fa a la mobilització de la societat civil. "L'única manera de fer país era fent aquestes cosetes: sardanes, aplecs de Matagalls...". "L'eclosió d'activitats culturals comença als seixanta amb en Pare Coloma, les Talaies i [més tard] el GAT. El 1975 va seguir, perquè tot venia d'anys enrere." I què en queda, de tot allò? "A nivell local, queda moltíssima cosa. És impressionant la quantitat d'entitats que hi ha al poble!". Per últim, en Salvador fa una valoració del procés històric de la Transició i comenta que "coneixent la gent de les Espanyes i els militars, es va anar trampejant-ho prou bé." (Video 6 min. 1:45 -2:30 i video 7 min 1:00 – 4:00)

178. Durant el tardofranquisme, Perpinyà i Andorra, tal com m'ho expliquen la Maria Planas i el Jaume Rodri, van ser una destinació clau per al jovent amb ànsies de llibertat, especialment català, que volia veure pel·lícules i adquirir llibres prohibits a Espanya.

DOCUMENTS APORTATS:

- Gairebé tots els documents digitalitzats relacionats amb l'APJ: fotografies, cartells, programes, cartes, articles de diaris...
- Moltíssims, però moltíssims, documents digitalitzats relacionats amb el GAT. Em va passar quaranta-nou carpetes amb programes, fotografies, cartells, cartes, articles de diari, dibuixos... de totes les Nits de Folk i de Jazz, de La Cuca de Cardedeu, del Concert de Granollers del 1975, de totes les obres de teatre del GAT, dels escrits contra el GAT, de la història del GAT, dels espectacles a Cardedeu portats pel GAT, d'Anxa i de moltes altres coses més.
- Tots els documents relacionats amb El Carrilet, que en són més de 180: programes, cartells, cartes, dibuixos...

GAT. — QUELCOM MES QUE UN GRUP DE TEATRE	TARTUFO, DE LA PORTE SAINT MARTIN A CARDEDEU
<p>Podriem dir que el GAT ha existit sempre. Abans com a Grup Amics del Teatre, ara com a GAT. Desde tots els temps Cardedeu ha tingut els seus grups de teatre. Desde fa molt de temps que a Cardedeu n'existeixen d'aficionats, els quals han realitzat representacions a un i altre lloc. En l'últim període, sobre l'escenari de l'Esbarjo.</p> <p>L'actual GAT, que treballa com a equip de teatre independent, quedà així format farà uns 4 anys.</p> <p>L'equip GAT va sortir d'una nova generació d'elements joves, que volien aportar una nova visió de lo que havia d'ésser el teatre actual, teatre d'idea, d'expressió i de ritme i que a la part dignés quelcom.</p> <p>El problema més important de l'equip GAT és el de la poca atenció que demostra el poble de Cardedeu per la seva labor. En general, així també passà a les demés entitats que es preocupen per la cultura o ofereixen actes culturals o esportius. Quan es porta algun espectacle és difícil pensar en que s'omplirà l'Esbarjo, tot i que n'omplien hi caben unes 250 persones. Cal dir però, que sempre hi han excepcions.</p> <p>La finalitat del Equip GAT és presentar i oferir tot tipus d'espectacle que pugui interessar al poble, amb aire de renovació i esperit nou. És a dir, no tancar-se en un cercle que sempre porti al mateix lloc, sinó obrir-se amb experiències noves i facilitar a la gent de Cardedeu l'oportunitat de veure bons espectacles sense tenir que desplaçar-se a fora.</p> <p>De les activitats realitzades direm que han sigut moltes. Farem un petit resum:</p> <p>Organització de 5 nits de Folk i 4 nits amb Jazz. Desde l'any 1970 fins l'actual.</p> <p>Organització anual de la tradicional caravana de Reis.</p> <p>Participació anual en el Pessebre del Montseny.</p> <p>Organització de diverses atalàies.</p> <p>Mostres d'art conceptual.</p> <p>Col·laboració amb la Festa de Sant Antoni.</p> <p>Contratació dels següents grups:</p> <p>«Balades del Clam i la fam», del Casal de Mataró.</p> <p>«Non plus plis», per el grup Els Comediants.</p> <p>«Ballet Anexa», de Sant Sebastià.</p> <p>«La Comèdia dels Errors», per el Grup de l'Escola de l'Orfeó de Sants.</p> <p>«Els Piedejaires», per el Nou Grup de Teatre Universitari. (N.G.T.U.)</p> <p>«Els Justos», per el TAC de Granollers.</p> <p>Escenificació de:</p> <p>«La terra es belluga», de Jordi Bordes.</p> <p>«Massa temps sense piano», d'Alexandre Ballester.</p> <p>«Show cròniques d'un poble», original GAT.</p> <p>«La mort d'En Quim Federal» (entremés), de Salvador Espriu.</p> <p>«Entremés del Pescador», anònim mallorquí.</p> <p>«El Tartuf», de Molière.</p>	<p>Hay textos dramáticos que por su capacidad de despertar incitaciones dan lugar, pese al transcurso de los años, a espectáculos nuevos, perfectamente contemporáneos al actor y al espectador. Se trata de los textos clásicos, cuando esta palabra tan temida es usada al margen de los manuales de literatura.</p> <p>Molière es clásico, pues, en el buen sentido de la palabra. Ahora mismo su Tartufo acaba de ofrecernos una prueba más de su vitalidad. Roger Planchon lo ha llevado, con el TNP de Villeurbanne, al teatro de la Porte Saint Martin, de París. La crítica francesa no ha escatimado elogios y lo ha considerado uno de los mejores montajes de la actual temporada. Simultáneamente, sin embargo, el Tartufo ha seguido otros senderos escénicos, menos vistosos, pero que desde nuestra perspectiva poseen un interés parecido. En efecto, a partir de la traducción debida a Joan Oliver, hace poco editada, un grupo modesto como el del GAT de Cardedeu ha aupado al escenario el texto de Molière. (29-VI).</p> <p>El hecho de que un texto tan importante, con una traducción que me atrevería a calificar también de importante, no haya merecido la atención de ninguna compañía profesional, resulta sintomático. No me propongo analizar aquí el montaje llevado a cabo por los componentes del GAT de Cardedeu; pero así aprovecharlo a fin de sacar de él algunas conclusiones extensivas al momento actual de nuestro teatro. En primer lugar el montaje del GAT no ha sido un montaje mimético; no ha limitado ni ha querido imitar ningún montaje anterior del Tartufo, ni se ha limitado al puro bla-bla-bla de los actores sobre el escenario. El grupo de Cardedeu se ha planteado el texto de Molière con una dinámica propia: Los personajes, sacados uno a uno del teatrillo de títeres antes de que pasaran al escenario, la escenografía y vestuario a partir de la utilización del plástico, la actuación del pianista desde la sala a fin de subrayar con una ilustraciones musicales muy divertidas el significado de cada escena —«Yellow submarine», «El 25 de diciembre», «Fumando espero»— denotan un trabajo de investigación aplicado al texto de Molière. Trabajo que tiene por objeto la «interpretación», en el auténtico sentido de la palabra, de unas situaciones y unos personajes que provienen de tres siglos atrás, y de unas circunstancias sociales que tienen pocos puntos de contacto con los que pueden darse en una población mitad agrícola, mitad industrial, de la comarca del Vallés en nuestros días.</p> <p>Creo que hay que remarcar la «originalidad» del montaje del Tartufo en Cardedeu porque ésta es la diferencia fundamental que existe entre entre el teatro independiente aparecido en Cataluña en estos últimos años y el viejo teatro de aficionados, fiel a unos cánones, a unas imitaciones y a unas rutinas que le condenaron a la más absoluta inoperancia. Y lo que diferencia, en definitiva, al teatro independiente del teatro comercial practicada en muchos escenarios barceloneses, un teatro que nada aporta de nuevo y que podríamos calificar de «teatro hecho por aficionados que cobran un sueldo».</p>

Salvador Coll i Elinor Casanovas a Massa temps sense piano, 1972. Font: Arxiu GAT

1.02 ENTREVISTA A RAMON BALLART

ENTREVISTA EN FORMAT DIGITAL: DVD 1, CARPETA (02) Ballart

FITXA PERSONAL

Nom	Ramon Ballart Soler	
Edat	78 anys	
Lloc de naixement	Cardedeu	
Professió	enginyer tèxtil de La Hilandera	
Entitats en què va participar:	membre actiu de l'Associació Parroquial de Joves, membre fundador del Club Natació Cardedeu i del Club Tennis Cardedeu, un dels fundadors, directiu i jugador del Club de Bàsquet Cardedeu i, més recentment, membre i un dels fundadors de l'Associació de Veïns del Centre. Expresident de Convergència Democràtica (CDC) de Cardedeu.	

L'entrevista la vaig fer a casa seva el dia 02/07/2014. Durant l'entrevista, en Ramon Ballart acompanyava els seus records de joventut amb el llibre L'esclat d'una Joventut. Cardedeu 1957 – 1967⁽¹⁷⁹⁾, la direcció del qual va ser duta per ell i en Joan Palou. Arran d'un problema tècnic amb la càmera, es va perdre la primera part de l'entrevista, així que vaig haver de demanar-li de tornar-la a repetir. Molt amablement, en Ramon Ballart hi va accedir. Agraeixo molt la seva bona predisposició. Aquesta entrevista la valoro molt positivament perquè em va apropar al món de l'Associació Parroquial de Joves (APJ). A més, crec que en Ramon s'ho va passar molt bé recordant aquells anys; ho explicava tot amb molta emoció. Cal destacar que l'interès del Ramon no va acabar amb l'entrevista. Quan li vaig en-

viar l'entrevista acabada, me la va reenviar amb petites correccions que precisaven alguns fets. Moltíssimes gràcies, Ramon.

El primer tema que vam tractar va ser l'Associació Parroquial de Joves (APJ). Primer de tot, en Ramon Ballart m'explica que “la idea ve d'una colla de joves que, tot i estudiar entre setmana arreu de Catalunya, ens reuníem els caps de setmana a Cardedeu”. Aquestes reunions van anar creant una gran inquietud entre el jovent cardedeuenc. En aquell temps les associacions estaven prohibides, l'única solució era emparar-se sota el paraigua de La Falange, que es va descartar al primer moment, o de l'Església, que és la que escolliren. Aleshores va ser quan “vam tenir la sort que va baixar de vicari, a ajudar el Rector, el Pare Coloma”. Arran de la vinguda d'aquest frare dominic “que havia voltat [estudiant] pel món” es

179. BUSQUET, Víctor i altres, *op. cit.*

El grup de joves de l'APJ amb el Pare Coloma.
Font: Miquel Comas

va crear l'APJ, una agrupació oberta a tothom; “tant si anaves a missa com si no; tant si eres noi o noia, i per a totes les edats d'entre 14 i 25 anys”.

Per a Ramon Ballart, el Pare Coloma, doctor en Teologia, llicenciat en Filosofia i Lletres i professor de Sociologia de la Universitat de Girona, “era un mestre, un educador, però sobretot un company; al cap i a la fi, només tenia deu anys més que els grans de la colla”. En l'explicació, Ramon Ballart en destaca “les idees avançades” del Pare Coloma i, fins i tot, les relaciona amb el Maig del 68. Per a tot aquell jovent, l'APJ va ser molt important, ja que “ens va obrir moltes finestres perquè veiéssim el que passava al món”. En aquells moments, l'APJ es va convertir en “l'única manera de parlar lliurement per als joves. Tots els dissabtes a la nit a l'Esbarjo es feien tertúlies de temes importants, com la vida que ens trobaríem, les idees, els moviments, les tendències... Hi participava molt jovent de Cardedeu, recordo que érem més de seixanta”. Cal tenir en compte que a Cardedeu d'entitats culturals només existien l'APJ, la Coral i els Amics del Teatre. Tot i aquest èxit, la gent gran del poble murmurava “el pare Coloma, amb la canalla, tan de nit pel poble, ui...”. Ramon Ballart també m'explica “que tot i que formalment existia un cap, el Pare Coloma, els joves s'organitzaven

en departaments, elegits per votació. N'hi havia de tot tipus: de teatre, d'excursions, de sardanes, d'esports, d'economia...” A més, em comenta amb emoció les Jornades de Joventut en què van participar: Granollers, Vic, Montserrat i la trobada mundial de Lourdes. Fins i tot, del 1959 al 1962 se'n van organitzar tres a Cardedeu.⁽¹⁸⁰⁾ Finalment, en preguntar-li per l'esperit d'aquell moment, emfatitza el “voler saber dels joves i el voler obrir-se unes finestres per poder veure coses que fins llavors havien estat tancades i prohibides”. De fet, en un altre moment de l'entrevista, en destaca la importància que va tenir en la seva vida el viatge de fi de curs de carrera que va fer a Bèlgica i a França el 1957. Allà va trobar-hi dues coses que li van fer obrir els ulls. La primera va ser quan uns empresaris catalans que havien creat una fàbrica de construcció de telers tèxtils a Bèlgica (Picanyol) els van convidar a dinar i els van plantar banderes catalanes sobre la taula juntament amb les belgues. Més tard, a París, van visitar per casualitat i curiositat l'ambaixada russa i la seu del partit comunista francès. Després d'aquella visita van sortir d'allà “sabent que els [comunistes] no tenien ni cua ni banyes com ens els pintaven [el govern d'aquí]”, que eren persones igual que ells, però amb les seves idees. (Video 1 min. 0:00 – 13:10 i 17:00 – 19:00).

En preguntar-li per les Talaies, m'ho compara amb un “reality show televisiu”, segurament no en el sentit del contingut, sinó de l'impacte i l'expectació que generarà sobre la població de Cardedeu. Les Talaies⁽¹⁸¹⁾ es feien, aproximadament, un cop l'any al parc dels Pinetons, a l'Esbarjo, al local de La Caixa, al Cinema Palace, a la Biblioteca, o

180. Un document del Salvador Coll demostra que a Cardedeu es va fer la “I Semana de la Joventud” l'any 1959. En el programa, escrit en castellà, hi ha actes religiosos, ara bé, també n'hi ha d'altres tipus: sardanes, actuacions musicals, xerrades...

181. Vegeu pàg. 23. Segons Josep Gesa les Talaies primer es van anomenar Tribunes; després, Atalayas, i, més tard, Atalaies. GESA, Josep: “Les Atalaies”. A: BUSQUET, Víctor i altres, *op. cit.*, pàg. 176

En Ramon Ballart participant en una de les Talaies que es va fer a Els Pinetons. Font: Miquel Comas

a la Sala de les Columnes de l'Ajuntament, sempre en llocs diferents. Inclouen diverses xerrades-conferències i algunes actuacions musicals i/o artístiques, fetes pels joves de l'APJ, persones de Cardedeu i de fora. Ramon Ballart ben bé no sabia com s'aconseguia que vingués gent tan coneguda com Els Setze Jutges, en Josep M. Espinàs, la companyia teatral d'Adrià Gual, Miquel Porter, Joan Capri, Salvador Escamilla, els Joglars, Nuria Feliu, en Cesc... “suposo que devia ser per amistats, per la gent de la colònia (estiuajants) o per l'Ajuntament”. Ara bé, té la certesa que “van venir tots gratuïtament, excepte Raimon”⁽¹⁸²⁾. D'aquest últim, en preguntar-li sobre el concert programat en la Talaia núm. 10, l'any 1964, en què algú del poble va denunciar l'acte “por catalanista, rojo y separatista”⁽¹⁸³⁾ i el Govern Civil el va suspendre, ell explica que, gràcies al Sr. Rector i algú altre que van anar el mateix dia a veure el governador civil, es va aconseguir el permís⁽¹⁸⁴⁾. D'aquesta manera, doncs, Raimon va poder

182. Certament, no he pogut aclarir si es cobraven entrades en les Talaies. Ara bé, en l'escrit de Josep Gesa, *idem*, pàg. 153, es confirma que en la Talaia núm. 10, en què actuava en Raimon, es van vendre entrades.

183. GESA, Josep, *op. cit.*, pàg. 178.

184. Segons GESA, Josep, *op. cit.*, pàg. 178, l'autorització va ser possible gràcies a l'acció del Sr. Rector que va presentar el Concordat amb la Santa Seu al Govern Civil. Cal tenir en compte que l'acte es feia a l'Esbarjo, un edifici parroquial.

cantar en un Esbarjo ple de gom a gom. En parlar de la fi de l'APJ, en Ramon Ballart ho relaciona amb “que ens vam anar fent grans, alguns es van casar..., però el problema més gros va ser que el Sr. Rector va sentir gelosia del vicari perquè arrossegava tot el jovent de Cardedeu. Aleshores, el Pare Coloma va tornar al seminari i en va venir un de carca i el jovent va plegar.” Per últim, en valorar el paper de l'APJ i les seves activitats, ho considera un espai de llibertat, tot i que “no ens n'adonàvem, en aquell temps ho fèiem perquè gaudíem i ens reuníem nois i noies per fer coses junts. [Però,] a mesura que han passat els anys te n'adones que potser sí que vam fer alguna cosa important... i amb els pocs mitjans que teníem!”. De fet, per el Ramon Ballart, el Pare Coloma va propiciar una “petita revolució dins de Cardedeu”. A més, ell relaciona allò que es va fer en aquell temps amb el fort moviment associatiu i cultural que hi hagué més tard a Cardedeu.⁽¹⁸⁵⁾

(Video 1 min. 9:30 – 12:00)

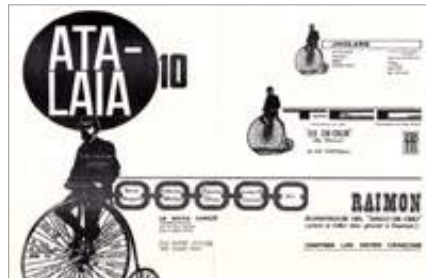
En preguntar sobre el naixement de la idea de la formació del Casal Cardedeuenc l'any 1974, Ramon Ballart ho relaciona amb un grup de joves que havien format part de l'APJ. M'explica que es va reunir una colla de gent que volia comprar aquella torre per fer activitats per al poble i per cedir un espai tant per als jubilats com per al jovent i les entitats. L'alcalde Josep Mas els digué: “si n'aconseguíu la meitat, l'Ajuntament hi posarà l'altra”. I així es va fer. També comenta que per aconseguir 1.500.00 ptes. “ens vam dividir en grups de 3 o 4 persones (...) per anar, casa per casa, a demanar 50, 100 o 1.000 ptes. [A més,] ens vam desplaçar a Barcelona a casa dels estiuajants, perquè sabíem que alguns eren

185. Aquesta mateixa idea la recull Josep Gesa “Estic convençut que el fenomen de l'“Atalaia” ha donat peu a d'altres coses (...) una revista escrita, cinefòrums, un Carrilet, una televisió local pionera, un teatre amb més cara i ulls...” GESA, Josep, *op. cit.*, pàg. 180. I és cert que en alguns dels documents originals del GAT hi ha evidències de l'organització d'algunes Talaies. Vegeu el document a la pàg. 110.

gent que col·laborava molt amb poble, encara que fossin de la colònia”. En tota aquesta moguda, es va crear una junta, presidida pel Carles Gesa arran d’una votació, que organitzava reunions on cada entitat tenia un representant. En aquestes reunions, que es feien un o dos cops al mes, s’informava de les activitats que es feien a Cardedeu i s’intentava que els actes no coincidissin. En darrer terme, en Ramon Ballart comenta el pas del nom de Llar de Jubilat i Associacions a només Llar del Jubilat arran de la dificultat de convivència entre els jubilats i el jovent de les entitats. A més, explica que, a poc a poc, les entitats van anar adquirint els seus propis locals. (Vídeo 1 min. 13:00 – 17:00 i vídeo 2 min. 0:00 – 3:00)

També li vaig fer algunes preguntes sobre els fets històrics d’aquell moment. Recorda haver assistit a La Marxa de la Llibertat quan va passar pels Pinetons.⁽¹⁸⁶⁾ També recorda la retolació en català dels carrers de Cardedeu l’any 1977 i com la gent hi va participar a dissenyar i fer els rètols de ceràmica. En preguntar-li per la participació d’alguns membres d’entitats en el primer Ajuntament democràtic de l’any 1979, hi troba una explicació molt clara: “perquè estimaven el poble, treballaven per al poble i havien treballat igualment per al poble”. Tot seguit, li vaig plantejar una sèrie de preguntes d’opinió. Una d’aquestes demana la valoració sobre la frase atribuïda a Heribert Barrera: “en aquell temps muntar un aplec sardanista era una forma de fer política”. Com a resposta, afirma contundentment que sí. Tot seguit, m’explica l’anècdota de la sardana La mel als llavis. Ramon Ballart diu que la sardana de la Sta. Espina estava prohibida i que en un dels primers aplecs sardanístics organitzat pel seu pare es va fer sonar la sardana de *La mel als llavis*, en la qual el compositor havia colat compassos de la Sta. Espina, i

186. Per Cardedeu va passar la Marxa de la Llibertat el 10 d’agost de 1976. “Itinerari de la columna Tramontana” [en línia]. *Fent Camí*, núm. 1, estiu 1976, pàg. 7. [Consulta 06.07.14].

En Ramon Ballart participant en una de les Talaies que es va fer a Els Pinetons. Font: Miquel Comas

va aconseguir d’aquesta manera esquivar la censura.⁽¹⁸⁷⁾ (Vídeo 2 min. 5:20 – 9:00 i 17:50 – 19:00)

Preguntat pel paper exercit per la cultura popular catalana en el procés de canvi de la dictadura a la democràcia, Ramon Ballart el considera molt important i destaca “que almenys es va preservar a ella mateixa, va continuar dreta (...) va resistir.” Al final de l’entrevista, en Ramon fa una reflexió sobre la seva infància i la fosca Espanya franquista en què va viure i torna a assenyalar la importància dels viatges a l’estranger i la seva experiència amb l’APJ “per adonar-se de com havia de ser la Transició que havia de venir aquí, un dia o altre”. (Vídeo 2 min. 23:30 – 24:30 i vídeo 3 min. 0:00 – 1:10)

DOCUMENTS APORTATS:

- Annex al llibre *L’esclat d’una joventut* publicat amb motiu de la concessió de la Creu del Terme el 25 d’abril de 1992.
- Còpies de les fotografies originals publicades al llibre *L’esclat d’una joventut*.

187. També s’explica aquesta mateixa anècdota al llibre de BALTÀ, Pere: *L’altra resistència. L’associacionisme cultural català i la lluita per les llibertats democràtiques*. El Prat del Llobregat: Rúbrica Editorial, 2005, pàg.97.

1.03 ENTREVISTA A GONZALO SOLER (SALO)

ENTREVISTA EN FORMAT DIGITAL: DVD 1, CARPETA (03) Salo

FITXA PERSONAL

Nom	Gonzalo Soler (Salo)	
Edat	81 anys	
Lloc de naixement	Cardedeu	
Professió	Fuster	
Entitats en què va participar:	tramoista dels Amics del Teatre de Cardedeu, membre de l’Agrupació Coral Cardedeuena (1948 – 1975) i fundador de l’Agrupació Sardanista.	

L’entrevista la vaig fer a casa seva el dia 03/07/2014. Al final de l’entrevista, en Salo em va ensenyar l’habitació que té dedicada a les sardanes, on té un arxiu de cedés sardanistes impressionant. Veient aquell arxiu, em va quedar clar que les sardanes eren la seva passió. Moltes gràcies, Salo, per compartir els teus records d’infantesa i de joventut amb mi.

En Salo va viure com a infant la Guerra Civil, al final de la qual el seu pare va patir tota la cruïlla repressió i va ser afusellat després de passar un temps a la presó Model de Barcelona. “Matar-me el meu pare em va marcar molt i em semblava que a tot arreu m’assenyalaven amb el dit. Acabada la guerra, els falangistes feien desfilsades pel poble i t’obligaven a anar-hi. (...) No hi vam voler anar mai!”. (Vídeo 3 min 4:00 – 5:15)

Als setze anys, en ple franquisme, en Salo va entrar a la Coral de Cardedeu, perquè “no hi havia res més [i] (...)

perquè era el que tenia per anar”⁽¹⁸⁸⁾. Feien sortides i excursions, de les quals en Salo m’explica una anècdota molt divertida. A la Coral es cantava en català, però en Salo em confirma que hi havia censura. “Per Pasqua fèiem sempre un popurri picaresc i quan el passàvem per la censura (...) li feien sempre l’estisorada”. (Vídeo 2 min 32:00 – 34:00)

Respecte a la seva intensa relació amb el món sardanista, en Salo m’explica que l’any 1968 la Germandat Sta. Espina, els membres més destacats de la qual van ser el Víctor Busquet i l’Andreu Ricós, va reprendre els aplecs de sardanes que s’havien deixat de fer el 1959. Arran

188. L’Agrupació Coral Cardedeuena va ser una de les poques entitats que, existent des d’abans de la Guerra Civil, es va poder recuperar els primers anys del Franquisme (1944), tot i que inicialment sota una estricta vigilància i el control dels organismes del règim. Als anys 50, en el seu si es van crear diverses seccions, com la dels Amics del Teatre (vegeu el document pàg. 25), que amb el temps va anar prenent vida pròpia. CLUSELLAS, Carme: *De cant i cantaires*. Cardedeu: Agrupació Coral Cardedeuena, 1990, pàg. 52-70.

d'uns curssets organitzats per la Germandat, l'Àngel Pujol, el seu germà i ell van engrescar-se a muntar l'Agrupació Sardanista de Cardedeu. (Video 1 min. 1:30 – 6:45)

El primer acte d'aquesta nova entitat va ser una ballada de sardanes el 29 de novembre de 1970, organitzada conjuntament amb la Germandat. A partir del 1971 recuperen, juntament amb l'aplec, el concurs de sardanes. A més, l'Agrupació organitza curssets oberts a totes les edats, primer a la Sala de les Columnes de l'Ajuntament i, més tard, al Casal Cardedeuenc. El 1975 l'Agrupació edita el seu primer disc de sardanes dedicades a Cardedeu, projecte dut a terme pel Salo. Per finançar totes aquestes activitats, s'inicia una campanya per fer-se soci de l'Agrupació donant 5.000 ptes. cadascú. El 1975 l'Agrupació passa a formar part de la Comissió de la Festa Major de Cardedeu i des d'aleshores s'organitzen concerts de cobla i orquestra i ballades de sardanes. (Video 2 min. 0:30 – 5:10 i 17:00 – 17:30)

També m'explica una anècdota interessant que va tenir lloc el 1975. Amb motiu del pas de la Caravana de la Flama de la Sardana i la visita de la pubilla de Catalunya a Cardedeu, l'Agrupació organitza una ballada de sardanes i demana a l'Ajuntament que posi senyeres catalanes a la carretera principal. L'Ajuntament, però, hi va penjar el dia abans banderes espanyoles. Aleshores, els de l'Agrupació es van organitzar i, amb senyeres que els va proporcionar en Xurín, les van canviar durant la nit. En aquest punt, en Salo, preguntat sobre si està d'acord amb la frase “en aquells temps muntar un aplec de sardanes era una forma de fer política”, m'afirma de manera contundent: “ballar sardanes era una forma de manifestar-se.” I en aquest sentit m'assenyala: “hi ha una cosa que és evident: les dues úniques entitats que sempre, [fins i tot quan estava prohibit arreu], han lluit la senyera catalana han sigut el Barça i les sardanes”. (Video 2 min. 7:00 – 8:30 i 30:00 – 31:00)

El grup de joves de l'APJ amb el Pare Coloma.
Font: Miquel Comas

Preguntat, però, per la seva participació en fets polítics de l'època, en Salo afirma que “de tots els fets polítics me n'he separat”. I a partir d'aquí m'explica un record d'infància ben punyent: “quan vaig anar a veure a Barcelona el meu pare a la Model, aquest li va dir a la meua mare: “només et demano una cosa, que no deixis mai que els fills es vinculin a la política”. Tot i això, en Salo reconeix la intensa relació entre les entitats i la política: “era la vàlvula d'escape que tenien els que es dedica-ven a això”. (Video 3 min. 12:00 – 13:30 i 16:00 – 16:20)

Mentre era a l'Agrupació Sardanista va continuar participant a la Coral. És per això que va viure la polèmica arran de la possible entrada de dones a l'entitat, que tenien vetada, fins i tot no podien assistir a les excursions que s'organitzaven. En la votació del 1973 va guanyar el sí per majoria. Tot i això, “van haver-hi quatre o cinc que se'n van esborrar”. Un canvi més d'aquella època va

ser la creació de la Coral Infantil Arrels Fermes⁽¹⁸⁹⁾, que assajava a la Capella de Sant Corneli, el nou local social de l'Agrupació Coral⁽¹⁹⁰⁾. (Video 2 min. 36:00 – 39:00)

El Salo té un record molt bonic i entranyable de la seva participació a la Coral i a l'Agrupació Sardanista: “hem treballat molt, però ens ho hem passat molt bé perquè hem fet coses i hem donat a conèixer Cardedeu”. Recordava especialment les excursions amb l'Agrupació. Sortien amb autocars plens per assistir a concursos o ballades de sardanes arreu de Catalunya. En aquells dies es feia “molta pinya”, tant pares com canalla. I és que “les sardanes és lo nostro; eren l'esperit del poble, del nostre país”. Aquí em va fer molta gràcia la reflexió que em va deixar anar i que mostra la seva estima per la sardana: “mentre hi hagi un català amb dos dits de seny, les sardanes no es perdran”. (Video 2 min. 13:00 – 13:45 i 26:00 – 31:00)

En Salo m'explica que durant els anys setanta hi havia molta bona relació entre les entitats del poble: “si feien alguna cosa, hi anàvem; si nosaltres fèiem alguna cosa, hi venien”. I em comenta que es va arribar a crear una junta d'entitats per no solapar els actes⁽¹⁹¹⁾. “Cardedeu a partir dels 70 va agafar un tràngol molt fort. A tot arreu en parlaven”. Assenyala que el GAT “havia fet coses molt maques. (...) A lo millor [algunes coses] no han si-

189. Vegeu el document a la pàg. 26.

190. El 1970 l'Ajuntament oferí la Capella de Sant Corneli a l'Agrupació Coral a canvi que s'encarregués de la seva rehabilitació. Aquest fet queda recollit a COMAS, P.: “[Cardedeu: finalizo la reconstrucción de la capilla de Sant Corneli](#)” [en línia]. La Vanguardia, 27 de juliol de 1971, pàg. 26. [Consulta 25.07.14]. Per dur-ho a terme, es va fer una campanya de recollida de diners entre la gent del poble i es va comptar amb la col·laboració desinteressada de molts cardedeuencs en forma de treball. CLUSELLAS, Carme, *op. cit.*, pàg. 98-99. L'èxit d'aquesta iniciativa de ben segur va influir en el projecte que es va engagar dos anys després per aconseguir la creació del Casal Cardedeuenc.

191. En queda constància en el llibre de CLUSELLAS, Carme, *op. cit.*, pàg. 111-113.

En Salo i la seva dona en una ballada de sardanes organitzada per l'Agrupació Sardanista de Cardedeu, 1977.
Font: Salo

gut del meu gust i no hi he anat, [però] les he respectat sempre i sempre m'ha agradat que es facin”. I pel que fa a Ràdio Televisió Cardedeu (RTVC), diu: “allò va ser un cop molt fort per a Cardedeu. Van demostrar que tenien nassos, sobretot a la Guàrdia Civil, el dia de la inauguració”. (Video 2 min. 16:00 -17:00 i 24:50 – 25:15 i video 3 min. 5:20 -8:53 i 13:40 – 16:20)

Respecte a la integració dels nouvinguts en la vida social del poble, en Salo m'explica que “n'hi ha que sí, n'hi ha que no. Més aviat molts més que no que no pas que sí. Alguns castellans, [però,] sí que van participar en les sardanes”. (Video 3 min 16:35 – 19:15)

Per últim, preguntat per la seva valoració de la Transició, conclou: “encara hi ha molts franquistes, i pesen”. (Video 3 min. 24:00 -24:30)

1.04 ENTREVISTA A MERCÈ PUIG I ASSUMPTA SERRA

ENTREVISTA EN FORMAT DIGITAL: DVD 1, CARPETA (04) Mercè - Assumpta

FITXA PERSONAL	
Nom	Assumpta Serra
Edat	60 anys
Lloc de naixement	Cardedeu
Professió	Mestra
Entitats en què va participar:	Membre actiu del GAT, membre de l'Agrupació Sardanista, col·laboradora d'El Carrilet i monitora de l'Esplai de Cardedeu.

FITXA PERSONAL	
Nom	Mercè Puig
Edat	54 anys
Lloc de naixement	Cardedeu
Professió	Mestra
Entitats en què va participar:	membre de l'Agrupació Sardanista des de sempre. Al 1977 va fer els rètols de ceràmica per canviar els noms dels carrers.

L'entrevista la vaig fer a casa la Mercè el dia 01/07/2014. Vam decidir fer l'entrevista conjunta perquè la Mercè i l'Assumpta es coneixen de tota la vida i, a més, són cunyades. Conec la Mercè i l'Assumpta de diverses mogudes culturals en què he participat, així que l'entrevista va fluir perfectament i sabia que les engrescaria parlar d'aquest tema. Jo m'ho vaig passar molt bé i

crec que elles també; l'entrevista va ser un divertiment, alhora molt interessant. Va ser la meua primera entrevista doble i em vaig adonar que els entrevistats es poden retroalimentar i l'entrevistador pot rebre d'un mateix fet dues opinions diferents. Tot i que entrevistar dues persones a la vegada també és complicat, ja que, com que xerren entre elles, van saltant d'una cosa a

l'altra. L'entrevista amb l'Assumpta i la Mercè la valoro molt positivament perquè em van permetre apropar-me a aquells anys des de la perspectiva de dues joves cardedeuenques que participaven en les activitats culturals del poble. En acabar l'entrevista, em van passar el contacte de possibles persones per entrevistar i l'endemà la Mercè em va acompanyar a entrevistar el Salo. Moltíssimes gràcies, Mercè i Assumpta!

Després de nou anys d'inactivitat pel que fa a les sardanes, la Germandat la Sta. Espina, una entitat mutualista de Cardedeu, va fer renèixer els aplecs i els concursos de sardanes. Arran d'uns cursets organitzats per la Germandat, en Salo i l'Angel Pujol endeguen la creació de l'Agrupació Sardanista. Tant per a la Mercè com per a l'Assumpta ballar sardanes era una activitat extraescolar, de fet a la Mercè l'apunten els seus pares amb deu anys. Totes dues recorden com els diumenges s'omplien els autocars per participar en els concursos d'arreu de Catalunya organitzats per la Unió de Colles Sardanistes. Pel que fa a l'ús del català i la bandera catalana als rètols publicitaris de l'Agrupació, ho troben la mar de corrent. La Mercè em comenta que “des de sempre s'ha fet tot en català”⁽¹⁹²⁾. Per a elles, les sardanes no eren espais de llibertat, sinó que esdevenien a la pràctica “la manera que teníem de sortir”. Tanmateix, la Mercè remarca que les sardanes es van convertir en “una manera de reactivar la nostra identitat, l'esperit català.” En aquest sentit, l'Assumpta en discrepa ja que ella “ballava sardanes per passar-m'ho bé. [Tot i que,] si ho miro amb perspectiva, potser sí que...”. (Vídeo 1 min. 7:00 -22:00).

192. La Mercè i l'Assumpta, que entren a formar part de l'Agrupació Sardanista als anys 70, assenyalen que tot s'ha fet sempre en català. Amb tot, cal destacar que el primer cartell que està escrit per primera vegada en català i en què, per primera vegada, s'afegeixen, subtliment, les quatre barres és el cartell de l'aplec del 1968.

La Mercè, que en aquells moment era molt joveneta, no va assistir a les Nits de Jazz organitzades pel GAT perquè els seus pares no la deixaven anar-hi. L'Assumpta, en canvi, recorda “com el poble s'omplia de gent i com la majoria venia amb tren. (...) Va tenir molt més ressò a fora que a Cardedeu. (...) Era com un Canet Rock; venia gent importantíssima, (...) va ser una efervescència!”. Per a una noia jove de poble com l'Assumpta, que participava en les Nits fent entrepans, allò la va fer “canviar de xip”. A més, li va permetre conèixer i interessar-se per un tipus de música no habitual: el jazz. Entremig, la Mercè comenta que a “la gent gran del poble no li agradaven [gens aquestes Nits i els del GAT]. Els hi deien hippies, penjats...”. L'Assumpta ho reafirma explicant que rebien molta crítica, “sobretot del sector carca de Cardedeu, que no s'ho sentia seu”. En preguntar-los per l'ambient dels concerts que es van fer en temps de la Transició, la Mercè assenyalava que “no només eren concerts, sinó també actes reivindicatius”, en què s'acabava cridant “llibertat, amnistia i estatut d'autonomia”, el lema de l'Assemblea de Catalunya. L'Assumpta hi està d'acord, “[en els concerts] sí que s'hi barrejava política, malgrat que quan hi estaves ficat no ho vivies així...”. Al final, l'Assumpta acaba remarcant: “tot això del GAT va ser una revolució!” i la Mercè hi afegeix: “eren gent molt innovadora que tenien contactes fora de Cardedeu”. L'Assumpta em comenta que “érem gent d'El Carrilet que també estàvem al GAT”. Arran d'aquesta frase, encetem un nou tema: la tasca d'El Carrilet⁽¹⁹³⁾. Per a l'Assumpta, participar en els cinèforums, que en aquells moments eren molt innovadors i que no projectaven res comercial, “era com anar a la universitat”, ja que gaudies dels comentaris dels millors crítics de cinema d'aquella moment, com en Miquel Porter i Moix⁽¹⁹⁴⁾. Aquests debats que cloïen la sessió

193. Vegeu pàg. 32.

194. Vegeu nota 79, pàg. 33.

van donar molta cultura i formació a l'Assumpta, però, sobretot, “em van fer obrir els ulls. [Veient] aquelles pel·lícules trencadores, em vaig anar fent més crítica”. Recorda en especial la pel·lícula El Acorazado Potemkin⁽¹⁹⁵⁾. (Video 1 min. 23:00 – 35:30 i min. 2:20 – 3:30)

La Mercè recorda també la bona predisposició que va mostrar la gent del poble a l'hora de fer i dissenyar els rètols de ceràmica que havien de substituir la retolació franquista dels carrers. La Mercè hi va participar amb el grup de ceràmica del Casal Cardedeuenc. Aquesta tasca es va fer sense que ho financés l'Ajuntament, només amb el treball de voluntaris⁽¹⁹⁶⁾. (Video 1 min. 46:40 – 48:20)

Del primer esplai de Cardedeu, l'Assumpta en recorda ben poc. S'ha de tenir en compte, però, que s'hi va posar amb disset anys. Atribueix l'origen a les colònies d'El Far que es feien a Llinars, “d'allà van sortir els monitors”. M'explica també que primer comencen per lliure, al local de dalt del Melindro, i que després acaben depenent de l'Església. (Video 1 min. 4:30 – 6:10)

En preguntar-los per la integració de la gent nouvinguda a Cardedeu, ambdues coincideixen que la colònia no s'integrava gaire a la vida cultural del poble. Destaquen també la rivalitat que existia amb els estiuvejants de Barcelona. Per altra banda, m'expliquen que Cardedeu va experimentar un creixement poblacional als anys seixanta, quan els nouvinguts, la majoria d'ells castellanoparlants, es van instal·lar als blocs de pisos dels Estalvis. Totes dues assenyalen el factor laboral com el motiu perquè Cardedeu es convertís en un poble receptor

195. El Acorazado Potemkin, d'Eisenstein, va ser censurada a Espanya durant el Franquisme. HEMEROTECA LA VANGUARDIA: “Acorazado Potemkin, la mejor película de todos los tiempos” [en línia]. La Vanguardia, 19 de setembre de 2013. [Consulta 25.07.14].

196. Aquest fet queda recollit en un article publicat a la revista Missatge núm. 94, gener 1978, pàg. 28.

Article de l'Esplai a la revista Missatge, 1978.
Font: Salvador Coll

d'immigrants. “Hi havia molta feina a l'InterMas, a La Hilerandera i la Tèxtil Rase”⁽¹⁹⁷⁾. (Video 1 min. 37:00 – 43:00)

Pel que fa a la relació entre les candidatures electorals de les primeres eleccions democràtiques i els membres d'entitats⁽¹⁹⁸⁾, totes dues ho atribueixen al fet que “quan algú es llança a fer un llista, busca gent coneguda”. A més, una persona d'entitat és aquella “que es mou a nivell cultural perquè es facin coses per al poble i qui es presenta a les llistes també ho hauria de ser”. (Video 1 min. 49:40 – 50:30)

197. Per ampliar el contingut relacionat amb la immigració a Cardedeu durant els anys seixanta, vegeu el capítol 2 del treball “Cardedeu. Les transformacions dels anys seixanta i setanta”, pàg. 13.

198. Vegeu nota 164, pàg. 67.

“En aquella època, els Castells, l'Arribas... van començar a muntar coses importants a Cardedeu. Va ser un boom!” Així és com ho recorda la Mercè, que va viure sobretot els últims anys d'activitat cultural. “S'estrenaven a la plaça de l'Església obres de Dagoll Dagom, de Pepe Rubianes..., tot això gràcies als contactes del GAT”. A més, és en aquests moments quan es crea Anexa, que utilitza Cardedeu per fer proves⁽¹⁹⁹⁾. Tant l'Assumpta com la Mercè recorden el naixement de Ràdio Televisió Cardedeu (RTVC) com un “fet molt sonat” i la valoren molt positivament perquè consideren que s'ha convertit en una “escola d'aprenentatge” encarada a la professionalització. (Video 1 min. 48:00 – 49:20 i video 2 min. 9:10 – 12:30)

Tot aquest boom cultural tan potent les va fer obrir mirades. L'Assumpta separa el fet polític de la vida cultural; la Mercè, en canvi, comenta que als quinze anys va fer un canvi de xip: “passo de ser participativa a reivindicativa”. En aquest sentit, l'Assumpta afegeix que “participar en entitats et desperta tota una sèrie d'inquietuds”. Aclareix també que “no va ser un 15-M ni coses d'aquestes”. Totes dues destaquen el paper de la cultura catalana en el procés cap a la democràcia, “veníem d'una època de prohibició [i vam passar] a una època en què es va poder fer de tot, va ser un auge”. Pel que fa a la Transició, la Mercè exclama: “ha estat massa llarga! (...) Els canvis costen molt d'acceptar”. (Video 2 min 1:20 – 8:20 i 13:00 – 14:00)

Per últim, em comenten que “tot allò va ser la llavor del que Cardedeu és avui: (...) un poble amb molta vida cultural i associativa. Sempre hi ha hagut molta moguda a Cardedeu, perquè suposo que som gent inquieta”. Al final, hi afegeixen alhora: “Cardedeu és un poble que té vida!”. (Video 2 min. 14:00 – 16:30)

199. Aquesta mateixa idea l'exposa Josep Arribas en la seva entrevista. Vegeu pàg. 101.

Assumpta Serra i en Gonçal Soler (Salo) a l'Agrupació Sardanista, 1971. Font: 50 anys de concursos de colles sardanistes

La Mercè Puig i en Joan Serra, el seu home, a l'Agrupació Sardanista, 1978. Font: 50 anys de concursos de colles sardanistes

DOCUMENT APORTAT:

- ▣ Llibre de l'Agrupació Sardanista editat per celebrar els cinquanta anys de Concursos de Colles Sardanistes

1.05 ENTREVISTA A CARLES GESA

ENTREVISTA EN FORMAT DIGITAL: DVD 1, CARPETA (05) Gesa

FITXA PERSONAL	
Nom	Carles Gesa Valls
Edat	76 anys
Lloc de naixement	Cardedeu
Professions	Oficinista, empresari, propietari de la funerària de Cardedeu i els seus voltants, corresponsal del Banc de Bilbao a Cardedeu, regidor de l'Ajuntament (1979 -1982) i alcalde accidental de Cardedeu (setembre del 1981), cap del grup independent Agrupament per Cardedeu (1983) i regidor de FeCIU (2003).
Entitats en què va participar:	Membre actiu de l'Associació Parroquial de Joves (APJ), president del Club de Futbol de Cardedeu durant els anys setanta, 1r President del Casal del Jubilat i Associacions (1974), membre de l'Agrupació Sardanista i la Coral, president de la comissió de la Festa Major (1979 – 1982) i col·laborador de Ràdio Televisió Cardedeu (RTVC).

L'entrevista la vaig fer a casa seva el dia 26/06/2014. Abans de començar em va ensenyar tots els documents que em deixaria per exposar-los al treball. Va ser la meua primera entrevista, no tenia cap experiència i estava molt nerviosa. De seguida, però, en Carles va crear un clima molt agradable que va permetre que l'entrevista fluís perfectament. Estic molt agraïda per la bona predisposició que va mostrar a l'hora de compartir els seus records amb mi. Aquesta entrevista la valoro molt positivament, no només pel contingut, sinó perquè em va servir d'autoaprenentatge. Moltes gràcies, Carles.

El primer tema que vam tractar va ser l'Associació Parroquial de Joves (APJ). Quan era petit, Carles Gesa va participar activament en algunes activitats culturals, moltes de les quals eren organitzades pel seu germà, Josep Gesa⁽²⁰⁰⁾, un dels membres fundadors de l'APJ. Tot dos germans van col·laborar amb escrits en la conformació del llibre L'esclat d'una Joventut. Cardedeu 1957 – 1967.

200. No he pogut entrevistar en Josep Gesa, membre destacat de les APJ, perquè viu molt lluny. Tot i això, dispo de un escrit seu inclòs a BUSQUET, Víctor i altres, *Op. cit.*, que constitueix el capítol titulat les "Atalaies". D'altra banda, cal assenyalar que Josep Gesa va participar molt activament en la Primera Nit de Folk organitzada pel Gat conduint la Missa Folk celebrada el dissabte al matí.

A l'inici de l'entrevista, Carles Gesa m'explica amb entusiasme les inquietuds que varen dur als joves d'aquella època a agrupar-se i crear del no res l'APJ. En la creació de l'APJ, però, destaca en especial la figura del Pare Coloma, ja que "va ser un dels artífexs i va encomanar la seva dèria altruista". També m'explica les complicacions amb què es trobaven a l'hora de fer les Talaies en català⁽²⁰¹⁾, tot i això, sempre se'n van acabar sortint. En preguntar-li per l'esperit d'aquell moment, Carles Gesa assenyala la participació desinteressada i el "fer-ho tot per al poble" com la clau perquè es duguessin a terme totes les activitats. Ho exemplifica amb la idea següent: "Si hi havia algú egoista, deixava de ser egoista i era participatiu, perquè allà es repartia aquest benestar i ben ser de les persones". Finalment, deixa anar la idea que l'APJ va ser "la sembrada" que va fer possible una nova tongada de jovent que continuaria organitzant activitats culturals durant els anys setanta. Segons ell, la raó rau en què "la gent es va sentir identificada amb el que estava fent el jovent d'aquella època". (min. 0:00 – 7:32).

El 1973 en Carles Gesa va passar a presidir el Club de Futbol de Cardedeu. En les primeries dels anys setanta, "les entitats del poble, que eren moltes, no tenien on fer reunions". Juntament amb les altres entitats del poble es van organitzar per aconseguir un local comunitari. Aleshores es van assabentar que la torre Granés-Espinach estava en venda i va ser quan van dir: "si fóssim capaços de comprar això, totes les entitats tindrien un espai, i els jubilats també". Va ser així com les entitats, que no disposaven de cap subvenció, van proposar al Josep Mas, l'alcalde de Cardedeu d'aquell moment, que l'Ajuntament pagués el preu total de la finca. En un primer moment, semblava que la cosa rutllaria, ja que l'alcalde ho veia amb molt bons ulls, ara

201. Carles Gesa no va estar en la organització activa de les Talaies, en les quals sí que va participar el seu germà, Josep Gesa.

Parlament d'en Carles Gesa a la inauguració del Casal, 1973 Font: Carles Gesa

bé, un cop plantejat als altres regidors, la resposta va ser negativa. Les entitats, que ja es reunien sota el nom d'Associació d'Entitats de Cardedeu, van insistir-hi de nou i, finalment, l'Ajuntament va respondre amb un sí. Amb un "sí, però...". S'imposava una condició: les entitats havien de contribuir amb un 33% del pagament total, que equivalia a un 1,5 milió de pessetes. Com a resposta, les entitats, descontentes amb la decisió de l'Ajuntament, van acceptar el repte dels regidors; no volien deixar perdre aquesta oportunitat. Aleshores, es van organitzar grups de tres membres – en Carles Gesa anava amb en Jaume Morató i en Josep Castells⁽²⁰²⁾ – que s'ocupaven de demanar donatius en un determinat sector de Cardedeu. S'anava casa per casa per "tirar-ho endavant". En aquest procés, es va escriure una circular⁽²⁰³⁾ en què s'explicava el projecte i es demanava una col·laboració als cardedeuencs. Tot i algunes sorpreses desagradables i amb molts dies de neguit i dedicació,

202. Jaume Morató i Josep Castells, membres destacats d'El Carrilet i del GAT respectivament

203. Vegeu el document a la pàg. 31.

es va aconseguir reunir la xifra esmentada. Un cop comprat el local, al maig del 1973, les entitats es van abocar de ple a arreglar-lo. Carles Gesa, orgullós de la feina feta, recorda “els pintors pintant gratuïtament, els paletes de la colla treballant gratuïtament, tothom treballant gratuïtament” i agraeix la participació desinteressada a fer d’un somni una realitat. Aquest episodi de la història de Cardedeu demostra perfectament la famosa dita popular: la unió fa la força. I és que, tal com diu Carles Gesa, la Llar del Jubilat i les Associacions va ser possible “gràcies a la gent del poble, que s’hi va posar de valent per trobar una solució tant per als jubilats com per a les entitats”.⁽²⁰⁴⁾ (min. 10:00 – 19:15)

En la inauguració oficial del Casal Cardedeuenc – Llar del Jubilat i Associacions l’any 1974, Carles Gesa, en el parlament, va fer referència a l’home d’entitat. En preguntar-li sobre aquest concepte, el defineix de la manera següent: “aquella persona que col·labora amb les necessitats que hi ha a les entitats, als barris, i que no té l’actitud de primer jo, després jo i si en queda per a mi, sinó l’altruista. L’home d’entitat és aquell que dóna força a la vida social i convenç les persones que s’ha de col·laborar desinteressadament.” Carles Gesa acaba conclouent que en el procés d’adquisició del Casal Cardedeuenc “ens vam anar encomanant l’un a l’altre l’home d’entitat”. (min. 20:00 – 23:00)

En parlar del naixement de la Ràdio Televisió de Cardedeu (RTVC), Carles Gesa considera que va ser “fruit del jovent que es va anar infiltrant en la vida social” i que “gràcies a l’esforç de tots plegats es va anar encomanant la febre de col·laborar-hi desinteressadament amb il·lusió i ganes”. (min. 30:00 – 32:00)

204. Tot aquesta moguda es troba explicada en el programa de Festa Major de Cardedeu de l’any 1973 i en un escrit de l’Andreu Ricós publicat en la revista *Missatge* l’any 1978.

Al final de l’entrevista vaig preguntar-li sobre la seva entrada a l’Ajuntament l’any 1979 i les seves motivacions. En Carles Gesa no es considera un polític, sinó que per a ell la intervenció en l’Ajuntament és senzillament la continuació del que estava fent anteriorment en les entitats: col·laborar pel bé del poble. Per això, diu: “Jo, del que és política, passo. Senzillament és estar en un lloc on realment veus que pots fer coses per al poble que t’estimes”. Em va sobtar el fet que al principi de la formació del primer Ajuntament democràtic de Cardedeu els regidors no cobressin. A més, en Carles Gesa em va explicar que, un cop es van atorgar els salaris als regidors, ell i algun altre regidor van decidir voluntàriament passar el seu sou al Casal dels Jubilats. (min. 34:00 – 37:00)

Per últim, valorant el paper de les entitats culturals del poble en el procés de canvi del final del franquisme i la Transició, Carles Gesa assenyala que totes aquelles entitats “donaven vitalitat a la gent que fins aleshores havia estat passiva i participar en aquelles activitats els donaven ànims i il·lusió. Era fabulós la quantitat de gent que es posava sempre a lluitar per tot”. (min. 37:00 – 38:00)

DOCUMENTS APORTATS:

- Documentació diversa relacionada amb l’adquisició del Casal Cardedeuenc, 1972-73.
- “Circular oberta a tots els veïns de la Vila” del Casal del Jubilat i Associacions, per demanar donatius per a la adquisició de la finca pel casal, juliol del 73.
- Escrit d’Andreu Ricós al Programa de mà de la Festa Major del 1973 referit al Casal.
- Programa de mà de la inauguració oficial del “Casal”, 20-1-74.
- Fotografia del parlament d’en Carles Gesa el dia de la Inauguració del “Casal”, 20-1-74.

- Escrit del parlament efectuat per Carles Gesa el dia de la Inauguració del “Casal”, 20-1-74.
- Documents oficials municipals i cartes privades relacionats amb la conversió de l’edifici dels Dominics en institut (1981).
- Documents oficials de renúncia al salari i transmissió al casal dels Jubilats, 1981.
- Programa de mà de la Festa Major del 1982.

1.06 ENTREVISTA A JOSEP ARRIBAS

ENTREVISTA EN FORMAT DIGITAL: DVD 1, CARPETA (06) Arribas

FITXA PERSONAL

Nom	Josep Arribas	
Edat	68 anys	
Lloc de naixement	Segòvia. Arriba a Cardedeu el 1960.	
Professió	mecànic	
Entitats en què va participar:	membre actiu d’El Carrilet, el GAT (tramoista) i el Cercle de Barbats. També col·laborà amb les sardanes.	

L’entrevista la vaig fer a casa seva l’11/07/2014. El Josep Arribas tenia tantes ganes d’explicar-me els seus records de joventut que abans de començar l’entrevista se’m va avançar tot ensenyant-me els mil i un programes d’El Carrilet que guardava. Me’ls va oferir molt amablement, però jo ja els tenia; me’ls havia passat el Salvador Coll tots escanejats. També em va dir que buscava una samarreta de les Nits de Jazz i una fotografia de les tardes amb El Carrilet. D’aquesta entrevista destaco en especial la bona predisposició que

va mostrar el Josep a l’hora de compartir el seu passat amb mi. Gràcies a això, l’entrevista va fluir amb força naturalitat. A més, cal remarcar que en Josep li encanta recordar, dóna molta importància als petits detalls i s’emociona molt fàcilment; així que vaig passar un matí molt entranyable parlant amb ell i estic segura que ell també va gaudir. Durant l’entrevista, amb moltíssima modèstia, m’anava dient: “jo he fet pinzellades. He estat a tot arreu però com un peó més”. Tanmateix, és evident que “els últims anys d’El Carrilet sí que vaig ser

un cap visible". I és que s'hi va dedicar de tot cor. Tots aquells anys van ser molt importants per a ell, sobretot pel que fa a la tasca del cine club infantil. Aquestes ganes de participar i col·laborar en tot allò que es pot altruísticament no les ha perdudes amb el temps; actualment munta activitats cada any al poble on va néixer. Al final de l'entrevista, el Josep em va regalar un pin molt maco fet per ell; un encant de persona. Moltes gràcies, Josep.

Josep Arribas va néixer a Segòvia el 1947. Quan tenia dos anys, el seu pare va morir. Aleshores, el seu germà gran, amb només vuit anys, va marxar a viure a Catalunya amb el seu tiet, que ja portava anys instal·lat allà. Tan bon punt el germà compleix divuit anys, la resta de la família que havia viscut a Segòvia ve a viure a Cardedeu, on el tiet tenia una casa. D'aquí s'entén que el Josep no combregui amb "allò que es diu de la immigració trenca les famílies. Per a mi, va ser tot el contrari; va ser una unió, ens vam tornar a trobar tots quatre". Per això, per al Josep "la vinguda a Catalunya va ser molt especial".

(Video 1 min. 10:55 – 13:25)

Pel que fa a la seva experiència com a nouvingut a Cardedeu, el Josep considera que el van acollir molt bé. "Fixa't que el mes següent de venir a Cardedeu vaig entrar a Can Morató. En entrar-hi, molts avis no sabien parlar castellà, no l'enteni. El Morató feia d'interpret entre castellà i català. Això em va obligar d'alguna manera a aprendre el català". Tanmateix, en Josep em confessa que "des d'un bon principi, jo tenia molt clar que m'havia d'integrar. Eren uns anys molts difícils. Em va costar molt adaptar-me als costums, a les tradicions. Vaig començar amb amics castellans. És el que fa tothom. Quan arribes a un lloc, busques gent pròxima a tu, del teu lloc. Jo vaig tenir la sort d'entrar a can Morató i a El Carrilet, on hi havia els Castells, el Buitrago... gent castellana i catalana que ho movien tot. També em vaig

posar a les sardanes, on vaig conèixer la meua dona, que també estava a la revista Missatge i a El Carrilet. I tot rient em deixa anar: "estàvem tots dins la mateixa olla". (Video 1 min. 13:25 – 15:10 i min. 20:00 – 21:45)

Ahora de comentar en general la potent immigració que es va viure a Cardedeu durant els seixanta, el Josep ho exemplifica amb el cas que es va donar a la seva família. "La meua mare la porta el germà. Quan arriba a Cardedeu, porten un altre germà que ve amb altres persones... Aquesta cadena ve motivada per una senzilla raó: als anys seixanta es construeix la potabilitzadora d'aigües Ter Llobregat i l'autopista AP7. Aleshores es necessitava molta mà d'obra". Aquesta situació segurament és similar a la que van viure les famílies que es van traslladar a viure a Cardedeu. El Josep recorda que "alguna gent que va venir es va instal·lar en uns barracons que hi havia darrere la fonda Galícia⁽²⁰⁵⁾. [Fins i tot,] altres havien viscut a sota un pont. Vivien en males condicions... Tothom buscava allà on podia. Però jo d'això no te'n puc parlar perquè jo vivia en una caseta... La majoria, però, vivien en pisos molt modestos i econòmics. Els estalvis eren un barri, no dic marginat una miqueta, però molt decantat del poble i molt econòmic i per això la gent es va decantar cap aquí o cap a la perifèria, al Poble Sec". I és que, certament, aquests dos barris van experimentar un fort creixement durant aquells anys.⁽²⁰⁶⁾

(Video 1 min 15:20 – 20:00)

Abans de centrar-nos en El Carrilet, el Josep em va fer una petita contextualització dels orígens de l'activitat cultural frenètica dels anys setanta. "Al principi (es refereix al 1969 -1971), les entitats anaven totes juntes. Ens

205. Al barri de la Creu, tot just a l'entrada del poble venint de Granollers.

206. Vegeu el capítol 2 del treball "Cardedeu. Les transformacions dels anys seixanta i setanta", pàg. 15.

Samarretes de les Nits de Folk i Jazz.

Font: Antoni Clavell

ajudaven. Abans no hi havia peces sueltas. La mateixa persona podia estar al GAT, Amics del Teatre Aficionat de Cardedeu (ATAC), a El Carrilet...podies estar en molts llocs. Ho movíem tot. Fèiem el carnaval, doncs, tots al carnaval. Es feien Els Pastorets, doncs tots hi col·laboràvem. Un movia una cosa, l'altre movia l'altra... Després sí que més endavant, es varen anar formant més diferències. El GAT va per un cantó, l'ATAC, per un altre... Tot i això, no trenquen tots els vincles. Tenen idees diferents sí, però continuen col·laborant en la manera que poden. En Críspol Buitrago, per exemple, va moure molt l'ATAC, però també va estar al Carrilet [i al GAT]."

(Video 1 min. 1:30 – 2:00 i min. 23:00 – 24:47)

El Carrilet⁽²⁰⁷⁾ va néixer entre el 1971 i el 1972. El cinèforum El Carrilet es va inaugurar amb el visionat de la

207. El Carrilet neix lligat al GAT, tot i que des del principi tindrà vida pròpia al marge del GAT. El lligam fundacional d'El Carrilet amb el GAT es fa evident en una carta privada que escriu el maig del 72 Isidre Puigagut des de la mili als seus amics del GAT i personalment al

Josep Arribas disfressat de rei Melcior amb els seus companys d'El Carrilet, entre d'altres Tomàs "Serragosa" i Rosa M. Clavell. Font: Josep Arribas

pel·lícula Guileta de los Espíritus, de Fellini. "Els fundadors d'El Carrilet van ser el Morató⁽²⁰⁸⁾, sobretot, i els Castells⁽²⁰⁹⁾. Jo vaig entrar a treballar a Can Morató i ell em va introduir a El Carrilet. El que també va empènyer Josep Arribas a ficar-s'hi, però, va ser "el moviment de tots els amics. Allà on anava un, hi anàvem tots" (). Les activitats les muntava amb els seus amics, amb els mateixos que col·laborava amb les Nits de Folk i de Jazz del GAT encarregant-se del bar: "jo era el que feia els frankfurts. L'experiència més maca que tinc d'aquelles Nits... : recordo que als vespres amb la colla agafàvem faves i macarrons per fer collarets, fer samarretes... aleshores ho veníem per fer calerons. (...) Nosaltres els ajudàvem i ells també ens ajudaven [amb El Carrilet]; era un intercanvi i una manera de passar-nos-ho bé entre tots". La colla d'amics mencionada anteriorment, for-

Salvador Coll, en què s'interessa i s'alegra per la creació del Cine-Club. Vegeu el document a la pàg. 33.

208. Anys més tard, en Morató va ser el fundador de RTVC juntament amb en Grifols i en Rodri. Vegeu pàg. 55.

209. L'Alma Mater del GAT.

mada per l'Àlicia Planas, el Jaume Lloreda, la Clavell, la Maria Camps..., entre d'altres, també s'encarregava d'El Carrilet. (Video 1 min. 3:00 – 4:00 i 30:45 – 32:25 i video 2 min. 2:00 – 3:50)

Pel que fa a l'origen del nom d'aquesta entitat, el Josep ho relaciona amb el simbolisme del tren. “Tot xino-xano anar fent [com un tren de vapor]. En un principi es tractava d'anar afegint vagons, activitats, i es va quedar el nom”. També m'explica que l'anagrama d'El Carrilet el va fer el Joan Ors. (Video 1 min 1:00 – 4:15)

Per tal de no confondre'ns amb els noms, que ja m'havia passat en altres entrevistes, el Josep m'aclareix: “l'entitat s'anomenava Cine-Club El Carrilet i aquesta entitat organitzava principalment dues activitats: els cinefòrums per a adults amb comentaristes, que es feien els dissabtes cada quinze dies, i el cine infantil que es feia els diumenges a les cinc de la tarda. (...) [A més], també organitzava altres activitats, com els carnivals, les trobades de fang, espectacles musicals i teatrals, les cavalcades de Reis, organitzades [conjuntament] amb el GAT,...”. Del carnaval, el Josep m'explica que “vam iniciar els primers carnivals de Cardedeu. Els va organitzar El Carrilet juntament amb el GAT i l'esplai⁽²¹⁰⁾. [La idea va sorgir de] les sessions infantils del diumenge, ja que qui venia disfressat entrava de franc”. Un dels carnivals que recorda amb més emoció és un en què van venir animadors coneguts i els Papasastres⁽²¹¹⁾ amb els seus gegants, el promotor del qual va ser el Lluís

210. Respecta l'Esplai, vaig intentar realitzar una entrevista a alguns dels seus membres i em van convidar a les postres d'un dinar que celebraven la colla d'amics que van ser-ne monitors. Va ser una tarda molt agradable, però va ser pràcticament impossible realitzar una entrevista amb cara i ulls. La càmera gravadora no arribava a agafar el so i la imatge del conjunt de persones que eren a taula i, com que la conversa va esdevenir una xerrada informal, el resultat va ser un guirigall pràcticament intel·ligible.

211. Una colla d'animació de carrer que va néixer del GAT i La Cuca.

Traveria, membre actiu del GAT, que com el Josep Arribas treballava a Can Morató. “Va ser [un carnaval] molt sonat; (...) hi va participar tot el poble. (...) Segur que la tele ho té gravat”. (Video 1 min. 0:45- 1:30 i 50:00 – 51:00; video 2 min. 32:00 – 35:00 i video 3 min. 6:35 – 7:00)

Amb relació als cinefòrums, en Josep em confirma que eren tot un èxit. “Vam iniciar els cinefòrums quan no es feien enlloc (...) érem avantguardistes en aquesta matèria! El cinefòrum de Cardedeu es coneixia molt. (...) Venia gent de fora i comentaristes molt bons, (...) com el Miquel Porter⁽²¹²⁾, que era amic d'en Rodri i el Morató. A través [del Porter] portàvem tots els altres comentaristes, perquè no es tractava simplement de passar la pel·lícula, sinó que l'important era el fòrum. (...) Estaven a tope i hi havia molta participació. (...) Actuava el boca a boca... [és que], clar, abans no hi havia res més...”. (Video 1 min. 2:30 – 3:00 i min. 48:00 – 50:00 i video 2 min 13:50 – 15:45)

A més, les pel·lícules que es projectaven “no eren comercials. (...) Es passaven pel·lícules en versió original i subtítolades. Eren del Cine d'Art i d'Assaig. (...) Eren tota una innovació!”⁽²¹³⁾. Per passar-les, “les trèiem de la Filmoteca Nacional, del San Pablo Films i de Profilmar, que jo recordi... Quan ens trobàvem collats, demanàvem ajuda als aficionats del cine de Cardedeu, com per exemple el Josep Polls”. I és que, certament, als cinefòrums d'El Carrilet podies veure “pel·lícules que no s'havien vist a altres llocs, com per exemple Carros de Foc, que no s'havia vist ni a Barcelona i que es passà per amiguisme”. Algunes de les pel·lícules que en Josep recorda que van tenir més impacte van ser Ser o no ser, Carros de Foc, La vieja dama indigna i El maquinista de la general. (Video 2 min. 6:30 – 14:35)

212. Vegeu nota 79, pàg. 33.

213. Vegeu nota 74, pàg. 32.

Tan gran va ser l'èxit dels cinefòrums d'El Carrilet que en els seus inicis “el Morató i altres van muntar una mena d'associació de cinefòrums per passar-se les pel·lícules i donar suport a altra gent que en volia muntar un. (...) Els assessoràvem perquè vàrem ser els primers a nivell de cinefòrums”. Al final, el Josep deixa anar que “el Verdi és una còpia exacta del que va fer El Carrilet”, tot i que reconeix que tot està inventat. (Video 1 min. 42:25 – 43:30)

El Josep Arribas té molt bons records de la part infantil d'El Carrilet. “Has de tenir en compte que en aquella època no hi havia cap altra activitat per a la canalla”. La idea inicial del cine infantil era “fer alguna activitat per als nanos durant el cap de setmana, [ja que] no tenien res a fer després d'escola. He de dir que alguns pares s'ho van prendre com una guarderia i no era aquesta la intenció”. El Josep s'hi va entregar de valent: “durant la setmana treballava i el cap de setmana només em dedicava a El Carrilet”. El Josep ho feia “per voluntat, sense cobrar ni un duro; perquè m'agradava molt”. (Video 2 min. 0:30 - 2:00)

Pel que fa al finançament de les pel·lícules, el Josep m'explica que “es cobrava una entrada, de 10 a 15 ptes., que cobria lo just per pagar la pel·li”. A més, el bar, del qual s'encarregava ell, “era tot a preu de cost. “Si recaptàvem més diners, es guardaven i al final de temporada fèiem net portant gent important a la festa final, com Els Comediants, el Xesco Boix, l'Orquestra Girasol. Per fer-ho més barat per a la canalla es feien vals de descompte per a les botigues (...) [A més], les famílies nombroses tenien facilitats”. El que tenien molt clar era que “si un nen no podia pagar, entrava igualment al cine. Nosaltres no ho fèiem com a negoci, ho fèiem com una activitat per a la canalla”. El Josep també m'explica que per finançar la propaganda es buscaven patrocinadors locals, i que pel tema local no s'havien de preocupar mai; “no vam tenir mai cap problema amb l'Església, [que era] qui ens deixava el local”. Per altra

Cartell de festa de fi de temporada d'El Carrilet, 1979.

Font: Josep Arribas

banda, el Josep remarca que s'ha de tenir en compte que “abans no era com ara. Abans buscàvem les associacions, l'amiguisme sense interès especulatiu. Vull dir que, per exemple, si jo coneixia un ceramista el cridava perquè vingués o demanava a un xocolater una xocolatada per a la canalla. Clar, buscaves aquell que et podia ajudar”. (Video 1 min. 1:30 – 2:30 i video 2 min. 19:00 -23:00 i min 38:30 -39:45)

Així és com van aconseguir dur a terme les mil i una activitats que El Carrilet va organitzar. A més, cal fer palès que quan Anexa⁽²¹⁴⁾ començava utilitzava El Carrilet com un espai de prova dels artistes que més tard produiria. D'aquesta manera, es va aconseguir portar un espectacle d'Els Comediants. Una de les actuacions més recordada pel Josep va ser la del Xesco Boix. “Era una persona magnífica. Ens va venir a veure'ns abans d'actuar per conèixe'ns i ens va dir: si em lloga l'Ajuntament, un preu, però per a vosaltres, de franc. I això em va xocar. Em va doldre molt la seva mort. (...) És qüestió d'agrair

214. Productora teatral creada el 1978 pels membres actius del GAT Toni Albadalejo i Toni Coll. Vegeu pàg. 123.

a totes aquelles persones [que van col·laborar desinteressadament], perquè van aportar el seu granet de sorra al projecte d'El Carrilet". Les activitats per a la canalla organitzades per El Carrilet van durar fins a mitjans dels vuitanta. (Video 1 min 34:40 – 36:00 i video 2 min. 29:20 – 30:40)

Els anys viscuts amb El Carrilet han estat un experiència "molt positiva i enriquidora" per al Josep. I no només per a ell, "jo crec que el poble en té molts bons records, sobretot els [que avui dia són] pares i avis en van poder gaudir. Va ser molt maco. Vàrem fer una tasca molt important, com la de la RTVC. Deixar perdre El Carrilet va ser un cop molt fort per a mi i per al poble. (...) Vaig estar molts anys en El Carrilet i quan els meus fills en podien gaudir, vam haver de plegar... És l'única recança que em queda. Em vaig sacrificar, però em va encantar i ho continuaria fent".

(Video 2 min. 36:00 – 37:30 i video 4 min. 0:30 – 0:50)

En Josep també va participar amb La Cuca de Cardedeu i en va gaudir molt de les cercaviles: "Això va ser perfecte, vaig estar a sota i tot. Et puc parlar de La Cuca com de mi mateix. La idea va ser d'en Rodri, íntim amic meu; el projecte, dels Castells i l'activitat, del GAT amb la col·laboració d'El Carrilet". L'impacte que va tenir a Cardedeu va ser tan fort que "fins i tot la dona d'en Rodri va muntar una botiga per a nens anomenada Cuca". I és que, tal com diu en Josep, "La Cuca era una cosa que no la movia el GAT, la movia tot un poble". De fet, la gràcia rau en aquest punt: "era apte per a totes les edats (...) [i com que] tenia cent peus podia entrar-hi a sota qui volgués". En Josep recorda amb emoció les sortides amb La Cuca; "amb ella ens vam moure per molts pobles! El més llunyà on vam arribar va ser Omells de Na Gaia [a l'Urgell]. Aquí no hi havia diners pel mig, algun dinar o esmorzar, però res més. En qualsevol cosa que es feia sortia La Cuca i tota la parafernàlia: els capgrossos, els xanquers... [I és que] les cercaviles eren molt innovadores. Bé, modèstia a part, innovadora era tota l'activitat que fèiem!" (Video 1 min. 24:50 – 30:40)

La Cuca a Horta i a la plaça de Catalunya de Barcelona, 1977. Font: Arxiu GAT i Avui, 22-5-77

Una de les altres activitats que en Josep recorda amb una estima especial va ser la Cantata de Sta. Maria de Iquique que es va fer al Palau Municipal d'Esports de Granollers⁽²¹⁵⁾. Entre d'altres, hi van actuar els germans de la Violeta Parra i els Quilapayún. En aquest acte mu-

215. Es refereix al [concert homenatge a la Violeta Parra organitzat pel GAT el 17 de juny de 1977](#). [En línia] La Vanguardia, 16 de juny de 1977, pàg. 62. [Consulta 26.08.14]. Sobre aquest mateix concert en Josep Castells comentava que va ser l'últim d'aquest tipus que van organitzar. I en Toni Magrinyà, membre actiu del GAT durant aquells anys, a qui no he fet una entrevista en el sentit formal (gravació) però amb qui vaig estar xerrant en una trobada informal, em va comentar que els problemes en l'organització del concert van iniciar una crisi en el grup. Crisi que queda recollida en un document del mateix GAT del 1978.

sical, però alhora reivindicatiu, en Josep va participar en la pintada d'un mural contra la dictadura de Pinochet. En aquesta mateixa línia, "El Carrilet va passar la pell-li de Sta. Maria de Iquique, que no es podia fer, però bueno... i es van fer parlaments d'alguns exiliats de Xile. Aquest aspecte el movia el Jaume Rodri". El que també li va quedar gravat al Josep va ser el concert del Serrat al Cine Montserrat⁽²¹⁶⁾. (Video 1 min. 38:00 – 42:25)

A finals dels setanta, en Josep i els seus amics van formar el Cercle de Barbats⁽²¹⁷⁾, l'origen del nom del qual és bastant anecdòtic: "va sortir perquè els quatre que anaven al davant portaven barba. "Mitjançant el Rodri, [i els seus amics de Cadaqués], vam organitzar una sardinada i un concert d'havaneres a la plaça Sant Joan. Després van venir les afaitades al mig de la plaça, que es triaven per votació popular". En Josep m'explica que els Barbats van adoptar "el tarannà d'una colla d'amics que es trobaven i duïen a terme les seves idees. Així és com va néixer el club". En preguntar-li per les xerrades de personatges destacats d'aquell moment que van organitzar, m'explica que "eren activitats una mica més reivindicatives, es portava gent més política". Una de les xerrades que recorda amb més emoció va ser la de Montserrat Roig, que es va fer a Can Xurín coincidint amb un sopar. També recorda les trobades amb Xirinacs, íntim amic d'en Rodri. (Video 2 min. 17:40 – 18:15 i video 3 min. 0:00 – 5:35)

El Josep valora molt positivament aquells anys de joventut. "Em trobava bé amb el que feia. Jo pensava que en aquell moment hi havia un espai que s'havia de cobrir i a mi m'omplia cobrir-lo. [A més, teníem el] compromís de tirar endavant. (...) Jo no vaig iniciar res, però vaig estar darrere

216. Es refereix a un concert organitzat pel Xurín, els Castells i altres joves del poble abans de l'aparició del GAT.

217. Vegeu pàg. 51.

Pòster del Cercle de Barbats, 1979. En Josep Arribas és el segon de la primera filera. Font: Víctor Busquet

de tot. Els amics m'hi portaven. És la inquietud de fer coses que té cada individu. Que em cuidava del bar, bueno, algú o altre ho havia de fer..., enganxava programes, doncs a enganxar-los! La qüestió era moure's en aquella activitat. (...) Entrar en un entitat com El Carrilet em va ajudar molt. Hi aportes el teu granet de sorra i a canvi també reps molt. El que vaig rebre de la canalla no ho sap ningú. El que voldria és que algú fes de rei algun any; ho recordaria tota la vida. Veure aquella expressió, aquella innocència... no té preu i això m'ha omplert... (...) [Bé, doncs,] només dir que va ser una tasca molt maca i prova d'això és que encara continuo fent coses; en el poble estic intentant fer cine de barri i sempre estic disposat a ajudar i a col·laborar amb el que sigui". (Video 2 min. 18:00 – 19:00 i video 4 min. 0:00 – 2:25)

En preguntar-li pel que en queda, d'aquells anys tan actius culturalment, en Josep de seguida em respon: “són altres temps. Realment, però, es continuen fent activitats que en aquell moment omplien. Les AMPA, les Associacions de Veïns (AAVV), els esports... omplen aquell espai que El Carrilet cobria. Tot això no hi era abans. Estem parlant d'una època en què no hi havia res. Cada cosa té el seu moment”. (Video 4 min. 2:30 – 3:40)

Per acabar, en Josep fa una valoració general de la Transició: “veníem d'un període d'opressió. Però la Transició va ser lenta..., bé, continua sent lenta; és un estira i afliuxa. [A més,] es va vendre una imatge que no és”.

GAT Cardedeu		
Resum d'activitats equip GAT Temporada 1977 - 1978		
DATA	LLOC	TIPU D'ACTE I GRUP
11 i 12 d'Agost 15 d'Agost	Local Esbarjo Cardedeu	I Cursat de Màcares a càrrec de Joan Arangoel Cerca-vila inauguració Festa Major Col·laboració: Comissió Festa Major
16 Setembre	Cardedeu	Celebració Diada Nacional de Catalunya Col·laboració: Festejants
17 Setembre	Poble Nou	Cerca-vila amb La Cuca
12 Octubre	Figueras	Cerca-vila amb La Cuca
1 Novembre	Manresa	Cerca-vila amb La Cuca
5 id	Mataró	Cerca-vila amb La Cuca
6 id	Girona	Cerca-vila amb La Cuca
12 id	Granollers	Cerca-vila amb La Cuca
12 i 13 Novembre	Local Esbarjo	Organització i Festival de Màgia CEDAM
26 Novembre	La Roca	Cerca-vila amb La Cuca
27 id	Mataró	Cerca-vila amb La Cuca
Novembre i Desembre	Cardedeu	Treballem intensament en la Preparació dels Pastorets
6 de Gener	Local Esbarjo	Lts Pastorets i 12 representacions més
Febrer 1978	Premià	Cerca-vila amb La Cuca
4 de Març i 5 Maç	Local Esbarjo	Teatre: Grup Valencià - Els Carnestoltes - Societat Infantil de ombres X. nescues a càrrec de Montse Tinio
5 de Març	Local Esbarjo	Col·laboració: Caixa Pensions
11 de Març	Local Esbarjo	Teatre: -Plany en la mort de l'Enric Ribera- Col·laboració: Associació Personal Caixa P.
12 de Març	Pça. Joan Aina	Sessió de Manipulació a càrrec del italià Sergio Bini
18 de Març	Local Esbarjo	Joana Arnella i Rafael Sala Col·laboració: Associació Personal Caixa P.
19 de Març	Pça. Joan Aina	Espectacle de carrer a càrrec de Els Trobats
1 Abril	Local Esbarjo	Teatre: Teatre de l'Envelat amb «Josep» Col·laboració: Associació Personal Caixa P.
2 id	Mataró	Cerca-vila amb La Cuca
9 id	Vallès Hebrón	Cerca-vila amb La Cuca
15 id	Local Esbarjo	Teatre: Grup A - 71 amb «Pitarrades» Col·laboració: Associació Personal Caixa P.
16 id	Flix	Cerca-vila amb La Cuca
23 id	Cardedeu	Organització Diada de Sant Jordi Col·laboració: Associació Personal Caixa P.
29 id	Local Esbarjo	Jazz-flock a càrrec de Borne Col·laboració: Associació Personal Caixa P.

Document que recull la trepidant activitat del GAT l'any 1977-78. Font: Salvador Coll

1.07 ENTREVISTA A JORDI I JOSEP CASTELLS

ENTREVISTA EN FORMAT DIGITAL: DVD 1, CARPETA (07) Castells

FITXA PERSONAL

Nom	Jordi i Josep Castells i Planas	
Edat	67 anys	
Lloc de naixement	Cardedeu	
Professió	escenògrafs i constructors	
Entitats en què va participar:	membres dels Amics del Teatre de Cardedeu a finals dels seixanta, fundadors i membres molt actius del GAT, membres d'Òmnium cultural, col·laboradors d'El Carrilet, membres de l'Assemblea de Catalunya local l'any 77, col·laboradors de la Revista Missatge durant la Transició, fundadors i membres del Cercle de Barbats, fundadors i col·laboradors de la RTVC l'any 81. Avui continuen col·laborant amb els grups de teatre aficionat de Cardedeu.	

L'entrevista la vaig fer al seu magnífic taller d'escenografia de Sta. Agnès de Malanyanes el 03/07/2014, on em va rebre molt amablement tota la seva família. Abans de l'entrevista gravada, vaig fer una xerrada amb en Josep Castells a principi de juny per situar-me en el tema. Jo coneixia els Castells del poble i pels meus pares, però mai hi havia mantingut una conversa amb cara i ulls. Així que va ser un plaer entrevistar-los. M'ho vaig passar molt bé escoltant com explicaven amb emoció totes les mogudes culturals que havien organitzat a Cardedeu i crec que ells també la van gaudir. L'entrevista la vaig començar només amb en Jordi Castells per una qüestió de feina, més tard, en Josep Castells s'hi va afegir. Personalment, agraeixo molt la bona

predisposició i, alhora, la seriositat que han mostrat envers el meu treball. Després de l'entrevista, em van convidar a col·laborar amb les seves nêtes en un tasca de jardineria i, fins i tot, em van oferir quedar-m'hi a dinar; era com si ens coneguèssim de tota la vida! També valoro molt positivament aquesta entrevista, ja que tots dos germans van ser personatges claus per al GAT. De fet, tothom me'ls identifica com l'Alma Mater⁽²¹⁸⁾ de l'entitat i de bona part de les mogudes d'aquells anys. A més a més, són un clar exemple de membres del

218. Sobre això, en Jordi Castells comenta: “quan estàs en un col·lectiu et sembla que tothom fa bullir l'olla, però el temps et va posant les coses al seu lloc i al final es reconeix un lideratge”.

GAT que han acabat esdevenint professionals de l'àmbit teatral, en aquest cas: escenògrafs teatrals d'alt renom. Moltíssimes gràcies, Jordi i Josep, sou un encant!

Per començar, en Jordi em comenta que des de petits van assistir a les representacions dels Amics del Teatre de Cardedeu, una branca que surt de l'Agrupació Coral, ja que el seu pare hi estava implicat; “l'Esbarjo va ser el nostre referent”⁽²¹⁹⁾. En preguntar-li per les Talaies⁽²²⁰⁾ que organitzava als anys seixanta l'Associació Parroquial de Joves (APJ), “una revista parlada en què es feien esqueixos teatrals, musicals i poètics”, en Jordi m'explica que els “va agradar molt el format perquè hi cabia de tot”. Per això, els primers anys el GAT continuà fent-les, encara que no estiguessin vinculades a l'Església. “Moltes vegades jo crec que aquest tarannà que hi ha Cardedeu és perquè no ha deixat mai d'haver-hi aquest pòsit: (...) sempre s'han fet coses, en els fons hi ha com una solera que s'ha mantingut.” Una de les primeres activitats que en Jordi Castells va iniciar, juntament amb el seu germà, el Salvador Coll, el Joan Viure i altres, va ser la Cavalcada de Reis de Cardedeu⁽²²¹⁾: “pràcticament no n'hi havia enlloc”. (Video 1 min. 0:15 – 7:30)

Segons en Jordi, “el primer muntatge que fem com a GAT és El Petit Príncep”, el 1969. Ara bé, el programa d'aquesta obra està signada amb el nom Amics del Teatre de Cardedeu. Segurament, la recorden com l'inici del GAT perquè “per a nosaltres va ser un triomf espectacular, (...) si, fins i tot, vam fer un bolo a Granollers”. En parlar-li de la confusió referent als noms, en Jordi m'aclareix que les primeres obres de teatre⁽²²²⁾ “no eren encara ben bé el GAT. Hi va ha-

219. Vegeu nota 57, pàg. 25.

220. Vegeu les entrevistes a Carles Gesa, pàg. 98, i Ramon Ballart, pàg. 87.

221. Vegeu l'entrevista a Josep Arribas, pàg. 101.

222. *El Petit Príncep* (1969), el *Diari d'Anna Frank* i *Nadal Avui* (1970).

Cartell d'una de les Talaies organitzades pel GAT. Font: Arxiu GAT

ver un moment que estàvem a cavall entre el Grup d'Amics del Teatre i el GAT.” Així doncs, d'aquesta frase dedueixo que el Grup d'Amics del Teatre surt del grup teatral de la Coral, els Amics del Teatre de Cardedeu, ja que “érem la branca més jove i més inquieta. Els altres [membres dels Amics del Teatre de Cardedeu] tenien altres criteris. [A més,] ens agradava una altra manera de fer teatre. De cop i volta es produeix una escissió [en el Grup d'Amics del Teatre]”. D'aquesta divisió, s'acaben definint, entre l'estiu del 1971 i del 1972, dos grups nous: el GAT i l'ATAC. Al final, en Jordi conclou que “els trencaments no són gaire radicals”; són un procés. (Video 1 min 9:00 – 10:40)

Pel que fa al tipus de teatre que el GAT va desenvolupar, en Jordi em comenta que no van fer un teatre convencional, tradicional; “nosaltres érem molt més inquiets en aquest aspecte”. En són un exemple les obres *La Terra es belluga* (1971) i *Guillem Tell* (1974), de les quals destaca la seva significació política. De *La Terra es belluga*, en Jordi narra amb passió l'argument de l'obra: “era una mica posar en solfa tot aquest món controvertit d'un home que

Cartell d'una de les Talaies organitzades pel GAT. Font: Arxiu GAT

té la veritat absoluta, però que l'Església li nega, el poder civil li nega i que, malgrat tot, després d'estar condemnat, ell diu: eppur si muove (i tanmateix, es mou)”. En aquesta època, el GAT va mantenir una relació molt bona amb en Xavier Fàbregues, l'estudiós de teatre català més rellevant del segle XX i molt vinculat a la cultura popular tradicional. Tot i que no feien teatre tradicional, el GAT no va perdre el contacte amb les tradicions populars. En són un exemple les diverses versions, agosarades, d'Els Pasotrets⁽²²³⁾. D'aquestes, en Jordi destaca Els Pasotrets, un invent creat pel GAT, “que va indignar molt el gruix conservador del poble perquè era una mena de paròdia d'Els Pastorets; una astracanada tipus vodevil. Ens vam divertir molt”. A més, també menciona l'adaptació brillant d'Eduard Delgado⁽²²⁴⁾ d'Els Pastorets de Pitarra, que el GAT va posar en escena durant dos anys sota la direcció teatral de Frederic Roda i que anys més tard es va estrenar al Mercat de les Flors de Barcelona amb actors professionals⁽²²⁵⁾ “amb una posada en escena absolutament brutal, però recordant molt la que havíem fet nosaltres.

223. *Nadal Avui* (1970), *Els Pasotrets* (Nadal del 1976), *Els Pastorets* (Nadal del 1978, 1979 i 1982) i *No serà tant* (Nadal 1985).

224. De l'Eduard Delgado, en Jordi explica que havia estat un corresponsal de ràdios estrangeres, un saví i un bon amic seu.

225. Es refereix a la producció dirigida per Frederic Roda al Mercat de les Flors el Nadal del 1992-93. Vegeu nota 121, pàg. 46.

En Josep Castells a Els Pasotrets, 1977
Font: Arxiu GAT

(...) Totes aquestes obres s'estrenaven a l'Esbarjo i mai vam tenir massa problemes amb l'Església. Un capellà té una formació sòlida i nosaltres tampoc érem gent desequilibrada, tot i que se'ns havíem adjudicat moltes coses...”. A més, El GAT i l'ATAC van fer un pacte per compartir l'Esbarjo durant les festes de Nadal. Per últim, en Jordi m'explica que el GAT va col·laborar amb altres grups teatrals, sobretot amb els de Granollers, el T.A.C. i Plats i Olles. (Video 2 min 17:40 – 23:50)

Pel que fa a l'adopció del nom del grup, GAT, en Jordi m'explica que el gat és “l'animal lliure per excel·lència, que circula molt més de nit, que té un vida molt més independent que no pas un gos, que no fa soroll... Te'l trobes a tot arreu. No saps mai si hi és o no hi és, però sempre és allà. Nosaltres érem una mica així. Fèiem teatre, música, exposicions, cercaviles...”. (Video 1 min 11:20 – 12:20)

En preguntar-li per l'esperit de finals dels seixanta i principis dels setanta, en Jordi em fa un repàs de l'ambient que alguns joves van viure en aquell moment. Era l'època dels grans festivals que “enlluernaven” tot el jovent, com el de Woodstock⁽²²⁶⁾ i l'estatunidenc

226. Famós festival de música folk-rock que, com el de l'Illa de Wight, va tenir lloc l'estiu del 1969.

de Newport. “Nosaltres seguíem tot això; escoltàvem emissores que poca gent escoltava, com Ràdio Luxemburg; (...) escoltàvem discos dels Kings, els Rolling, els Beatles... que moltes vegades venien de contraban. Sempre vam estar molt al dia”. Segons en Jordi, aquests discos els portava el Joan Grífols, a qui identifica com el motor de coneixement musical del GAT. “Nosaltres sabíem perfectament del moviment folk, per això muntem el 1970 la Primera Nit de Folk, perquè això ja estava a l'aire. (...) De festivals de música a l'aire lliure n'hi havia molt pocs, molt pocs⁽²²⁷⁾. (...) Bob Dylan, Joan Baez, Pete Seeger... ja feia temps que cantaven. Era un tipus de música que a nosaltres ens arribava molt bé. Era el temps de la Guerra del Vietnam i, és clar, només es parlava d'aquesta guerra i hi havia molta contestació als Estats Units. Eren temps de grans moviments d'alliberament i de crits de llibertat, els negres americans, la mort de Luther King...”. En aquest marc, el 1970 va néixer la Primera Nit de Folk organitzada pel GAT. “És que van passar moltes coses i si tu en tenies consciència no en podies ser aliè. Ostrés, tu feies coses dins de les teves possibilitats... que era muntar un concert de cançó folk amb les cançons del Seeger traduïdes al català, vinga i tant!” I és que els joves del GAT sentien que “estaven presents en la línia del món jove i compromès” del moment, “tot i que no n'eren conscients fins que arribava la Guàrdia Civil per controlar les Nits”. (Video 1 min. 12:10 -13:10 i video 2 min. 0:15 – 1:30 i 4.00 – 8:50)

227. Cal dir que els festivals de masses a l'aire lliure eren una novetat molt recent apareguda als EUA el 1967 (Monterrey) i el Regne Unit el 1968 (Hyde Park). Però gratuïts van ser-ho només els de Hyde Park i el Camden free concerts des del 1968, i el Cambridge free festival i el Beckenham free festival, des del 1969. *The Archive* [en línia]. [Consulta 24.07.14]. A Espanya es va organitzar un festival folk a la Ciutatella de Barcelona el 1968. PRADES, M: *Un toc de Rock* [en línia]. [Consulta 24.07.14]. Però el primer festival a l'aire lliure que va durar tota una nit i fou gratuït va ser la Primera Nit de Folk de Cardedeu (1970).

En Jordi Castells i en Salvador Coll conversant amb els periodistes Gabriel Jaraba, d'Orífama, i Lluís Crous, de Mundo Joven, en la II Nit de Folk, el 1971. A la dreta, Joan Ramon Mainat. Font: Arxiu GAT

Per fer difusió de la Nit de Folk del 1970, els joves del GAT van a l'Aplec de Matagalls⁽²²⁸⁾. “Allà es trobava diferent tipus de gent (...) [units] en un acte de reivindicació catalanista. Era una acampada, amb nois i noies junts; era un espai de llibertat absoluta”. (...) Les primeres Nits es muntaven amb una sabata i una espartenyia⁽²²⁹⁾. (...) però nosaltres ho fèiem i amb ganes. (...) tot era molt altruista”. En Jordi Castells fa una comparació amb les Sis Hores de Canet⁽²³⁰⁾: “Allà amb mitjans i aquí, sense”. (Video 2 min. 1:50 – 2:50, 8:50 – 10:00 i 28:00 -29:00)

En la Primera Nit de Folk es va celebrar una missa folk als Pinetons. “Nosaltres no hem sigut mai missaires. (...)”

228. Vegeu el document a la pàg. 41.

229. En una notícia publicada a La Vanguardia el 2 de setembre de 1972 en relació amb la III Nit de Folk i II Nit de Jazz, s'explica que el GAT organitza “dos espectáculos al aire libre que en caso de mal tiempo, tendrán efecto en el Esbarjo, y, además, completamente gratuitos, pues los jóvenes organizadores del elenco *Amics del Teatre* sufragan los gastos con la venta de insignias, recuerdo de la villa, confeccionados por ellos mismos, y de bocadillos y bebidas.” COMAS, P.: “*Nits de Folk i Nits amb Jazz*” [en línia]. La Vanguardia, 2 de setembre de 1972, pàg. 26. [Consulta 24.07.14].

230. En Joan Ramon Mainat, l'*Alma Mater* de les Sis hores de Canet i el Canet Rock, va ser present a la II Nit de Folk de Cardedeu un mes abans d'iniciar el seu projecte a Canet, tal com queda registrat en la fotografia d'en Salvador Coll d'aquesta mateixa pàgina.

Vam acabar amb l'Església franquista, no ens interessava per res. Quan vam fer la mili, vam acabar amb els militars. [Però,] havies de fer concessions perquè dins del grup hi havia gent de tota mena. Hi havia gent que ho volia fer i ho feien”. (Video 2 min. 2:45 – 4:00)

En preguntar-li com van aconseguir els permisos per a dur a terme les activitats del GAT en els últims anys del franquisme, en Jordi em comenta que, tot i que no es van escapar de la censura, els van aconseguir gràcies a l'aval de l'Ajuntament. “El senyor Mas ha estat l'alcalde més actiu culturalment dels que hi hagut mai”. (Video 1 min 7:30 – 7:50 i video 2 min. 10:50 – 12:10)

Paral·lelament, a les Nits, alguns joves del GAT, capitanejats pel Morató, funden El Carrilet. “Érem tots una mateixa colla i els interessos que teníem també”. Abans de la creació d'El Carrilet, en Jordi recorda que havia assistit a sessions de cinefòrum a casa d'en Morató amb pel·lícules “totalment prohibides que estaven censurades, (...) com el *Acorazado Potemkin*, d'Eisenstein, i *El séptimo sello*, de Bergman”. (Video 2 min. 15:00 – 17:00)

Després de l'èxit de les primeres Nits de Folk, el GAT va ampliar els seus horitzons i va organitzar les Nits de Jazz. Excepte els concerts al “Jamboree i al Jazz Cava de Terrassa, era l'única oportunitat per a molta gent d'escoltar jazz”. A mesura que les Nits van anar avançant i creixent, el GAT va poder portar-hi músics i artistes més destacats amb els diners que havien recollit en les activitats que feien durant l'any, tot i que també es va haver de cobrar entrada per a les Nits. Totes aquestes mogudes, el Jordi les va viure “amb entusiasme, ganes, il·lusió i amb sensació d'èxit. [Tot això] nosaltres ho fèiem fora d'hores; treballàvem de les vuit del matí a les set de la tarda i [després de sopar] ens trobàvem amb els amics i ho organitzàvem tot. Ens hi quedàvem fins a les dues o les tres”. (Video 2 min. 7:40 – 10:40 i video 1 min. 1:20 – 2:00)

En Jordi també em comenta que tot això del GAT no va ser ben vist per alguna gent del poble. Hi va haver una “campanya de descrèdit (...) amb molts anònims. (...) Ens adjudicaren tots els penjaments que ens podien adjudicar, (...) perquè [deien que] allà hi havia sexe, drogues i rock and roll”.⁽²³¹⁾ (Video 2 min. 7:00 – 8.00 i video 3 min. 11:20 – 12:00)

En aquest moment d'embranchada del GAT, van proposar-se d'organitzar un gran concert just després de la mort de Franco, el desembre del 1975. Van programar Maria del Mar Bonet, Pi de la Serra, Ovidi Montllor i Lluís Llach. L'actuació d'en Llach, però, va ser prohibida⁽²³²⁾. Com que “a Cardedeu no hi havia un local per fer una cosa d'una certa magnitud”, es va decidir fer el concert al Palau d'Esports de Granollers. L'acte, presentat pel Jaume Rodri⁽²³³⁾, “va tenir una certa transcendència. (...) Era un moment apoteòsic”. Es va fer sonar una cançó gravada d'en Llach. Segurament per això, el Jordi Castells va rebre una notificació de la Guàrdia Civil. Per sort, l'alcalde Viure els va avalar. En Jordi recorda que “al cap de poc temps se'n fa un a Barcelona⁽²³⁴⁾ i té una transcendència política brutal”. Per últim, valorant aquest moment, en Jordi em comenta que “ho fèiem perquè teníem ganes de servir al país, donar veu i vot a molta gent, fer-los participar...”. Tot i que m'aclareix que “mai hem tingut una ànima política, en el sentit de comprometre'ns amb cap partit polític”. En Jordi Castells va viure aquell concert d'una manera especial perquè “estàvem tancant un cicle”. (Video 2 min 24:00 – 31:00)

231. Vegeu el document a la pàg. 158. Sobre això és molt interessant l'escrit de Víctor Busquet al programa de mà de *Gatades* del 1980.

232. Vegeu nota 113, pàg. 43.

233. Jaume Rodri no recordava aquest acte. Tot i això, existeixen unes fotografies que documenten que ell va fer la presentació de l'acte. Vegeu la fotografia a la pàg. 147.

234. Es refereix als tres concerts de Lluís Llach del gener del 1976 al Palau d'Esports de Montjuïc, amb una assistència de més de trenta mil persones.

A partir del 1976, el GAT emprèn un nou rumb: s'acaben les Nits de Folk, però se celebren encara algunes Nits de Rock i les Nits de Jazz prenen un caire més professional. A més, neix la cercavila de La Cuca que portarà el GAT a actuar arreu de Catalunya.

“La Cuca neix com tantes altres coses: a tot Catalunya hi va haver un moviment de reivindicació de la cultura popular catalana, de crear elements festius nous que no fossin els oficials. Dins d'aquest panorama genèric català se'ns passa pel cap fer la llegenda de St. Jordi (...) amb un rerefons polític, [escrita pel Francesc Puigaut i en Jaume Rodri]. El drac a abatre era la dictadura feixista que havia sotmès els nostres pares i amb el qual nosaltres també ens havíem trobat.”. El drac és La Cuca gegant, on caben més de cent persones movent el seu cos. Així doncs, tal com diu el Jordi, “és un element molt participatiu”⁽²³⁵⁾. Amb La Cuca, els joves de Cardedeu van participar en una munió d'actes populars organitzats pel Congrés de Cultura Catalana. “En aquell moment, aflora i surt al carrer, de cop i volta, la reivindicació que havia estat soterrada. S'havia de normalitzar tot: la llengua, els noms dels carrers... Les cercaviles eren una excusa i servien per arrossegar molta gent i fer-los participar”. N'és un exemple, la cercavila que es va fer a Cardedeu l'abril del 1977. D'aquesta moguda, els més joves del GAT van crear un grup d'animació infantil amb gegants: Els Papasastres, el promotor del qual va ser en Lluís Traveria. (Video 2 min. 32:00 – 39:00)

En l'àmbit teatral també es va produir un canvi, “es va emprendre un nou camí amb consciència”. En la segona

Fotografies de la cercavila de La Cuca l'abril del 77 a Cardedeu. Font: Arxiu GAT

meitat dels setanta, el GAT organitza cursets teatrals amb directors joves de renom, com en Bozzo, Joan Ollé i Frederic Roda⁽²³⁶⁾. “Volíem aprendre i créixer en aquest ofici. Per aprendre havíem d'estirar dels qui en sabien. Volíem aprendre perquè volíem iniciar el camí de la professionalització. D'aquí han sortit actors, il·luminadors, tècnics de teatre... i nosaltres mateixos”⁽²³⁷⁾. En aquest punt, en Josep Castells s'introdueix a l'entrevista i afegeix que el GAT va ser una “entitat en què la vocació s'acabà convertint en la professió”. El programa de mà de la representació d'Els Pastorets del 1978 és un exemple gràfic del que va succeir amb el GAT. De les 31 persones involucrades en el projecte 16 han acabat esdevenint professionals relacionats amb el món de les arts i l'espectacle⁽²³⁸⁾. (Video 3 min. 4:30 – 8:45)

A finals dels setanta neix de la mà d'en Rodri i dels Castells el Cercle de Barbats. Per als Castells “en Rodri és un puntal intel·lectual a Cardedeu”. El Cercle de Barbats,

236. Vegeu nota 127, pàg. 47.

237. Sobre això, vegeu l'entrevista a Toni Albadalejo, pàg. 117.

238. Vegeu el document a la pàg. 50.

235. L'any 1976 neix amb força el moviment del teatre al carrer, sovint lligat als moviments reivindicatius. Els Comediants tot just van fer un gir al seu teatre i van crear un espectacle d'animació de carrer, estrenat al Canet Rock del 1975. Però és ben possible que La Cuca de Cardedeu fos un dels primers grups de teatre de carrer de Catalunya, tot i que no se li reconeix el mèrit en la bibliografia. Vegeu nota 134, pàg. 49.

Fotografies de la cercavila de La Cuca l'abril del 77 a Cardedeu. Font: Arxiu GAT

que funcionava de manera assembleària i agrupava, teòricament, els joves barbuts del poble, organitzava sopars i xerrades de nivell cultural alt. Van portar personatges com Antoni Tàpies, Montserrat Roig, Joan Brossa... Tanmateix, els Castells ho expliquen recordant-ho com unes trobades d'amics. En Josep m'explica una anècdota divertida i interessant alhora: “un dels primers referèndums que es va fer a Espanya després de la mort d'en Franco el vam fer nosaltres per escollir el president del club”, el qual un cop escollit era afaitat públicament el dia de carnestoltes. (Video 3 min 0:30 – 3:30)

Els Castells també van participar en la fundació de Radio Televisió Cardedeu (RTVC). Tots dos germans tenen una valoració molt positiva d'aquest fet i consideren que “RTVC va ser un model de referència diferent a totes les teles que s'han creat a Catalunya. (...) Ha prevalgut la idea que amb la tele ningú havia de fer negoci, que havia de ser una cosa de grup, assembleària. [El projecte] s'ha aguantat fins ara amb la mateixa filosofia que va arrencar”. (Video 3 min. 12:20 – 15:00)

A principi dels 80, el projecte del GAT es va anar diluint. “Les coses s'acaben, es desgasten”. Els Castells

ho relacionen amb el naixement de RTVC el 1981. Però l'últim espectacle que tinc documentat del GAT va ser No serà tant (1985), una representació del poema de Nadal de Josep M. de Segarra. La importància del GAT queda recollida en la frase d'en Jaume Rodri escrita al programa de mà de l'obra Gatades: “El dia que hom comenci a escriure la veritable història de la cultura popular de la dècada dels anys setanta a Catalunya, ocuparà les primeres i més significatives pàgines, tothora sembrades pel nom d'un grup: el GAT”. Sobre això, en Josep comenta que “vàrem ser un referent, segur”⁽²³⁹⁾, i en Jordi amb modèstia hi afegeix: “Mal ens està dir-ho, però sí, un cop passat tot el temps, reconeixes que realment vam ser capdavanters amb moltes coses. [Tot i que] ho fèiem d'una manera modesta, [suposo] que per això moltes queden diluïdes i casolanes”⁽²⁴⁰⁾. (Video 3 min. 6:40 – 9:00)

Per als Castells l'experiència amb el GAT ha estat molt “enriquidora, un punt important per arribar a ser qui som com a persones” i creuen que de tot allò “queda aquest Cardedeu que tenim avui, actiu i amb una energia i projecció importantíssima. S'omple el CECUCA, el Tarambana, l'Esbarjo-Verdi... clar, potser, els que van al Verdi són els nens que van anar a El Carrilet... Cinc grups de teatre, d'on surten? (...) La història és una mica cíclica... Molta gent ve a Cardedeu per tots aquests moviments...”. (Video 3 min. 15:40 – 22:00)

Per últim, en preguntar-los sobre la seva opinió envers el procés històric de la Transició, tant en Jordi com en Josep contesten a l'uníson: “Ara que pots fer valoracions a llarg termini, [ens sembla] una chapuza. Ens van fer creure que navegàvem en un mar d'oli i no era així”. (Video 4 min. 2:00 -3:00)

239. Vegeu nota 133, pàg. 49.

240. Certament, mirant la història del GAT trobem diverses situacions en què el GAT ha estat pioner a Catalunya o, fins i tot, a Espanya, tot i que mai ningú els ha reconegut el mèrit. En són un exemple la Primera Nit de Folk, les cercaviles de La Cuca o la participació en la creació de RTVC. Vegeu nota 134, pàg. 49.

Cartell de la 8a Nit amb Jazz, 1979 Cardedeu. Font: Arxiu GAT

Actuació de Carrie Smith a la X Nit amb Jazz de 1981.
Font: Arxiu GATRosa Vila i Josep Castells a Gatades, 1980.
Font: Arxiu GATEls joves del GAT muntant una escenografia a la plaça de l'Església de Cardedeu per a la representació de Terra Baixa.
Font: Arxiu GAT

1.08 ENTREVISTA A TONI ALBADALEJO

ENTREVISTA EN FORMAT DIGITAL: DVD 2, CARPETA (08) Albadalejo

FITXA PERSONAL

Nom	Toni Albadalejo
Edat	57 anys
Lloc de naixement	Barcelona. Arriba a Cardedeu el 1971.
Professió	director d'Anexa, empresa de produccions teatrals.
Entitats en què va participar:	membre actiu del GAT, col·laborador de Ràdio Televisió de Cardedeu (RTVC) i fundador i actual director d'Anexa.

L'entrevista la vaig fer a casa seva, al jardí d'una masia preciosa de Sta. Agnès de Malanyanes el 27/07/2014. El lloc era molt i molt confortable i va permetre que l'entrevista fluís naturalment. A més, la dona del Toni Albadalejo, l'Agnès Mans, que també va participar activament en la segona etapa del GAT, em va oferir un suc de llimona natural molt refrescant. En destaco especialment la boníssima predisposició de tots dos alhora de compartir els seus records de joventut amb mi; ho feien amb total confiança, com si ens coneguéssim de tota la vida. De fet, quan el meu pare em va venir a buscar vam descobrir que de jove en Toni s'havia fet amb uns quants dels Alegre. També cal dir que es van prendre l'entrevista seriosament, alhora sense deixar de passar-nos-ho molt bé, ja que l'actitud teatral del Toni va ajudar a crear un bon ambient. A més a més, van buscar documents i fotos d'aquells anys per deixar-me'ls i comentar-los durant l'entrevista, els quals han estat d'un gran ajut per al treball i els ho agraeixo moltíssim. D'aquesta entrevista en tinc un record molt bonic i crec

que ells també van gaudir tant com jo. En acabat, en Toni Albadalejo em va comentar que s'ho havia passat bomba fent l'entrevista, ja que li havia permès recordar amb més precisió aquells anys tan especials per a ell. També em va recalcar que només amb la història del GAT ja tenia el meu treball i és que, certament, el GAT va fer tantes i tantes coses, i tantes d'innovadores, que definitivament ha d'ocupar una bona part del treball. Vaig passar un matí molt entranyable. Moltíssimes gràcies, Toni i Agnès, sou un encant.

En Toni Albadalejo va néixer el 1957 a Barcelona en el si d'una família treballadora i nouvinguda. No va ser fins als catorze anys que es va traslladar a viure a Cardedeu. El seu pare treballava en una fàbrica de paper de vidre i com que "el 1971 es va produir una descentralització de les fàbriques de Barcelona i les fàbriques van marxar als pobles, [la del meu pare] va anar a petar al polígon industrial de Cardedeu i, és clar, es va emportar tota la família". En preguntar-li per la integració a Cardedeu, em

L'Agnès Mans; la Maitè Gumà, de la "colònia"; Jaume Lloreda; Josep Buitrago i Teresa Icart, col·laborant en una de les últimes Nits de Jazz. Font: Arxiu GAT

comenta que, "[tot i ser] moments de transició, la gent de poble era molt de poble", molt tancada. "La meua família era castellanoparlant i al principi, ostres, no hi havia manera. Però, va durar molt poc [aquesta situació] (...) perquè gràcies a la meua forma de comportar-me de seguida vaig aprendre el català i em vaig apuntar a un bombardeo, així que de seguida em vaig integrar". I és que tal com en Toni puntualitza, la integració, en general, "no depèn de la gent que t'ha d'acollir, sinó del que arriba i s'ha d'integrar". Ell tenia molt clar que la integració era una qüestió de voluntat i que no valia esperar que la sort caigués del cel, per això deia: "Ei, sóc aquí i vull ser dels vostres". Per al Toni, els primers anys a Cardedeu van ser fantàstics i de seguida va arribar a formar part del "grup de lideratge de Cardedeu", on hi havia la Paqui Mas, la Mercè Mas, l'Anna Icart..., "l'elit de Cardedeu; els coneixia tot el poble! Érem molt actius i ens divertíem en un to sa". (Vídeo 1 min. 0:00 – 1:20 i vídeo 2 min. 0:00 – 2:15)

En aquells moments, "els Castells, els més grans del GAT, organitzaven, juntament amb en Grífols i el Valentí de Terrassa⁽²⁴¹⁾, les Nits de Folk i de Jazz de Cardedeu. Era una feïnada i, és clar, anaven desbordats. Així que els Castells ens van proposar donar un cop de mà amb el bar". D'aquesta manera, la colla d'amics del Toni va col·laborar amb les Nits. L'Agnès va entrar al GAT enganxant cartells i d'allà va passar a ser "la jefa del bar de les Nits, arromangant-se, [des d'aleshores] sempre estava ajudant al darrere". El Toni el "van descobrir netejant una barra de Coca-Cola. (...) [Suposo que arran] dels meus ànims i ganes de fer-ho bé, la gent s'hi va fixar. (...) A partir d'aquí, em van oferir de participar en el GAT i, como no, endavant, yupi! Així és com vaig començar, [als disset anys]. Per això, les petites coses són molt importants [i, sobretot,] per a la gent jove com vosaltres". En aquesta línia, em remarca: "l'oportunitat te l'has de buscar tu. No et vindrà, ningú te la regalarà. La meua oportunitat va ser netejar una barra de bar; (...) les coses són fàcils". El que va empènyer el Toni a participar al GAT van ser les ganes de "parlar amb la gent, fer coses, organitzar activitats, sentir-me bé... (...) Hi vaig entrar per la pell, per les sensacions. (...) [Abans tot això] no formava part del meu món. No havia anat mai al teatre, ni a concerts ni res". (Vídeo 2 min. 2:15 – 6:35 i min. 32:00 – 33:00)

En preguntar-li què els portava a organitzar totes aquelles Nits, en Toni inicia el seu comentari contextualitzant-ho: "érem una gent, era una edat, era un moment en què estàvem canviant el món. Ningú ens va assenyalar amb el dit, "tu, tu y tu vais a canviar..." No, formàvem part d'aquest canvi: gent per tot Catalunya, potser milers, tres mil o dos mil, en petits grups, proposàvem altres maneres de treballar". Tenint en compte que el

241. Es refereix a Valentí Grau, fundador de la Jazz Cava d'Amics de les Arts i de les Joventuts Musicals de Terrassa (JJ.MM).

Fotografia de la Nit de Jazz de 1980. Font: Arxiu GAT

franquisme encara no havia acabat, "organitzar un concert lliure i obert ja era molt, perquè només n'hi havia o de missa o de guitarra clàssica. Imagina't, [organitzar-ne] un de jazz, que venia d'Amèrica i era llibertat! En aquell moment, teníem ganes de canviar el nostre món. [Ara bé,] no érem polítics, però si que érem conscients que formàvem part d'un grup que estàvem units per fer coses per canviar. (...) No teníem cap doctrina, ni seguïem cap partit. (...) Al GAT, tots hi fèiem de tot. Hi havia un grup més tècnic, uns altres que s'encarregaven de portar la gestió, els cartells, i muntar i desmuntar, i els altres actuaven. Teníem una organització molt natural, del tipus: tu pa qué sirves? Doncs, tu fes això, o a mi no m'agrada això, doncs no ho facis. Amb això vull dir que era com una selecció natural. Tots vam trobar el nostre lloc i hi estàvem molt bé." (Vídeo 2 min. 6:35 – 8:00 i 14:15 – 15:05)

La filosofia del GAT era tan simple com "passar-nos-ho bé; treballant i sense cobrar, cuidao, fent coses, però sobretot passant-nos-ho molt bé!". Un exemple d'aquesta filosofia de passar-s'ho bé la trobem en l'intercanvi d'espècies que van organitzar durant Els Pastorets del 1978.

S'anunciava així: "A diferència de les representacions que fins ara hem fet, aquesta tindrà una característica especial. El diner no servirà per entrar a veure Els Pastorets. Per a substituir-lo us convidem a portar productes fets per vosaltres. Canviar la nostra imaginació per la vostra"⁽²⁴²⁾. En Toni ho recorda com una gran festassa; "ens van portar mil i una coses que ens van servir per fer durar la festa durant dies!" M'explica també que al cap d'uns anys, La Cubana⁽²⁴³⁾ va copiar-ne la idea. (Vídeo 2 min. 11:15 – 12:00 i vídeo 3 min. 8:50 – 11:15)

Pel que fa al seu record de les Nits, exclama: "una feïnada!". En Toni recorda començar a muntar els divendres al matí i acabar els dilluns a la tarda; "ens passàvem quatre dies sense dormir i aguantàvem!". Durant aquells anys, en Toni treballava a la fàbrica de paper de vidre i entrava a treballar a les 8 del matí. Amb el GAT cada nit s'hi quedava, sempre hi havia coses a fer, així que se n'anava a dormir a les 4 o a les 5 de la matinada. En Toni em comenta rient que per aguantar el tute, dormia a la fàbrica, i això durant molts anys; era la seva vida. M'explica també una anècdota molt divertida: un amic seu es va adormir de peu!⁽²⁴⁴⁾ I és que, en aquelles Nits "no es podia pensar, tot entrava per la vena". En aquesta línia, en Toni m'explica amb emoció que "era impressionant veure els Pinetons plens (...) de gent jove i també de gent gran que combregava amb aquelles idees. Em pujava l'adrenalina (...) [veient] que tota aquella gent que et seguia estava d'acord amb el que fèiem". En relació amb la significació de les Nits, en Toni reflexiona i em comenta que "nosaltres tampoc

242. Vegeu el document a la pàg. 131.

243. La Cubana és una de les companyies de teatre català més importants actualment. Fundada el 1980, esdevingué una companyia de teatre professional el 1983.

244. Una anècdota similar em va explicar la Maria Planas. En aquelles Nits i amb la feïnada que tenien, un dels organitzadors es va adormir conduint el cotxe en un recorregut molt curt dins del mateix poble.

érem molt de la ceba del folk, ens agradava, sí..., però el que sobretot ens agradava era la trobada, la comunió d'aquelles Nits, la relació amb gent que volia el mateix que tu. Potser molta gent que venia, no venia pel folk o pel jazz, sinó per sentir bona música als Pinetons". Segons en Toni, doncs, la música era secundària, el que importava de debò era l'ambient de les Nits: menjar i dormir junts. De fet, en Toni em remarca que eren les primeres vegades en què nois i noies podien dormir junts a l'aire lliure amb total llibertat. En aquesta línia, m'assenyala: "érem lliures de fer el que volíem i teníem ganes de fer". Així doncs, s'hi respirava un esperit d'absoluta llibertat. (Vídeo 2 min 8:00 – 12:30)

Segons en Toni, però, "el que va donar estructura, força, cohesió i fama al GAT va ser la part teatral. Tot comença quan ens vam encarregar de portar l'Esbarjo, [a partir d'aquí] vam programar obres de teatre que ens van permetre fer les nostres pròpies obres teatrals". En preguntar-li pel contingut de les seves produccions teatrals, en Toni m'insinua que "com tot, probablement tenien un rerefons. El que segur que tenien eren diverses lectures; podies buscar i gratar..." Tanmateix, remarca que el GAT no era polític i que "si algú estava allà per qüestions polítiques, doncs mira..., però no era una cosa col·lectiva". (Vídeo 2 min. 12:30 – 13:05 i 18:10 – 19:45)

En Toni recorda amb emoció el fenomen d'Els Pastoretts⁽²⁴⁵⁾; "era una passada de flipada. Aquests pastoretts emblemàtics van remoure tots els esquemes!". També es refereix als "impressionants Els Pastoretts del Pitarrà", ja que els tractaven d'una altra manera "actuàvem al mig de la platea del teatre Esbarjo, [era] espectacular. Anys més tard el Teatre Lliure de Gràcia va copiar això". Aquests Pastoretts "van ser tan i tan famosos, que són els únics que s'han fet als grans teatres de Barcelona, al Mercat de

245. Vegeu el document a la pàg. 46.

En Toni Albadalejo i en Josep Castells a Els Pastoretts, 1977. Font: Arxiu GAT

les Flors, amb el Lluís Soler fent de dimoni⁽²⁴⁶⁾. Fixa't l'èxit que vam tenir que la gent del T.A.C. de Granollers ens va demanar de fer una coproducció junts i vint anys després a la premsa segueixen posant la foto dels nostres Pastoretts per fer publicitat d'Els Pastoretts". (Vídeo 2 min 13:05 – 14:15 i min. 42:35 – 44:00 i vídeo 3 min. 8:00 – 8:30)

I com és que els de Barcelona es van fixar en Els Pastoretts de Cardedeu? En Toni hi troba una explicació molt senzilla: "A Cardedeu en un moment donat, amb aquestes ganes de fer teatre, vam conèixer els inicis de Dagoll Dagom, amb l'obra No hablar en clase, de Pepe Rubianes, d'Els Comediants... [Aleshores], els vam programar al teatre Esbarjo i de seguida va haver-hi empatia. Al minut u, ostres, [ens adonem que] som iguals! Ens vam reconèixer; també tenien una inquietud de fer teatre. I d'aquelles ganes... ostres, quiero más de ti! Tant va ser així que van venir a dirigir-nos les obres i a fer-nos cures de teatre directors com Frederic Roda, Joan Ollé i Bozzo". Arran del contacte amb aquesta gent, "el GAT

246. Vegeu nota 121, pàg. 46.

va créixer amb molta sorra, amb una bona base (...) [perquè] tota aquella gent ens va donar encara més força, base artística i idees potents". En Toni m'explica que amb aquest nou caire que agafava el GAT, "van programar més, van fer més teatre i va començar a venir més gent destacada. Si fins i tot el Tricicle i Pepe Rubianes van tenir programes fixos a Ràdio Televisió Cardedeu (RTVC)". Al final, el Toni acaba conclouent que "tot això va ser una espiral de retroalimentació: [ells es retroalimentaven] de les nostres ganes, venien aquí i veien una gent de poble que AGHHHH [expressió que ve a dir que s'ho menjaven tot] i nosaltres els vàiem a ells i pensàvem: oh! Que guapo!". (Vídeo 2 min. 15:00 – 18:10)

En relació amb el famós concert a Granollers organitzat pel GAT el desembre del 1975, un any després de la mort de Franco, en Toni en té molts records que m'explica apassionadament amb les fotografies del públic al davant: "Imagina't reunir tota aquesta gent amb senyeres catalanes...!⁽²⁴⁷⁾. Va ser la primera vegada a Catalunya que es va fer això. (...) Aquesta gent es volia trobar i nosaltres els vam donar l'oportunitat [de fer-ho]. Ostres, perquè ho vam fer? Doncs, bé, [en aquell moment] hi havia un fons polític. Tot i que el GAT no era polític. Era el moment". En mirar-s'ho de lluny en Toni s'adona que "aquell concert va ser la culminació de tota la trajectòria que teníem. Va ser la primera coproducció una mica professional". A més, en Toni m'explica que, tot i no tenir l'empresa Anxa constituïda, en aquell concert ell ja va fer de productor: "no tenia l'empresa, però jo ja feia feina professional i el vam organitzar conjuntament amb el GAT". També em comenta que van perdre molts diners "perquè (...) el muntatge era car i tota la gent que va venir no va voler pagar, però vinga... pa dentro todos! Era el moment...". A més, m'afirma que els cantants, Maria del Mar Bonet, Ovidi Montllor i Pi de la Serra, hi

247. Vegeu la fotografia a la pàg. 44.

Una de les cercaviles de La Cuca. Font: Arxiu GAT

van actuar sense cobrar. M'explica també que la Policia va acordonar tot el Palau d'Esport, "va ser molt potent...(!) D'alguna manera, després d'aquesta moguda, tothom va organitzar concerts. Aquest va ser el primer [macroconcert]". (Vídeo 2 min. 20:00 – 23:05)

Quan li ensenyo la foto d'una cercavila de La Cuca⁽²⁴⁸⁾, en Toni s'hi reconeix i, a més, ho contextualitza a Cubelles. Tot i que en Toni identifiqui l'home gran del barret com Joan Miró, més tard, fora d'entrevista, l'Agnès m'assegura que era en Charlie Rivel. Tot mirant les fotografies de La Cuca, en Toni m'explica que feien "cercaviles per canviar els rètols de tot Catalunya" i deixa anar: "hem fet més bollos canviant rètols que els Rolling Stones". Les cercaviles les recorda "espectaculars! (...) Arribàvem al poble, ens donaven els rètols i vinga a canviar-los amb músics, xanquers...". En Toni m'ensenya una foto d'ell vestit de pastor i una altra vestit de flamenca que parlava en català per integrar-se. Aquests eren els personatges que ell interpre-

248. Vegeu la fotografia pàg. 45. Charlie Rivel, Josep Andreu i Lasserre, ha estat potser el pallasso més gran i més internacional de Catalunya del segle XX.

tava durant les cercaviles. Tot un xou! També em confirmava que La Cuca col·laborava amb el Congrés de Cultura Catalana. Es podria considerar el fenomen de La Cuca com una de les primeres cercaviles participatives amb accions teatrals. “Abans es feien cercaviles amb xarangues, com a València. [Quan vam crear La Cuca], va ser una de les primeres vegades que es va unir teatre, música i circ. Quan tocava sortir, hi anàvem posant gent fins que omplíem l'autocar. Jo tinc un amic que és xanquer, jo un que fa circ...i vinga tots cap a l'autocar! I això tots els caps de setmana!” Així s'entenen les més de 40 actuacions que en un any va arribar a fer La Cuca de Cardedeu. I és que, tal com assenyala en Toni, “a totes les festes majors hi havia La Cuca de Cardedeu”. En Toni també m'explica que en la majoria de les cercaviles de La Cuca, es representava el muntatge teatral del Retaule de Sant Jordi gloriós, la donzella i el drac verdós. “Aquesta performance era simbòlica, oi tant! Sant Jordi, la princesa, el drac, la llibertat... Sant Jordi va a rescatar la princesa, que és Catalunya, de les urpes del drac, que és Espanya. Xupat. I quan la rescatava tothom: ahhhh, visca Catalunya!”. (Video 2 min. 23:05 – 28:30)

Després de la mort de Franco, el 1975, el teatre del GAT emprèn un nou rumb. En preguntar-li pel canvi d'obres autogestionades a obres dirigides per directors més professionals com en Bozzo, Frederic Roda o Joan Ollé, en Toni contesta: “No va ser ben bé un canvi. El director no decidia, era un més del grup, [però] amb una veu qualificada”. Per al Toni, la raó per la qual aquests directors s'engrescaven a embarcar-se en un projecte del GAT és ben senzilla: “ens ho passàvem bé i aquestes ganes de passar-s'ho bé el que venia, les rebia. A aquesta gent li dèiem: què vols que et fem? Home, aquesta obra necessitaria un arbre... I l'endemà se'l trobava fet a l'escenari. Tot era seriós i professional i a la vegada fàcil i amical. Què s'ha de fer? Ho fèiem, però sobretot ens ho passàvem bé”. (Video 2 min. 29:00 – 30:30)

Tot parlant, li ensenyo un escrit en què es fa referència a una possible crisi del GAT el 1978. En Toni l'interpreta contextualitzant-ho en el moment històric: “en aquells anys, hi havia una petita crisi de model de societat i de política que ens afectava. [Però], tenint en compte que el GAT va durar més de deu anys (...), [no és estrany que] vivint tan intensament passin coses. Però les hem salvat totes. Hem seguit junts fins que la nostra fórmula es va caducar.” En Toni també ho relaciona amb un moment en què els membres del GAT van començar a emprendre nous camins: “Sí, es clar, es produeix un canvi perquè tota la força que [fins aleshores] molts dedicàvem al poble, [doncs minva..., perquè] havíem de començar a viure [la nostra pròpia vida]. Aleshores aquesta força s'atomitza”. De llavors ençà, “els Castells es dediquen a la seva empresa professional d'escenografia, jo, a la meva... en un moment d'expansió espectacular. El nostre temps es reparteix entre el GAT i la professió; tots vam fer igual. Més del 50% dels que estàvem al GAT aleshores, un grup de gent que ens reuníem per passar-nos-ho bé, ens hem dedicat al món professional de l'espectacle: il·luminadors, dissenyadors de vestuari, actors, escenògrafs... On s'ha vist això? [Això només s'entén] perquè ho portàvem a dins, ho estàvem fent sense saber-ho”. Més tard, l'Agnès ens du una fotografia dels membres del GAT del 1978 i em dicta nom per nom qui es va professionalitzar i qui no. El resultat final és 16 de 31⁽²⁴⁹⁾. “Aquesta foto és la demostració que aquesta gent que estàvem aquí per passar-nos-ho bé, ens ho vam passar tan bé que en vam fer un modus vivendi, una professió. Això no s'ha donat mai...” I l'Agnès, que s'incorpora a l'entrevista, afegeix “la gran majoria d'aquests van donar llum a l'embrió de RTVC, de la qual van sortir professionals que van anar a treballar a TV3. Sumant els professionals del GAT i de la RTVC, hi ha una gran quantitat de cardedeuencs al món professional [tant de l'espectacle com de la comunicació]”. Al final, en

249. Vegeu el document a la pàg. 50.

Cartell dels Castells per Anxa, 1985. Font: Toni Albadalejo

Toni em comenta que “el GAT s'extingeix quan tothom es professionalitza”. (Video 2 min. 34:00 – 36:50 i 46:30 – 50:30 i video 3 min. 0:00 – 5:30 i min. 13:00 – 13:25)

En aquesta mateixa línia, el 1978 neix, de la mà d'en Toni Albadalejo i d'en Toni Coll⁽²⁵⁰⁾, la productora teatral Anxa⁽²⁵¹⁾. “La relació amical que mantenia amb les companyies que venien al poble em va fer veure la necessitat que tenien de ser ben gestionades. [Aleshores], passo a ser productor i mànager del Tricicle, La Cubana, Dagoll Dagom, Els Comediants, La Fura dels Baus...”. D'aquest últim grup, en Toni recorda una anècdota molt peculiar en relació amb els seus orígens. “En una festa major de Cardedeu, La Fura va fer un espectacle infantil.

250. Germà del Salvador Coll i també membre actiu del GAT.

251. ANXA és una de les productores teatrals més importants de Catalunya. Ha produït i actuat com a mànager dels principals grups teatrals catalans de les darreres dècades: Dagoll Dagom, Els Comediants, La Cubana, Tricicle, Pepe Rubianes, La Fura dels Baus... I ha portat a Catalunya alguns dels millors espectacles teatrals internacionals. Vegeu DE SEGARRA, Joan: “Anxa, SA, gestiona el 60% del teatro español” [en línia]. *El País*, Hemeroteca digital, 4 de gener de 1986. [Consulta 25.08.14]. Actualment gestiona els teatres Victòria i Poliorama de Barcelona.

Quan acaben, anem a l'arròs⁽²⁵²⁾ i xerrem. Ens diuen que volen fer alguna cosa diferent, perquè això dels nens... Jo, que ja portava un festival internacional a Barcelona (el Memorial de Xavier Regàs, en el qual venia Peter Brook, Pina Bausch, Victòria Chaplin, Dario Fo, Gassman...⁽²⁵³⁾), els proposo d'inaugurar el festival amb una performance. Ells ho accepten encantats. Allà on està el MACBA (Museu d'Art Contemporani de Barcelona), hi havia un teatre que estava en reconstrucció, amb el terra ple de forats mida taüt. I els dic per què no us enterreu aquí i quan sigui el moment sortiu com zombis. Així és com va començar La Fura⁽²⁵⁴⁾. (Video 2 min. 37:00 – 41:20)

Ja arribats al final de l'entrevista, els pregunto si els ha influït haver participat en el GAT. En Toni em contesta: “No ho sé, com que no he viscut un altra vida... Això és la vida”, i l'Agnès puntualitza: “nosaltres seguim fent el que fèiem amb el GAT”. De fet, tal com diu en Toni, “ens agrada tant el que fem que lliguem la vida amb la professió”. Arran d'aquesta pregunta, tots dos valoren en general els anys viscuts amb el GAT i coincideixen que va ser una “experiència inoblidable i irrepelible que ens ha marcat la nostra vida. Ara no es podria fer. El moment històric era aquell”. A més, en Toni hi afegeix: “Per a mi ha estat la millor escola-universitat de la meva feina.

252. L'arrossada popular és una tradició de la Festa Major de Cardedeu.

253. El Memorial Xavier Regàs, un festival de teatre internacional, es va començar a organitzar a Barcelona a partir del 1982. Anxa en va ser la productora. “Cicle internacional de Teatre 1983. Memorial Xavier Regàs” [en línia]. [Consulta 25.08.14].

254. La Fura dels Baus va començar com a grup de teatre d'animació al carrer el 1979. En Quico Palomar, que ja havia actuat a Cardedeu amb el grup Aviram en les primeres Nits de Folk, en va ser un dels fundadors. El 1984 van fer el seu salt al teatre “furer” amb l'espectacle Accions, que es va presentar dins del Cicle de Teatre Obert, de teatre experimental, que també produïa Anxa en col·laboració amb el Centre Dramàtic de la Generalitat de Catalunya des del 1982. FABREGAS, Xavier: “El mundo de La Fura dels Baus o la apoteosis de la destrucción” [en línia]. *La Vanguardia*, 5 de maig de 1984, pàg.34. [Consulta 26.08.14]. Sembla, doncs, que en Toni s'està referint a aquest acte.

Jo no vaig poder fer una masterclass de gestió cultural perquè en aquell moment no existia. Vaig aprendre fent coses amb el GAT. Ara vaig a fer masterclass i conferències [de gestió cultural] a la universitat". Per això, per les mil i una activitats que va organitzar el GAT i per les diferents vessants que va adoptar, en Toni considera que el [meu] treball ha de posar el focus en el GAT. "Amb molt de carinyo per les altres entitats: les sardanes, l'ATAC, els d'El Carrilet, [que] estaven també al GAT..., (...) però la força i transcendència del GAT no és comparable".

(Video 3 min. 19:25 – 20:25 i min. 22:18 – 26:40)

En preguntar-los pel que en queda, d'aquella moguda cultural dels setanta, en Toni adopta un posat més seriós. "Aquí seré negatiu, crec que no en queda res... El que queda és allò que s'ha anat construint de mica en mica, però s'ha burocratitzat; hi ha intervingut l'Ajuntament i per a això li falta ànima, contingut i veritat. Aquest és el problema. En queden les referències, els pòsits..."

(Video 3 min. 26:45 – 29:00)

Pel que fa al paper de la cultura popular catalana en el procés de canvi de la Transició, en Toni li atorga un alt grau d'importància. "La cultura popular catalana no només va col·laborar [en el canvi], sinó que la política la va utilitzar perquè totes les places i carrers s'inundessin de cultura per canviar el país. Perquè érem el valor actiu d'aquell moment (...) i l'únic que teníem. Vam ajudar a canviar les coses. Se'ns utilitzava com a senyera. Em sento utilitzat... La cultura era l'únic altaveu que podíem utilitzar".

(Video 3 min. 34:00 – 37:30)

Per acabar, en Toni i l'Agnès fan una petita valoració, des de la seva vivència, de la Transició. "Era una comunitat de gent que hem aconseguit canviar les coses. Un canvi fet per les persones que vivíem i treballàvem en aquell moment. Un canvi a la japonesa: treballant, proposant coses, vull dir, gota malaia... I estem feliços

perquè aquest canvi culturalment es va fer esplèndidament; hem sigut un referent a nivell internacional".

(Video 3 min. 37:46 – 39:30)

DOCUMENTS APORTATS:

- Programes de mà d'Els Pastorets del GAT del 78, del 79 i del 82 – 83.
- Postal publicitària de l'espectacle Gatades dibuixada pels Castells. El dibuix, com Gatades, repassa tota la història del GAT, per això es veuen petits dibuixos de La Cuca, El Petit Príncep, Guillem Tell, Els Pastorets, la flamenca, l'Esbarjo, la màgia, instruments relacionats amb el jazz, capgrossos, pallassos...
- Revista Missatge del 1978 que inclou la foto emblemàtica del grup GAT en Els Pastorets del 1978.

Notícia publicada a El Periódico, 1981. Font: Arxiu GAT

Cercavila de La Cuca canviant rètols dels carrers, 1977. Font: Arxiu GAT.

Toni Albadalejo i Josep Castells a Els Pasotrets, 1977. Font: Arxiu GAT

1.09 ENTREVISTA A ROSA VILA

ENTREVISTA EN FORMAT DIGITAL: DVD 2, CARPETA (09) Vila

FITXA PERSONAL	
Nom	Rosa Vila
Edat	52 anys
Lloc de naixement	Cardedeu
Professió	Actriu
Entitats en què va participar:	Membre actiu del GAT i de Ràdio Televisió de Cardedeu (RTVC).

Rosa Vila és una actriu catalana de renom que ha tingut un recorregut molt llarg. Es va formar a Nova York, a l'Institut del Teatre i de seguida va despuntar en el món teatral, que ella considera “la seva vida”. Entre la multitud de projectes en què ha participat vull destacar-ne L'Hostal de la Glòria, al Teatre Romea; La Casa de Bernarda Alba, al TNC; Els Feréstecs, al Teatre Lliure; la sèrie de televisió Ventdelplà, de TV3, i el film En la ciudad, de Cesc Gay. Descobrir que la Rosa Vila havia estat al GAT va ser una gran sorpresa per a mi. Havia estat la meva professora de teatre a l'Escola Memory de Barcelona i li tinc una gran estima. Li vaig enviar un correu en què li demanava unes paraules en record de la seva època al GAT, però ella em va trucar i em va proposar de trobar-nos. L'entrevista la vaig fer al Pla de la Calma, un bar del centre del poble, el 28/09/2014. Moltes gràcies, Rosa, ets un sol!

La Rosa va entrar al GAT de ben joveneta, amb només catorze anys, ja que amb unes amigues de la colla que

es reunia al Casal Cardedeuenc es van animar a fer teatre. “M'ho passava molt bé i tenia una certa facilitat”. Li agradava tant, que es treia les hores d'on podia per fer teatre. La Rosa treballava a la pastisseria Domingo Vila cada tarda i els caps de setmana des dels deu anys; estudiava tots els matins (per a ella, “l'escola era anar de vacances”), i al vespre es trobava amb el GAT. M'explica que es va crear una molt bona amistat, perquè de seguida hi va “trobar una família”. Als germans Castells els té una gran estima, “t'hi sents molt a gust amb ells; són de molt bona fusta. En Jordi i en Josep són uns àngels, dues persones que fan que creixin al seu voltant coses potents, perquè a nivell vibratori tenen una cosa molt especial”. Per a la Rosa, “el GAT va formar part de l'obertura, de l'adolescència, de conèixer gent...”. (Min. 1:00 – 2:45 i 27:45 – 28:15)

L'entrada de la Rosa al GAT, coincideix en el moment en què el grup rep les influències d'una colla de professionals, “tots progressos amb els seus barrets i gavardines”

que van introduir una manera de fer teatre que “no et deixava indiferent”. La Rosa deixa anar que “uns van portar els altres”, el Roda, el Bozzo, l'Ollé – “l'enfant terrible del teatre català”-, el Rubianes... Tot va començar amb el curset del Roda i el Bozzo del 77, del qual recorda que un dels exercicis era resseguir el contorn del cos de la parella i que “amb quinze anys sé que em volia morir, però com que eren de Barcelona i en sabien tant...”. De les paraules de la Rosa, interpreto que tots ells també van aprofitar el treball amb el GAT per experimentar el seu imaginari teatral alternatiu i, fins i tot, alguns com l'Ollé van “utilitzar l'Esbarjo per assajar les seves pròpies obres”. De l'experiència del GAT amb aquests professionals me'n destaca la “connexió” que es va establir entre ambdues parts: “hi havia unes sinergies brutals, tot i que nosaltres fóssim en un teatre de poble molt petit i ells, del mundillo teatral”. De fet, per això “ens van donar una embranzida”. N'és un clar exemple La Representació frustrada de la llegenda de la princesa trista, obra representada al Festival de Sitges a nivell internacional. (Min. 2:45 – 9:45)

La Rosa també té un molt bon record d'Els Pasotrets, “que era qualsevol cosa menys uns Pastorets” diu tot rient. M'explica que l'obra començava com un concurs televisiu, en el qual el Toni Albadalejo sortia amb una vaca dalt de l'escenari i anunciava que el nen Jesús es trobava entre el públic. Aleshores, s'iniciava el concurs per trobar-lo. Tota aquella gosadia per a alguns “semblava una blasfèmia”. “A nivell plàstic, escenografia, cartells, il·luminació... va ser d'una bellesa... uau!”. D'Els Pastorets de l'any 78, també recorda la polèmica que es va crear amb el cartell: “un àngel i un domini que es donen pel sac, parlant clar”. (Min. 9:45 – 11:30 i 24:15 – 25:15)

La Rosa té molt clar que quan parlem de la filosofia del GAT s'ha de relacionar amb el fet que “acollija qualsevol inquietud” i que era “absolutament laic”. A més,

s'hi acceptava a tothom, “era igual d'on vinguessis, a què et dediquessis o qui fos la teva família”, l'únic que comptava era “la curiositat, les ganes de saber i d'emmerdar-s'hi”. El GAT va representar “l'avantguarda, la contracultura” que estava disposada a trencar tots els esquemes. (Min. 11:30 – 12:30 i 25:15 – 25:45)

És per això que “vam escandalitzar” els sectors més carques del poble i “vam generar cert rebuig perquè representava que anàvem drogats tot el dia, que teníem relacions sexuals els uns amb els altres... El que no era s'ho imaginaven. Ens van etiquetar. Teníem molt bona reputació... Però nosaltres només fèiem teatre”. Per a la Rosa, tot això va ser “molt xocant”; era una adolescent que experimentava coses molt estimulants i, en canvi, rebia molta negativitat i opressió. “Ho vaig viure molt malament, em va afectar molt i em vaig sentir molt menyspreada. No vaig entendre mai per què s'havia de jutjar algú d'aquesta manera”. Des de la perspectiva actual, la Rosa hi reflexiona: “ara ho puc entendre, perquè les coses que surten del normal primer sempre escandalitzen, però després acaben tenint un lloc a la història”. (Min. 12:30 – 14:00 i 25:15 – 27:00)

La Rosa també va participar activament en els inicis del projecte de RTVC. M'explica com va viure des de dins la inauguració del 23 de juny de 1981, ella era l'encarregada de presentar la primera emissió. “El Puyal va repetir el gol de Basilea, l'Heribert Barrera hi va assistir per donar-nos suport i gràcies al seu chivatzo, vam fer un canvi, van venir cinquanta guàrdies civils per precintat l'emissió... Va ser una cosa tremenda! Per a mi era al·lucinant! Imagina't un poble tan petit... Portar tanta gent de fora, la inquietud de fer la primera tele local del país... Ostres, d'on venia tot això? Érem gent molt potent, mira!”. RTVC els va donar la possibilitat de “tenir més amplitud d'expressió”. Arran de tot aquesta experiència teatral i televisiva, la Rosa, com altres membres

del GAT, va emprendre el camí de la formació i la professionalització. Sobre això comenta: “Va ser la vida, el teatre, qui em va triar a mi”. (Min. 15:00 – 19:00 i 27:00 – 28:00)

En la part final de l'entrevista, li pregunto sobre el paper de la cultura catalana en el pas a la democràcia. Rosa Vila és del parer que “qualsevol moviment o cosa, sempre que estigui feta amb el cor, segur que repercuteix”. M'ho exemplifica amb la teoria de la papallona i m'ho contextualitza en un moment, la mort del franquisme, en què “hi havia moltes ganes de poder-se expressar i de desfer-se d'aquella collonada”. La força de la societat civil mobilitzada, com l'aigua que pressiona una presa, “va fer petar les comportes”. Per a la Rosa, potser el moviment associatiu no va ser el factor decisiu, però si una força més. En aquest procés també en destaca la sociabilitat popular al marge de les entitats, en què molta gent hi va participar sense ser-ne conscient: “Una trobada de dones per cosir on es parlava sobre la realitat i la necessitat del canvi potser no era revolucionari, però estava passant”. (Min. 28:45 – 31:00)

Per acabar, la Rosa reflexiona i considera que aquella etapa va ser positiva perquè es va guanyar en llibertat d'expressió, en llibertat de fer, en drets, en les llibertats per a la dona... Tanmateix, “tot va ser molt emocional i potser faltava que la ment ho ordenés i hi posés una mica de consciència... Però com que veníem de l'opressió, va ser imprescindible. Jo crec que va ser com obrir una ampolla de cava sacsejada, que va sortir d'una manera molt bèstia. S'ha de buscar l'equilibri”. (Min. 31:00 – 35:45)

“Per a mi l'equilibri és l'equip, ho tinc claríssim. Sols no farem res. Junts podem fer moltes més coses. Ja no crec en la individualitat. Crec que estem en una etapa en què els egos s'han de deixar arraconats al penja-robes i que hem d'emprendre un camí de treball, intercanvi i propostes col·lectives”. (Min. 30:15 – 31:00 i 35:45 – 36:00)

Fotografies de La representació frustrada de la història de la princesa trista, 1978. Font: Arxiu GAT

1.10 ENTREVISTA A FREDERIC RODA

ENTREVISTA EN FORMAT DIGITAL: DVD 2, CARPETA (10) Roda

FITXA PERSONAL

Nom	Frederic Roda	
Edat	64 anys	
Lloc de naixement	Barcelona	
Professió	Actor i director teatral. Actualment és director del Teatre de Ponent de Granollers.	
Entitats en què va participar:	Membre i director teatral del GAT entre 1977 i 1979.	

L'entrevista la vaig fer al Teatre de Ponent de Granollers el 29/09/14, on em va rebre molt amablement. Vaig contactar amb en Roda gràcies al Toni Albada-lejo, a la seva germana Txell Roda, directora teatral amb qui vaig fer Els Pastorets de Granollers i amiga de la família, i a la Txell Remolins, actual secretària del Teatre de Ponent amb qui vaig compartir escenari a JC Superstar. En Roda va estar encantat de rebre'm i realment va mostrar una gran predisposició envers el treball. Vaig gaudir molt de l'entrevista escoltant amb atenció tots els records que en Roda va compartir amb mi. A més, aquesta entrevista té un valor afegit, ja que m'ha permès aproximar-me a l'última etapa del GAT i contextualitzar aquella moguda a nivell català. Va ser una tarda molt entranyable; en Roda es va emocionar recordant aquells anys de joventut i crec que s'ho va passar molt bé. De fet, al final de l'entrevista em va comentar que tenia moltes de ganes de venir a l'exposició del treball. Unes setmanes més tard vaig anar a veure

l'obra Carvalho contra Vázquez Montalban a Granollers dirigida per la seva germana Txell Roda i en la qual ell i el meu pare interpretaven dos papers. Moltíssimes gràcies per tot, Roda!

L'any 1976 en Frederic, que ja s'havia iniciat en el teatre professional i universitari des de feia temps, va passar a fer-se càrrec, junt amb altres directors, de la gestió del Teatre Grec de Montjuïc⁽²⁵⁵⁾. Un dels projectes consistia a fer rodar companyies i les seves respectives obres pels pobles de Catalunya. Justament la companyia de la qual s'encarregava va actuar a Cardedeu amb l'obra

255. En Roda va estar ficat de ple en les mogudes teatrals que es van viure a Barcelona entre l'any 1975 i 1977: la creació de l'Assemblea d'Actors i Directors (ADD) i l'"Operació Grec 76", que donarà lloc al naixement del popular Festival Grec de Barcelona. Vegeu "[La Temporada Popular del Teatro Griego](#)" [en línia]. El País, 8 d'agost de 1976 o Consulteu "[La renovació dels anys setanta](#)" al cercador de Culturcat [en línia]. [Consulta 18.11.14].

Faixes, turbants i barretines, i després de l'actuació, els germans Castells el van convidar a sopar amb la gent del GAT. “Allà parlant, em van explicar que aquell any no feien Els Pastorets, sinó una cosa que es deia *Els Pasotrets*, (...) em van demanar si els volia dirigir i ens vàrem posar d'acord molt ràpid”. A partir d'aquest moment, en Roda va involucrar-se molt activament en el GAT: va ser el director d'Els Pasotrets, d'Els Pastorets del 78 i del 79, de *La Representació frustrada de la història de la princesa trista* i de *No serà tant*, a més de col·laborar en altres activitats. (Min. 2:00 – 10:00)

Per a en Roda, Cardedeu va ser una de les primeres experiències que va tenir amb grups no professionals fora de Barcelona. Allà es va trobar amb un grup, el GAT, que no només feia teatre, sinó que “dinamitzava la vida cultural del poble”. La figura clau en la vida del grup eren els germans Castells, que van ser capaços “d'aglutinar” al seu voltant un nombrós col·lectiu de gent jove. (Min. 6:20 – 10:30)

De les obres que va dirigir, recorda amb molta estima Els Pasotrets, que “van ser tota una revolució!”. En Roda m'explica que fins i tot van tenir certs problemes amb el capellà perquè la versió que feien era “excessivament innovadora (...). Me'n recordo que quan [el capellà] va veure l'espectacle va dir: “això no són *Els Pastorets!*” I jo li deia: “sí home, sí això està escrit, hem respectat el text”, però [és veritat que] nosaltres el deïem d'una manera diferent, amb una altra intencionalitat”. També m'explica la polèmica que es va crear arran del cartell d'*Els Pastorets* del 78, ja que “del mateix tronc surt l'àngel bo, el bé, i el dolent, el mal”. D'aquest espectacle m'intenta recrear amb paraules una escena “espectacular” que li va quedar totalment gravada a la memòria: l'enfrontament dels dos germans Castells. “Quan el dolent (Josep) quedava atrapat en una xarxa, s'il·luminava la part del darrere i sortia una creu amb en Jordi.

Cartell d'Els Pastorets, 1978. Font: Arxiu GAT

Aleshores, com que són bessons, la imatge de Satanàs i de Crist tenien la mateixa cara, és a dir, conformaven una unitat en la qual s'encabia el bé i el mal”. L'impacte d'*Els Pastorets* va ser tan gran que una tercera part de la població de Cardedeu els va anar a veure. Precisament, Els Pastorets del 78 i 79 van servir d'inspiració als que es van estrenar anys més tard al Mercat de les Flors de Barcelona, dirigits pel Roda i amb Rosa Vila, una de les membres del GAT, en el repartiment. I és que, segons en Roda, no podia ser d'una altra manera, ja que “el disseny escenogràfic dels Castells era brutal”. (Min. 12:30 – 13:30 i 28:30 – 30:30)

En aquestes representacions van organitzar una intercanvi d'esforços, és a dir, s'intercanvia l'obra del GAT per qualsevol cosa dels espectadors i que fos aportada a la col·lectivitat. L'esdeveniment s'anunciava animant la gent a canviar la seva imaginació per la dels actors. En Roda m'explica que aquesta proposta estava molt influenciada pel moviment sociocultural italià i recorda que va ser tot un èxit. La gent hi va portar de tot, des d'aliments fins a manualitats molt creatives, com un vaixell fet amb la sola d'una vamba, un homenatge al GAT i al teatre fet amb un pot de vidre i retalls, una cadira balancí feta amb agulles d'estendre la roba, poemes, dibuixos... (Min. 42:30 – 43:30)

En Roda no perd de vista que el fenomen del GAT se l'ha de contextualitzar en un “moment d'efervescència” políticocultural i cultural molt important per al país, quan tot just havia esclatat el Maig del 68 i “les universitats estaven en plena ebullició. (...) Aquell moment que ens va tocar a nosaltres era un moviment de resistència, de trencament. (...) Estem parlant de la fi de la dictadura i el pas a la democràcia. Tothom tenia ganes de fer coses i sortir al carrer; (...) de batallar contra un enemic comú (...). La societat va esclatar. Amb la democràcia, podies fer coses que abans no podies fer i ens van venir unes

Font: Toni Albaladejo

ganes de menjar-nos el món enormes”. Aquestes ànsies es van manifestar molt fortament a través de mogudes culturals. Per a en Roda, la cultura popular va tenir un paper cabdal en el procés de Transició que va ajudar, sense cap mena de dubte, “al redreçament del país”. En Roda assenyala que a molts pobles van sorgir a nivell cultural “petits grupuscles juvenils, (...) activistes en un sentit una mica àcrata, hippies, (...) que es presentaven com una alternativa als grups més tradicionals i antics”.

I és que per a en Roda “el teatre és un instrument de revolta molt important”. Arreu de Catalunya van néixer molts grups “que feien coses de resistència, de sotamà. (...) A Cardedeu n’hi havia un de molt potent, el GAT. En el cas del GAT, a més a més, es dona la casualitat que molts van acabar com a professionals i això és el que és especial i insòlit. Uns de mànagers, il·luminadors, actors, escenògrafs... Que amb sis mil habitants es munti aquest sidral és que alguna cosa deuria passar, no sé si els astres... Jo considero que, entre els cometes, tinc una part de responsabilitat, ja que vaig obrir una porta cap a la professionalització”. (Min. 15:30 – 23:00)

Sobre això, en Roda considera que ell mateix va servir de “pont” per a molts dels membres del GAT. Un “pont no només per a la professionalització, sinó també per a la formació”. Certament, gràcies a les seves coneixences van aterrar a Cardedeu directors d’alt renom, com en Bozzo i Joan Ollé; actors i actrius, com Pepe Rubianes, Núria Espert i Mercè Broquetes, i companyies independents, com La Claca i La Gàbia de Vic. Pel que fa a la professionalització, comenta: “els d’Anexa sempre diuen que un dels qui els va enredar a muntar l’empresa vaig ser jo i és que els primers clients professionals que van portar van ser les nostres companyies [d’en Roda i d’en Bozzo]. (...) Amb els Castells *más de lo mismo*.” Amb tot, en Roda reconeix que en aquest procés tan peculiar del GAT, potser no només hi van influir ell i els seus companys (Bozzo i Ollé), sinó “la força increïble i les ganes de fer coses” que tenien aquells joves. “Però és que cada vegada que hi penso... alguna cosa [gran] deuria passar a Cardedeu que també van fer la primera tele local de tot Espanya”. (Min. 18:00 – 27:30)

Reflexionant amb perspectiva sobre el que va significar la consolidació de la democràcia per al teixit cultural juvenil català que s’havia creat des de finals del franquisme, en Roda m’apunta que “molts grups van quedar

esmorteïts (...) i moltes de les mogudes van passar a la política. [Aleshores], es va produir un bache cultural; (...) tot es va passar als ajuntaments i es va burocratitzar”. En Roda, a més, és crític amb la situació actual de la cultura i considera que els ajuntaments no tenen prou habilitat per activar aquest sector, ja que el volen “controlar massa”. (Min. 37:00 – 40:30)

Per últim, valora molt positivament els anys viscuts amb el GAT ja que s’hi sentia molt còmode i va tenir-hi “molta connexió”, de fet, tanta que en Roda, que era de Barcelona, es va deixar “absorbir per la dinàmica de Cardedeu” i s’hi va traslladar a viure durant una temporada⁽²⁵⁶⁾. M’explica que va fer “molts amics, amics que duren, com és el cas dels Castells, els dos Tonis, l’Olga...”. Al final, acaba sentenciant: “tot plegat va ser un *tinglado curt*, però molt intens”. (Min. 10:00 – 12:00 i 20:00 – 21:00).

256. Aquesta dinàmica el va influir tant que poc després va acabar assentant la seva vida al Vallès. A Granollers va crear el seu propi teatre, el Teatre de Ponent, “un teatre alternatiu no subjecte a controls ni normes”.

1.11 ENTREVISTA A JOAN LLUÍS BOZZO

ENTREVISTA EN FORMAT DIGITAL: DVD 2, CARPETA (11) Bozzo

FITXA PERSONAL

Nom	Joan Lluís Bozzo	
Edat	61 anys	
Lloc de naixement	Barcelona	
Professió	Actor i director teatral de Dagoll Dagom	
Entitats en què va participar:	Professor d’un curset de teatre per al GAT, convidat de RTVC en els seus inicis i pregoner de la Festa Major de Cardedeu de 1990.	

L’entrevista la vaig fer el 15/10/14 al bar del Teatre Victòria, teatre en el qual Dagoll Dagom ha estrenat el seu darrer musical, *Mar i Cel*. L’entrevista va ser curta, però molt profitosa. En Bozzo va mostrar molt bona predisposició envers el treball. A més, va compartir molts records especials d’aquells anys amb el GAT. Va ser molt entranyable. Agraeixo de tot cor el temps que va dedicar a l’entrevista, ja que atorga al treball la visió d’una persona amb un extens recorregut pel món teatral. Aquestes valoracions externes són un plus molt valuós per al treball. Moltíssimes gràcies, Bozzo!

En Bozzo va iniciar-se en el món teatral amb tan sols disset anys, tant actuant com dirigint espectacles de les companyies que va fundar. El 1978 es va incorporar a Dagoll Dagom⁽²⁵⁷⁾, on va participar com a actor i

257. Dagoll Dagom ha estat, junt amb Els Joglars, Els Comediants i, més tard, La Cubana i La Fura dels Baus, un referent del teatre català contemporani.

membre de l’equip a *Antaviana*, *La nit de Sant Joan i Glups!!*. Posteriorment es va encarregar de la direcció dels espectacles de la companyia i d’impulsar molts altres projectes més.

Durant aquests anys de joventut, en Roda el va engrescar a dirigir l’any 1977 un curset⁽²⁵⁸⁾ per un grup de teatre de Cardedeu, el GAT. “Vaig arribar a Cardedeu de la mà del Frederic Roda amb vint-i-dos anys, érem molt amics. (...) Va ser ell qui em va introduir les persones que jo considero que són clau en tota aquella moguda cultural, els germans Castells. Els germans Castells i les seves dones, la Teresa i la Carme, eren persones una miqueta més grans que nosaltres que s’ocupaven de dinamitzar, a través del GAT i a través de moltes altres iniciatives, les activitats culturals del poble”. En Bozzo va establir una relació d’amistat especialment forta amb els

258. Vegeu el document a la pàg. 134.

Castells. De la seva figura i les seves dones, sentència: “jo crec que la vila de Cardedeu els deu un homenatge, una plaça, un parc... i tot *lo* que es pugui, perquè realment han treballat de forma molt generosa per al poble”.

(Min. 3:00 – 4:15 i 9:30 – 10:15)

“La filosofia del GAT era dinamitzar la gent jove”. Per al Bozzo, la gent del GAT sempre estava en activitat fent mil i una activitats teatrals o no. I considera que els va marcar la vida: “sense aquesta dinamització no haguesin estat el mateix; el Toni Coll encara seguiria treballant al banc, la Vila no s’hagués dedicat al teatre...”. “També estaven compromesos amb el país, amb fer país; fer Catalunya. Tenien molt interès a desvetllar la consciència de la cultura i la llengua catalana”. Alhora en Bozzo m’aclearix que allò que també caracteritzava el GAT és que “tot es feia per amor a l’art”. (Min. 12:00 – 13:40)

Del curset del 77, en Bozzo recorda en especial que “en Frederic va demanar que cada nit un dels alumnes se’ns emportés a sopar a casa seva. [D’aquesta manera], vam entrar a l’interior de moltes cases i això ens va permetre conèixer realitats familiars molt diferents sociològicament. Des de pares que van considerar que allò era un esdeveniment importantíssim, com els de l’Albadalejo, que s’ho van prendre com una nit de Nadal. Quan vam arribar ens vam trobar un banquet enorme, amb uns aperitius, uns entremesos, uns plats, xampany..., una passada! Fins a pares que marxaven a dormir i ens deixaven un entrepà a la nevera. Era molt divertit!”. (Min. 6:00 – 7:15)

En Bozzo té molts records d’aquella època, però un en especial li ha quedat gravat a la memòria. Resulta que “en tots els sopars demanava que hi hagués plàtans per postres. Aleshores, es va crear una broma amb els plàtans i recordo que a la festa final del curset em van regalar un ram de plàtans enorme, n’hi havia dos-cents!

Carta del GAT convidant a la presentació del treball realitzat al taller teatral dirigit per en Bozzo i en Roda, 1977. Font: Arxiu GAT

(...) [Amb el GAT], m’hi trobava molt bé, certament”. També m’explica que encara conserva alguns fragments d’anotacions del curset i que, a la caixa on desa les coses especials, hi ha “les dedicatòries de la gent del GAT. Són totes molt carinyoses... Bé, és que a la gent els va semblar que estaven en un moment molt important de la seva vida, en què descobrien moltes coses”. (Min. 13:45 – 14:45)

De llavors ençà, es va crear “una relació d’amistat molt forta” amb els membres del GAT; “ens vam entendre molt bé i ens vam agafar molta estima. Es va crear tal relació amb Cardedeu que tots els espectacles de la companyia s’anaven a representar a la vila”. La relació amb Cardedeu va ser tan gran que, al cap d’un temps, en Bozzo va ser convidat a fer el pregó de la Festa Major ⁽²⁵⁹⁾. En relació amb aquest pregó, m’explica que, de fet, el lligam especial amb Cardedeu prové d’un avantpassat seu, que es veu que treballava de boter a Cardedeu, “curiositats...”. En Bozzo destaca que aquesta bona relació, l’amistat, encara perdura amb molts d’ells. (Min. 10:30 – 11:40)

En Bozzo explica que en Frederic i ell van ser en bona part “responsables que en un moment determinat els Castells decidissin deixar el negoci familiar de pintar parets i passar-se a la construcció i pintura teatral”. Així que es pot establir que tant en Bozzo com en Roda van “actuar de pont” pel que fa a la professionalització d’alguns membres del GAT. De fet, tan bon punt en Bozzo entra a formar part de Dagoll Dagom, els Castells s’encarreguen del disseny gràfic de les obres de la companyia ⁽²⁶⁰⁾. La mateixa situació es dona amb la productora Anxa ⁽²⁶¹⁾, que passa a ser la gestora de Dagoll Dagom. “El lligam tan estret entre Dagoll Dagom, Anxa i els Castells ha durat molt de temps i, de fet, encara dura. Hi ha una grandíssima amistat i una coneixença de tota

259. Vegeu “Festa major” [en línia]. *Batalletes* 30. RTVC, juliol de 2012. [Consulta: 17.11.14].

260. En l’inici de Dagoll Dagom, els Castells van elaborar, entre d’altres, els cartells de l’obra *Antaviana* (78) i *La nit de Sant Joan* (81) i a partir d’aleshores s’ha comptat amb la seva col·laboració en gairebé totes les produccions. De la feina dels Castells, en Bozzo recorda en especial la furgoneta que van pintar per la companyia: “va viatjar per tot Europa, una passada!”. Dels Castells en Bozzo comenta que “evidentment són boníssims i tenen una gran vena artística, una gran disposició i una gran il·lusió”.

261. D’Anxa en Bozzo em matisa l’origen del nom: “era un annex del GAT”. També remarca que “Anxa va crear un cultiu de tècnics” que van omplir els buits que hi havia en l’àmbit de teatre professional, el qual tot just començava a crear-se i en el qual es “necessitava molta gent”.

la vida”. Molts del GAT es van professionalitzar i és que “en aquell moment a Catalunya no hi havia res”. (Min. 6:30 – 9:30 i 18:00 – 19:00)

Per acabar, en Bozzo atorga un paper “enorme” a la cultura popular en el pas a la democràcia. “Ateneus obrers, còrcols, centres catòlics, grups de teatre aficionat..., això és el que se’n diu la societat civil. Sort que tot això va aguantar; va resistir en una època en què tot estava prohibit. Si hagués caigut, hauria caigut tot el país”. També considera que d’aquella moguda cultural tan potent dels anys setanta “ha quedat molta gent professional i, sobretot, sensibilitzada”, que es va formar en un nou esperit i sistema de valors. Pel que fa a Cardedeu, en Bozzo remarca que “ha estat un poble molt dinàmic i actiu” i que la creació de RTVC n’és un clar exemple. “El llegat va ser molt positiu”. (Min. 19:00 – 21:30)

Els germans Castells, Toni Albadalejo, Agnès Mans i Teresa Icart amb l’equip de Dagoll Dagom l’any 1978. Font: Arxiu GAT

1.12 ENTREVISTA A KITFLUS PORTET

ENTREVISTA EN FORMAT DIGITAL: DVD 2, CARPETA (12) Kitflus

FITXA PERSONAL

Nom	Kitflus Portet	
Edat	60 anys	
Lloc de naixement	Mollet del Vallès	
Professió	Músic	
Participació a Cardedeu:	En Kitflus va actuar en la VI Nit de Folk del 1975, anomenada també Nit de Folk i Rock, amb el grup Iceberg	

L'entrevista la vaig fer al seu estudi de Tiana el 03/09/14. Em va rebre molt amablement i va mostrar molt bona predisposició durant l'entrevista. Aquesta entrevista la valoro molt positivament ja que em va permetre aproximar-me en general a la moguda cultural de la segona meitat dels setanta. Això em permetrà contextualitzar les mogudes culturals de Cardedeu a nivell català. Un cop acabada l'entrevista, en Kitflus em va ensenyar una cançó que havia fet amb la seva filla gran i em va convidar a un concert de jazz a Tiana en què hi participava. Moltíssimes gràcies per compartir els teus records de joventut, Kitflus; va ser un plaer.

Des de ben petit en Kitflus sentia afinat per la música i de seguida s'hi va posar, ja fos creant un grup de folk amb els seus amics o treballant en una orquestra de cabaret. Poc després, va entrar a treballar en un estudi de música i des d'aleshores és un professional del sector. Arran de la feina a l'estudi, va fer amistat amb els músics que formarien el 1974 el grup Iceberg. Després es va fundar Pegasus, un

grup de jazz molt famós que encara continua present als escenaris amb en Kitflus de pianista. A part de formar part d'aquests grups, en Kitflus ha treballat durant molts anys amb Joan Manel Serrat i va ser l'encarregat musical en l'inici del Súper 3, entre molts altres projectes en què ha col·laborat. Avui dia en Kitflus és un músic molt conegut amb una gran trajectòria. És un dels grans de la música. Ell mateix reconeix que "poder viure del que t'agrada és una loteria". (Video 1 min. 2:45 – 12:35)

A l'inici de l'entrevista vam parlar de la creació d'Iceberg⁽²⁶²⁾ el 1974, el grup pioner del rock progressiu a Espanya. De seguida, en Kitflus m'ho contextualitza en una "època revolucionària en què es començaven a fer els grans festivals de música a l'aire lliure, com el de Canet Rock". Un dels esdeveniments musicals que en Kitflus en destaca va ser el Festival de Granollers del 73, quan "es va portar per primera vegada un grup po-

262. Vegeu la fotografia a la pàg. 139.

tent: el llegendari King Crimson"⁽²⁶³⁾. Em matisa, però, que no només se'n feien a Catalunya, sinó també a la resta d'Espanya. Aquests festivals eren una "novetat, mai s'havia fet una cosa així, (...) tan multitudinària". Això va generar un boom en el terreny musical. En Kitflus, doncs, va viure de ple la moguda cultural de la Transició, mentre que el moviment folk de final dels seixanta el va tocar de retop, quan era molt jovenet. D'aquest moviment em comenta que va ser anterior a la moguda de caire *underground* i que venia de la Nova Cançó. També assenyala que va calar en els joves no tant per la música, sinó per la reivindicació de la cultura i la llengua catalana. (Video 1 min. 22:00 – 28:00)

Un dels aspectes que en Kitflus destaca del món musical de la Transició és "l'obertura" de mentalitat què s'hi respirava. Van sorgir tota mena de grups que experimentaven i feien "fusions musicals; un còctel vivencial, en dèiem. Tot era molt variat; uns més rumberos, uns altres més jazzistes, altres més rockeros... (...) Tan entrava un cosa amb una altra i les ràdios programaven de tot. [L'element clau va ser] el mestissatge musical. (...) Això era la riquesa d'aquell moment". En aquest moment d'efervescència, "revolució i crescuda cultural", la mescla i l'acceptació de tots els estils musicals van fer que "les qüestions identitàries quedessin diluïdes". En Kitflus això ho valora molt, ja que creu que "la música és una i de tothom". (Video 1 min 8:30 – 11:00 ; 21:00 -21:50 i 38:50 – 40:00)

Durant aquests anys, en Kitflus va fer moltíssimes actuacions arreu de Catalunya amb Iceberg, una de les quals va ser a Cardedeu. De la VI Nit no en conserva cap record, però deixa anar "segur que va ser collonut". L'actuació que sí que recorda va ser la que van fer al

263. El concert va tenir lloc en dos dies, el 27 i 28 de novembre de 1973. "Concierto multitudinario de King Crimson" [en línia]. La Vanguardia, 29 de novembre de 1973, pàg. 63. [Consulta 24.09.14].

En Kitflus tocant amb Iceberg a Cardedeu en la V Nit de Folk i Rock, 1975. Font: Arxiu GAT

mític Canet Rock⁽²⁶⁴⁾. "Recordo que era una festa.... súper i tal..., era una festa molt gran!". També m'explica que una bona part del material del concert l'havien fabricat ells, com era normal en aquell temps, i l'havien deixat als organitzadors. També conserva a la memòria la imatge del final del Canet: "quan va acabar, semblava que hagués passat la *marabunta!*". Allò que recorda més, però, és l'ambient de Canet: "es vivia amb molta trempa, ganes de fer coses i molta il·lusió". A partir d'aquest record, en Kitflus m'explica que l'ambient d'aquestes mogudes era "molt *hippie*. Vivíem el que s'havia viscut a Woodstock feia uns anys. (...) Per primera vegada es feia alguna cosa similar aquí i això es rebia amb molt d'entusiasme. El públic, doncs, era com el d'allà: amb el *porret*, la *birra*, estirats a terra...tot era molt popular i lliure". (Video 1 min. 12:30 – 21:00)

264. Celebrat el 26 de juliol de 1975. Al cartell és pot observar que una bona part dels artistes havia passat prèviament per les Nits de Cardedeu. OLIVIÉ, P.: "Rock Laietà: Catalunya 1973-1978" [en línia]. *Pensamiento Simiente*, 26 novembre 2011. [Consulta 29.09.14]. Podeu escoltar una part del concert d'Iceberg a Canet Rock a "Iceberg & Canet Rock" [en línia] [Consulta 29.09.14].

En preguntar-li pels espais de llibertat, en Kitflus em respon afirmativament, però em puntualitza que com que era “el final, ja estava tot més obert. La repressió més latent es va produir els anys anteriors, (...) quan estava tot molt tancat (...). El 75 aquests espais eren una altra cosa (...), perquè el canvi ja s'estava movent, ja hi havia més permissivitat, era el final...”. Tot i afirmar que la moguda cultural aflori a finals del franquisme, reconeix que potser l'esperit “es deuria viure una miqueta abans”, referint-se segurament al moviment folk. (Video 1 min. 14:00 – 15:45)

Per a en Kitflus, l'esperit d'aquella època era “d'obertura, però sobretot de ganes de passar-s'ho bé. (...) Era un moment d'eufòria col·lectiva (...) La joventut tenia molts anhels de fer coses (...) i es respirava llibertat a opinar, a expressar-se. Però és que, clar, es venia d'uns anys... [Aquest boom] coincideix amb la mort de Franco i el canvi polític”. En parlar del canvi polític, en Kitflus de seguida em remarca que el “moviment era extrapolític; [no sentíem] de cap de les maneres que fos un moviment polititzat. El movia l'espontaneïtat i les ganes de fer coses i de rebre de la gent. (...) La mobilització de la societat va ser total. Si la gent es mou, es dona aquest moviment cultural tan potent. (...) És una cosa irrepètible, és un moment...” Justament en Kitflus indica el moment històric com l'element motor d'aquella moguda: “Veníem d'un règim molt totalitari, que lògicament s'havia d'anar obrint perquè no podia durar per tota la vida..., per tant, era una cosa que havia de passar. La societat tenia ganes de fer i quan li van donar una mica d'aire vital, la gent va explotar. I això va ser molt bo a nivell cultural”. Resumint, el Kitflus creu que “es van donar una sèrie de circumstàncies històriques que van portar a un moment d'obertura”, que va donar llum a una època molt rica culturalment. En aquesta línia, deixa anar: “si Franco hagués durat cinc anys més, tot allò s'hagués endarrerit...”. En Kitflus, doncs, valora “haver pogut ser

actor principal d'aquestes mogudes. Això va ser molt enriquidor (...) i m'ha donat una visió [diferent] de les coses. Són experiències que et van quedant a dins...”. (Video 1 min. 28:00 – 34:00 i 45:00 – 46:15)

Ara bé, en entrar a valorar l'evolució d'aquest moment un cop consolidada la democràcia, en Kitflus canvia el to. “Al cap d'un temps, [als anys vuitanta], el poder polític i econòmic va començar a intervenir sobre aquests moviments, [mitjançant per exemple] les subvencions”. Considera que “això ho va espatllar tot. Algun bé ha fet, però més mal que res. Quan s'ajunta la política amb l'art, en general, cagada *habemus*. Però això sempre passa, no s'hi pot fer res...”. M'assenyala, per exemple, que l'element clau d'aquella època, el mestissatge, “es va trencar per l'acció política. Es potenciava políticament uns tipus de música [i això] (...) no ajudava a la cultura en si. Només es recolzaven, [per exemple], els grups que cantaven en català i sense mirar la qualitat... I va passar el mateix a Madrid amb la *movida madrileña*⁽²⁶⁵⁾. El criteri no era de selecció artística, [sinó política]. Durant els vuitanta, tots els teixits culturals i socials que s'havien creat durant els setanta des de la societat civil es van anar diluint i molts cops es van acabar polititzant, cosa que els va fer entrar en crisi. Aquests anys són coneguts com l'època del desencís. En Kitflus també lamenta que “les coses no s'haguessin fet com en altres països. El nivell cultural d'aquí va arrencar molt fortament, però no es va saber [treure'n el màxim profit]...” (Video 1 min. 26:00 – 28:00 i 38:50 – 45:00)

En preguntar-li pel que en queda, en Kitflus és negatiu: “molt poc, perquè ara està tot difós...” i destaca sobretot les problemàtiques que existeixen avui dia en la indústria de la música: les plataformes d'internet, les

265. La *movida madrileña* va ser el moviment cultural i musical juvenil que es va desenvolupar a Madrid en els primers anys de la democràcia.

Els components d'Iceberg: Max Sunyer, Primi Sancho, Àngel Riba, Jordi Colomer i Kitflus Portet, 1975. Font: Salvador Coll

retallades i el costum de la gratuïtat. “Abans hi havia possibilitats, potser calés n'hi havia molts pocs, però hi havia alegria... De cap manera s'ha mantingut l'eclosió dels setanta”. Per acabar, sobre la Transició en Kitflus comenta: “Jo no sóc un expert en això ni molt menys, però, dins del que cap, crec que es va fer bastant bé... [Tenint en compte] les possibilitats que hi havia, d'on veníem, les pressions que devien haver-hi i mil coses que no sabem..., crec que es va fer força bé. Podria haver estat molt pitjor. La continuació d'allò, no ho sé. Que hagués pogut anar molt millor després, segur! Però, [s'ha de reconèixer] que va ser un pas important. Va marcar la democràcia que tenim ara, ens agradi més o menys”. (Video 1 min. 46:00 – 50:30 i video 2 min. 8:00 – 12:00)

1.13 ENTREVISTA A XAVIER BATLLÉS

ENTREVISTA EN FORMAT DIGITAL: DVD 2, CARPETA (13) Batllés

FITXA PERSONAL	
Nom	Xavier Batllés
Edat	60 anys
Lloc de naixement	Barcelona
Professió	Músic
Participació a Cardedeu:	En Xavier Batllés va actuar com a convidat d'Els Baldufes a la Primera Nit de Folk del 1970 i a la Nit Internacional de Jazz, el 1974, amb l'Orquestra Mirasol.

Amb en Xavier Batllés hi vaig connectar a través d'una publicació que va fer al seu facebook comentant uns documents que jo havia fet arribar a Jordi Roura:

“L'amic Jordi Roura m'acaba de passar aquests dos documents gràfics que comparteixo amb sensació auto-antropològica (1970, uau). El xicot de la mandolina sóc jo quan tenia setze anys actuant amb Els Baldufes. Deuria de ser un somni per a mi que em convidessin a actuar amb ells, perquè Els Baldufes i Els Mussols van ser els dos grups de referència en el meu entorn d'adolescència. La nota adjunta que ha rescatat tampoc té preu, amb el planter de participants de diverses procedències, l'Ovidi (destacat, segons diu), la missa-folk i les sardanes. Tot un flash de l'època franquista i del nostre paisatge de formació...”

L'entrevista la vaig fer al seu estudi del barri de Gràcia l'01/09/14. Com que vaig arribar abans de l'hora en què havíem quedat, vaig anar a esmorzar a una bar del seu carrer. Poc després de demanar, en Xavier Batllés hi va entrar. Evidentment, ell no em coneixia, però jo l'havia vist en fotos i el vaig reconèixer de seguida. Quina coincidència! Així que quan vaig acabar d'esmorzar, em vaig presentar i en Xavier em va rebre molt amablement. Mentre xerràvem al bar, va aparèixer pel carrer en Jordi Roura, el músic que m'havia posat en contacte amb en Xavier i que havia fet córrer fotografies de la Primera Nit de Folk per la xarxa. Així que vaig tenir l'oportunitat de conèixer-lo en persona i agrair-li el favor. Durant l'entrevista, en Xavier Batllés va mostrar molt bona predisposició. Des d'un bon principi em va deixar clar que no tenia cap record concret de Cardedeu i que em respondria per relació. La importància d'aquesta entrevista, però, no rau en els seus records de les Nits, sinó en les seves experiències en el món underground de l'època i

sobretot, la seva valoració d'aquelles mogudes, que aporten al treball un visió molt interessant i diferent respecte als altres entrevistats. Moltíssimes gràcies, Xavier!

El Xavier Batllés és un músic conegut amb una gran trajectòria i una carrera carregada de mestissatge cultural. Va començar tocant en grups de folk, com Els Baldufes, i de Rhythm & Blues, amb el Gato Perez. Poc després, va ser un dels acompanyants musicals de l'Ovidi Montllor i va fundar amb Víctor Ammam l'Orquestra Mirasol⁽²⁶⁶⁾, amb qui inaugurà la Sala Zeleste⁽²⁶⁷⁾ de Barcelona. Al cap d'uns anys, es va interessar per la música llatina i va treballar amb diversos grups d'aquest estil. Des de mitjans dels noranta fins a l'actualitat, en Xavier s'ha dedicat de ple al seu estudi i a la producció musical, la llista de la qual és molt llarga.

En Xavier recorda els festivals a l'aire lliure similars als de les Nits amb molta emoció i m'ho contextualitza: “és importantíssim el moment que s'estava vivint de pretransició, encara amb el Paquito viu. Per tant, hi ha molts anhels de llibertat i d'antirepressió... Hi havia també un rerefons incipient de ganes de recuperar la cultura pròpia. Així que acostumaven a ser ambients molt agradables. A més, hi havia molt bon tracte amb la gent que ho organitzava”. Recorda també que “l'ambient folk era molt ple de religiositat”. Per exemplificar-m'ho, en Xavier m'explica una anècdota interessant: “als meus catorze anys, jo tenia un súper amic íntim, en Sedo García, amb qui teníem bastanta afinitat al country i al folk nord-americà. [En aquella època,] els pares ens començaven a deixar sortir... [Així que] vam anar al Festival de Folk de la Ciutadella⁽²⁶⁸⁾. I és clar, amb només catorze anys, vam al·lucinar pepinillos i

266. L'Orquestra Mirasol va actuar en la Nit de Jazz del 1974. Vegeu el document a la pàg. 144.

267. La Sala Zeleste de Barcelona, situada en ple Casc Antic, va ser el centre neuràlgic de la moguda *underground* de Barcelona.

268. Vegeu nota 90, pàg. 37.

Els Baldufes a la Primera Nit de Folk, 1970. En Xavier Batllés és el de la mandolina. Font: Arxiu GAT

ens va encantar. En destacaria les figures de Pau Riba i Sisa perquè eren els dos que destacaven i prometien coses més imaginatives. Arran d'això, va seguir el moviment i vam anar a una actuació del Grup de Folk⁽²⁶⁹⁾. Quan hi vam arribar, ens vam trobar amb una missa, tots cantant: *Oh mou senyor...* El món folk tenia aquesta peculiaritat: estava, en realitat, promogut, podríem dir, per la cristianat. Era un ambient perfecte per apropar-se a la gent jove des de la xiruca i la guitarreta... Ara bé, també reconeix que als anys seixanta l'Església va esdevenir un paraigua per a molts grups inquietos que volien desvincular-se de la

269. El Grup de Folk va ser una agrupació de cantants i grups que cap al 1968 es van organitzar com a alternativa als Setze Jutges, dins del moviment de la Nova Cançó. En formaren part, entre d'altres, Xesco Boix, Pau Riba, Sisa, Falsterbo 3 i els germans Batiste.

cultura del règim. Per al Xavier, “el folk va tenir un component ingenu. Els més actius del moviment vivien tan a pit els valors idealistes del folk (amor, pau, llibertat, solidaritat...) que quan van arribar els vuitanta es van frustrar veient on havíem arribat. Tot allò amb el que creien i pel que havien lluitat havia quedat en un no res; res d'allò formulat s'havia fet realitat. I és clar, amb aquest panorama molta gent es va angoixar, [fins al punt] que el representat d'aquest moviment, en Xesco Boix⁽²⁷⁰⁾, una grandíssima persona, un tros de pa, es va acabar suïcidant...” El predomini d'aquest clima de frustració i de pèrdua d'il·lusions es va viure al llarg dels vuitanta, un cop establerta la democràcia, i es coneix com l'època dels descendís. Precisament, en aquests anys, després de dissoldre l'Orquestra Mirasol per “treure'ns de sobre el colonialisme americà”, el Xavier va muntar el grup La rondalla de la costa, que “tractava material folklòric sense cap perjudici”. “El projecte va ser tan poc entès per la gent jove que es pensaven que els estàvem prenent el pèl, ens tiraven bosses de sorra fins i tot...”. Aquesta resposta del públic, “cap quadrat”, era oposada a la del públic dels setanta. Vet aquí, doncs, una altra fet anecdòtic relacionat amb la crisi dels vuitanta. (Video 1 min. 7:30 – 21:00)

Recuperant les figures de Pau Riba i Sisa, ens endinsem en el món musical de l'*underground*, encapçalat per la mítica sala de concerts Zeleste. “L'ambient d'aquesta moguda és d'una sensibilitat que ja no connecta amb la ingenuïtat del folk i que, sobretot, s'escapa del paraigua promocional de l'Església. [De fet,] l'Església en renuncia, veu pau ribes pel mig i... [A més,] el moviment lliga històricament amb el republicanisme i lluita per la llibertat religiosa i sexual”. La moguda musical *underground* es va visualitzar per primer vegada al Concert de Folk del Parc de la Ciutadella i va arribar al punt culminant

amb el mític Canet Rock⁽²⁷¹⁾. Per a en Xavier, aquestes festivals van ser “fites referents totals. A una hi vaig anar de públic i a l'altra, de músic amb l'Orquestra Mirasol. Van ser actuacions molt significatives i molt atrevides. Les dues reivindicaven espais de llibertat. Als que érem joves ens van obrir les portes a l'univers. Canet Rock es va guanyar el títol de ser el Woodstock⁽²⁷²⁾ d'aquí!”. D'aquest festival em comenta: “et pots imaginar que en el moment i com a novet a Catalunya es vivia amb una intensitat curiosa. [Per una banda] amb inquietud, [però, per l'altra], amb temor. La Guàrdia Civil estava per tot arreu. El *desmadre* a Canet Rock era total. No devien faltar parelles fent l'amor allà mateix... Imagina't, a l'època!, era una de les respostes més atrevides! Tots cridàvem: Oh bien, per fi tenim l'espai que ens dona la gana! Però, ostres, en aquell moment, sí, segur? Que passaves davant d'un guàrdia civil i et fulminava amb la mirada per portar el cabell llarg, tenir pinta *hippilondia*... El clima jo el definiria, doncs, de por, com a eix central, i de la seva resposta reactiva: el supuesto *desmadre*. Les fotos retraten el *desmadre*, però és que aquell *desmadre* té molta relació amb les pors... i [en les imatges que es conserven] no surten tots els guàrdies que estaven rodejant el Canet Rock...”. (Video 1 min. 21:00 – 28:00)

En aquesta línia, en Xavier afirma que amb aquestes mogudes es van conquerir molts espais de llibertat, però torna a destacar la presència del temor. “El problema de les llibertats és que encara ens fan por i això també a nivell individual. Moltes vegades ens trobem en un espai de llibertat, ja en lo personal, i no sabem què fer. Això jo crec que seria saludable que ho reconeguéssim tots”.

En Xavier creu que un dels motors de la moguda cultural als setanta va ser el canvi generacional. “A la generació

271. Vegeu notes 83, pàg. 36 i 264, pàg.137.

272. Vegeu notes 89, pàg. 37 i 227, pàg. 112.

270. Vegeu nota 81, pàg. 34.

jove que esclata aleshores no li queien bombes al set anys, a diferència dels seus pares. Això marca tremendes diferències. (...) Hi ha un contrast molt gran entre la fal·lera pel subsistir dels pares i una nova generació que comença a preocupar-se d'allò emocional, cultural... D'aquí s'entén com és que la llibertat agafés aquest camí cultural. És justament aquell àmbit del qual la pobre generació progenitora no se'n havia pogut ocupar, perquè els fregien a bombes... [L'esperit d'aquella joventut, il·lusionada, però] també acollonida, es manifestava en aquestes bosses d'iniciatives culturals i de retrobament de la gent a l'espai públic”. A més, ho relaciona amb el context internacional dels seixanta i els setanta, dividit en blocs però amb constants revolucions. “És molt important el context històric del moment, [ja que] hi trobo una explosió generacional i internacional molt potent. D'entrada, era un món de blocs enfrontats, (...) en què estava tot absolutament uniformitzat. També era un món de postguerra on les generacions internacionals havien quedat atemorides després de la guerra... Durant els seixanta, [va florir] una generació que es qüestionava el que hi havia i [abandonava] les pors de les generacions anteriors”. (Video 1 min. 28:50 – 33:00)

En aquest context, els moviments socials propiciaven “la mort de l'esperit antic; la moral cristiana, l'ètica, les pautes de conducta franquistes...” i, en concret, les mogudes musicals van calar perquè significaven una “*apertura*”. Així doncs, “començava a néixer una herbeta emergent d'un esperit nou que investigava per on obrir-se camí. Les primeres manifestacions d'aquest esperit van ser molt valuoses, ja que marcava [les principals] aspiracions: el tracte entre iguals, l'obertura i sortir del món de blanc i negres. Ho podríem empaquetar (sic) en la paraula llibertari⁽²⁷³⁾”. En aquesta mateixa línia, en

273. Respecte al concepte llibertari a la Catalunya dels 70 vegeu “*Barcelona era una fiesta*” [en línia]. *El documental*. TV3 a la carta, 8 de novembre de 2010.[Consulta 10.09.24].

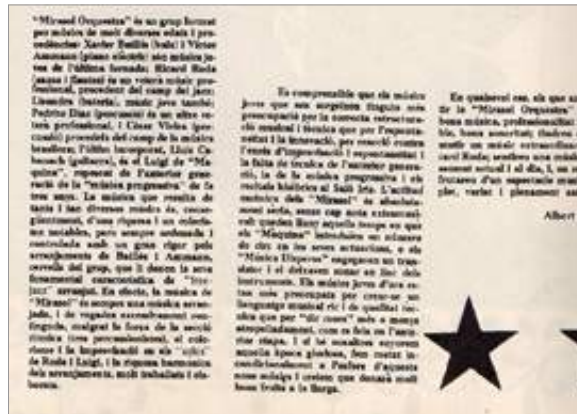

Xavier Batllés amb l'Orquestra Mirasol a la IV Nit de Jazz, 1974.
Font: Xavier Batllés

Xavier creu que és evident que als anys setanta es creà una cultura paral·lela a l'oficial: “jo crec que tothom que pensi amb dos dits de front, senti amb dos dits de cor i actuï amb dos dits d'atreviment està fent una cosa alternativa”. Segons, en Xavier l'alternativisme és “l'única via possible per construir una cosa nova, petita, emergent, amb contacte entre la gent, sense egos ni personalismes.(...) El culte a la personalitat és contrari al progrés col·lectiu [i, en aquell moment, que] veníem d'una cosa plena de *porquerieta*, les mogudes alternatives van florir molt fortament”. Al final, deixa anar: “l'alternativisme segueix creant-se feliçment i afortunadament” per combatre amb el sistema capitalista d'avui dia, molt criticat pel Xavier. (Video 1 min. 34:30 – 42:30)

Per acabar, en Xavier fa una valoració molt bona de la seva experiència en aquells anys de joventut. Ell se'n sent protagonista, però “allò què ens ha passat és fruit d'allò col·lectiu; no hi ha personalismes que valguin. Venim del nosaltres, de l'esforç de tots. El granet de sorra que hi va posant cadascú ens configura la vida i ens dona grandíssimes possibilitats”. En Xavier remarca que la mobilització popular va tenir un “paper de primer ordre”. En destaca, sobretot, el “canvi de concepte revolucionari” que es va produir amb aquelles mobilitzacions; “no es feien manis al viejo estilo”. A partir d'aquest comentari, en Xavier reflexiona sobre els conflictes socials i els processos de canvi. “Per més revolucionari que un sigui, si sent odi, [la cosa va malament]...; jo crec que justament aquesta és l'arma dels enemics que ens volen amargar la vida. (...) Les manifestacions d'odi estan obsoletes... L'alegria sí que és una arma de primer ordre en aquests nous temps, perquè l'alegria no els agrada un pepino”. (Video 1 min. 43:00 – 44:00 i video 2 2:30 – 7:00)

A l'hora de valorar el procés polític de la Transició, en Xavier canvia d'expressió. “Tot va ser de cartró pedra. (...) El poble va manifestar un anheli que va ser manipulat [pel pacte i el consens]. En el fons, va ser com una amnistia als criminals anteriors. A tot això se li va posar el nom de democràcia, una democràcia basada en la traïció: uns perquè van seguir traint el poble i els altres perquè es van desdir del seu programa ideològic. Va ser una molt bona malifeta... Que pitjor hagués sigut una guerra civil? Sí, però què vols que et digui, això tots ho sabem. No hem de mirar les coses pensant que eren les menys dolentes que podien passar, sinó [tenint en compte] que hi va haver una traïció molt greu al poble. [Això ha fet] que la paraula democràcia sigui falsa des de llavors. No hi ha hegemonia del poble, només quatre tios en un despatx que ho decideixen tot...”. En aquest sentit la cultura popular catalana “va rebre un cop de peu al cul

Text del programa de la IV Nit de Jazz o Internacional Jazz Cardedeu, 1974. FONT: Antoni Clavell

del *pujolisme*⁽²⁷⁴⁾; va ser manipulada. El *pujolisme* només es preocupava de l'*alta costura* cultural. Com és que en Raimon no surt per TV3 on cop la munten? [Això, per exemple, demostra que] hi va haver una traïció de primer nivell a la cultura que estava fent el poble. La malifeta del *pujolisme* acaba aniquilant el folk, el jazz... i es va fer a través del suposat rock català, pur colonialisme ianqui”. (Video 1 46:00 – 50:50 i video 2 min. 0:00 – 2:30)

Però en Xavier considera que “La vida és una sembrada de llavors que poden fructificar amb les nostres accions”. I ell té molt clar que “la gent dels moviments socials actuals lliga de ple amb aquell esperit, amb intenció i en sensibilitat. En tots els sentits, també amb la voluntat de qüestionar els elements manipuladors del sistema: política, cristianisme, capitalisme... i això ho han de tirar endavant les generacions joves”. (Video 1 min. 44:00 – 46:50)

274. Es refereix a l'etapa política iniciada el 1980 amb la recuperació de la Generalitat presidida per Jordi Pujol.

1.14 ENTREVISTA A JAUME RODRI

ENTREVISTA EN FORMAT DIGITAL: DVD 2, CARPETA (14) Rodri

FITXA PERSONAL	
Nom	Jaume Rodri
Edat	73 anys
Lloc de naixement	Vic. Va venir a viure a Cardedeu per raons polítiques el 1970.
Professió	Sociòleg i escultor. Va ser diputat d'ERC entre el 1992 i el 1996.
Entitats en què va participar	col·laborador del GAT, col·laborador dels cinefòrums d'El Carrilet, fundador i membre de l'Assemblea de Catalunya local, soci de l'Agrupació Sardanista, a finals dels setanta redactor de la revista Missatge juntament amb en Josep Castells, fundador i membre actiu del Cercle de Barbats i fundador i membre actiu de Ràdio Televisió Cardedeu (RTVC).
Fets historicopolítics en què va participar	Maig del 68 a París, Tancada de Montserrat del 69, fundació de l'Assemblea de Catalunya, retorn de Tarradellas el 77 i molts altres...

L'entrevista la vaig fer a casa seva el dia 03/07/2014. Estic molt encantada que en Rodri compartís els seus records de joventut amb mi. La seva vida és molt, però que molt interessant i va ser un plaer conèixer-la. En Rodri em va oferir un visió molt més política de la moguda cultural a Cardedeu durant la Transició, cosa que molts dels altres entrevistats no em van aportar. Durant l'entrevista, en Rodri era molt curós amb els anys i les dates, sempre em deia: “jo et diré el que recordi, però sobretot contrasta-ho perquè pots veure si és veritat. Si em portessis programes em vindria tot a la memòria”. I és que certament, amb la quantitat de coses que va fer, no és d'estranyar que d'algunes no se'n recordi. Tot i això, l'entrevista la valoro molt positivament. Moltíssimes gràcies, Rodri!

En Jaume Rodri ha estat un personatge important en el procés polític del tardofranquisme i la Transició a Catalunya. Jo, en el moment d'iniciar l'entrevista, no en tenia consciència, tot i que diverses persones en entrevistes anteriors quan parlàvem d'algun aspecte relacionat amb la política m'acabaven adreçant al Rodri⁽²⁷⁵⁾. Així, molt aviat la trobada va prendre un caire molt interessant, que jo no havia previst.

En Jaume Rodri va participar “activíssimament” en el Maig del 68. Tot va començar quan ell estudiava sociologia a

275. Vegeu les entrevistes als germans Castells, pàg. 109; Josep Arribas, pàg. 101; Víctor Busquet, pàg. 157, i Maria Planas, pàg. 152.

París. “Els estudiants hi vam tenir molta participació, vam ser el centre de tot”. Em sorprèn quan em comenta que durant “quatre o cinc anys es va preparar tot fent reunions, amb gent de tot arreu... i que es van fer prèvies de manifestacions fins que va esclatar la revolució”⁽²⁷⁶⁾. En Jaume Rodri recorda aquella revolució amb molta emoció, però afegeix “el més trist és que la persona que era el líder dels estudiants [espanyols] a París era un espia de Franco, Gonzalez Maza⁽²⁷⁷⁾. A més, va tenir la barra de publicar-ho, vull dir que no m’ho invento jo. Ell va entregar les claus de la rendició a l’Odéon de París...”. D’aquesta moguda ve que el Govern espanyol els tingués a tots fitxats. “El fet que el meu nom confongui (Rodri amb Rodríguez) m’ha salvat de moltes coses (de la detenció dels dirigents de l’Assemblea de Catalunya, per exemple). Suposo que he tingut sort i que, potser, jo no era tan important... o ells es pensaven que jo no n’era tan, i això anava molt bé”. A més, m’explica que havia d’assistir a la Tancada de Montserrat del 1969, però que per problemes familiars no va poder arribar a entrar-hi. Segons en Jaume Rodri, la seva implicació en mogudes polítiques d’oposició al règim i revolucionàries ve motivada per la seva personalitat: “jo havia nascut per a això. Em semblava que no podia ser viure així. Jo veia la situació de la llengua, del meu país... Veia on érem i, *hosti*, quin drama! No podíem continuar igual. (...) Catalunya era la puta barata d’Espanya, es negava la llengua... Va haver-hi un moment que dius... prou! Doncs, què fem, va, manifestem-nos. Està prohibit, que els *donguin*. I vam anar conquerint llibertats. Era una necessitat, com respirar, viure; la dignitat de viure”.

(Video 1 min. 16:30 – 22:00 i 40:45 - 42:15)

276. La data del Maig del 68 està mitificada, però, sens dubte, el moviment estudiantil ja feia anys que creixia a París. Sobre això vegeu el treball del professor universitari mexicà RODRIGUEZ, R.: *París, mayo del 1968* [en línia]. Mayo del 2008. [Consulta 28.07.14].

277. En Rodri confon el nom, l’anomena Gonzalez Maza, però és deu referir a Gonzalez-Mata, el qual va publicar un llibre en què, entre molts altres actes d’espionatge, relatava les seves accions al Maig del 68. GONZALEZ-MATA, Luis Manuel: Cisne. *Yo fui espía de Franco*, Barcelona, Argos-Vergara, 1977.

En Rodri m’explica que n’eren molts els que es van començar a moure. “Home, bàsicament érem gent jove, perquè tampoc no teníem tantes coses a perdre. No havíem viscut prou les seqüeles de la Guerra Civil, les vam viure de retop. Vam viure una postguerra tràgica, sobretot, casposa. El cine era una merda, el teatre era una merda... tot el que s’escrivía era misèria. Tot plegat era molt trist. Havies d’anar a comprar llibres a Perpinyà per poder llegir alguna cosa que s’aguantés una mica, això ja és l’últim!”⁽²⁷⁸⁾. Va ser en aquells anys que va entrar en contacte amb en Xirinacs i en Dalmau: “fèiem una pila de coses junts”. I és que, certament, van formar un trio molt destacat⁽²⁷⁹⁾. (Video 1 min. 12:45 -14:10 i 42:30 – 43:30)

Als inicis dels anys setanta, en Jaume Rodri va participar en la creació de l’Assemblea de Catalunya⁽²⁸⁰⁾. En té una “experiència extraordinària, espectacular; de les coses més maques de la meua vida. Va créixer com un bolet i va tenir un impacte brutal en tot el món polític. (...) El franquisme, que no s’havia pogut derrotar de cap manera, havia topat finalment amb una cosa que unia totes les classes socials i culturals amb un mateix objectiu: llibertat, amnistia i estatut d’autonomia”. Juntament amb en Xirinacs i en Dalmau va encapçalar el grup dels no alineats políticament de l’Assemblea, és a dir, els que

278. Vegeu nota 178, pàg. 85.

279. La col·laboració entre aquests tres personatges, que provenien de les anomenades Comunitats Cristianes de Base, és coneguda i evident en les seves publicacions: DALMAU, XIRINACS, RODRI I LOBO: *Setge a l’antievangelí*. Ed. Pòrtic. Barcelona, 1971. o RODRI, Jaume: *Evangelí de Jesús segons Jaume Rodri*, Raval Edicions SLU, Pòrtic. Barcelona 1973, amb notes de Lluís M. Xirinacs i el pròleg de Josep Dalmau.

280. En Rodri, en Dalmau i en Xirinacs van participar en la fundació de l’Assemblea de Catalunya des de les Comunitats Cristianes de Base, tal com explica Josep Dalmau en una entrevista publicada per TORNOS, M.: “*Entrevista a Josep Dalmau*” [en línia]. Presència, desembre 2011, núm. 2071, pàg.11 [Consulta 28.07.14]. També queda recollida la seva participació en l’article publicat per BERNARD, Robert: “*L’Assemblea de Catalunya a Granollers i el Vallès Oriental*” [en línia]. *Lauro*, núm. 11. Granollers, 1996, pàg. 23. [Consulta 29.08.14].

no eren de cap partit polític (especialment comunistes i socialistes). (Video 1 min 22:30 – 30:50)

En preguntar-li per l’esperit d’aquell moment, en Rodri m’ho defineix amb un sola paraula: “rupturista” i m’aclareix que “calia trencar la cadena. Acabar amb el franquisme, almenys per a mi i per a altra gent també. Acabar amb aquesta etapa fosca, d’una Espanya impresentable i d’una Catalunya sotmesa. Un desastre total, sense llengua, sense res, tot trepitjat, per terra, menystingut... la nostra idea era aixecar-ho tot; el que diu Espriu: recuperar el nom de cada cosa”⁽²⁸¹⁾. (Video 1 min. 15:00 – 15:40)

Fugint de la persecució policial a Barcelona, Jaume Rodri decideix instal·lar-se a Cardedeu, un poble petit en què no hi havia caserna de la Guàrdia Civil i que disposava d’autopista i tren per desplaçar-se. A partir de la seva arribada, el 1970, en Rodri molt aviat va entrar en contacte amb la gent d’esperit inquiet del poble. La Maria Planas em va comentar que durant aquells anys es feien algunes reunions clandestines a casa seva i a una casa de Llinars. Sobre això, en Rodri em diu: “n’hi va haver moltes de reunions clandestines: amb en Salvador Casanova, [l’home clau de l’Assemblea de Catalunya a Granollers], a La Gralla⁽²⁸²⁾; amb l’Àngel Colom, organitzador de la Marxa de la Llibertat; en Lluís Maria Xirinacs...” (Video 1 min. 4:45- 5:15 i 12:40 – 15:40)

Amb en Jaume Morató, un jove interessat pel món del cinema d’art i assaig, van portar el Miquel Porter i Moix, del qual en Rodri era amic, a les primeres sessions del cinefòrum d’El Carrilet. M’explica que hi van programar pel·lícules molt interessants, fins i tot algunes censurades i que hi assistia

281. Fa referència al vers escrit en el poema “Inici del càntic en el temple” (1965), de Salvador Espriu: “Però hem viscut per salvar-vos els mots, /per retornar-vos el nom de cada cosa, /perquè seguissiu el recte camí /d’accés al ple domini de la terra”.

282. Llibreria de Granollers.

En Rodri presentant el concert de Granollers, 1975.
Font: Arxiu GAT

molt de públic, cosa que generava un gran ambient en els debats. “No s’havia vist mai poder comentar la pel·lícula en públic”. Al final, en Rodri em remarca que “l’home clau de tot això va ser el Morató”. (Video 1 min. 6:00 -7:40)

Jaume Rodri no recorda haver participat activament en l’organització de les activitats del GAT, però sí d’assistir-hi i compartir bons moments amb els amics del GAT. “M’hi trobava molt bé amb els Castells, el Grífols, la Maria..., eren gent magnífica”. Tampoc recorda haver participat al concert de Granollers organitzat pel GAT el desembre del 1975⁽²⁸³⁾: “no ho sé. No me’n recordo. Potser. Segur. M’apuntava a tot”. En realitat, en Rodri va escriure diversos dels programes de les obres del GAT⁽²⁸⁴⁾ i crítiques de les seves obres⁽²⁸⁵⁾, i va ser l’encarregat de la presentació del concert organitzat pel GAT a Granollers

283. BERNARD, Robert, *op. cit.*, pàg. 29.

284. Podeu llegir un fragment a la pàg. 49.

285. Tot i la profunda amistat que uneixen el Rodri i la gent del GAT, en Jaume Rodri no es va estar de fer una crítica a la seva representació d’*Els Pastorets* del 78 a la revista *Missatge* núm. 94, gener de 1978, pàg. 18-19.

el desembre del 1975. Parlant del GAT i les Nits que organitzava, en Rodri m'assenyala que “no només eren espais de llibertat, sinó també de creació, d'art... Acabava d'arribar i a mi em semblava fabulós tot allò!”. A partir d'aquí, em comenta que les Nits de Jazz van tenir cada cop més èxit i que gairebé tots els assistents eren de fora, molts de Barcelona. Pel que fa a les cercaviles de La Cuca, recorda en concret la que es va fer a Cardedeu com “una excusa per fer una manifestació per tapar [i canviar] els noms dels carrers franquistes”. De fet, va ser la primera vegada que s'exerciria el dret a la manifestació a Cardedeu⁽²⁸⁶⁾. En aquella manifestació, es va enganxar un cartell a l'Ajuntament tapant la làpida que s'havia col·locat al final de la Guerra Civil a Cardedeu en honor al triomf franquista. La frase que hi ha al cartell és, segons els Castells, idea del Rodri: “Que la pau visqui sempre més en el cor del nostre poble”⁽²⁸⁷⁾. (Video 1 min. 2:50 – 5:12 i 35:10 – 38:00)

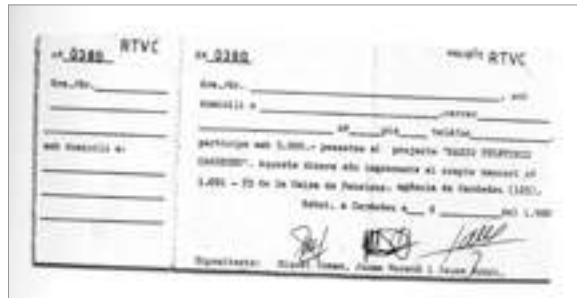
Ja durant la Transició, en Rodri, els Castells i altra gent del GAT van mobilitzar-se per debilitar i “neutralitzar” les restes del falangisme a Cardedeu. “Havia de venir la democràcia i la revista *Missatge*⁽²⁸⁸⁾, que l'editava l'Agrupació Familiar⁽²⁸⁹⁾, un cosa molt de dretes i molt del règim,

286. Si excloem el pas de *La Marxa de la Llibertat* l'estiu del 76. Vegeu nota 186, pàg. 90.

287. Vegeu una fotografia d'aquest moment a la pàg. 45.

288. Segons el treball de GUIMERÀ, J.A.: “*La televisió local a Catalunya: Gestació, naixement i transformacions (1976-2006)* [en línia]. XIX Premi CAC, 2007. [Consulta 29.08.14]. “El projecte de RTVC neix vinculat a Ràdio Borrego, una emissora lliure creada per un grup d'amics l'agost del 1979, molts dels quals col·laboraven en una revista local”. Aquesta revista ha de ser *Missatge*, la revista de l'Agrupació Familiar que pocs anys abans el GAT se l'havia fet seva.

289. L'Agrupació Familiar era una entitat fundada a finals dels anys 50 i que alguns entrevistats relacionen amb el falangisme de Cardedeu. El lligam entre les “Agrupacions Familiars” i el falangisme està molt ben explicat a COBO, Pedro: “*Las asociaciones de cabezas de familia como cauce de representación: un fallido intento de apertura del régimen*” [en línia]. *Espacio, Tiempo y Forma*. Serie V, Historia Contemporánea. 14, 2001, págs. 437-488. [Consulta 28.07.14].

Butlleta de participació en el projecte de RTVC, 1980.

Font: RTVC

no podia estar en mans dels falangistes i feixistes que hi havia aquí al poble. Vam fer un “cop d'estat” i ens vam quedar la revista”⁽²⁹⁰⁾. (Video 1 min 0:00 – 1:30)

El 1977 “creem una sucursal local de l'Assemblea de Catalunya a Cardedeu⁽²⁹¹⁾ (...) amb en Bruy, Víctor Busquet, Francesc Companys i els germans Castells, suposo que també”, entre d'altres. Les reunions les fèiem a Can Xurín⁽²⁹²⁾, ens hi reuníem a títol individual 8 o 10 persones, tot i que alguns eren de les entitats”. Pel que fa al paper de l'Ajuntament, “suposo que sabia moltes coses. En aquell moment no eren gaire dolents perquè veien que se'ls acaba el rotllo. No ens van ajudar gens tampoc, ni amb això, ni amb la tele, al contrari. Però ja es veia que allò es desinflava i quan es desinfla el globus tothom mira de salvar-se”. En aquest mateix any, en Jaume Rodri i en Dalmau van tenir un paper clau en el retorn del president Tarradellas. “En aquell moment, a

290. Entre els responsables de la redacció de la revista i els col·laboradors trobem gent del GAT, en Jaume Rodri i altres persones lligades a entitats del poble.

291. Vegeu pàg. 50.

292. Pel que sembla Can Xurín fou en aquells anys un espai de reunió per a moltes entitats del poble: l'Assemblea de Catalunya local, la RTVC, el Cercle de Barbats...

Catalunya es vivia una efervescència brutal, molt bona. En els fons era un no parar i ens divertíem”. Si fins i tot “després d'una operació molt dura del Martín Villa contra Catalunya, creem el Carnet de Nacionalitat Catalana”. En Jordi Castells en va fer el disseny. (Video 1 min. 23:30 – 35:00)

En relació amb el Cercle de Barbats, en Jaume deixa anar: “sorgeix d'una idea folla que se'ns va acudir un dia. Tots portàvem barba i com que tothom s'associava per coses... vam decidir organitzar sopars, havaneres, xerrades... Tothom aportava el que sabia fer o les coneixences que tenia”. Pel que fa a la barba, en Jaume afirma que “ha estat transgressora des de sempre” i que en aquell moment tothom en portava. D'aquí ve el nom de Barbats i que gairebé tots els membres en dugessin. “Fins i tot, vam enviar una carta a Narcís Serra convidant-lo a formar part del grup!”. Tot això de la barba calava molt, per això el seu eslògan era: “on hi ha pèl, hi ha alegria”. En Rodri recorda rient el nom atorgat a les dones: les de “la barba secreta”. Una de les activitats més populars dels Barbats era l'afaitada pública que es feia cada any el dia de Carnestoltes. Es votava per majoria a qui se li afaitava la barba. Al final, en Rodri acaba reconeixent que el Cercle de Barbats “era una manera de fer coses sota un paraigua divertit. (...) La idea principal era fer venir gent⁽²⁹³⁾ a Cardedeu per fer conferències, com la Maria Aurèlia Capmany. I és que jo estava molt ficat en política en aquell temps i els coneixia a tots. (...) Tot això eren excuses, tapadores. El que de debò jo i tots intentàvem era que el país sortís de la merda del franquisme i respirés política i respirés cultura. Que aquesta caspositat tan terrible [desaparegués].

293. En una fotografia d'una trobada del Cercle de Barbats es pot veure en Rodri al costat del famós poeta i artista Joan Brossa. Vegeu pàg. 159.

Des de cada poble, anàvem fent”. (Video 1 min 7:50 – 11:45 i video 2 min. 4:00 – 4:30)

En relació amb l'inici de Ràdio Televisió Cardedeu (RTVC), en Rodri destaca que “va ser una de les coses que va estar en l'epicentre del que estava passant a Catalunya”. En la penúltima Nit de Jazz va sorgir la idea de muntar RTVC. “En Joan Grífols va retransmetre la Nit per Ràdio Borrego⁽²⁹⁴⁾ i va ser allà on li vaig dir: “ostres, i això no es podria fer amb imatges?”⁽²⁹⁵⁾. A partir d'aquí vam tirar endavant”. En Rodri em comenta que a tothom li “semblava impossible fer tele lliure”. El trio format per Joan Grífols, el tècnic; Jaume Morató, l'empresari, i Jaume Rodri, “el *zumbat* que havia tingut la idea” i que s'encarregava dels contactes externs i la part política de la RTVC, va engegar el projecte. Però no estaven sols, “tot el poble hi va participar; tothom que es movia una mica. No ens ho creïem ni nosaltres”. Les autoritats ho van veure amb molt mals ulls. Però, gràcies al suport dels cardedeuencs que van aportar-hi cinc mil ptes. en fer-se socis, es va poder tirar endavant el projecte. “No hi havia cap tele comunitària al món⁽²⁹⁶⁾. Que el poble es fes la seva pròpia tele va ser una novetat; doncs resulta que no ho havia fet ningú. Va ser un referent per a tota Espanya. Quan passa una cosa única a la gent del poble li agrada”. Que el propietari fos el poble va ser una revolució total. Els van acusar de ser “una colla de desgraciats, que el que feien amb això era obrir les portes a la tele privada. El cas és que s'havia de trencar el monopoli televisiu espanyol i es va trencar. La llibertat és per a qui la vulgui fer servir”. I és que RTVC va néixer amb un doble objectiu: reivindicar el dret del poble a tenir la seva pròpia televisió, autogestionada, per explicar les coses que

294. Vegeu el document a la pàg. 55.

295. Així mateix s'explica al llibre MESEGUER, Maica i altres: Més de mil dilluns. RTVC, Cardedeu 2005, pàg. 25. (Llibre autoeditat.)

296. Vegeu nota 148, pàg. 56.

Acta de definició pública de RTVC davant les dificultats que posava l'Estat per a les seves emissions, 1983.

Font: RTVC

interessin de la vida local, i també “els que teníem una mirada endarrere, una segona mirada, volíem trencar el monopoli espanyol, teníem un rerefons polític, i ho vam aconseguir”. En Rodri m'explica el funcionament de la tele “tot assembleari. Per a mi va ser una escola de la democràcia. Molt enriquidor”. (Video 1 min. 3:10 - 3:40 i 46:30 - 50:00 i video 2 min. 0:00 - 3:00, 10:40 - 13:10 i 23:00 - 23:45)

Pel que fa als problemes del dia de la inauguració de RTVC, en Rodri m'explica que en aquell moment “jugàvem a cara descoberta. Això va ser la gran cosa, perquè en aquell moment tothom jugava a la clandestinitat. Nosaltres, al revés. (...) Vam intentar implicar-hi a tothom,

els més coneguts també⁽²⁹⁷⁾. Si vas amb un coixí de gent important, espantes la Policia”. De fet, molt aviat van buscar el suport d'un advocat de prestigi, l'antic alcalde de Barcelona, Socias Humbert, i per a la inauguració van convidar l'Heribert Barrera. És precisament aquest polític qui els va avisar de l'arribada de la Guàrdia Civil per impedir l'emissió de la inauguració oficial⁽²⁹⁸⁾. La Guàrdia Civil, “que ho volia tallar per l'arrel”, tenia la intenció de precintat els equips. Ara bé, una doble estratègia els va permetre salvar tots els equips: “fem un *cambiazio* i la podem salvar”. (Video 2 min. 6:00 - 10:30)

Com a objectiu inicial es va marcar la creació pròpia dels programes. Un cop iniciades les emissions regulars de la RTVC, en Rodri es va encarregar del programa *Donots i Homenots*, en el qual va convidar molta gent important que va venir de manera gratuïta⁽²⁹⁹⁾. “Per a alguns d'ells va ser el primer cop que parlaven per la tele”. En Rodri recorda un aspecte anecdòtic divertit de les emissions: “la televisió espanyola acomiadava l'emissió amb el rei d'Espanya. A Cardedeu, el rei de RTVC era el soci. [Per això,] cada nit acomiadava l'emissió un soci diferent”. Aviat, amb el renom que va prendre la tele de Cardedeu, “la gent que no hi estava d'acord, com el Sr. Comas⁽³⁰⁰⁾ -que aquí ens fonia *hòsties*-, quan sortia del poble feia així, saps? (fa el signe de la victòria). Sí, se la feia seva. En les coses bones tothom hi vol ser”. (Video 2 min. 3:00 - 3:40, 6:00 - 7:00 i 13:25 - 15:45)⁽³⁰¹⁾

297. En aquest sentit, per a la inauguració oficial es va arribar a enviar invitacions per mitjà de telegrams al rei Joan Carles I i al president del Govern Leopoldo Calvo Sotelo. Vegeu el document a la pàg. 57.

298. Vegeu nota 155, pàg. 57.

299. La llista dels que van ser convidats al plató de RTVC és molt llarga. Es pot destacar Vazquez Montalban, Raimon Galí, Pere Portabella, Jordi Maluquer, Crista Leem, Carles Reixach, Oscar Nebreda, Montserrat Carulla, Antoni Tàpies... I la llista dels que van ser entrevistats pels reporters de RTVC ho és encara més.

300. Primer alcalde de la democràcia a Cardedeu.

301. Llorenç Soler és un professional del cinema i la ràdiotelevisió. Entre la seva llarga filmografia documental destaca “*A propósito de Santa Maria de Iquique*”, codirigida amb Jaume Rodri.

Acudit publicat per Llorenç Soler a la revista Missatge, 1981.

Font: RTVC

Per a en Rodri, algunes de les grans coses que va fer a nivell local van ser l'Assemblea de Catalunya i la RTVC. La participació en la vida cultural de Cardedeu el va influir: “tot el que tu fas, et compromet la visió, la filosofia, la vida... El “fer coses” et compromet”. Segons en Rodri no només influeix en l'individu, sinó també en les comunitats. En aquest sentit, considera que “d'aquell temps no s'ha perdut res, això és com l'aigua. Nosaltres devíem ser fruit d'uns que van treballar abans i els que vinguin després, fruit del que vam fer nosaltres. Lligat estrictament, no. [Però] se sembla, es llaura, plou a sobre, vénen coses i apareixen coses..., em sembla que és més així”. En relació amb el meu comentari respecte a la importància del que es va fer a Cardedeu durant aquells moments, en Rodri es pregunta: “Important...? La història ho dirà. Per a mi, sí que ho ha sigut, per a mi, molt. Jo vaig complir amb el que a mi em semblava que s'havia de fer. Lo important és fer-ho. La llavor del pagès i del sembrar. Ser conscient que en cada moment has de fer el que creus que s'ha de fer”. Per a en Rodri, la cultura és fonamental; “sense paraules no podem

existir. Quan un nen diu “mare”, és tot un món, i quan un home diu “revolució” és tot un món, i quan diu “dignitat” és tot un món. La cultura és bàsica. I en aquell moment era més pura que ara. Ara, a vegades, cultura ja no se sap massa què vol dir. Què vol dir un llibre avui? Ja no és el mateix que a la nostra època...” (Video 1 min 40:45 - 42:15 i video 2 min. 16:00 - 18:50 i 21:40 - 22:45)

En preguntar-li per la relació entre el moviment cultural i el procés polític de la Transició, en Rodri respon amb contundència: “tot això eren petits actes que s'anaven fent de tota la bullidera important que hi havia al país. Es feia a Cardedeu, a Llinars, a Sant Celoni, a Granollers... Això formava part d'una constel·lació de coses que s'anaven fent”. Certament, en Rodri remarca que moltes entitats es van crear perquè no hi havia llibertat política. També lamenta que amb l'arribada de la democràcia “la millor gent de les associacions s'apuntessin a partits polítics. Això va ser un drama. Que potser s'havia de fer, no dic que no, perquè una manera de fer feina és estar a l'Ajuntament, però, llavors, tot lo que era creació se'n va anar enlaire, però molt enlaire”. (Video 1 min. 40:00 - 41:00 i 44:25 - 46:00)

Per acabar, li demano la seva opinió sobre la Transició. De seguida en Rodri em contesta: “una merda. És una gran mentida això, com lo del rei amb el 23-F. Com que els convenia, la van vendre així. Una pena increïble per a tota aquella gent que va deixar-hi la vida. Nosaltres hi vam donar hores i una mica de por, però va haver-hi gent que hi va donar la vida; això és tristíssim. Ara, podria haver estat pitjor. S'ha de considerar que es van fer uns passos, però no els van fer els que manaven, sinó el poble”. (Video 2 min. 23:50 - 25:20)

1.15 ENTREVISTA A MARIA PLANAS

ENTREVISTA EN FORMAT DIGITAL: DVD 2, CARPETA (15) Planas

FITXA PERSONAL	
Nom	Maria Planas Codina
Edat	62 anys
Lloc de naixement	Cardedeu. Va viure a Cànoves des dels quatre anys fins als 24 (1976).
Professió	Administrativa
Entitats en què va participar:	Membre actiu del GAT i fundadora de Ràdio Televisió de Cardedeu (RTVC).

L'entrevista la vaig fer a casa seva el dia 03/07/2014. Durant l'entrevista, la Maria Planas va estar molt predisposada a explicar-me totes les seves experiències, la qual cosa li agraeixo profundament. Va complementar les seves explicacions amb un escrit de la revista Vallesos⁽³⁰²⁾ referent al naixement de Ràdio Televisió de Cardedeu (RTVC) i amb el llibre de la RTVC⁽³⁰³⁾, que me'l va regalar quan vam acabar l'entrevista. Un cop finalitzada la gravació vam continuar xerrant d'aquells anys durant més d'un quart d'hora. A més, em va oferir d'anar al local de la RTVC, on hi ha un mural amb fotografies d'aquells anys. Com a resultat d'aquesta visita, m'he engrescat a incorporar-me a RTVC i aquest estiu ja hi he participat plenament durant la Festa Major local. Aquesta entrevista la valoro molt positivament,

ja que m'hi vaig sentir molt a gust i crec que la Maria Planas també la va gaudir. Moltes gràcies, Maria, ets un encant.

La participació de la Maria Planas amb el GAT comença amb les Nits de Folk i, més tard, col·labora amb les de Jazz. M'explica que a l'inici les Nits eren gratuïtes, els grups no cobraven i que per recaptar els diners que calien per cobrir les despeses tècniques s'hi venien entrepans, collarets, bosses, samarretes...⁽³⁰⁴⁾ "Tot ho fèiem per passar-nos ho bé, perquè ens venia de gust; l'aspecte econòmic no comptava." En aquell moment, es feia tot el que calia fer per tirar endavant un projecte sense rebre ajudes econòmiques d'enlloc. Per això, la Maria Planas remarca l'autosuficiència i el voluntariat com una necessitat, però, sobretot, com una realitat. D'aquí es dedueix que totes aquestes activitats es feien sense ànim de lucre, no hi havia cap voluntat de fer ne-

304. Vegeu la fotografia a la pàg. 103.

goci; ans al contrari, eren activitats culturals obertes a tothom. Al cap d'uns anys, es va cobrar entrada per les Nits⁽³⁰⁵⁾, ja que venien músics d'una certa categoria, com Carrie Smith⁽³⁰⁶⁾. La Maria Planas recorda que en les últimes Nits els Pinetons es van omplir de gom a gom amb 3 o 4 mil persones. La Maria remarca que la majoria de la gent venia de fora, sobretot de la comarca de Barcelona i de les contrades, ja que "les Nits es van fer molt conegudes en aquells anys (...) i venia molta gent de fora." (Video 1 min. 3:00 – 8:30)

En preguntar-li pel naixement de la idea de muntar aquestes Nits a Cardedeu, el relaciona amb la influència musical que rebia el jovent d'aquell moment. "Aquella generació ens vam nodrir dels músics de folk d'aquell moment, com Bob Dylan i Joan Baez, que encara no podien venir a l'Estat espanyol perquè estaven prohibits. Tot i això, ens arribava la seva música, no per la ràdio precisament, on s'escoltava música espanyola com la del Manolo Escobar. Hi havia sistemes per aconseguir-la; anàvem a Andorra a buscar discos i revistes que aquí no arribaven. A més, van tenir lloc els festivals de l'illa de Wight i el de Woodstock. Tot això eren les idees de la joventut." Aleshores m'explica que quan els Castells i en Joan Grífols, els promotors, van tornar de fer la mili s'engresquen a organitzar a Cardedeu un concert similar als que s'havien fet a Anglaterra. I és clar, quan "uns [encenen] el misto, tothom s'hi apunta". A més, la Maria apunta que les Nits de Folk de Cardedeu neixen abans que el festival de Canet Rock. (Video 1 min. 6:40 – 10:00)

Pel que fa a la dificultat en què es trobaven a l'hora de muntar les Nits, la Maria Planas m'explica que les trobes no les solia posar l'Ajuntament, sinó el Govern Civil.

305. Vegeu la fotografia a la pàg. 118.

306. Carrie Smith va actuar a la X Nit de Jazz, l'última. Vegeu-ne el cartell a la pàg. 40 i una fotografia de l'actuació a la pàg. 116

Llargues cues de gent per entrar a una Nit de Jazz.
Font: Arxiu GAT

Recorda que els demanaven les lletres de les cançons que s'havien de cantar⁽³⁰⁷⁾. Aquest control va arribar a la paradoxa de demanar "les lletres de les cançons de jazz. El jazz és música, quina ignorància! Rèiem molt amb aquestes coses". (Video 1 min. 10:00 – 11:15)

La Maria també va assistir als cinefòrums d'El Carrilet⁽³⁰⁸⁾, dels quals remarca que era una "activitat, sobretot, formativa, d'un nivell cultural alt". També va col·laborar amb el teatre dels primers anys del GAT, del qual destaca el seu contingut reivindicatiu. Quan li ensenya la fotografia de La Cuca, la Maria m'ho contextualitza en l'època en què neixen Els Comediants, Dagoll Dagom i La Fura dels Baus, és a dir, en el moment en què es revifa el teatre de carrer. La Maria m'explica que a Cardedeu eren potser més de 50 persones les que s'encarregaven de La Cuca: "anàvem a fer les cercaviles i, evidentment, moltes eren reivindicatives". També recorda que el Congrés de Cultura Catalana els va contractar diverses

307. Vegeu el document a la pàg. 82.

308. El GAT i El Carrilet compartien local al Casal dels Jubilats tal com es pot veure a la fotografia d'aquesta mateixa pàgina.

vegades per participar en festes majors, actes populars o reivindicatius en diferents pobles de Catalunya. (Vídeo 1 min. 16:45 – 17:50 i 29:30 – 35:30)

Tot plegat, les Nits, el GAT..., per a la Maria Planas, era un espai de llibertat; “una mica l'escut d'aquella època”. Per a la Maria, es vivia en un “temps encotillat en què els governs no en passaven ni una” i ells ho volien “transgredir tot (...); tot era nou i tot estava per fer”. “Només el fet d'anar amb pantalons era un anhel de llibertat” per a la dona i per als homes, deixar-se els cabells llargs i la barba. Tot això el sector conservador del poble, el qual, fins i tot, considerava “escandalós” asseure's a terra, no ho veia gens bé. Per a la Maria, “la música i la lletra d'aquelles cançons van ser un esclat” que li va permetre “sentir la llibertat”. Un dels concerts que recorda amb més emoció va ser el que va organitzar el GAT al Pavelló Municipal d'Esports de Granollers. D'aquest concert recorda especialment quan, a causa d'un tall de corrent elèctric, Maria del Mar Bonet va cantar una cançó a les fosques i a *cappella* amb tot el públic en silenci⁽³⁰⁹⁾. La Maria també m'explica que en aquella època “els concerts de música era un fenomen que s'aprofitava per manifestar els sentiments del país” i que molts cops s'acabava cridant “llibertat, amnistia i estatut d'autonomia”. Per a la Maria, els cantants “eren els poetes que dalt de l'escenari deien allò que pensaves però no podies dir”. (Vídeo 1 min. 13:20 – 16:00 i 26:50 – 28:30)

La Maria també va participar en algunes reunions polítiques clandestines, de les quals recorda en especial una xerrada de Xirinacs en contra de la pena de mort⁽³¹⁰⁾. Tot i això, la Maria considera que a Cardedeu “no hi hagut un moviment polític actiu; sinó que ha sigut més aviat cultural”. (Vídeo 1 min. 18:50 – 19:40)

309. Vegeu nota 115, pàg. 44.

310. Maria Planas fa referència a la mort de Puig Antich.

Interior del local compartit pel GAT i El Carrilet al Casal Cardedeuenc a mitjan dels anys setanta. S'hi poden veure cartells de les activitats organitzades per ambdues entitats. Font: RTVC

En preguntar-li sobre els nouvinguts, la Maria em comenta que l'arribada de gent nova “va aportar [al poble, de tendència conservadora i tancada,] aire fresc”. També m'explica que els nouvinguts dels anys setanta procedien bàsicament de Catalunya. La Maria ho atribueix al fet que Cardedeu “va tenir molt ressò a nivell cultural”. (Vídeo 1 min. 23:00 -24:00 i 36:50 -38:00)

A finals dels setanta, dins del GAT, que portava deu anys actiu, es van anar perfilant diversos interessos. Per una banda, alguns van tendir cap a la professionalització, com els germans Castells, la Rosa Vila, en Toni Magrinyà, Anxa (el Toni Albadalejo i el Toni Coll)... Per altra banda va néixer un nou projecte cultural per a Cardedeu:

la creació de RTVC. Tal com ho exemplifica la Maria Planas: “Quan va néixer la tele, d'alguna manera, el GAT va morir”⁽³¹¹⁾. (Vídeo 1 min. 38:10 -39:20 i vídeo 2 min. 2:10 – 2:50)

El projecte es va iniciar amb una primera emissora local de ràdio anomenada Ràdio Borrego engegada per Joan Grífols. La primera retransmissió de la ràdio va ser una revetlla a la cantonada del carrer Sant Ramon, i la segona va ser la VIII Nit de Jazz, el 1979⁽³¹²⁾. La Maria m'explica que aquell dia en Jaume Rodri es va plantejar: “I això no es podria fer amb imatges?” A partir “d'aquesta espurna comença a créixer” RTVC, la primera televisió local de l'Estat espanyol. Per a la Maria, aquest projecte tenia un rerefons “polític, en el sentit de trencar el monopoli de la televisió estatal”, i cultural i lingüístic, en el sentit de fer una tele en català: “allò va ser molt revolucionari”, tot i que “primer semblava una bogeria”. (Vídeo 1 min. 39:20 – 40:00 i vídeo 2 min. 4:20 -5:15 i 19:30 – 21:00)

Les “tres potes” de RTVC eren en Joan Grífols, que s'encarregava de la part tècnica, en Jaume Rodri, que portava el projecte a l'exterior, i en Jaume Morató, que s'ocupava del tema econòmic. Sobre aquest aspecte, la Maria m'explica com s'ho van fer per finançar la tele. Es va anar porta per porta explicant el projecte per tal d'aconseguir tres-cents socis que hi aportessin cinc mil ptes. cadascú. L'objectiu era que la tele fos “del poble i per al poble”, d'aquesta manera ningú no se'n podia fer propietari. Aquest nou concepte de “tele de democràcia participativa (...)” tenia molta força a nivell polític, jurídic i social”. (Vídeo 2 min 5:45 – 9:30 i min 18:00 -19:00)

311. En Toni Magrinyà, membre actiu del GAT durant aquells anys, a qui no he fet una entrevista en el sentit formal (gravació) però amb qui vaig estar xerrant en una trobada informal, em va fer referència a aquest mateix procés de canvi en el GAT.

312. Vegeu el document a la pàg. 55.

En Rodri, Salvador Escamilla, Josep Desumbila i Gianni Bernascone el 7 de juny de 1980 a l'Esbarjo presentant la primera emissió de RTVC. Font: RTVC

El 7 de juny de 1980 es fa una primera emissió a l'Esbarjo per demostrar als cardedeuencs, encara incrèduls amb el projecte, que RTVC era una realitat possible. A l'acte hi van intervenir personalitats destacades com Salvador Escamilla, pioner de la ràdio en català. El GAT també hi col·laborà representant *El Tartuf*. La inauguració oficial, però, va tenir lloc el 23 de juny de 1981 i es va convocar com la “Nit de la Televisió Lliure”. Per poder escapar-se de la prohibició d'emetre es van crear dues empreses: una era RTVC, la propietària de l'antena, i l'altra era una productora, la propietària dels equips tècnics, com les càmeres, els monitors... A més, com que sabien que vindria la Guàrdia Civil, els tècnics van posar-hi una antena falsa. A l'hora de l'emissió, la Guàrdia Civil només va poder precintat l'antena, que era falsa. Així va ser com tota la inauguració es va poder gravar i emetre posteriorment⁽³¹³⁾. En aquella festa popular es va poder comptar amb la figura destacada d'Heribert Barrera. “Portar gent de fora ens interessava a nivell local

313. Vegeu nota 156, pàg. 58

per reforçar el projecte i fer-lo més creïble, però també per a l'Ajuntament, que no li agradava gaire el tema.”

(Video 2 min. 11:45 – 13:00 i 16:00 -17:00)

Just un dia després de la inauguració, RTVC va gravar el concert multitudinari d'en Lluís Llach al Camp Nou: “Som una nació”. Són les úniques imatges que existeixen d'aquell concert.⁽³¹⁴⁾ (Video 2 min 0.30 -1:30)

La Maria creu que el pal de paller de la RTVC va ser i és l'*Informatiu*. Vist en perspectiva, aquest programa no només informava el poble, sinó que avui dia ha esdevingut un document històric, perquè “s'ha gravat la història del poble”. A més, RTVC també s'ha acabat convertint en una escola de periodisme. (Video 2 min 22:45 – 24:00)

Per a la Maria, el valor més essencial d'aquells anys va ser la llibertat. Ella recorda haver viscut “en aquella fantasia que creus que pots canviar el món”. I és que es tractava de “posar a la pràctica allò que creies, que no es quedés en una simple il·lusió”. N'és un exemple la creació pionera de RTVC. El gruix d'aquestes innovacions les protagonitzaven els joves, perquè “la joventut és el motor que canvia les coses”. (Video 2 min 31:00 – 32:00 i min 40:00 – 41:30)

Què en queda, de tot allò? “D'entrada, un bon record”. La Maria se sent “molt satisfeta per haver pogut participar i viure aquella experiència, que la desitjaria a tothom, sobretot als joves”. Tot i que també sent “frustració des de la perspectiva de país perquè [la situació actual] no és la que volíem. Per sort, avui tornem a tenir il·lusió per tot el que està venint...”. (Video 2 min 35:50 – 39:20)

En preguntar-li pel procés de canvi de la Transició, la Maria m'explica que eren moments molt difícils; tot just “quan va néixer tele Cardedeu, hi va haver el cop d'estat

314. Vegeu nota 159, pàg. 59.

La Maria Planas fent de reportera per a RTVC en una manifestació de protesta contra el Quart cinturó, 1995. Font: Maria Planas

del 23-F”. Per a la Maria, “tot (...) penjava d'un fil. Tenies la por que podríem tornar d'allà on veníem, el sentiment que podies tornar enrere”. Pel que fa a política, ella considera que potser sí que “hi havia bons polítics, tot i que ara han estat molt criticats”. Segons la Maria, el problema rau en què “potser es va fer poca pinya”. També em remarca amb il·lusió que “sentíem que estàvem vivint un moment de canvi, de gran il·lusió per alguna cosa que t'agradaria que fos. Era molt engrescador.” Per últim, la Maria Planas assenyala amb contundència el paper vital de la cultura popular catalana en el pas a la democràcia perquè “la cultura és l'ànima dels pobles”. I és que en aquells moments, la reivindicació més important va ser que “la cultura havia de ser per a tots”. (Video 2 min 39:45 – 46:00)

DOCUMENT APORTAT:

- 📖 Llibre *Més de mil dilluns* editat per celebrar el 25è aniversari de RTVC.

1.16 ENTREVISTA A VÍCTOR BUSQUET

ENTREVISTA EN FORMAT DIGITAL: DVD 3, CARPETA (16) Busquet

FITXA PERSONAL

Nom	Víctor Busquet	
Edat	67 anys	
Lloc de naixement	Cardedeu. Va viure a Cànoves des dels quatre anys fins als 24 (1976).	
Professió	Tècnic de qualitat	
Entitats en què va participar:	Membre de l'Agrupació Sardanista, membre del Cercle de Barbats i un dels fundadors de l'Assemblea de Catalunya local. També organitza la Festa del Barri de la Granada des del 1974.	

L'entrevista la vaig fer a casa seva el 09/07/2014. Un mes abans, vaig anar a veure'l per fer una primera aproximació al Cardedeu d'aquella època i em va rebre molt predisposat a ajudar-me en qualsevol moment. En Víctor Busquet és un erudit de la història d'aquells anys i guarda mil i un documents de les activitats culturals que es van organitzar al poble. A més, se sap fil per randa tots els fets i dates d'aquell moment. Per això, molta gent s'hi referia a ell durant les entrevistes dient-me: “segur que en Víctor sap quan va passar”. I, certament, en Víctor m'ha ajudat molt a acabar de concretar fets, dates, llocs, persones... Parlar amb ell era com tenir una enciclopèdia al davant. Una altra cosa destacable és el fet que ell va viure la moguda d'aquells anys més aviat des de fora. Per tant, em dóna una visió diferent a la de les altres entrevistes, la qual cosa és molt interessant. També li he d'agrair que em deixés escanejar documents inèdits que guardava de l'Esplai, de l'Assemblea de Catalunya local i dels Barbats. Moltíssimes gràcies.

Quan en Víctor era un infant, va apuntar-se a les activitats infantils que organitzava l'Associació Parroquial de Joves (APJ) entre el 1957 i el 1962: “jo era dels petits. Els nois de set o vuit anys més que jo, com en Ramon Ballart o en Carles Gesa⁽³¹⁵⁾, em feien de monitors”. En preguntar-li per les *Talaies*⁽³¹⁶⁾, s'emociona i de seguida em diu: “molt maco. Me'n recordo sobretot del concert de Raimon, [tot i que] simplement anàvem a veure algú a cantar, ja que no teníem massa idea del que significava allò”. D'aquest concert m'explica un fet anecdòtic. Resulta que, com que el concert era una mica provocatiu, hi havia un inspector de policia a l'Esbarjo que s'encarregava de vigilar les cançons que en Raimon cantava. “En Ramon Casanovas se'l va emportar al bar per entretenir-lo, li va fer un senyal al Raimon i, [tot se-

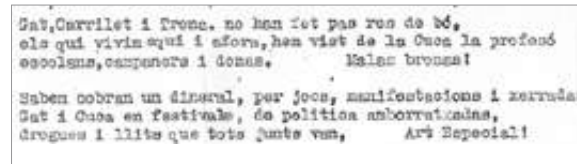
315. Ramon Ballart i Carles Gesa han estat entrevistats per al treball. Vegeu pàg. 87 i 98.

316. Vegeu les pàg. 21 – 22.

guit], va cantar-ne una censurada”. Segons en Víctor, “aquell acte va revolucionar el galliner!”. No és estrany doncs, que els acusessin de “rojós, separatistas y catalanistas”⁽³¹⁷⁾; “era el més fàcil que hi havia!”. Un altre fet anecdòtic que recorda en relació amb les APJ és quan a principi dels seixanta es va muntar una exposició industrial a Cardedeu. “Al fons hi van posar la bandera espanyola i la catalana. Es va muntar un merder...! Va ser al·lucinant, escrits anònims i tot..., i se la van carregar els organitzadors”. (Video 1 min. 1:25 – 7:05 i 17:50 – 19:00)

Després d’haver repassat les entitats més populars d’aquell moment, en Víctor valora cronològicament els canvis que es van produir en la vida cultural de Cardedeu. La moguda cultural protagonista dels anys seixanta va ser l’APJ, formada per “una generació vinguda de la postguerra. (...) Aquella gent trencava moltes coses, però no trencaven les mateixes coses que el GAT. [Ep, gairebé] tot el que feia l’APJ era en català”. Els pares de la generació del Víctor “havien viscut una guerra [i una postguerra]. Aleshores el que els interessava era la pau, i la pau vol dir no t’emboliquis. Aquesta era la paraula clau. Alguns feien cas als pares i no s’embolicaven i d’altres, no, o tenien uns pares molt liberals. Molts d’aquests van ser els del GAT. [En aquell moment], la intenció era trencar per alliberar-te de l’opressió. Si els condicionants no són tan forts, surts [t’alliberes] i fas GAT i aquestes coses”. A més, cal tenir en compte que “hi ha un moment que el Govern també canvia, que es flexibilitza. Arriben nous ministres al poder que deixen fer més coses. La societat també disposa de més camps oberts per fer coses. [En aquest context i] després de l’APJ, va venir una altra generació més oberta, trencadora i amb més llibertat, els del GAT”. Tanmateix, no s’ha de menysprear la tasca de l’APJ; “ja donaven passes endavant, les donaven molt petites, curtetes...

317. BUSQUET, Víctor i altres, *op. cit.*, pàg. 178.

Un dels anònims contra el GAT. Font: Víctor Busquet

[però és que, clar,] als seixanta la censura era molt més forta que als setanta. La gran aventura d’aquells anys, per exemple, era penjar una bandera catalana. És que hi havia tan poca llibertat que qualsevol cosa era importantíssima en aquell moment i aquestes passes de llibertat eren molt complicades. Hi havia gent que s’exposava a moltes coses...” (Video 3 min. 1:00 – 6:00)

Parlant, en Víctor fa una reflexió final sobre el pas de l’APJ al GAT. “Pensa que és un procés. Estem parlant de l’APJ als anys seixanta i del GAT als anys setanta. Vull dir, una cosa va rere l’altra, potser una cosa arrossega l’altra... La història és un lligam. Alguns nois de l’APJ van seguir fent coses culturals, es van posar al teatre, al futbol..., el ritme cultural va continuar. Però, és clar, era una nova fornada, una altra generació. Lligam, potser no. Mirat ben mirat, lliguen com a fets culturals, però eren dues generacions diferents. Pensa que els petits de l’APJ eren com jo i la gent del GAT tenia la meua edat. Pots anar a mirar la gent del GAT i, bé, algú podria estar en els petits de l’APJ, però no eren les mateixes cares...” (Video 1 min. 9:45 – 11:25)

En Víctor Busquet, tot i no participar activament en el GAT, creu que “el GAT va fer una feina importantíssima. Ho van trencar tot! Ep, eren molt mal vistos per la gent de Cardedeu, els deien de tot... Apareixien anònims als bancs de l’església. [Però, clar, s’ha de tenir en compte] que la gent de Cardedeu estava molt endarrerida, eren tancats, fets de després de la guerra... Aquest

trencament que va haver-hi [amb el GAT], doncs, va impactar (...) El GAT revolucionava l’establishment del moment”. Remenant els documents que guarda relacionats amb el GAT, en Víctor m’ensenya un anònim dirigit al GAT del 1978. Ell l’atribueix a un tal Josep Martí, que té el sobrenom de *Pitu*, el guàrdia d’en Franco. Segons el Víctor, aquest també és el que va denunciar la bandera catalana que s’havia penjat a l’exposició de l’APJ, mencionada anteriorment.

En relació amb els espais de llibertat que es generaven en les Nits de Folk i de Jazz, per exemple, en Víctor em comenta: “Oi tant que ho eren. Anàvem guanyant espais de llibertat. No sé si ho eren o no, però els guanyàvem. Amb cada cosa que es feia es guanyava [més llibertat]. Va ser molt important tot allò”. (Video 1 min. 16:15 – 17:30 i video 2 min. 10:20 – 10:35)

Pel que fa a la part teatral del GAT, en Víctor m’explica que “va haver-hi un moment que el GAT era tan innovador que alguna gent a qui li agradava el teatre, però no el que feia el GAT, [va decidir separar-se’n]. Aleshores es va crear els Amics del Teatre Aficionat de Cardedeu (ATAC)⁽³¹⁸⁾. És, doncs, una escissió de concepte de teatre; l’ATAC fa obres clàssiques i el GAT, innovadores”. També fa referència a La Cuca i al Concert de Granollers. El Víctor em remarca que, durant els anys setanta, també cal mencionar la gran tasca d’El Carrilet, tant pel que fa als cinefòrums com al cine infantil, “l’artífex [del qual] era el Josep Arribas”. (Video 2 min. 1:15 – 1:30 i 10:00 – 11:00 i video 4 min. 13:25 – 14:25)

A mitjans dels setanta, en Víctor va participar en la fundació de l’Assemblea de Catalunya local⁽³¹⁹⁾, que es basa en els principis de “llibertat, amnistia i estatut

318. Vegeu nota 108, pàg. 42.

319. Vegeu el document a la pàg. 51.

Un dels anònims contra el GAT. Font: Víctor Busquet

d’autonomia”. La presentació es va fer a l’Esbarjo el febrer del 1977. En el document que em va passar, el Víctor, que es fixa en tot, em destaca que el nom està mal escrit: *assemblea* en comptes d’*assemblea*. Mirant les fotos, em fa un repàs de la gent que hi va participar, principalment gent posada en política; comunistes i socialistes, sobretot. En Víctor, però, hi anava a títol personal. Alguns dels noms que recorda són: el Bruy, Francesc Puigagut, Montse Badia... (Video 3 min. 16:50 – 17:50 i video 4 min. 0:00 – 5:00)

En preguntar-li què era ben bé el Cercle de Barbats, en Víctor em respon de seguida: “Ah, res. No era res. Una colla d’amics que es trobaven per fer gresca i anar a sopar. A partir d’aquí, vénen idees i (...) surten coses: farem allò i /o altre, portarem aquest senyor, farem aquesta entrevista... (...) [I és que, certament,] els Barbats, gràcies al Rodri, vam fer venir una pila de gent importantíssima, com Joan Brossa, Maria Aurèlia Capmany o Montserrat Roig... [Ens reuníem] a Can Xurín. Vam fer coses molt importants”. El

Víctor em va passar la carta fundacional dels Barbats⁽³²⁰⁾, on es veu clarament el tarannà de *divertimento* entre amics que adopta l'entitat. (Vídeo 1 min. 24:05 – 28:00)

En la mateix època que els Barbats, es va fundar Ràdio Televisió Cardedeu. Segons el Víctor, “el qui va posar l'empenta [perquè s'iniciés el projecte] va ser el Rodri. (...) [És que] en Rodri era un personatge molt important. (...) Era capaç de convèncer molta gent. [A més,] tenia un do per mobilitzar-la”. (Vídeo 1 min. 27:30 – 28:30)

En preguntar-li per la relació entre entitats i política, en Víctor no ho acaba de veure clar. M'explica que sí que és veritat que alguns alcaldes es van dedicar a fer llistes i a fitxar personalitats culturals de Cardedeu basant-se en la seva popularitat. M'ho exemplifica amb el cas de l'Àngel Pujol de l'Agrupació Sardanista, que simplement constava a les llistes electorals, no pas a l'Ajuntament: “el Comas el va fitxar preveient que arrossegaria una pila de gent”⁽³²¹⁾. (Vídeo 4 min. 11:00 – 12:20)

I què en queda, de totes aquelles mogudes culturals? “Suposo que queda. Sempre queda. Hi ha un solatge, una cosa a sota, encara que ara no la sapiguem veure. (...) Ningú neix de res. Tothom, tot, té una cosa al darrere. Alguna cosa queda del que ha passat abans, per això hi ha la història...”. (Vídeo 4 min. 17:20 – 18:15)

Apropats al final de l'entrevista, li demano un petit comentari en relació amb la tasca que va exercir la cultura popular catalana en el procés de canvi de la Transició. Per a en Víctor, “la cultura popular catalana era un escapament. L'única manera de fer alguna cosa era fer cultura. No es podia fer política, per tant, on ficàvem aleshores la política?, doncs, a la cultura. (...) No sé si era fer

política o no, [però] era fer país. Potser alguna gent ho canalitzava políticament...” En Víctor també em remarca el pes que va tenir la societat civil en aquell moment, “molt més important que la política en si”, i que sense la seva mobilització, “no hauríem arribat on hem arribat [ara]”. (Vídeo 4 min. 18:40 – 20:05)

Per acabar, li pregunto per la seva opinió envers el procés polític de la Transició. En Víctor, triga un temps a respondre'm. Se l'ha de pensar bé. “Si ho mires bé i [t'intentes situar] en aquell moment, en el fons penses que es va fer el que es podia fer. Mal fet, però sortíem d'on sortíem... i la gent estava espantada: “i ara què passarà?!”; veia que hi havia espais per conquerir, però “fem-ho a poc a poc, que si correm massa podem caure...” Eren moments complicats... i és que és molt complicat jutjar-ho, costa...” Finalment, acaba trobant la frase perfecta que resumeix la seva visió: “la Transició es va fer malament, però potser era l'únic camí...”. (Vídeo 4 min. 20:30 – 22:00)

DOCUMENTS APORTATS:

- Un pòster d'una les activitats organitzades per l'Esplai de l'any 1976 i una revista publicada per un dels grups de l'Esplai de l'any 1982.
- Tots els documents relacionats amb l'Assemblea de Catalunya local (1977): un pòster DIN-3 en que es convoca la creació de l'Assemblea i un escrit, segurament publicat a la revista *Missatge*, de l'acte de constitució de l'Assemblea.
- Tots els documents relacionats amb el Cercle de Barbats (1979): carta de convocatòria; acte fundacional; notícia publicada al diari sobre la fundació; fotografia de l'acte de Joan Brossa; convocatòria d'un debat sobre el referèndum en relació amb l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, i un pòster de convocatòria del primer referèndum dels Barbats.

320. Vegeu el document a la pàg. 54.

321. Vegeu nota 164, pàg. 67.

ANNEX 2. RECORDS EXTERNS

2.1 JOSEP MARIA FRANCINO

Taràntula, Mainstream Jazz Group

Hola, Clara,

Efectivament, vaig participar-hi els anys 1972 i 1973. El 72, amb el Grup de Folk de Terrassa (en realitat ens dèiem Taràntula, nom d'un llibre de Bob Dylan) i el 73, amb el Mainstream Jazz Group. Totes dues experiències van ser fantàstiques. Amb el folk vàrem tocar en un lloc tancat, crec que el Teatre de la Vila, ja que plovia a l'exterior. Estava ple de gom a gom i ens hi van acollir tan bé que vam haver de repetir cançons. Era un gran moment per a la cançó acústica i la música folk creada a Catalunya (Sisa, etc.), i l'americana catalanitzada tenia molt bona acollida i molta gent que la seguia. Per tant, el record és inesborrable i, a més, audible, ja que vàrem enregistrar la nostra actuació i pots escoltar el concert al mateix web de Taràntula. El so està remasteritzat perquè soni al més bé possible, perquè l'original estava fatal.

<http://www.francino.com/Tarantula/tarantula.htm>

El 1973 hi vaig tornar a tocar, aquesta vegada jazz al parc dels Pinetons, un lloc fantàstic per crear un bon ambient per escoltar jazz. Hi havia molta gent i recordo que va ser un concert molt gratificant per als músics, perquè el públic va estar molt atent i ens van dir que s'ho van passar molt bé. En aquest vincle veuràs una foto d'aquella Nit de jazz <http://www.francino.com/mjzzg.htm>

Per cert, l'any passat, per l'agost, vaig tornar a tocar al parc dels Pinetons, de Cardedeu, amb el grup de música popular Radiokuartet (www.radiokuartet.com) i la veritat és que vaig tancar els ulls uns instants per recordar aquella Nit de Jazz del 1973.

Espero que tot això et serveixi per al teu treball i, si vols res més, ja saps on sóc.

Un petó,

El Francino

En Francino tocant amb Taràntula a la III Nit de Folk, 1972.
Font: Francino

Taràntula a la III Nit de Folk, 1972.
Font: Francino

2.2 LLUÍS RAMBLA

Antiga Dixieland Band, Mainstream Jazz Group

Carai, Clara Alegre, el que demanes no resulta gens fàcil. Evocar records de fa més de quaranta anys implica furgar una memòria llunyana que es va perdent i que no sempre és fiable.

Afortunadament, la memòria humana és selectiva i aquells episodis que més ens van impactar emocionalment tendim a recordar-los millor. Les emocions deixen un pòsit en el cervell que tendeix a durar més que qualsevol raonament. I això és el que em passa amb les Nits amb Jazz de Cardedeu, que m'hi queda un record, potser una mica dispers, però suficientment vívid.

Ho poso en plural, Nits amb Jazz, perquè va haver-n'hi diverses en les quals jo vaig participar. No en recordo

quantas, però almenys dues: la que tu menciones, amb el grup Mainstream, el 1972, i amb l'Antiga Dixieland Band, el 1971. Remenant els meus arxius històrics he trobat el programa d'aquesta darrera, que he escanejat (dues pàgines) i que t'adjunto. Probablement ja el tinguis, si t'has posat en contacte amb els organitzadors i aquests en guarden material gràfic. També he trobat la foto meua que t'adjunto, que no et puc assegurar que sigui d'aquesta darrera actuació, però com que la tinc junt amb el programa és molt probable que ho sigui.

Durant aquests anys jo tocava amb diversos grups de jazz i, sobretot a l'estiu, les actuacions a l'aire lliure arreu de Catalunya eren molt freqüents: festes majors d'infininitat de pobles i cicles com el de Cardedeu. De la majoria

ni me'n recordo, en canvi de Cardedeu sí que en conservo un bon record. L'arribada al parc dels Pinetons, primera satisfacció: un lloc molt agradable. Descarregar els instruments, muntar-los a l'escenari i, per part meua, provar el piano, segona satisfacció: el piano està força bé i afinat (en moltes d'aquestes actuacions a l'aire lliure en pobles em posaven uns pianos impresentables). I tot el que segueix, proves de so, descans per sopar fins a l'inici del concert, que es desenvolupa amb molt bon ambient, amb ganes de tocar per part dels músics i amb un públic que participa activament de la nostra música. Aquest és el millor record que conservo, les ganes de tocar gràcies al bon ambient del lloc i gràcies a un públic que segueix la música amb ganes.

Sento no poder-te'n donar més detalls i desitjo que el teu treball de recerca sigui satisfactori.

Fins aviat,

En Lluís Rambla tocant amb l'Antiga Dixieland Band a la Primera Nit de Jazz, 1971. Font: Lluís Rambla

2.3 LLUÍS MARIA PANYELLA

Cantautor

Moltíssimes gràcies! És la Nit de Folk del parc dels Pinetons a Cardedeu? Agost 1970? Quina llusió! T'ho AGRAEIXO MOLTÍSSIM! Un preciós record! Era la meua segona cantada en solitari i quan vaig veure la foto el cor em va fer un salt. T'ho agrairé sempre! És un tresor preciós. M'agradarà veure el treball si no et fa res. Moltes gràcies per fer-lo.

Hola, Clara. Et responc a les teves preguntes, però no em tractis de vostè, si us plau. "Com ho va viure? Quin record en té? Quin creu que era l'esperit d'aquell moment? Li estaria molt agraïda si em contestés."

Recordo amb molta estima aquella Nit de Folk al parc dels Pinetons a Cardedeu. Encara en conservo el cartell. L'organitzava el GAT, Grup d'Amics del Teatre, que després [alguns] van ser la promotora cultural ANEXA (Toni Albadalejo-Toni Coll). Fins aleshores jo havia actuat sempre en un grup que ens dèiem Flen-dits, i formàvem part del desaparegut Grup de Folk (1966-1968). Flen-dits érem Joan Antón Vila, Celso Pinyol, Pere Claret, Quim Claret i jo (érem un grup de folk dins del Grup de Folk de Barcelona). En dissoldre's el Grup de Folk vam seguir en actiu fins al 1974, tant en el camp de la cançó folk com fent ballar la gent en català! En aquells temps

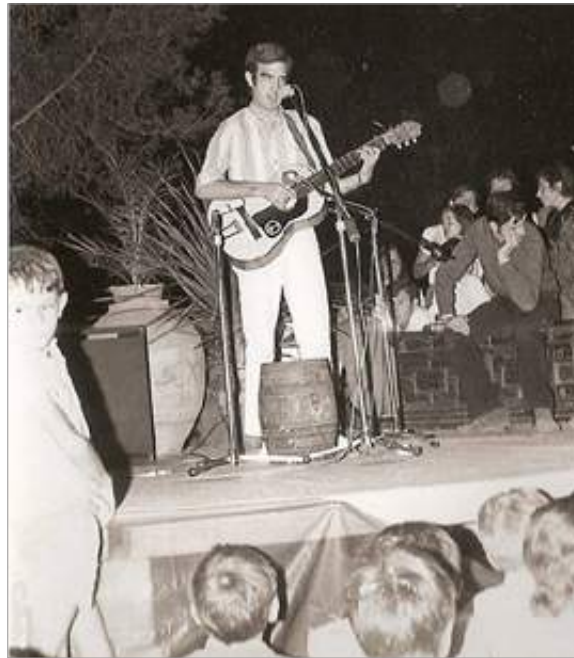
cantar en català era gairebé una qüestió de “militància”. Pràcticament no hi havia promotores (en català, havies de ser un “gran cantant” per tenir algun mànager o algun promotor al darrere).

De la Primera Nit de Folk a Cardedeu recordo una primera part en què vaig interpretar *El nen d'Hiroshima*, *Vietnam*, *Les Pometes* (en una versió de la Catalunya Nord) i *Petons més dolços que el vi*. Més tard, cap a les 5 o les 6 de la matinada, vaig fer-hi una segona actuació amb temes com *El pobre terrisser*, *Cançó de les balançes* i *Dunlai Dunlai*. De fet, la festa va acabar a trenc d'alba amb els primers raigs de sol. També recordo que s'havia promocionat que Ravi Shankar havia de fer una sessió de ioga de bon matí i no s'hi va presentar. També vaig participar en la III Nit de Folk. Aquella nit va ploure i es va haver de fer dins un “teatre” ple a vessar.

Per a mi i per a molts el folk era com una eina per despertar consciències i treballar pel país. I recordo que l'ambient d'aquelles Nits era especial: gent amb il·lusió, amb ganes de participar. Cantant creàvem uns oasis de llibertat dins la dictadura que vivíem en aquells temps.

En aquella època, gairebé cada poble de Catalunya tenia els seu cantant folk o el seu grup de folk i s'organitzaven festivals de folk on prenien part 30 o 40 cantants i grups. Déu n'hi do! Si tot era improvisat!, sí, improvisadíssim. No hi havia pràcticament cap estructura. Si et refiaves dels equips de so que posava l'organització, ja podies tocar fusta. Una vegada a St. Antoni de Vilamajor, vaig haver de cantar amb l'equip de so que havien “manllevat” de l'església, un parell d'altaveus llargs i prims de color metàl·lic (aquells de les esglésies). Com aquestes, te'n podria explicar un cabàs.

Els concerts-festivals o cantades sovint els organitzaven alguna o altra entitat o associació cultural. Sovint

En Panyella a la Primera Nit de Folk, 1970. Font: Arxiu GAT

eren entitats que funcionaven dessota la protecció de l'Església o d'alguna persona que es jugava els cèntims per “patriotisme”, com ara l'Àngel Fàbregas (cap de l'Hogar del Libro de Barcelona i alhora cap del segell discogràfic Folk -Als 4 Vents -A4V). La primera promotora cultural catalana Enllaç va sorgir l'any 1975 a Ripollet.

Al final del franquisme per organitzar una cantada del tipus de la Nit de Folk de Cardedeu, calia demanar permís al Govern Civil i l'organitzador havia de deixar una còpia del DNI i quedar retratat, per si un cas, deien, no fos cosa que molta gent és volgués embolicar a organitzar actes com la Nit de Folk. A més, calia entregar al

Govern Civil tres còpies de cadascuna de les cançons que s'havien d'interpretar per raons de la censura, i fins tres o quatre dies abans no rebies la comunicació que autoritzava l'acte i les cançons no censurades. D'això n'hi ha una pila d'anècdotes. Per exemple, jo m'havia trobat a vegades que m'havien censurat la cançó *La vall del riu vermell* -pel títol de “vermell” (rojo)- i, en canvi, quan la vaig presentar amb el títol *Trobarem a faltar el teu somriure me la van autoritzar*.

En aquells temps per cantar molt sovint anaves d'escola en escola, a entitats culturals, o d'església en església, (ja que les AAVV eren clandestines o inexistents), demanant si et deixarien cantar tres o quatre cançons en alguna de les festes que organitzaven (normalment no es cobrava o et donaven un sobre amb 100 ptes.). Però, curiosament, després del Festival de Folk de la Ciutadella, pràcticament a cada poble, vila o ciutat, hi havia un cantant o grup de cançó o folk. Una de les fórmules per a poder cantar 10, 15 o 20 vegades l'any, era mirar de connectar amb alguns altres d'aquests cantants o grups i fer intercanvis actuant al seu poble o ciutat i alhora portant-los a ells a la teva població.

Després vaig fer feina amb en Xesco Boix, a l'Ara va de Bo. Més tard vaig formar part d'Els cinc dits d'una mà (1980-1986), amb en Xesco Boix, l'Àngel Daban, en Noè Rivas i en Toni Giménez (enguany Els cinc dits d'una mà hem retornat als escenaris). Vaig seguir tocant en solitari i des del 1989 fins a l'actualitat amb el Grup La Bicicleta. Aquesta és la pàgina web del grup: www.labicicleta.cat.

Espero que els meus records et siguin d'utilitat.

Gràcies pel teu treball! Fa goig pensar que gràcies a persones com tu quedarà reflectit quelcom de tot allò. La foto, un luxe tenir-la!

Actuació del grup La Truja, embrió de l'Orquestra Plateria a la III Nit de Folk, 1972. Font: Arxiu GAT

Lluís M. Panyella amb Flendits, 1968. Font: Lluís M. Panyella

2.4 QUICO PALOMAR

Grup Aviram, fundador de La Fura dels Baus

A final dels anys seixanta, a la vila de Cardedeu s'organitzaven unes Nits culturals, amb vetllades musicals, al parc dels Pinetons. Eren les Nits de Folk i les Nits de Jazz. D'arreu on hi havia inquietud pel folk venien grups. Jo recordo Llet de pot, de Parets, Veu i musica, de La Garriga i uns xicots de Molins de Rei que feien música a l'estil de Simon&Garfunkel i que duien un company, en Pere Vila, que després va ser cineasta. També en recordo una improvisació d'algú amb un piano cantant el que llegia en un diari. En Grífols i els germans Castells n'eren alguns dels organitzadors.

Nosaltres érem l'Aviram, de Moià. Hi érem amb el meu germà, el Bigorra i l'Albert Martí. Cantàvem creacions pròpies i versions. Molts dels grups d'aquella època i de les primeres Nits teníem més bona fe que qualitat, i quan sortia a cantar algun de bo ens deixava garribats a tots. Recordo un any que es va fer dins d'un local i vaig poder sentir La Truja, l'embrió del que va ser després l'Orquestra Plateria, i un duo fent versions de Jethro Tull, gent força original. Hi vam anar dos o tres anys. Recordo una anècdota: a l'estació de Granollers em va caure una guitarra mal apuntalada i es va trencar del coll del claviller; era una guitarra que havia sigut de La Trinca. Hi havia ambient alegre, prehippie, kumbaià, del temps de les xiruques i excursions. Afanys de llibertat i d'il·lusió, de millora de futur.

Aquí hi havia els principis de la Nova Cançó catalana influenciada per la cançó francesa. Al mateix temps als EEUU va sorgir el folk-song basat en les seves músiques tradicionals. Les seves cançons parlaven de coses reals i no cursilades com les comercials. Aquí també se'n deia cançó

protesta, Dylan, Pete Seeger, Byrds, etc. Aquí, Raimon, Pi de la Serra... i el Grup de Folk, que era com un còctel de country i cançó popular catalana i d'arreu del món.

Més tard, amb La Fura vam fer gires en carro i mula, i en furgoneta. El més segur és que hi féssim una actuació a Cardedeu en aquell temps. Al principi fèiem l'obra d'El pagès Tarino i la seva dona la Tresina sobre el turisme a la Costa Brava, i també la del Patatus sobre l'apocalipsi. Dúiem ninots, màscares... També recordo que un any a una plaça hi vam actuar amb Els Borbons. I amb el Merchan últimament vam tocar al Tarambana i a un ateneu.

En Panyella a la Primera Nit de Folk, 1970.
Font: Arxiu GAT

2.5 GABRIEL JARABA I JORDI ROURA

GABRIEL JARABA

Periodista i crític musical

Estimada Clara,

sí que hi vaig participar. Però d'això fa 43 anys. Costa molt tenir-ne records. L'esperit de l'època era de molta il·lusió, ganes de veure néixer un món nou.

JORDI ROURA

Els Baldufes

Hola, Clara,

Jo vaig formar Els Baldufes, vam enregistrar discos i hi vaig ser fins al final..., tret del període de gener de 1970 a maig de 1971 en què era a Mallorca fent el servei militar. En aquest temps van fer algunes actuacions i aquesta en deu ser una. Hi reconec, d'esquena amb barret i ulleres, Josep Maria Pujol (més tard d'Ara Va de Bo, Foc Follet i El Senyor Cordills, que va morir l'any 2000); en Ramon Genís, al fons amb bigoti que era el violinista (va deixar la música) i Xavier Batllès, amb mandolina, a qui li tapen la cara els cabells. L'altre músic no sé qui és. He passat el correu a Ricard Casals, que formava part del grup per aquestes dates i anava escrivint les cròniques del que fèiem; li he trucat i m'ha dit que ho consultarà i te'n dirà coses.

Espero que t'ho puguin aclarir.

Gràcies per l'interès "històric"

FESTIVAL DE FOLK.

El "Grup d'Amics del Teatre" organitzó su "segunda "Nit de Folk" que tuvo lugar la noche del último sábado en el parque "Els Pinetons", en la que intervinieron quince conjuntos de aficionados que interpretaron las canciones de que son autores. El festival se prolongó hasta la salida del sol, y prosiguió después de un animado coloquio dirigido por el crítico Gabriel Jaraba, con la participación en la misa y con una audición de sardanas. (20/07/71).

Font: La Vanguardia, 15 d'agost de 1971, pàg. 27.

ANNEX 3. ENTREVISTES EN FORMAT DIGITAL (DVD)

3. ENTREVISTES EN FORMAT DIGITAL (DVD)

En els tres devedés adjuntats amb l'entrega del treball es troben les gravacions de les entrevistes realitzades organitzades en carpetes.

DVD 1

- Carpetes:
 - (01) Coll
 - (02) Ballart
 - (03) Salo
 - (04) Mercè-Assumpta
 - (05) Gesa
 - (06) Arribas
 - (07) Castells

DVD2

- Carpetes:
 - (08) Albadalejo
 - (09) Vila
 - (10) Roda
 - (11) Bozzo
 - (12) Kitflus
 - (13) Batlles
 - (14) Rodri
 - (15) Planas

DVD 3

- Carpetes:
 - (16) Busquet
 - (17) Esplai

memorial
democràtic

Generalitat
de Catalunya